

Hedvig Vestergaard og Jørgen Raffnsøe

**18 MAJ 1993
– ET POLITISK
BEDRAG?**

***Holdninger til og strid om EU
i politiske partier bag Det Nationale
Kompromis belyst ved interview***

**GREVAS FORLAG
1998**

18 MAJ 1993 – ET POLITISK BEDRAG?

Holdninger til og strid om EU i politiske partier bag
Det Nationale Kompromis belyst ved interview.

Copyright © Hedvig Vestergaard og Jørgen Raffnsøe
1998

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne pdf-fil eller afsnit af den
uden forfatterens skriftlige samtykke er forbudt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.
Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser
eller i forskning

Hedvig Vestergaard og Jørgen Raffnsøe

Hauchsvej 15

3000 Helsingør

Mobil +45 23411548 / +45 23242142

Mail hedvig@hedvig.org / raf@hedvig.org

Indholdsfortegnelse

<u>Forord</u>	5
<u>Indledning</u>	6
<u>Baggrunden for Danmarks deltagelse i EU</u>	10
<u>Konflikten i de politiske partier om Maastricht og Unionen</u>	18
<u>Socialdemokratisk Ja-siger</u>	29
<u>Ritt Bjerregaard, MF</u> <u>fhv. Undervisningsminister</u>	29
<u>Socialdemokratisk Nej-siger</u>	38
<u>Eva Bendix, journalist</u>	38
<u>Agnete Engberg, fhv. undervisningsinspektør</u>	51
<u>Radikal Ja-siger</u>	64
<u>Niels Helveg Petersen, Udenrigsminister</u>	64
<u>Radikal Nej-siger</u>	74
<u>Vibeke Grønbæk, MF</u>	74
<u>Konservativ Ja-siger</u>	82
<u>Henning Dyremose, MF</u> <u>fhv. Finansminister</u>	82
<u>Konservativ Nej-siger</u>	90
<u>Frank Dahlgaard, cand. polit. og journalist</u>	90
<u>SF Ja-siger</u>	103
<u>Steen Gade, MF</u> <u>Formand for SFs folketingsgruppe</u>	103
<u>SF Nej-siger</u>	111
<u>Pernille Frahm, MF</u>	111
<u>Centrum Demokrat JA-siger</u>	121
<u>Peter Duetoft, MF</u>	121
<u>Kristeligt Folkeparti JA-siger</u>	140
<u>Jann Sjursen, Energiminister</u>	140
<u>Kristeligt Folkeparti Nej-siger</u>	151
<u>Jørgen Kvist Jensen, folketingskandidat</u>	151
<u>Venstre Ja-siger</u>	166
<u>Uffe Ellemann-Jensen, MF</u> <u>fhv. Udenrigsminister</u>	166

<u>Den enkelte og systemet - vilkårene for politisk deltagelse og demokrati</u>	183
<u>Splittelsen mellem de valgte politikere og befolkningen</u>	183
<u>Det faldende medlemstal i de politiske partier og manglen på internt partidemokrati</u>	184
<u>Propaganda og kommerciel markedsføring af EU politikken</u>	184
<u>Det direkte demokrati</u>	185
<u>Herskerteknikker og magtmennesker i den politiske proces</u>	186
<u>Magtbegæret og faren for diktatur</u>	188
<u>Kan unionsmodstanden rummes inden for "de gamle" partier?</u>	188
<u>Den almindelige vælgers afmagt og følelse af uvidenhed</u>	190
<u>LITTERATUR</u>	191
<u>MINI LEX</u>	194

Forord

Læseren bedes bemærke at denne pdf-version af bogen er stort set uændret i forhold til den oprindelige udgave fra 1998. Der er sket meget siden, og en del af artiklerne i Minilex genspejler kendsgerningerne således som de så ud i 1998.

Alligevel mener vi at bogen har betydelig interesse, ikke alene som historisk dokument, men også med hensyn til konklusionerne. De er lige så aktuelle nu som dengang i 1998 da de blev skrevet.

*Hedvig Vestergaard og Jørgen Raffnsøe
Helsingør, December 2018*

Materialet til denne bog blev indsamlet over sommeren 1993 lige efter den anden folkeafstemning om Danmarks deltagelse i Den Europæiske Union (EU). Bogen handler om holdninger til EF/EU i de politiske partier. Ved folkeafstemningerne i 1992 og 1993 om EU var befolkningen delt i to næsten lige store grupper. Den ene gruppe var Ja-sigere og den anden Nej-sigere. Denne deling kom ikke til udtryk i partiernes og de valgte folketingsmedlemmers anbefalinger. Og mange partimedlemmer og vælgere var ikke enige med deres parti i EU-spørgsmålet. Derfor er personer, der på forskellige niveauer op til afstemningen den 18. maj var aktive i partiernes Ja- og Nej-kampagner, blevet interviewet af Hedvig Vestergaard om deres vurdering af forløbet indtil maj 1993 og deres vurdering af fremtiden. Bogen indeholder 13 af disse interview. Bogen går bag om opinionsundersøgelser og afstemningsresultater. Det er det enkelte menneske engageret i det politiske spil, der kommer til orde via interview.

Det har været en fornøjelse at interviewe alle, og vi har ved redigeringen af de bragte interview bestræbt os på at få en helhed frem og lade interviewpersonerne fremstå som de spændende personligheder, de er på tværs af partitilhørsforhold og holdning til Den Europæiske Union. De interviewede takkes for deres medvirken.

Anledningen til udgivelsen er, at vælgerne nu igen står over for en folkeafstemning - denne gang om Amsterdam-traktaten - den 28. maj 1998. Bogen indledes med en kort redegørelse for Danmarks deltagelse i EF/EU og resultaterne ved folkeafstemningerne herom siden 1972.

Bogen indeholder et udførligt Mini Lex, som definerer og forklarer de mange forkortelser, ord, begreber og navne, som anvendes i bogen, og som kun få er bekendt med.

*Hedvig Vestergaard og Jørgen Raffnsøe
Helsingør, Januar 1998*

Indledning

Hvorfor denne bog?

Hvorfor anbefalede politikerne Maastricht-traktaten på trods af den massive modstand i befolkningen? Hvordan kom modstanden til orde i de politiske partier? Hvad var argumenterne for at fastholde et Nej? Og hvad forventede de ledende Ja-politikere i sommeren 1993, da de havde fået Ja'et til Maastricht og Edinburgh på plads? Specielt nu, hvor vælgerne står over for en ny folkeafstemning, denne gang om Amsterdam-traktaten, er det vigtigt at vide mere om, hvorfor et Nej den 2. juni 1992 ikke blev respekteret. Formålet med denne bog er at bidrage til større viden om og mere indsigt i disse spørgsmål.

Indtil foråret 1992 havde jeg ikke selv bekymret mig særlig meget om EU/EF spørgsmålet. Det var først i marts 1992, da det gik op for mig, at jeg ikke kunne finde ud af, om jeg skulle stemme Ja eller Nej til Maastricht-traktaten, jeg fik et problem. Jeg blev enormt provokeret og vred over, at det var så vanskeligt at sætte sig ind i og gennemskue konsekvenserne af Maastricht-traktaten. Jeg kom ikke til nogen egentlig afklaring af spørgsmålet. Derfor stemte jeg Nej den 2. juni 1992. Det var for galt, at jeg som almindelig oplyst borger og vælger ikke inden for en rimelig tid kunne sætte mig ind i et spørgsmål, som hele befolkningen var blevet bedt om at tage stilling til. I løbet af det næste år tog jeg revanche. EU kom på min dagsorden. Hvorfor kunne politikerne ikke respektere mit Nej til Maastricht? Jeg fulgte alle avisdebatter, abonnerede på det ny Notat og blade og tidsskrifter fra de mange nye Unionsmodstanderorganisationer, som var kommet frem. Deltog i møder og konferencer om EU-spørgsmålet. Min konklusion var, at EU ikke var demokratisk og ikke byggede på retsstats-principper. Jeg syntes, at Unionen blev påtvunget os. Derfor var jeg en meget sikker og glad vælger, der gentog mit Nej den 18. maj 1993. Det var et helt andet Nej end det, jeg havde stemt året før. Aldrig har jeg været mere sikker i min stemmeafgivning, end da jeg den 18. maj gik ind bag forhænget og satte mit kryds ved Nej. Jeg var høj og følte mig enormt godt tilpas, fordi jeg var helt sikker i min sag.

Bagefter hentede jeg min datter i Helsingør Musikskole og kørte ind til København for at spise sammen med venner i Huset i Magsstræde. Men inden klokken var 20.00 stod det klart, at vi havde tabt. Prognoserne på fjernsynet talte deres tydelige sprog. Vi mistede appetitten, stemningen blev dårlig og tårerne trillede, da vi tog afsked ude på gaden. Bilen stod parkeret over for Nationalmuseet ved Holmens Kanal. Jeg besluttede mig til at køre over på Slotsholmen forbi Christiansborg. Slotspladsen var befolket med fulde og råbende Ja-sigere. Folk stod og svingede med EU-flaget under elmetræerne på "den runde græsplæne". Jeg fortsatte ind gennem Rigsdagsgården, videre til H.C. Andersens Boulevard, ned mod Søerne og hen ad Nørre-Søgade. Selv om jeg altid plejer at køre via Fredensbro, valgte jeg i min distraktion Dronning

Louises Bro. Og inden jeg var kommet ret langt, gik det op for mig, at der var noget helt galt: Der var bål på Nørrebrogade. For enden af broen midt ude på vejbanen stod en mand og fægtede vildt med arme og ben. Jeg forstod det var en advarsel, hørte skud og vendte bilen midt ude på broen og kørte tilbage. - Vi var hjemme i Helsingør igen klokken 22.00. Jeg tændte straks for fjernsynet, og det gik op for mig, at jeg havde været på vej ind i krigen på Nørrebro. Det stod klart for mig, at der var noget helt, helt galt i Danmark. Jeg ønskede, at den danske befolkning aldrig mere skulle gå til stemmeurnerne og sætte deres kryds i blind tillid til politikernes anbefalinger. Maastricht+Edinburgh stod for mig som et bedrag. Vælgerne var blevet ført bag lyset og snydt. Bedraget bestod i at præsentere Maastricht+Edinburgh som noget nyt, der kunne begrunde, at politikerne ikke behøvede at respektere det faktum, at vælgerne havde sagt Nej til den Europæiske Union mindre end et år tidligere. Edinburgh-afgørelsen gav ikke nogen reelle undtagelser fra Maastricht-traktaten. Den danske befolkning var ifølge min vurdering blevet lokket ind i EU på en løgn. Hvorfor var det nødvendigt? Hvilke kræfter og lidenskaber drev værket? Derfor gik jeg engageret i gang med de interview, der blev forarbejdet til denne bog.

Hvordan - metode, udvælgelse og spørgeramme?

I perioden fra den 29. maj til den 31. august 1993 gennemførte jeg en række interview med nøglepersoner om deres holdning til dansk EU-politik specielt med hensyn til Maastricht-traktaten og den da just overståede folkeafstemning den 18. maj 1993. Nøglepersonerne blev udvalgt på baggrund af deres tilknytning til partier, repræsenteret i Folketinget, som enten var rene Ja-siger partier eller havde været splittet med hensyn til at anbefale et Ja eller et Nej. Det var desuden de partier, der i oktober 1992 havde tilsluttet sig Det Nationale Kompromis. Formålet var at finde Ja- og Nej-sigere i de enkelte partier, som havde engageret sig i at sikre et Ja henholdsvis et Nej den 18. maj. På Ja-siden blev nøglepersonerne udvalgt blandt de ledende Ja-politikere i partierne med sæde i Folketinget eller Regeringen. På Nej-siden blev nøglepersonerne udvalgt blandt Nej-sigere med sæde i Folketinget eller personer, der i afstemningskampagnen op til den 18. maj havde haft en høj profil som debattører og anbefalere af et Nej samtidig med, at de var partipolitisk engagerede.

De bragte interview er hver redigeret på grundlag af udskriften af båndoptagelsen af det oprindelige interview. Den interviewede har haft mulighed for at gennemse det redigerede interview og rette faktuelle fejl og eventuelle misforståelser. Alle har desuden fået tilbud om at se de oprindelige båndudskrifter. I de tilfælde, hvor den interviewede har ønsket det, er der i interviewet indføjet en opdatering per oktober 1997 vedrørende dennes aktuelle placering i det politiske spil i partiet eller i organisationer, som er aktive i diskussionen om EU-politik og Danmarks fremtidige rolle i det internationale samarbejde.

Spørgsmålene til Ja-sigerne drejede sig om:

- A. Uddannelse, erhverv og politisk erfaring og karriere, herunder: tillidsposter i europæiske og internationale sammenhænge samt indkredsning af andre personer og af ideer med særlig betydning for den enkeltes engagement og visioner i det politiske arbejde.
- B. Egne erfaringer vedrørende engagement og arbejde med EF/EU. Herunder en vurdering af egen indsats og politiske sejre og nederlag.
- C. Eget bidrag til de historisk vigtige beslutninger vedr. EF/EU i forbindelse med folkeafstemningerne i 1972, 1986, 1992 og 1993.
- D. Egen og partiets holdning til Nej-sigere i partiet.
- E. Vurdering af hvad der er det vigtigste spørgsmål eller den største udfordring i partiet, som den interviewede politiker skal tage sig af i fremtiden.

Spørgsmålene til Nej-sigerne drejede sig om:

- A. Uddannelse, erhverv og politisk erfaring og karriere, herunder eventuelle tillidsposter i partiet samt fremhævelse af andre personer og af ideer med særlig betydning for den enkeltes engagement og visioner i det politiske arbejde.
- B. Begrundelsen for at den interviewede stemte Nej ved folkeafstemningen den 18. maj.
- C. De faktiske og forventede reaktioner fra partiets side på den interviewedes Nej-holdning.
- D. Den interviewedes vurdering af om partiets reaktion var fair.
- E. Den interviewedes egen reaktion på den behandling denne blev mødt med.
- F. Den interviewedes planer for fremtiden.

Spørgsmålene til Ja-sigerne var udformet så den interviewedes forskellige roller i hele forløbet omkring Danmarks deltagelse i EF/EU siden begyndelsen af 1970erne blev belyst. Spørgsmålene om hvilken rolle den interviewede tildeler sig selv, og hvilke positive og negative erfaringer med EF/EU der er vigtige for den enkelte, er stillet for at fremprovokere en kortfattet, men for personen vigtig analyse af egne motiver, sympatier og antipatier vedrørende emnet. Spørgsmålene blev søgt stillet på

en måde, der fik den interviewede til at sætte sig selv i centrum. Jeg ville undgå, at den interviewede skulle glide af på spørgsmålene og tale udenom eller generelt om partiet. Mine spørgsmål om Ja-sigernes forhold til Nej-sigerne i deres eget parti var beregnet på at lodde deres kendskab til partiets Nej-sigere og på at få dem til at fremlægge deres egen såvel som partiets holdning til dem og deres synspunkter. Spørgsmålet om fremtidige udfordringer blev stillet, for at den interviewede kunne fremlægge sin dagsorden på en koncentreret og præcis måde: Hvad er det som er vigtigt for mit parti, som jeg skal tage mig af? Her var forventningen, at den interviewede ville placere sig selv i forhold til partiets politikker vedrørende EU.

Spørgsmålene til Nej-sigerne tog på forhånd højde for, at de fleste ikke havde nogen høj formel placering i de respektive partier. Efter den 18. maj 1993 tilhørte Nej-sigerne "taberholdet", eller dem der ikke havde fået ret, selv om de følte, de havde ret. Ikke mindst i perioden fra den 2. juni 1992 til den 18. maj 1993 var denne følelse helt berettiget.

For Nej-sigernes vedkommende var baggrundsspørgsmålene specielt vigtige, da mange af dem ikke figurerede i opslagsværker med levnedsløbsbeskrivelser: Hvad er deres baggrund? Hvilke erfaringer har de? Er der en særlig grund til, at de går mod strømmen i deres parti? Hvem eller hvad har inspireret deres politiske engagement? Det var specielt vigtigt at få deres begrundelse for deres Nej den 18. maj. Deres parti havde jo anbefalet et Ja. Hvad var grundene til, at de alligevel sagde Nej og derfor ikke kunne følge deres parti. I mange tilfælde havde de interviewede gennem årene gjort et stort arbejde for det parti, hvis top de nu var i splid med. Hvordan blev Nej-sigeren bemødt fra partiets side, og hvad skete der rent faktisk? Hvilke konsekvenser fik det for den interviewede, praktisk og følelsesmæssigt? Spørgsmålet om fremtiden til Nej-sigerne var mere åbent end det, der blev stillet til Ja-sigerne, idet der ikke her nødvendigvis kunne forventes et fortsat partipolitisk engagement.

Til slut fik både Ja- og Nej-sigerne mulighed for at evaluere interviewet og spørgsmålene og fremkomme med yderligere og supplerende oplysninger, som de gerne ville have med.

Baggrunden for Danmarks deltagelse i EU

Dette kapitel indeholder en kort redegørelse for baggrunden for Danmarks hidtidige deltagelse i EF/EU og resultaterne ved folkeafstemningerne herom. I 1972 blev der stemt om medlemskab af de Europæiske Fællesskaber/EF. I 1986 gjaldt folkeafstemningen Den Europæiske Fællesakt/Det Indre Marked også kaldt "EF-pakken". I 1992 skulle der tages stilling til, om Danmark ville deltage i Den Europæiske Union/EU (Maastricht-traktaten). Dette var også temaet for folkeafstemningen i 1993: vælgerne blev bedt om at tilkendegive deres holdning til Folketingets beslutning om at Danmark skulle deltage i Den Europæiske Union/EU (Maastricht-traktaten og Edinburgh-afgørelsen).

Danmarks hidtidige deltagelse i det europæiske samarbejde

Da Danmarks Riges Grundlov blev ændret i 1953, var en af hovedgrundene et ønske om at kunne tilslutte sig mellemstatsligt samarbejde. Grundlovens § 20 handler således om at overlade suveræniteten til sådanne samarbejdsformer. Da Danmark indtrådte i EF i 1972, påberåbte politikerne sig hjemmel i § 20. Mange var dog i tvivl, om Danmarks indtræden i EF var grundlovsmedholdelig eller tværtom grundlovsstridig. Der har ved flere lejligheder siden 1972 været forsøg på at få en retslig prøvning af, om Danmarks tilslutning til EF/EU er inden for Grundlovens rammer, eller den forudsætter en grundlovsændring. Disse sager blev alle afvist. Men den 12. august 1996 lykkedes det imidlertid 12 danske borgere i Højesteret at få godkendt deres krav om en prøvning ved Landsretten af om statsminister Poul Nyrup Rasmussen var berettiget til på Danmarks vegne at ratificere Maastricht-traktaten (Traktaten om Den Europæiske Union). Landsretten havde i første omgang den 30. juni 1994 afvist at behandle sagen.

Landsrettens kendelse den 27. juni 1997 fastslog, at Statsministeren havde haft hjemmel til at ratificere Maastricht-traktaten. Sagen blev straks appelleret til Højesteret og forventes færdigbehandlet i foråret 1998. Da Højesterets kendelse forelå i august 1996, tilkendegav den radikale udenrigsminister Niels Helveg-Petersen straks, at der ikke kunne afholdes en folkeafstemning om en ny Unions-traktat "under forbehold af at traktaten er i overensstemmelse med Grundloven". Retten burde altså tale, før en folkeafstemning kunne holdes. Det må derfor forudsættes, at Højesteret får færdigbehandlet sagen inden folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten den 28. maj 1998.

De første forhandlinger om Danmarks deltagelse i EF på Rom-traktatens grundlag blev indledt allerede i begyndelsen af 1960'erne. Efter en pause blev de genoptaget i 1971, og i 1973 blev Danmark medlem samtidig med De forenede Kongeriger (UK) og Irland. Det danske medlemskab var blevet bekræftet ved en folkeafstemning den 2. oktober 1972.

EF blev dengang præsenteret for danskerne som et økonomisk handelssamarbejde,

der bl.a. ville sikre en fortsat dansk eksport af svinekød og andre landbrugsprodukter til de europæiske markeder til mindstepriser garanteret af EFs landbrugsordninger. En begrundelse for tilhængerne var netop De forenede Kongerigers (UK) indmeldelse i EF og den vigtige baconeksport dertil. Modstanderne af EF var imidlertid bange for at miste indflydelse på egne forhold og den suverænitetssafgivelse, som medlemskabet indebar, og organiserede sig bl.a. i et "Fællesråd for EF-modstandere", som blev til "Folkebevægelsen mod EF" i 1972.

I 1979 var der for første gang direkte valg til EF-Parlamentet (nu EU-Parlamentet). Under 50 procent af de danske vælgere afgav deres stemme og 4 af de 16 mandater blev valgt på "Folkebevægelsen mod EF"s liste. EF/EU modstanderlisterne har siden fastholdt antallet af mandater ved de efterfølgende valg til parlamentet. Specielt Socialdemokratiet har haft problemer med at få deres kandidater valgt ved valgene til Europa Parlamentet.

Den næste større ændring i EF samarbejdet gjaldt Det Indre Marked, hvor en lang række direktiver på det økonomiske område skulle sikre den fri bevægelighed af varer, tjenesteydelser, arbejdskraft og kapital inden for det fælles marked.

Fællesakten gjorde det muligt at gennemføre direktiverne med kvalificeret flertal og var således et første skridt mod en politisk overbygning. Ved en forespørgselsdebat i Folketinget den 28. januar 1986 blev Danmarks tiltrædelse af Fællesakten forkastet af et flertal bestående af SF, Fremskridtspartiet, Det Radikale Venstre, Socialdemokratiet og VS. Regeringen Schlüter sendte imidlertid spørgsmålet om Fællesakten eller EF-pakken ud til en vejledende folkeafstemning. Ved den lejlighed kom statsministeren Poul Schlüter med den nu berømte forsikring: "Unionen er stendød". En forsikring som kun kan betegnes som vildledning af vælgerne. Denne forsikring kan kun forstås på baggrund af, at et hovedargument mod EF-pakken var bevægelsen hen mod en union. En begrundelse, der bl.a. blev fremført af de radikale. Regeringen "vandt" folkeafstemningen den 27. februar 1986 om EF-pakken (Europæiske Fælles Akt).

Det Indre Marked trådte formelt i kraft 1. januar 1993. Men forinden var Maastricht-traktaten om Den Europæiske Union blevet forhandlet på plads og accepteret af regeringerne i december 1991. Maastricht-traktaten betød, at Danmark var på vej til at indgå i en politisk og overnational union. Traktaten er uopsigelig og binder deltagerne til at arbejde hen mod en stadig snævrere sammenslutning, læs: europæisk statsdannelse, uden garantier for demokratiets fremtid. Traktaten blev sendt ud til folkeafstemning den 2. juni 1992 og forkastet.

Det Europæiske Fællesskab havde for vælgerne ændret karakter. Fra at være et spørgsmål om at deltage i et økonomisk handelssamarbejde i 1972, blev det i 1992 et spørgsmål om at deltage i en politisk union. Unionen indebar afgivelse af beslutningskompetence til en overnational myndighed, som ikke var underlagt demokratisk kontrol. Den økonomiske udvikling i EF landene var desuden for nedadgående og præget af valutauro. Dette resulterede bl.a. i at UK og andre i efteråret 1992 forlod EMSen (det europæiske valutasamarbejde), som reelt mistede sin betydning i den sidste weekend i juli 1993. De franske valutaeserver var da

blevet udtømt som følge af, at der ikke var realøkonomisk dækning for de politisk regulerede valutakurser.

Da Maastricht-traktaten den 2. juni 1992 var blevet forkastet af et af EFs medlemslande, nemlig Danmark, skulle den ifølge EFs egne regler have været taget af bordet og genforhandlet. Og samarbejdet skulle have fortsat på det allerede eksisterende traktatgrundlag. Det skete imidlertid ikke. Fire dage efter afstemningen besluttede EF-landenes udenrigsministre enstemmigt ved et møde i Oslo at gå videre med Unionsplanerne.

Den danske regering arbejdede for eller indvilligede i at arbejde for, at Danmark skulle få en særlig ordning. Denne ordning skulle være et rent dansk anliggende, der kunne tilfredsstille den danske befolkning, uden at det berørte den traktat, som regeringerne havde accepteret i Maastricht i december 1991.

Inden forhandlingen af denne ordning, den såkaldte Edinburgh-afgørelse, var der imidlertid et mellem spil i Folketinget omkring Det Nationale Kompromis. SF fik her en central rolle for indgåelsen af dette kompromis, som kan opfattes som Folketingets forhandlingsmandat til regeringen i de videre forhandlinger om den særlige danske ordning.

Det Nationale Kompromis blev tiltrådt af 7 partier i Folketinget i oktober 1992. Det var: Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Venstre, Det Konservative Folkeparti, Det Radikale Venstre, Centrumdemokraterne og Kristeligt Folkeparti. Efter Nej'et den 2. juni 1992 var det vigtigt for partierne at få indrømmelser på de punkter, der hyppigst blev markeret i meningsmålingerne som grunde til, at folk stemte Nej. Det førte til krav om, at Danmark blev undtaget på fire områder: (1) Danmark holder sig uden for den fælles forsvarspolitik og medlemskabet af WEU, (2) Danmark deltager ikke i den fælles mønt, (3) Danmark skal ikke være forpligtet til unionsborgerskabet, (4) Danmark kan ikke godtage suverænitetsafgivelse på det retlige og politimæssige område.

Det Nationale Kompromis var først og fremmest beregnet på at få vælgerens tilslutning til Maastricht-traktaten. De to af kravene i Det Nationale kompromis var reelt indeholdt i Maastricht-traktaten: ad 1) der var ikke noget krav i unionstraktaten om, at Danmark skulle tilslutte sig WEU; derfor var "undtagelsen" uden betydning; ad 2) der skulle under alle omstændigheder være folkeafstemning om tilslutning til en fælles mønt og overgang til ØMUens 3. fase; derfor gav denne "undtagelse" ikke nogen garanti, som befolkningen ikke allerede havde. Derimod var det tredje og fjerde krav reelle undtagelser fra Maastricht-traktaten: ad 3) unionsborgerskabet skal ikke gælde for danske statsborgere. Det betyder, at eventuelle fremtidige forpligtelser som følge af unionsborgerskabet ikke skal gælde for danske statsborgere; ad 4) i Maastricht-traktaten var det retlige og politimæssige samarbejde placeret i søjle III, altså mellemstatsligt. Denne ordning indebar ikke nogen suverænitetsafgivelse. Kravet i Det Nationale Kompromis er derimod vigtigt som værn mod en fremtidig suverænitetsafgivelse.

I Det Nationale Kompromis blev det bl.a. også nævnt, at Danmark ønskede, at aftalesystemet på det danske arbejdsmarkedet skulle bevares, at nærhedsprincippet

skulle præciseres, at miljøpolitikken skulle styrkes, at arbejdsløsheden skulle bekæmpes mv. Det var imidlertid kun ønsker, som ingen behøvede at rette sig efter. Den 11.- 12. december 1992 blev der ved et EF-topmøde i Edinburgh indgået en særlig aftale for Danmark, den såkaldte Edinburgh-afgørelse. Den blev i realiteten præciseringer af det, unionstraktaten i forvejen sagde: (1) man tager til efterretning, at Danmark har observatørstatus i WEU, (2) man noterer sig, at Danmark har meddelt, at det ikke vil deltage i 3. fase af ØMUen eller være med i den fælles mønt, (3) unionsborgerskabet er tænkt som et supplement til statsborgerskabet og træder ikke i stedet for det, (4) man bemærker, at Danmark uden suverænitätsafgivelse vil deltage fuldt ud i samarbejdet om retlige og indre anliggender. Edinburgh-afgørelsen gav dermed i realiteten ikke Danmark nogle rettigheder, som det ikke havde før aftalen. De løfter, der var givet i Det Nationale Kompromis vedrørende unionsborgerskabet og vedrørende det retlige og politimæssige samarbejde, blev altså ikke indfriet. Det er vanskeligt at se, hvordan de danske politikere kunne præsentere Edinburgh-afgørelsen, som om vi havde fået reelle indrømmelser. Det har da også senere vist sig, at 'undtagelsen' vedrørende det retlige og politimæssige samarbejde lige så stille er ved at blive ophævet, i kraft af at Folketinget den 30. maj 1997 vedtog Europol- og Schengen konventionerne. Disse konventioner er begge indbygget i Amsterdam-traktaten. Det er hensigten, at Schengen samarbejdet fem år efter, at Amsterdam-traktaten er trådt i kraft, skal overgå fra søjle III til søjle I (overstatsligt samarbejde). Maastricht-traktaten og Edinburgh-afgørelsen blev vedtaget ved en folkeafstemning den 18. maj 1993. En stor del af den forudgående afstemningsdebat blev netop en diskussion om, hvorvidt der reelt skulle stemmes om det samme som året før, eller der var tale om en folkeafstemning om noget nyt. - De andre deltagere i topmødet i Edinburgh var imidlertid ikke i tvivl om, at Maastricht-traktaten var uberørt. I fx Irland svarede den irske udenrigsminister den 6. maj 1993:

*"Det, der blev aftalt i Edinburgh, var præciseringer af visse aspekter i Maastricht-traktaten, der angik Danmark. Aftalen ændrede dog ikke traktaten i nogen henseende. En ratificering af Edinburgh-afgørelsen kommer derfor heller ikke på tale."*¹

Lad os lige tage det sidste i citatet en gang til: "En ratificering af Edinburgh-afgørelsen kommer derfor heller ikke på tale." Hvis Edinburgh-afgørelsen havde indeholdt ændringer til Maastricht-traktaten, skulle den have været ratificeret. Men det blev den ikke.

En gruppe engelske jurister vurderede også, at formålet med Edinburgh-afgørelsen var propaganda:

¹ Forf. Oversættelse. Det originale citat, se Bonde og Krarup, 1997 side 262, note 81, lyder således: "What was agreed at Edinburgh clarified certain aspects of the Treaty insofar as they related to Denmark but did not modify the Treaty in any way. No question of ratification of changes to the Treaty therefore arises."

"Konklusionerne fra Edinburgh-topmødet kan måske bruges til propagandaformål, men de kan ikke bruges til juridiske formål. I vor egenskab af jurister beklager vi noget, som fremtræder som en kynisk misbrug af jura til propagandaformål." ² (Knud P. Pedersen, 1993, s. 48)

Inden afstemningen i 1992 var Maastricht-traktaten i sin fulde længde lagt ud til afhentning bl.a. på posthusene, hvor vælgerne rev den væk. Folketinget havde desuden udsendt en husstandsomdelt avis, hvor modstandere og tilhængere redegjorde for deres standpunkter og anbefalinger over for vælgerne. Op til afstemningen i 1993 var der ikke et lignende materiale, som neutralt kunne nå ud til alle potentielle vælgere.

Efter den 2. juni 1992 var der blevet dannet en unionsmodstander bevægelse: "JuniBevægelsen", som præciserer modstanden mod en overnational union og arbejder for demokrati, frihed og lighed mellem folkene.

Op til folkeafstemningen den 18. maj blev unionsmodstanden hovedsagelig artikuleret via Folkebevægelsen og JuniBevægelsen foruden en lang række mindre organisationer, netværk og initiativgrupper, mens unionsmodstanden i partierne i Folketinget bortset fra Fremskridtspartiet stort set forstummede. I samme periode skete der en intensivering af samarbejdet og informationsudvekslingen mellem danske og andre landes unionsmodstandere.

Folkeafstemningernes resultater/stemmefordeling

Resultaterne af folkeafstemningerne i 1972, 1986, 1992 og 1993 er vist i tabel 1:

Tabel 1 Folkeafstemninger vedrørende EF/EU. Danmark, 1972 - 1993

Folkeafstemning	Antal vælgere	Afgivne stemmer		Stemme-Pct.	Pct. af gyldige		Nej-andel i pct. af vælgere
		I alt	Ugyldige		Ja	Nej	
<u>Obligatoriske:</u>							
2/10/1972. Indtræden i EF	3.453.763	3.113.122	19.316	90,14%	63,3%	36,7%	32,9%
2/6/1992. Maastricht	3.962.005	3.290.610	30.879	83,05%	49,3%	50,7%	41,7%
<u>Frivillige:</u>							
27/2/1986. EF-pakken	3.883.429	2.927.652	29.383	75,39%	56,2%	43,8%	irrel
18/5/1993. Maastricht + Edinburgh	3.974.672	3.436.940	34.635	86,47%	56,7%	43,3%	37,0%

Note: vejledende folkeafstemninger markeret med grøn. Øvrige er bindende. Se "folkeafstemning" i Mini Lex

Kilde: Danmarks Statistik

Folkeafstemningerne i 1972 og 1992 var obligatoriske, idet hverken loven om Danmarks tiltrædelse af EF-traktaten eller loven om Danmarks tiltrædelse af Maastricht-traktaten fik den fornødne 5/6 opbakning i Folketinget. De andre to folkeafstemninger var frivillige. I 1986 var situationen den, at Folketinget havde sagt Nej til EF-pakken, hvorfor regeringen Schlüter udskev en vejledende folkeafstemning. Da afstemningen var vejledende, er Nej-andelen ikke relevant, da et lovforslag formelt ikke kan forkastes ved en vejledende folkeafstemning. I 1993 var regeringen forpligtet ifølge Det Nationale Kompromis til at afholde folkeafstemning. Denne folkeafstemning var imidlertid frivillig, fordi Folketinget havde vedtaget Danmarks tiltrædelse af Maastricht + Edinburgh med de krævede 5/6 flertal ³.

Afstanden mellem befolkning og Folketing i holdningen til EF/EU havde aldrig været større, end den var ved folkeafstemningen den 18. maj 1993. Det viser tabel 2:

Tabel 2. Tilslutningen til EF/EU i Folketinget og ved Folkeafstemningerne. 1972 - 1993

Spørgsmål	Folketinget			Folkeafstemning		Indeks for Repræsentativitet
	Afgivne stemmer	Ja	Nej	Ja	Nej	
1972. Tiltrædelse til EF	175	80,6%	19,4%	63,3%	36,7%	-14
1986. EF-pakken	155	48,4%	51,6%	56,2%	43,8%	-4
1992. <u>Maastricht</u>	155	83,9%	16,1%	49,3%	50,7%	-43
1993. <u>Maastricht</u> + Edinburgh	169	90,5%	9,5%	56,7%	43,3%	-49

Kilde: Folketinget (1972), Folketingets præsidium(1987, 1992, 1993) samt Danmarks Statistik

Tabel 2 viser, at der ved alle afstemninger på nær afstemningen om EF-pakken, har været betydelig forskel på EF/EU-tilslutningen i befolkningen og i Folketinget. Tabellen viser desuden, at forskellen mellem befolkning og politikere har været voksende siden tilslutningen til EF i 1972. Basis for indeks for repræsentativitet (overensstemmelse mellem folkets valg og politikernes valg) ligger ved værdien ”-3”. Alt, hvad der ligger herunder, viser en mindre grad af repræsentativitet. I perioden ser det værst ud ved afstemningerne om Maastricht samt Maastricht + Edinburgh. Det ligger nært at konkludere at der går en lige linje fra denne store uoverensstemmelse til uroen på Nørrebro efter folkeafstemningen den 18. maj. Bortset fra afstemningen om EF-pakken har tilslutningen i Folketinget ligget markant højere end tilslutningen i befolkningen.

3 Ifølge Grundlovens § 20 kræver overladelse af suverænitet 5/6 flertal. Omsat til mandater med det nuværende antal i Folketinget betyder det, at der kræves 150 mandater for, at suverænitet kan overlades til mellemfolkelige myndigheder.

Størst overensstemmelse mellem folket og politikerne var der ved afstemningen om Fællespakken i 1986. Dengang var situationen atypisk: Folketinget ville ikke, som regeringen ville. Derfor udskrev regeringen Schlüter folkeafstemningen. Der er en interessant parallel mellem afstemningerne i 1986 og i 1993: i 1986 var det Folketinget, der var "forkert" på den, og så blev folkeafstemningen om EF-pakken udskrevet; i 1992 var det befolkningen, der var "forkert". Så blev Folketinget mobiliseret og Det Nationale Kompromis blev strikket sammen. Det er nærliggende at drage den konklusion, at et Nej ikke vil blive respekteret, og at der manipuleres med både befolkning og Folketing for at få Ja'et på plads. Den manglende respekt for demokratiet og den manipulation, både befolkning og politikere var udsat for op til den 18. maj 1993, er sandsynligvis blandt de væsentlige årsager til det spontane oprør på Nørrebro natten mellem den 18. og den 19. maj 1993.

Befolkningens holdning til EF/EU i andre medlemslande

Indtil 2. juni 1992, hvor de danske vælgere forkastede Maastricht-traktaten, gik unionsmodstanden nok for at være en særlig dansk og nordisk specialitet. I 1975 var der dog i UK en folkeafstemning om udmeldelse af EF. I de andre EF lande havde der på dette tidspunkt ikke været nogen nævneværdig folkelig debat endsige folkeafstemninger om Unions-traktaten. Maastricht-traktaten kom imidlertid til folkeafstemning i Irland og Frankrig senere i 1992. Tilslutningen i Frankrig kom kun med nød og næppe op over de 50 procent.

Unionsmodstanden i Tyskland, UK, Frankrig, Belgien, Holland, Østrig og Schweiz begyndte i 1992 at antage samme karakter som i de nordiske lande.

Modstanden handlede ikke om at modsætte sig europæisk og internationalt samarbejde. Modstanden handlede om, at man ikke ønskede, at de nationale parlamenter tømtes for reel indflydelse til fordel for en overnational union, som ikke er underlagt demokratisk kontrol, og hvis målsætning er en statsdannelse med fælles penge, politi, hær mv. Der stilles spørgsmålstejn ved hele grundlaget for det nuværende EU samarbejde. Der efterlyses en genforhandling af hele samarbejdsgrundlaget med udgangspunkt i demokratisk vedtagne modeller og spilleregler for de enkelte nationers deltagelse. Der er behov for, at EU-samarbejdet kommer til at bygge på en folkelig legitimitet i alle deltagende nationer.

Den grad af viden, oplysning og demokratisk deltagelse, der var udvist i Danmark omkring denne sag, var næsten ukendt i de lande, vi samarbejdede med indtil sommeren 1992. Kravet om, at det demokratiske underskud i EU fjernes, kan kun imødekommes, hvis traktatgrundlaget grundlæggende ændres, og udvidelsen af "udemokratiet" dermed stoppes. Og der burde være håb forude. I dag ønsker et flertal af vælgerne i alle EU-lande, bortset fra Italien, at resultatet af regeringskonferencen kommer til folkeafstemning. Men foruden den planlagte afstemning om Amsterdam-traktaten i Danmark i maj 1998 vil der formodentlig kun blive afholdt folkeafstemninger i Irland og Portugal.

Minimumskrav til grundlaget for det europæiske samarbejde

Det er selvfølgelig helt utilstrækkeligt og utilfredsstillende, at traktatgrundlaget for det europæiske samarbejde ikke har en bredere folkelig legitimitet.

Det ideelle krav til et forpligtende samarbejde mellem europæiske lande må være, at det hviler på et demokratisk grundlag. I alle lande burde der ved frie og demokratiske valg vælges repræsentanter til en grundlovgivende forsamling på europæisk niveau. Denne grundlovgivende forsamling skulle alene have til opgave at udarbejde forslag til en forfatning eller samarbejdskontrakt, som kan sendes til folkeafstemning i alle lande. På den måde kan det sikres, at ingen nation bindes til at deltage i en statsdannelse eller et samarbejde, det ikke aktivt selv har valgt. Dette burde være et indlysende minimumskrav til et samarbejde mellem frie og demokratiske lande. De partier og politikere, der vil arbejde for og fremme demokratiske krav til grundlaget for det europæiske samarbejde har en stor og omfattende opgave foran sig.

Konflikten i de politiske partier om Maastricht og Unionen

"37 blev kvæstet efter de voldsomme kampe på valg-natten ... Situationen på Nørrebro i København eksploderede, da dele af politistyrkerne blev fanget mellem grupper af hætteklædte unge omkring Sankt Hans Torv der blev skudt direkte mod den rasende menneskemængde." ¹

- ➔ *"Jeg kunne lige så godt være blevet dræbt, siger Søren. Bålene, hadet og afmagtens aggressionen flammede i København i nat. Biler blev sat i brand. Politi og demonstranter gav sig til at kaste brosten og skyde efter hinanden."*
- ➔ *"De skød som sindssyge. Jeg kunne lige så godt være blevet dræbt ..."*
- ➔ *"Mindst seks demonstranter blev bragt til Rigshospitalets skadestue med skudsår."*
- ➔ *"Natten var et mareridt. Som hentet ud af en amerikansk krimi. Politiet gik simpelt hen amok. Jeg fik en kugle gennem benet, fordi jeg stemte nej og kastede med sten i protest" ²*

Danskerne fik en brat opvågning efter folkeafstemningen den 18. maj 1993. For første gang siden besættelsen blev der skudt mod civile i Københavns gader. Ovenstående citater er blot to eksempler på det, aviserne skrev i dagene efter. Andre aviser skrev om "farlige optøjer" og "voldsmænd". Formålet med denne bog er ikke at finde frem til Sandheden eller blot en sandhed om begivenhederne natten mellem den 18. og den 19. maj 1993. Det er dog klart, at der er en forbindelse mellem resultatet af afstemningen den 18. maj og oprøret på Nørrebro. Dramaet på Nørrebro kan ikke ses isoleret, men er en konsekvens af de begivenheder, der gik forud for folkeafstemningen den 18. maj.

Folkeafstemningen den 2. juni 1992 var resulteret i et Nej til Maastricht-traktaten. Nogle vælgere mente, at unionen var gået for vidt, andre fandt, at traktaten var uigennemskuelig, og atter andre var i syv sind.

De interview, der følger, er 13 personers spejlinger af blandt andet forløbet mellem folkeafstemningerne den 2. juni 1992 og den 18. maj 1993. De er ikke objektive, men de tegner alligevel tilsammen et billede af, hvad der rørte sig i befolkningen og blandt politikerne. På den ene fløj finder vi den "troende EU-tilhænger", der ser EU som et højeste gode, som det ikke kan gå hurtigt nok med at realisere. På den modsatte side

¹ Citat fra Politiken 20. maj 1993.

² Citat fra Ekstrabladet 19. maj 1993.

har vi en bevidsthed om, at "*en stadig snævrere sammenslutning mellem de europæiske folk*" vil føre til et "totalitært system". Hvor finder vi sandheden? Der er sandelig ikke noget at sige til, at almindelige mennesker har svært ved at gøre regnebrættet op.

Det fremhævede citat ovenfor stammer fra unionstraktatens præambel - i den nuværende oversættelse. I den første danske oversættelse af Rom-traktaten står der *union*: "[De seks statsoverhoveder er] BESLUTTEDE på at opbygge grundlaget for en *union* mellem de europæiske folk, som uden ophør gøres stadig snævrere." En så utilsløret tilkendegivelse af *hensigten* kunne ikke blive stående, og den blev i senere versioner erstattet med det mere tvetydige *sammenslutning*. Ordet hører mere hjemme på virksomhedsniveau end på statsniveau. Hvem har vel hørt om de sammensluttede stater? Derimod har man hørt om De sammensluttede Papirfabrikker. Ændringen af oversættelse havde til hensigt at gøre unionsprojektet nemmere at sluge for den almindelige vælger. Se Knud P. Pedersen, 1993, s. 12.

Der er noget, der kan tyde på, at holdningen til EF/EU i høj grad har at gøre med, hvor tæt man befinder sig på samfundets top. Selv om de 13 interviewede ikke udgør noget repræsentativt udsnit af befolkningen, er det alligevel værd at bemærke, at vi blandt de interviewede, der er på Ja-holdet, har to ministre og fem MFer, hvorimod Nej-siden er repræsenteret af en journalist, to pensionister, to MFer og en studerende.

Det er i Socialdemokratiet, at vi tydeligst ser skellet mellem en partitop, der siger Ja, mens en meget stor del af de menige medlemmer og partiets vælgere siger fra over for unionsprojektet. På trods af den store splittelse blandt partiets vælgere, stemte alle socialdemokratiske MFere FOR Danmarks tiltrædelse af Maastricht + Edinburgh. En af de interviewede reflekterer over dette forhold: "Der er altså et eller andet forkert. Jeg tror, at der er en ny generation af socialdemokrater, som simpelthen ikke tør sætte deres karrierer på spil. Der kan ikke være andet svar, end at de ved, at det så er sket med dem. De har jo set, hvilken behandling Erenbjerg har fået. Han er blevet gennemtævet og smidt hen i en krog. Kløerne er der. Og det ved de unge, og de retter sig gudhjælpemig efter det. Der bliver holdt en vis disciplin." ³

Disciplinen i Socialdemokratiet er stram. Én af de interviewede fik den personligt at føle: "Jeg blev smidt ud af det udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg i Socialdemokratiet." Fyringen skete uden varsel, uden forudgående samtale. Disciplineringen af medlemmerne af den socialdemokratiske folketingsgruppe var selvfølgelig jernhård: "Der er også folketingsmedlemmer, som for eksempel Hans Erenbjerg, og han prøvede ... at få andre synspunkter på EU frem, men han blev trynet. De sagde bare: "Han er alligevel gammel. Han skal alligevel gå af næste gang." Han har ikke fået et ben til jorden; han har ikke fået lov til at sige noget som

³ Hans Erenbjerg, der er nævnt i citatet, var opstillet af Socialdemokratiet i Storstrøms Amtskreds. Han blev valgt ind i Folketinget ved valget 12. december 1990.

helst. Man lader som ingenting." Over for partiets menige medlemmer har man af gode grunde ikke kunnet bruge den slags metoder. I stedet har man kørt en massiv holdningspåvirkning. I partibladet *Socialdemokraten* ignoreres modstanderne totalt: "Det er bare så latterligt. Og sådan fortsætter det: "Til et Ja", "Kurs mod bedre tider". Når man læser det her, findes der i det parti kun Ja-sigere. Så er der en lille fødselsdagsartikel, hvor der skrives om hans [Nyrups] barndom og ikke spor om afstemningen. Altså. Se her: "Handlekraft" og "Sejr". Der er 40 pct. af disse vælgere, der får dette, der mener lige det modsatte: at han faktisk tabte ...".

Nu er det naturligvis ikke kun i Socialdemokratiet, at det står skralt til med respekten for vælgernes dømmekraft. Venstre bærer også sin del af ansvaret for undertrykkelse af andre synspunkter på EU end partiets linje. De kommer simpelthen ikke til debat på partiets landsmøder. Debatten begrænses også ved, at der er nogle, man ikke vil debattere med: "Jeg mener bare, at Frank Dahlgaard er en selvbestaltet debattør. Og jeg debatterer med dem, der har et folkeligt mandat. Han er ikke valgt til noget som helst... Det er fint, han har sine synspunkter; men jeg vil altså ikke spille min tid på at diskutere med den flipper," siger partiets formand, Uffe Ellemann-Jensen. Tør vi håbe på nogle spændende debatter op til afstemningen om Amsterdam-traktaten? Frank Dahlgaard blev nemlig valgt til Folketinget ved valget den 21. september 1994 for Det Konservative Folkeparti.

Skellet mellem samfundets top og bund ses tydeligt i de kampagner, som organisationer som Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Industri og LO førte op til 18. maj 1993. Det var en kampagne, der især var rettet mod arbejdspladserne: "Alt var så super planlagt fra Europabevægelsens side. Jeg ved ikke, hvor stor effekt deres kampagne havde. De lavede en helt anden strategi denne gang, hvor man ikke skulle ud og lave helsidesannoncer, men hvor man i stedet for gik ud på arbejdspladserne. Og det var smart, at man stod i kantinen og sagde: "Ved I hvad, venner, hvis I ikke stemmer Ja, så er der ikke nogen fabrik ude på den mark, I ser der". Og sådan gjorde man overalt på landets arbejdspladser. Det opfordrede Dansk Industri (DI) og Dansk Arbejdsgiverforening (DA) til."

Det Nationale Kompromis står helt centralt i forløbet fra 2. juni 1992 til 18. maj 1993. Det var det figenblad, der skulle begrunde, at politikerne udskrev endnu en folkeafstemning om Maastricht-traktaten. Og hvad kom der så ud af Det Nationale Kompromis: "De fik to hæmningsløst ligegyldige detalje-rettelser, så de kunne sige, at de havde fået nogle ændringer." Det er vel at mærke en Ja-siger, der taler her. De af de interviewede, der har udtalt sig om Det Nationale Kompromis, vurderer det stort set negativt. Ja-sigerne brød sig ikke om det, fordi det indeholdt forbehold over for en traktat, der i forvejen - efter deres mening - ikke var vidtgående nok i retning af en forbundsstat. (Se *föderation* i Mini Lex.) Efter Edinburgh-afgørelsen følte Nej-sigerne sig snydt. En SF'er udtrykker det således: "Men forudsætningen ... mine forudsætninger for at godkende Det Nationale Kompromis var, at flere ledende kadrer

i partiet garanterede, at det ikke ville kunne gennemføres uden at åbne Maastricht. Det vil sige, at jeg skal ikke være nødt til at ratificere en traktat, jeg lige har været ude for at samle et flertal imod."

Maastricht blev ikke genforhandlet. I stedet fik vi Edinburgh-afgørelsen, der intet nyt føjede til Maastricht-traktaten. I et af interviewene vurderes afgørelsen som skuespil for folket: "For mig så den ud som et nøje tilrettelagt Edinburgh topmøde, hvor danskerne skulle have de indrømmelser, de skulle have, så de kunne komme forbi den 18. maj, og så fortsætter processen i øvrigt uden synderlig hensyntagen til Nejsigerne. Det er min forklaring." En anden - en Ja-siger - mener, at Edinburgh-afgørelsen er en svækkelse af Maastricht: "Altså for mig er ... Edinburgh ikke nogen forbedring. Det svækker Danmark i forhold til, hvor vi stod før."

Når mange politikere alligevel i kampagnen op til 18. maj afstemningen fremhævede Edinburgh-afgørelsen som en grund til at stemme Ja, kan det blandt andet skyldes, at aftalen var forbundet med så meget prestige, at de ikke kunne gå ud og anbefale et Nej. Og det var vel netop det, man som ansvarlig politiker burde have gjort. En Nejsiger udtrykker det således: "De undtagelser, vi har fået i Edinburgh, er undtagelser, vi havde i forvejen i følge Maastricht. Der er kommet særlige protokoller til på forskellige områder, og vi har fået nogle uddybninger og nogle klarere definitioner. Men i sin helhed mener jeg, at Edinburgh-aftalen er en utrolig dårlig behandling af et lille land, der har været et umådelig velopdraget og pænt EF medlem i 20 år. Jeg mener, at vi er blevet utrolig skidt behandlet, og det tyder ikke godt."

Hvis der er noget område, som næsten alle kan blive enige om bør være et mål for et internationalt samarbejde, så er det miljøet. Begrundelsen ligger lige for: miljøforureningen kan kun bremses gennem forpligtende aftaler. Men er det nok til at begrunde en politisk konstruktion, hvor slutmålet åbenlyst er en føderation? En af de interviewede ser gerne en føderation på miljøområdet, men anfører, at det ikke er særlig højt prioriteret i unionstraktaten: "Det eneste spørgsmål, jeg mener, kan komme i betragtning som et fælles anliggende, er miljøspørgsmålet, og miljøspørgsmålet kan man ikke klare ene land. Der skal vi have EF med. Det har jeg sagt - også til Nejsigere: jeg vil gerne have en føderation på miljøområdet. Det er i virkeligheden den eneste måde, vi kan få bundet landene sammen på - i et forpligtende politisk samarbejde. Og det er lige præcis den prioritering, der mangler i Maastricht. Man kan sige: på de områder vil vi gå ind og forpligte hinanden, fordi det er nødvendigt, at de skal løses på det niveau. På masser af andre områder skal vi ingen forpligtelser have. Den prioritering med rod i nærhedsprincippet - det er den diskussion man skulle have haft, inden man overhovedet udformede Maastricht; men Maastricht er udformet ud fra det imperialistiske princip. Det er i høj grad den ... centralistiske europæiske magtelite, der har kontrolleret EF." Med EU og miljøet forholder det sig ligesom med ræven, der er sat til at vogte gæs.⁴

⁴ Det forholder sig ikke bedre med *Amsterdam-traktaten*, hvor den såkaldte miljøgaranti, som Danmark fik med EF-pakken, nu er blevet til en dispensationsordning, se traktatens artikel 95, stk. 4 - 6. Amsterdam-traktaten holder altså

Fred og sikkerhed i Europa er et af tilhængerens hovedargumenter: "Det vigtigste for mig ved hele EF-udviklingen er, at det er lykkedes at skabe fred og sikkerhed i Europa," siger en konservativ politiker. Han fortæller også, at netop dette tema ikke fængede i kampagnen op til 1992-afstemningen: "Når jeg dér snakkede om fred og sikkerhed og snakkede om nye demokratier i Spanien, Grækenland og Portugal, så kunne man ligesom se at interessen forsvandt, og folk blev tomme i øjnene." Man kan ikke udelukke, at en af grundene til, at vælgerne gav et forbeholdent Ja den 18. maj 1993, var borgerkrigen i eks-Jugoslavien, der startede i april 1992. At undgå krig (som vi selv kunne blive involveret i) er dog ikke noget argument for at gå ind i unionen. Det kan derimod bruges propagandistisk: "[Argumentet] kommer fra Uffe Ellemann og folk af hans kaliber. Det er ren propaganda, de dér kører frem med. Afstemningen var ikke for eller imod Unionen, ikke engang for eller imod EF. Næh, det var for eller imod *Europa*. "Er du imod Europa? Vil du have krig?" Jeg påpegede, at der faktisk var et par unioner, der var brudt sammen i uro og splittelse. Der er ingen argumentation, kun lutter påstande..."

Det har fra nogle tilhængere været hævdet, at Tysklands genopståen som stormagt i Europa bør føre til, at integrationen i Europa intensiveres: "*Hellere et europæisk Tyskland end et tysk Europa!*" lyder parolen. Synspunktet kommer således til orde hos en tilhænger: "Jeg så ikke nogen som helst grund til, at vi politisk skulle involvere os i EF *med den størrelse, som Tyskland dengang havde....* Den kom for mig først i 1989 med Berlinmurens fald. Ved opbruddet i Øst- og Centraleuropa var der brug for en stabiliserende faktor i Europa. Her så jeg EFs mulighed som en stabiliserende faktor i Europa." [Forf. fremhævelse] Sten Vedstesens giver i sin bog *Det fjerde Rige* holdningen denne karske kommentar med på vejen:

"Unionens talsmænd i Danmark fortæller, at det er vigtigt, at Tyskland bindes ind i et net af stadig flere forpligtende aftaler. Er det en måde at behandle sit naboland på: som om vi har ret til at forbyde tyskerne selvstændighed!

Når én af drengene er aldeles utålelig og slår løs på de mindre, sker det, han får bank af de andre. Han bliver holdt fast på jorden og bragt til ro. Men de binder ham jo ikke fast og lader ham ligge der altid."

(Vedstesens (1997), s. 13)

Spørgsmålet om Danmarks selvstændighed tages kun op i to af interviewene. Begrebet er en "blind plet" hos tilhængerne. Det hører ikke med til deres ordforråd. Ikke desto mindre er begrebet en realitet, men sørgeligt misforstået. En forudsætning for, at et samarbejde mellem nationer er ægte, er, at det samarbejde foregår mellem selvstændige og ligeværdige nationer. Ellers er der tale om styring. I EU sættes ligeværdigheden mere og mere over styr på bekostning af de små nationer i og med, at flere og flere beslutninger skal træffes med kvalificeret flertal i Ministerrådet, hvor

ikke de løfter, som tilhængerne fortalte befolkningen, at vi allerede havde fået i 1986.

landene jo har forskellig stemmevægt. Når ligeværdigheden ikke er til stede, så ryger også selvstændigheden. En af de interviewede siger: "Vi skal bevare dansk selvstændighed og suverænitet, og det kan vi sagtens gøre. Vi har mange ressourcer. Se på Schweiz - de sagde Nej selv til den løse tilknytning til EF. Det var et knebent Nej; men det var et Nej. De ligger lige midt i Europa, omkranset af EF. De har ingen råstoffer i modsætning til Danmark. De har ikke adgang til havet. De har ikke noget landbrugsjord. De burde være fattige; men de er stenrige. Det siger alt om, hvor meget EF egentlig betyder økonomisk."

Der er alternativer til samarbejdsformen i EU: "Jeg foretrækker en OSCE model. Jeg vil have hele Europa. Én stemme til hver, ikke noget med, at de store lande har flere stemmer end de små. Hvert eneste land, rigt som fattigt, stort som lille, har i OSCE det samme at skulle have sagt."

Et af de temaer, der skiller sindene mest, er spørgsmålet om demokratiske rettigheder. Hvad er det for en størrelse, vi er på vej ind i? For den ene af bogens forfattere var det det spørgsmål mere end noget andet, der gav anledning til besindelse: Er vi på vej ind i en statsdannelse uden nogen *grundlov*? Svaret på dette spørgsmål kom i samme øjeblik, det blev stillet: *Vi er på vej ind i en føderation uden en grundlov, der garanterer de demokratiske rettigheder*. De europæiske befolkningers mulighed for at bestemme og ændre en politisk udvikling mangler stort set. Lovgivningsinitiativet ligger næsten udelukkende hos EU-kommissionen. Muligheden for indsigt i beslutningsprocessen er yderst begrænset, da såvel forhandlinger som oplæggene til disse er fortrolige. De regler, der vedtages, er offentlige, men de kan være ledsaget af hemmelige protokoller, der ophæver nogle af retsvirkningerne. Delingen mellem den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt er uklar. Der er hverken i Maastricht- eller Amsterdam-traktaten nogen beskyttelse af borgerne mod politikerne.

Det vigtigste er dog, at befolkningerne i medlemslandene ikke har mulighed for at tage stilling til traktaten. En tilhænger mener ikke, at det er noget problem, specielt ikke i relation til de såkaldte frihedsrettigheder⁵: "Tværtimod, synes jeg, vi er meget meget lidt udviklet med hensyn til frihedsrettigheder. Frihedsrettighederne, også dem vi har i Grundloven, er meget ufuldkomne i forhold til, hvad vi senere har påtaget os af forpligtelser, meget mere omfattende.... Frihedsrettighederne drejer sig om, hvad staten må i forhold til borgerne. Med sammenbruddet i Østeuropa har vi set, hvilke ulykker der kunne ske i totalitære systemer, som ikke beskyttede individet. Der er blevet en større interesse for at beskytte individet. *Det ser man faktisk internationalt en betydelig øget interesse for. Nationale overgreb kan ikke tillades. Det internationale samfund har ret til at tage spørgsmålet om menneskerettigheder op*. På det punkt synes jeg ikke, at der er nogen fare. Jeg har svært ved at se nogen risiko for ulykker her eller nogen konflikter mellem den danske Grundlov og Maastricht."

5 Frihedsrettighederne omfatter blandt andet rettigheder, der har politisk betydning: ytrings-, forsamlings- og foreningsfriheden.

[Forf. fremhævelse] Og det har han jo ganske ret i, men bemærk, at accenten i citatet er lagt på de *individuelle* rettigheder, ikke på de demokratiske rettigheder. Det er i øvrigt ikke uinteressant - og et tidens tegn - at "nationale overgreb kan ikke tillades", som det hedder i citatet. Er det muligt, at menneskerettighederne vil blive brugt som begrundelse for sanktioner mod et medlemsland, der ikke vil makke ret i fremtiden?

Faren ved centralismen i unionstraktaten tages op af en anden af de interviewede: "Hvordan skal man forholde sig til Maastricht? (...) Man kan bare tage detaljeringsgraden. Den er jo væsentlig forskellig i de forskellige afsnit. Og langt hen ad vejen er det makværk meget af det. Jeg mener slet ikke, at det egentlig - som papir - på nogen måde kan sammenlignes med en forfatning; men det har alligevel på nogle punkter, (...), forfatningslignende karakter og funktion. Den kan for eksempel ikke sammenlignes med den amerikanske forfatning. Jeg vil vurdere det sådan, at der hvor den adskiller sig væsentligt fra den amerikanske forfatning - det er også dér, hvor den er farlig. Den amerikanske forfatning er faktisk bygget op for at sikre det decentrale. Det er på baggrund af den frihedsdiskussion i U.S.A., at forfatningen bliver som den bliver. Og det bliver overskriften for alt, hvad der står i den. Den amerikanske forfatning var tænkt decentral. Den er ikke centralistisk. Maastricht-traktaten er frem for alt centralistisk, og hele initiativet til den er stadig på centralt niveau - på elite niveau. Det er dér faren ligger. Det er langt hen ad vejen et planøkonomisk system."

Er EU demokratisk?

Det er nok det spørgsmål, der deler tilhængere og modstandere mest. Én af tilhængerne siger fx: "(...) den diskussion er efter min mening et flip. Man får nemt det indtryk, at en minister ikke står til ansvar overfor de folkevalgte. Det gør en minister, der bestemmer. Stærkest i Danmark, fordi vi har Markedsudvalget ..." Spørgsmålet er så, hvor meget den parlamentariske kontrol er værd, når man kender Markedsudvalgets ⁶ arbejdsbyrde.

Andre tilhængere er inde på, at EU skulle sikre freden og demokratiet: "Den største opgave de næste 10-20 år bliver at få indført demokrati og markedsøkonomi i Østeuropa." Kan man indføre demokrati fra oven? Er det ikke de østeuropæiske befolkningers egen sag, hvilken styreform de vil have? Endelig tages der ikke stilling til spørgsmålet: *Er EU demokratisk?*

Den af tilhængerne, der forholder sig mest direkte til spørgsmålet, siger: "Mere demokrati i EF er sagen, men hvad betyder det i praksis. Betyder det, at Europaparlamentet skal have lovgivende magt for et Europas Forenede Stater. Det kunne man godt argumentere for. Det er i hvert fald demokratisk; men det er nok ikke det, de fleste herhjemme forbinder med en demokratiske udvikling." Nej, specielt

⁶ Nu: Europaudvalget.

ikke med den ulige sammensætning, Europa-parlamentet har. Vi kommer her ind på spørgsmålet om *institutionelle reformer*, som det hedder på bureaukratsprog, når man vil have tippet balancen i institutionerne til de store landes fordel. En tilhænger mener således: "Hvis vi skal have de udvidelser igennem, som vi jo i Danmark bredt er enige om, er nødvendige - udvidelser med de nordiske lande og udvidelser med en række øst- og centraleuropæiske lande - bliver vi nødt til at lave nogle institutionelle reformer, der også kigger på forholdene mellem de små og de store lande. Ellers risikerer man, at de store lande efterhånden synes, at de er blevet spændt for fast i et system, hvor de små lande kører rundt med dem. Risikoen er så, at de finder andre fora, hvori de store lande indgår aftaler og ting. Det vil ikke være i vores interesse." Kan det være i Danmarks interesse at sidde med ved bordet i et forhold, der ikke er ligeværdigt, når der skal træffes afgørelser?

Spørgsmålet skal måske snarere stilles: *Kan EU være demokratisk?* Manglen på et sprog, der er fælles for de europæiske lande, er i sig selv en hindring for, at en fælles europæisk offentlighed kan udvikle sig. Det er simpelt hen ikke muligt at have en debat på tværs af landene. En Nej-siger siger herom: "Det, som er karakteristisk både for Kommissionen og Parlamentet, er, at det er lobbyvirksomheden, der tæller. *Indflydelsen vokser ikke ud af den demokratiske debat på ens eget modersmål, hvor man kan følge, hvad det er der foregår og melde sig og protestere og så videre. Det er stik imod dansk demokratisk tradition.*" [Forf. fremh.]

En anden Nej-siger peger på centraliseringen som et problem. Lovgivningsinitiativet ligger hos EU-kommissionen. Han siger: "Der skal virkelig vægtige argumenter til, for at det kan vejes op, at vi begynder at pille ved det [danske] demokrati, og det var det, der skete med Maastricht: det demokratiske fundament og grundlag var ikke i orden. Der skete en centralisering; der var ikke åbenhed; der var ikke nærhed."⁷ Det er mildt sagt betænkeligt at overlade kompetence til organer, der ikke er demokratiske. Senere - når det demokratiske underskud i EU er nået en kritisk masse - kan det føre til, at man i ren og skær desperation styrker Europa-parlamentet: "Det var en hovedkritik fra min side mod Maastricht, at Maastricht-ideologien og princippet bag Maastricht var imperialistisk: mest muligt ind under EFs vinger fra alle mulige politiske områder: kultur, uddannelse og så videre. Selv om det ikke var vældig store områder (...), så blev det alligevel til, at man tog de politikområder ind under EF-hatten. Og det er det, der er imperialistisk: mest muligt ind under os. På et tidspunkt vil nogle demokratisk sindede folk rundt omkring så sige: "Nå, men når vi har så mange beslutninger placeret i EF, så kan vi ikke leve med så udemokratisk en beslutningsproces. Så er vi måske nødt til at lave et to-kammersystem og give mere magt til Parlamentet." Og så går vi direkte i den føderale fælde. Det er det dilemma, som vi kommer til at stå overfor de næste par år."

⁷ Hverken *åbenhed* eller *nærhed* er defineret i unionstraktaten.

Hvor er EU på vej hen?

I indledningen til sin bog *Det fjerde Rige* skriver Sten Vedstesen:

*"De 6 lande, som i 1957 tiltrådte Rom-traktaten, skrev under på, at de var **"besluttede** på at opbygge grundlaget for en sammenslutning mellem de europæiske folk, som uden ophør gøres stadig snævrere". Ordene går igen som indledning eller fortale (præambel) til alle senere traktater for den europæiske Union. De er også fortale til Amsterdam-traktaten.*

Lige meget hvor snævert man har gjort Unionen, skal den altså altid gøres endnu snævrere. Det er uendeligt!

*Der er tale om en **sammenslutning**, ikke **samarbejde**. Samarbejde er der altid grænser for. Det går så langt, som de, der arbejder sammen, vil. Men **sammenslutning** kan blive ved. Først skabes ens love, så én stat, så én regering osv. Og stadig skal sammenslutningen altså være snævrere. Konsekvensen er - ikke alene, at der kun må være én stat, men også, at sammenslutningen i denne ene stat skal blive ved. Hvornår kan sammenslutningen ikke blive snævrere? Når al magt er samlet i ét menneskes hånd! Et folk, et rige, en leder med al magt. Det er konsekvensen af fortalens ord. **Enhver stat, der opbygges på principper om noget uendeligt og grænseløst, er en totalitær stat.**"*

(Vedstesen (1997), s. 9)

Var gadekampene på Nørrebro efter folkeafstemningen den 18. maj 1993 en forsmag på, hvordan der slås hårdt ned på mere eller mindre spontane oprør mod den totalitære EU-stat? Eller skal vi læne os bekvemt tilbage i stolene og blot afskrive det, der skete, som bølleoptyger, et tilfældigt stop i den fremadskridende proces mod tusindårsriget? Det ville være for let at sige, at det er et spørgsmål om smag og temperament, hvilken tolkning man lægger for dagen. Dertil er der for meget, der står på spil.

Hvert af interviewene har deres bud på, i hvilken retning EU er på vej.

Der er ingen, der vil bestride, at der er behov for europæisk samarbejde. Det, der skiller de interviewede, er, hvilken form dette samarbejde skal have. Blandt Nejsigerne er der bred enighed om, at *centralismen* i EU er et problem. Siden EF-pakken blev vedtaget i 1986, er der føjet flere og flere områder til det, EU-kommissionen legitimt kan beskæftige sig med, af og til med et skær af det latterlige som i sagen om de krumme agurker, eller som med et direktiv om sportsfolks forplejning. Er der grænser for, hvor langt ned i detaljen, EU kan/vil gå? Det virkelige problem med centralismen i EU ligger dog i spørgsmålet om demokratisk kontrol. Som en af de interviewede siger det: "(...) jeg er meget optaget af det demokratiske, jeg er meget optaget af det *folkelige engagement*, og i længden tror jeg ikke på en hvilken som helst politisk konstruktion, hvis vi ikke i sådan en konstruktion har et minimum af

folkelig opbakning. Derfor er jeg bange for, at man kan komme i en sådan situation, hvor EF tager nogle skridt, der forøger afstanden mellem politikerne og befolkningen så meget, at det bliver en tom kolos på lerfodder, som falder sammen. Men (...) vi har brug for et europæisk samarbejde, men med Maastricht går det for hurtigt. Ikke så såre har man fordøjet et tiltag, før det næste er på vej. Det er et overgreb." [Forf. fremh.]

Netop det folkelige engagement er til at overse. Det hænger sammen med, at de fleste danskere oplever afstanden til Bruxelles som meget stor. Man oplever ikke at have nogen indflydelse på EU-systemet, eller højst en meget indirekte indflydelse. Derfor daler engagementet. At EU-kommissionen søger at give engagementet kunstigt åndedræt ved plad brug af mere eller mindre frit opfundne symboler - sådan som det skete ved de olympiske lege i Barcelona - virker suspekt. Man mærker hensigten: "Lær at elske Unionen." Den gentagne påvirkning gennem symboler - som vi kender det fra reklamen -er helt bevidst: "(...) jeg er alvorlig bange for ... den snigende påvirkning. Påvirkningen gennem gentagelser og symboler. Man prøver på at sælge EU, som var det et vaskepulver. Symbolterroren giver mindelser om nazismen. Der eksisterer en rapport fra et kommissionsudvalg om, hvordan man skulle popularisere unionstanken for børn og kvinder. De Clercq rapporten. Det foregår helt efter reklamebranchens principper om, hvordan man opbygger en identitet. Det griber tilbage til en gammel beslutning fra et topmøde i 1984 i Fontainebleau, hvor man vedtog at opbygge en identitet. Man sagde: "Vi skal have symboler, musik, orkester, fodboldhold, og der skal være en hel del udvendige ting, som siger, at dette er ikke det enkelte land, men EF." Det sker snigende, ikke på en gang med brask og bram." Påvirkningen svækker agtpågivenheden, og almindelige mennesker finder måske først ud af, hvad EU handler om, når det er for sent.

Et af de spørgsmål, der har været relativt lidt fremme i interviewene, er, hvordan den danske velfærdsstat vil klare sig i fremtidens EU: "Det, som vi kalder velfærdsstaten, betragter jeg ikke som et socialt fænomen, men som et kulturelt fænomen, et udtryk for en måde at forholde sig på, altså en kultur. Den har været båret af en lighedsbetragtning. Uanset om du tjener lidt eller meget, om du er kvinde eller mand, tilknyttet arbejdsmarkedet eller ikke, så er der nogle ting, som du har ret til. Sådan er det også i de øvrige nordiske lande. Den kultur kan ikke overleve i EF. Alle de papirer, jeg har set fra EF - senest fra et ministerrådsmøde - om de sociale foranstaltninger *kan simpelthen ikke lade sig gøre*. Det bliver kun til fine ord på glittet papir. De andre EF lande har helt andre kulturer end vi på det sociale område." [Forf. fremh.]

Flere af de interviewede er skeptiske over for, om EU-projektet har en fremtid. Dels er der vidt forskellige kulturer landene imellem, dels er der ikke noget sprogfællesskab. En tilhænger siger således: "Jeg er nærmest pessimist. Det er måske for tidligt at sige, at EU er ved at gå op i limningen, men alligevel Man har helt

klart problemer med at finde en fælles udenrigspolitik, for eksempel over for Jugoslavien. Handelssamarbejdet har det heller ikke så godt (...) Valutauroen og vores udtræden af EMSen tager sig heller ikke godt ud. Jeg har en meget negativ vurdering af EUs øjeblikkelige status. Hele foretagendet kan meget nemt ende med at blive et frihandelsområde og intet andet, fordi man vender tilbage til en gammeldags nationalistisk holdning, specielt blandt de store." ⁸

Man kan dog næppe forlade sig på, at EU braser sammen af sig selv. Dertil er de økonomiske interesser, der driver EU for stærke: "Hvis man ser på, hvem der anbefalede at stemme Ja, så var det Kapitalen." Ligesom nationalstaten tidligere var et værn for opblomstringen af den nationale industri, er EU nu det perfekte politiske modstykke til de multinationale selskaber. Men vi tror på, at det er muligt at have samarbejdsformer, hvor respekten for de europæiske folks selvbestemmelse og frihed er sikret. Det kræver imidlertid, at vi hver især sætter os ind i, hvad der sker og hvad der sker med os. Hertil kan de følgende interview forhåbentlig være en hjælp.

⁸ EMSen brød sammen i juli 1993. Danmark forlod imidlertid ikke EMSen. Se i øvrigt Mini Lex.

Socialdemokratisk Ja-siger

Ritt Bjerregaard, MF
fhv. Undervisningsminister

Født 1941, lærer 1964. MF 1971, valgt i Otterup kredsen i Fyns Amt (hun blev indvalgt i Folketinget på et program mod EF), undervisningsminister, socialminister, formand for den socialdemokratiske folketingsgruppe 1987-1991, medlem af det udenrigspolitiske nævn fra 1981 og af Den Trilaterale Kommission fra 1982, vicepræsident for CSCEs Parlamentariske Forsamling fra 1992 og for SIW (Socialist International Women) fra 1992. Formand for Den danske Europabevægelse 1992-1994, tidl. formand for Fredsfondens Venner, formand for statsrevisorerne fra 1990, tidl. medlem af strikkeklub med bl.a. Eva Bendix. Ritt Bjerregaard blev i 1994 på den danske regerings anbefaling udnævnt til kommissær (miljø) i EU kommissionen i Bruxelles.

Hvilke poster og hvilke internationale erfaringer har haft betydning for dit forhold til EF og Maastricht?

Jeg sidder i den parlamentariske forsamling i Europa Rådet. Desuden sidder jeg i CSCEs parlamentariske forsamling, og i CSCE er jeg også Vicepræsident. Jeg fik CSCEs kontor til København. Jeg er netop vendt hjem efter en rejse for CSCE til Makedonien og Kosova.

Jeg har stort set optrådt i en hvilken som helst international sammenhæng af betydning: Sankt Gallen Seminaret, Fontainebleau og så videre. Jeg har også siddet i den Trilaterale Kommission siden begyndelsen af 1980erne. Og så deltager jeg løbende i alle former for internationale konferencer - dem jeg kan overkomme, for jeg får langt flere anmodninger om at deltage og være taler end jeg kan nå. Jeg kan simpelthen ikke magte det.

Hvem har været afgørende for den holdning, du har til Maastricht og EF i dag?

Vendepunktet for mig var 1989. Efter at have anbefalet et Nej i '72 og '86, hvor det begge gange bliver et Ja, giver det mig anledning til lidt selvransagelse. I den første artikel i Aktuelt fastslår jeg: "Hør, det går jo ikke, at vi, der har anbefalet et Nej, bliver ved med at anbefale det, når vi tydeligvis ikke har befolkningen med os. Vi bliver mødt til at orientere os i forhold til den virkelighed, at folk har bekræftet det her to gange." Der var min første bevægelse i retning af en positiv holdning. I 1989 skete der som bekendt det, at Tyskland blev samlet. Tysklands samling er - for mig at se - fuldstændig afgørende for Danmark. Derfor er det ikke så meget en person som nogle begivenheder, der ændrer min opfattelse.

Du står nok markant i folks bevidsthed som en af dem, der har talt imod EF i begyndelsen og så har skiftet standpunkt på et rimeligt sent tidspunkt?

Ja, mit skift kom først efter 1989. Hovedbegrundelsen for et Ja, både op til 2. juni afstemningen og op til 18. maj, har for mig været udenrigs- og sikkerhedspolitik og de nye magtstrukturer i Europa. Det indre Marked og EFs rolle i Den nye Verdensorden - selv om det klart spiller en rolle efterhånden - har ikke været afgørende for mit Ja. Sikkerheden i Europa og så selvfølgelig den generelle internationalisering, som Danmark er en del af, har været mine vigtigste begrundelser for at anbefale et Ja.

Hvilke erfaringer har du med EF systemet?

Jeg har været med til møder, både som undervisningsminister og socialminister; men ellers har jeg ikke nogen erfaring med det. Jeg er dog med i en tænketank, hvor jeg kommer engang imellem. Jeg har siddet i Europaudvalget i Folketinget. Jeg har ikke noget direkte erfaringsgrundlag fra Bruxelles. Min ministererfaring daterer sig i øvrigt tilbage til '70erne.

Hvad har du oplevet som særlig positivt i forhold til EF? Hvad kunne du tænke dig at opleve igen?

EF samarbejdet er en proces, hvor man kommer med noget og får noget til gengæld. Det vil altid blive kompromiser.

Hvad er efter din mening det vigtigste, du har udrettet i relation til EF samarbejdet?

Som formand for Europabevægelsen førte jeg en meget aktiv kampagne for at

overbevise danskerne om at sige Ja. Jeg vil også gerne huskes for en stædig fastholden af de mere generelle og langsigtede perspektiver, og ikke så meget spørgsmålet om der kom 5 eller 10 kr. mere eller mindre i husholdningsregnskabet.

Hvad har hidtil gjort størst indtryk på dig?

Det gjorde et stort indtryk på mig, at det blev et Nej den 2. juni. Det viste for mig, at befolkningen var blevet ført bag lyset. Befolkningen har ikke haft tillid til signalerne fra politikerne. Schlüter sagde i '86, at unionen er stendød..... Så kommer unionen til afstemning 2. juni. Jamen, hvad skal folk tro og mene. I andre lande går ønskerne i retning af mere integration. Der har de politiske perspektiver været i forgrunden i meget længere tid. Her i Danmark skete det først i '92. Så danskerne havde ikke så meget tid til at fordøje det politiske. De har været vant til, at når snakken gik om EF, så var det noget med økonomi. Når det så pludselig viser sig, at EF også handler om politik, kommer folk i tvivl. Og så stemte de Nej.

Fra 2. juni til 18. maj brugte jeg meget tid på kun at snakke om de politiske perspektiver, om hvorfor det var godt for Danmark at gå videre med samarbejdet. I hvert fald 90 pct af min tid har jeg anvendt på EF spørgsmål i den periode.

Du var ikke så aktiv inden den 2. juni?

Noget. Jeg var meget aktiv op til Maastricht. Dengang var jeg gruppeformand, og da var det Ivar Nørgaard, Svend Auken og mig, der lavede oplægget til regeringen, hvor vi først havde et memorandum og efterfølgende kom med forslag til de ændringer af traktaten, som regeringen førte frem. Vi havde møder med de embedsmænd i Udenrigsministeriet, som skulle føre forhandlingerne. Det var altså et meget aktivt år, omend bag kulisserne.

Hvad er lykkedes bedst for dig i EF arbejdet?

Den form for kampagne, vi i Europabevægelsen kørte op til 18. maj, synes jeg virkelig var vellykket. Vi fik mange kontakter, da vi var ude med kampagnebussen. Vi var rundt i 17 byer, og vi snakkede med folk, hvor vi kom frem. Jeg ville ud og have kontakt med folk dér, hvor de færdedes. Jeg ville ikke forlade mig på, at det skulle være folk, der kom til møder. De vidste jo godt, hvad de ville sige. Hvis man skulle forklare almindelige mennesker, hvad Maastricht og Edinburgh aftalerne drejede sig om, så måtte det enten foregå via TV eller ved at møde folk dér, hvor de var. Det lavede vi hele kampagnen på. Og det synes jeg, vi havde et stort held med. Det var en mægtig god og anderledes oplevelse for mig selv. Jeg fandt ud af, at det var muligt at forklare nogle sammenhænge, så folk forstod det..... Folk har deres

fulde arbejde, så deres mulighed for at sætte sig ind i måske udviklede sammenhænge er begrænset..... Jeg mener faktisk godt, det kan forklares; men der skal selvfølgelig bruges meget tid på det.

Hvad har været din største fejltagelse?

Jeg begik først og fremmest en fejl op til Maastricht-traktaten i '92. Efter de to Ja'er i '72 og '86 og efter meningsmålingerne at dømme, så troede jeg, at stemningen - også for de politiske perspektiver i Maastricht - var meget mere positiv. Derfor brugte jeg kræfterne på at agitere for et Ja blandt vore egne tillidsfolk og partimedlemmer. Enten var Svend ude, eller også var jeg ude i amterne og forklare vores tillidsfolk, hvad afstemningen gik ud på. Ellers kom vi ikke længere ud. Vores vurdering var, at folk faktisk havde besluttet sig for at stemme Ja. Og det var en klar fejlsvurdering. Vi burde have gået bredere ud.

Hvad vil du nødig opleve igen i forbindelse med EF?

Jeg vil nødig opleve et Nej en gang til. Og jeg vil jeg nødig opleve konsekvenserne af Nej'et den 2. juni igen. Det betød, at landene vendte sig indad. Jeg er bange for den nationalistiske tendens, man ser i mange lande inden for EU i dag: franskmændene bliver optaget af deres egne landbrugsproblemer og deres egne landmænd; briterne er bekymrede over, om de skal afgive suveræniteten til fællesskabet; tyskerne synes det bliver for dyrt med integreringen af Østtyskland. Og hvorfor skal de betale så meget til EU? Det vil jeg meget nødig se igen. De er udtryk for tilbageskridt, tegn på opløsning af fællesskabet, og jeg tror, det fører tilbage til sådan nogen ting, vi kender fra tidligere tider i historien.

Hvordan mener du selv, at du har bidraget til de historisk vigtige beslutninger omkring indmeldelse og videre integration i EF? Det er interessant, at du har skiftet holdning så sent?

Ja indtil i år indtil i år har jeg tabt alle folkeafstemninger. Jeg anbefalede et Nej, og folk sagde Ja i '72. Jeg anbefalede et Nej, og folk sagde Ja i '86. Jeg anbefalede et Ja i '92, og folk sagde Nej, så folkeafstemningen den 18. maj er den første, hvor jeg har været i overensstemmelse med resultatet.

Rent holdningsmæssigt, hvor stod du i '72?

I '72 gik jeg ind for et Nej.... For det første begrundede jeg det med, at EF var et politisk fællesskab, og at Krag og de andre dengang snød befolkningen, når de sagde, at det kun var markedet. Det var det ikke. Jeg så ikke nogen som helst grund til, at vi

politisk skulle involvere os i EF med den størrelse, som Tyskland dengang havde, og dengang var den kolde krig også en faktor. Jeg så en mulighed for, at et uafhængigt Danmark kunne stå udenfor som et eksempel på, at tingene kunne løses på en anden måde.

I '86 drejede afstemningen sig nok engang om markedet, Det indre Marked. Jeg tænkte det igennem igen, og jeg nåede til den konklusion, at der ikke var noget i situationen, der var væsentligt ændret. I de 14 år, der var gået, var der ikke sket særlig meget. Det var en ret død periode, og der var ikke noget politisk drive i EF. Det indre Marked var et forsøg på at tilføre integrationen energi - en noget indirekte måde at gøre det på, synes jeg. For mig var der ikke basis for en anden holdning.

Den kom for mig først i 1989 med Berlinmurens fald. Ved opbruddet i Øst- og Centraleuropa var der brug for en stabiliserende faktor i Europa. Her så jeg EFs mulighed som en stabiliserende faktor i Europa. Jeg var bange for, at hvis ikke vi var i stand til at lave et samarbejde i Europa, så ville Europa komme ud i nogle vanskeligheder.

Altså for mig er kompromiset i Edinburgh ikke nogen forbedring. Det svækker Danmark i forhold til, hvor vi stod før. Jeg har dog ikke nogen kvaler med at gå ud og anbefale et Ja. Når folk har sagt Nej, må der noget andet til - noget der kan begrunde et Ja. Jeg var heller ikke i tvivl om, at nogle af de ting, folk sagde Nej til, var det, der fik mig til at sige Ja. Det var i samarbejdet omkring forsvar og udenrigspolitik, at jeg så Europas historiske chance; men det var her, folk stejlede. Det er også påtrængende nødvendigt med en fælles asylpolitik; men det er vi netop undtaget fra i Edinburgh aftalen. Jeg vil ikke lægge skjul på, at jeg hellere ville have haft et Ja allerede den 2. juni. Så havde Danmark stået stærkere.

Hvordan synes du man skal forholde sig til medlemmer af partiet, der bliver ved med at fastholde en Nej-linje på trods af resultatet den 18. maj?

Det synes jeg det må de helt selv om. Nogle af partifællerne har givet udtryk for en følelsesladet holdning: "Ritt," siger de, "vi er enige med dig i argumenterne, men vi kan ikke lide det." - Det har jeg så prøvet at tage fat på og spørge dem, hvad de mener med det. Svaret har gerne være noget i retning af: "Følelsesmæssigt kan vi ikke lide, at vi skal være med i det der store dernede, og hvorfor skal de komme og bestemme over os. Vi kan godt bestemme selv." Og da har jeg prøvet at diskutere med dem, hvad politik bliver, hvis man tillader sig selv bare at reagere på følelser. De fleste af de mennesker, jeg har snakket med, er i og for sig positive over for, at vi skal hjælpe flygtningene. Og da siger jeg: "Hvad siger I så, hvis andre kommer til jer og siger om flygtninge, at dem kan vi ikke lide. Og på baggrund af deres følelser mener de, at de skal smides ud. Det synes I ikke er rigtigt. Synes I, at I har en speciel ret til

at argumentere på følelser." Derefter har vi fået en meget god diskussion om hvilken rolle følelser kan spille i politik, og hvorfor det er nødvendigt at kunne argumentere. Og på baggrund af argumenter at træffe sine beslutninger. Sådan i almindelig demokratisk forstand tror jeg, at mange af de diskussioner har været meget lærerige - også for mig selv i øvrigt. Det er nødvendigt at debattere med Nej-sigerne, høre på deres argumenter. Derigennem kan jeg også få efterprøvet lødigheden af mine egne argumenter.

Er partiets holdning den samme, som den du har? Diskuterer Nej-sigernes synspunkter i partiet?

Det tror jeg egentlig nok.... Mange af dem, der siger Nej, gør det, fordi de har nogle helt konkrete anker: det og det kan de ikke lide, og det tror de ikke på og sådan noget. Men langt den største gruppe, tror jeg, er folk, der har en mere diffust afvisende holdning. De kan bare ikke lide det. Når folkeafstemningen er forbi, holder de op med at beskæftige sig med det. De gider ikke diskutere - jeg er sikker på, at når jeg kommer til mit næste kredsbestyrelsesmøde, gider de ikke diskutere det her. Nu vil de så hellere snakke skattereform og så videre. De, der gerne vil diskutere, er en beskeden gruppe.

Er der også i din egen kreds på Fyn en delt stemning?

Ja, i min kredsbestyrelse er der flere, der har sagt Nej. Men jeg tror ikke, der er mange af dem, der har lyst til at diskutere EF efterfølgende. De synes ligesom: "Nå ja, så blev det så et Ja." Hvis man først og fremmest er følelsesmæssigt imod det, har man ikke ret meget brug for at snakke om det. Det er gerne mig, der tager initiativet til diskussionen. Så der bliver ikke noget med, at vi i partiet sådan behøver at holde det nede og ikke ville diskutere det eller sådan noget. For stemningen vil være - bortset fra en ret lille aktiv gruppe - det gider man ikke snakke om.

Skal Nej-sigerne presses eller motiveres til at opgive Nej-linjen - eller tror du bare den forsvinder, som du sagde før?

Jeg ved ikke, om den bare forsvinder. Jeg tror, at det er farligt at lade debatten dø væk, for så at komme til et eller andet nyt skæringspunkt, hvor den blusser op igen.... Det er klart, at jeg som formand for Europabevægelsen sørger for, at der fortsat er en debat. Men jeg tror, at det bliver svært. Der er mange, der synes: "Jamen, det gider vi altså ikke blive med at snakke om." Men jeg mener, man skal sørge for, at der bliver en debat.

Hvad skal strategien være over for kernen af overbeviste Nej-sigere?

De har fuld ret til at have indflydelse. De har ret til det. De har ikke ret til - efter vores partiregler - at opstille for et andet parti. For eksempel kan de ikke opstille for Folkebevægelsen og samtidig være medlem af Socialdemokratiet. Men ellers

Tænker du på opstilling til Europa Parlamentet?

Ja, for eksempel.

Har I haft problemer med det?

Jeg mener, vi har haft et eller to eksempler.

Hvad har partiet gjort med hensyn til Nej-sigerne i partiet?

Vi har diskuteret, hvad vi skulle stille op. I materialet, der har været sendt ud, har vi anbefalet et Ja. Der har været et stort flertal for det i vore kompetente organer.....

Meningsmålingerne viser dog, at det er måske er 40-50 pct Nej-sigere i partiet?

Men det kan man ligesom ikke reagere efter. Alle partier har et hierarki, hvor det er toppen, der træffer beslutningerne. Og når der er truffet en beslutning, så er man nødt til at engagere sig og gå ind i det - Det er ikke sådan, at der også bliver sendt Nej materiale ud fra partiet.

I Sverige har Socialdemokratiet lavet to kampagner, altså en Nej-kampagne og en Ja-kampagne. På den måde har man dér åbnet op for diskussionen....

De har ikke taget stilling i ledelsen. De har sagt, at de vil ikke tage stilling nu [sommeren 1993. Forf.]. De vil have en debat først, og så tager de stilling i ledelsen. Og så længe debatten kører, og man ikke har taget stilling, så må man selvfølgelig holde positionerne åbne. Men i vores parti har vi netop taget stilling.

Har I haft en lignende situation i Socialdemokratiet?

I '72 var jeg med til at organisere bevægelsen Socialdemokrater mod EF. Dengang samlede vi selv pengene ind til vores materiale, men vi optrådte som socialdemokrater, og vi blev valgt på et afvigende standpunkt. Jeg blev valgt ind i Folketinget i '71 som EF modstander. Og i vores gruppe var vi 8, som var valgt ind som EF modstandere, og som i modsætning til resten af folketingsgruppen stemte imod i Folketingssalen, og det gjorde vi også ved folkeafstemningen.

Hvad bliver den største udfordring for Socialdemokratiet med hensyn til EU?

At få forklaret de historisk ændrede forhold. Der er mange socialdemokrater, der mener, at EU er en trussel mod velfærdsstaten. dér mener jeg, at det forholder sig modsat. Jeg tror, at hvis man ikke er med i en international økonomi og de forpligtigelser, der ligger i det, så vil man ikke være i stand til at opretholde det niveau, vi har i dag. Jeg skal altså have forklaret folk, at hvis de vil opretholde nogle af de ordninger, vi har lavet, så er de nødt til at arbejde på tværs af grænserne. Kapitalen er blevet international, miljøproblemerne er internationale, arbejdskraften er international, og flygtninge rejser de steder hen, hvor de kan få asyl. Jeg hører ikke nødvendigvis til dem, der er for, at vi skal have lave flygtningekvoter; men de skal fordeles, så byrderne bliver til at bære for det enkelte land. De her sammenhænge, der går ud over landets grænser, anser jeg for at være det vigtigste overhovedet. Men det er en svær opgave. Folk er de sidste hundrede år blevet indoktrineret via blandt andet højskolerne med en speciel dansk historietolkning.

Før vi slutter, er der da noget, som du synes er vigtigt at få med?

Det ser ud, som om politikerne og vælgerne trækker i hver sin retning i EU spørgsmålet. Folketingets medlemmer er meget velorienterede, følger hele tiden løbende med. De tager stilling til de dokumenter, der kommer; de tager stilling til teksterne og så videre. Derfor tror jeg, at der gradvis kommer en enighed i folketingsgruppen, fordi medlemmerne har været med i den udvikling, der har været igennem årene. De har set, at der bliver flere og flere direktiver, .. der har betydning for de forskellige ressort udvalg, de sidder og arbejder i. Som politiker vil man altid bestræbe sig på at vide, hvad der foregår, så man kan blande sig i det. Omvendt har vælgerne ikke den samme mulighed for at være så godt inde i sagerne. Måske siger de oven i købet - med det, der sker i omverdenen, med usikkerheden i Rusland og krigen i Jugoslavien - at det vil de slet ikke være med i. Vælgerne trækker sig ind mod sig selv, mens politikerne, som er dem, der hele tiden skal komme op med løsninger, med gysen tænker på, hvordan i al verden det skulle kunne lade sig gøre, hvis vi var et selvstændigt land uden de samarbejdsstrukturer, vi har. Derved kommer der et større skisma mellem vælgerbefolkningen og politikerne. Det tror jeg desværre er et vilkår for demokratier i perioder med meget store forandringer. Hvis man tager perioden fra 1945 til 1989, så var det et meget entydigt verdensbillede med de to supermagter. Det var en relativt overskuelig situation.... Men den verdensorden eksisterer ikke mere. Det er overhovedet ikke til at vide, hvad der sker om et halvt år eller om et par måneder. Da ser det meget anderledes ud for dem, der deltager i spillet end for dem, der er tilskuere. Efterhånden bliver der nogle mere faste strukturer, også i Europa. Man har altså fundet ud af, hvilken form for relation for eksempel EU og Nato skal have til Øst- og Centraleuropa. Hvordan klarer man det, at amerikanerne ikke har den samme tilstedeværelse mere og så videre? Det bliver ikke den samme

klare orden, som da vi havde de to supermagter. Jeg tror ikke, at der er nogen som helst tvivl om, at Europa selv er nødt til at have en klar orden for at håndtere konflikter i vores område. Og det er den, der nu lige så langsomt er ved at blive etableret.

Socialdemokratisk Nej-siger

Eva Bendix, journalist

Hun er 67 år. Aktiv i Socialdemokratiet siden 1946, hvor hun startede på Vestsjællands Social-demokrat som journalistelev. Fra dengang husker hun, at bladet Social-demokraten skrives i to ord og med bindestreg. I den stilling var det ligesom underforstået at man var socialdemokrat. Blev formelt medlem af partiet i 1953 og har været det siden. "Af og til burde man have tilsendt en medalje fra partikontoret for at forblive i partiet." Blev efter læretiden i Slagelse ansat på Demokraten i Aarhus. Indtil 1967 på Socialdemokraten/Aktuelt i København. Derefter fulgte hun med sin mand, Claus Becker, der var i udenrigstjenesten til et job på den danske ambassade i Stockholm. Boede derefter i Bonn indtil 1985. Datter af tegneren Hans Bendix. Flittig debatskribent. Har arbejdet med kvindepolitiske spørgsmål og især fredssagen. Er siden 1997 medlem af Komiteen af Socialdemokrater mod mere EU.

Hvornår blev du politisk engageret?

Det skete, mens jeg var i Sverige. Jeg tog til Stockholm i '67, da min mand fik job på den danske ambassade dér. Pundik fra Politiken spurgte mig engang, hvorfor jeg afbrød min karriere. Jeg kunne jo bare have taget orlov. Men det gjorde jeg altså ikke. Kønsrollerne var anderledes dengang. Jeg korresponderede dog med Socialdemokraten og Politiken, mens jeg var i Stockholm. Jeg kom i alt fald derop, og jeg havde også to børn. Det var i Stockholm, at jeg blev rigtig *politisk* bevidst. Det var der i 70'erne.... Jeg stod med min dreng på 10 år i Humlegården og så en mærkelig procession med en lille underlig kineser - der viste sig at være Vietnams ambassadør - og den svenske skoleminister i spidsen. De gik ned til Sergel Torg, og dér stod skoleministeren, der dengang hed Olof Palme og fordømte krigen i Vietnam: "De satans mördare", kaldte han amerikanerne. Og det var fuldstændig rystende for mig. Fra mit hjem var jeg socialdemokrat. Men som voksen var det, da jeg hørte Olof

Palme og hans modige og kloge forsvar for Vietnams folk, at jeg blev min politiske holdning helt bevidst. Som barn, da jeg var 11 år og sammen med min far tog imod Spaniens-frivillige på Hovedbanegården, oplevede jeg allerførste gang den vrede mod den politiske uretfærdighed. Og den vrede følte jeg igen dér på Sergel Torg. Det var sådan, det rigtigt startede for mig; men jeg har hele mit voksne liv været med i Socialdemokratiet.

Hvad er din position i partiet?

I 1974 kom vi hjem fra Sverige, og da blev jeg i mit vanvid provokeret til at stille op som folketingskandidat i 7. kreds ude i Husum. Og det var jeg så i et halvt år. Det er det eneste frygtelige halve år, jeg har haft i mit liv. Jeg har ellers haft et pragtfuldt liv. Jeg har naturligvis haft sorger som andre mennesker; men jeg har haft et så vidunderligt rigt liv - undtagen det halve år, hvor jeg var folketingskandidat. Min oplevelse i Stockholm havde ramt noget i mig. Vi traf også Olof Palme og Alva Myrdal og kom sammen med dem, og så bliver man grebet. Det handler om at have en holdning og modet til at gå ind for den. Den holdning er ikke nødvendigvis bedre end andres; men det er afgørende, at hjertet er med i det, man foretager sig. Siden har jeg altid ligget til venstre i Socialdemokratiet. Det halve år i Husum vendte op og ned på det. Det var et mareridt. Jeg lå under for et pres. Det forventedes at jeg skulle forsvare EF. Der blev holdt kurser på Solhavegård. Det var ren hjernevask. Som kandidat skulle jeg gøre, hvad de sagde. Jeg blev dog opstillet og havde en modkandidat, som hed Gregers Christensen. Han var kontorchef på rådhuset. Jeg fik 38 stemmer, og han fik 24. Jeg røg altså lige ind på listen. De var virkelig søde, men de pressede mig mere, end jeg kunne klare. Og det var hårdt arbejde, kan jeg fortælle dig. Man skulle sidde sådan tre aftener om ugen ude i den kælder, hvor vælgerforeningen holdt til. Jeg havde kolde fødder, og de røg som skorstene. Luften var så tyk, at man kunne skære i den. Jeg skulle være der, fordi man fik en bunke papirer fra Folketinget. Hver dag kom der noget fra Folketinget. Det var sådan set ikke systemet, der var noget i vejen med, men jeg passede ikke ind i det. Jeg var fortvivlet, og jeg syntes ikke, jeg kunne sige det, jeg mente, og jeg følte mig kolossalt presset. Jeg blev syg, og jeg mener, det var fordi jeg havde det så dårligt. Jeg fik en frygtelig lungebetændelse og blev virkelig sløj. Jeg er ligesom et klatpapier, forstår du. Jeg har ikke politikerens is i maven. Jeg suger alt til mig af både kritik og ros og er for påvirkelig, og det når man ikke langt med som politiker.

Jeg har siddet i mange følgeudvalg i partiet og har lagt meget energi i partiet. I 16 år havde vi inden for partiet den såkaldte EF strikkeklub. Det var en lille socialdemokratisk kvindeklub, og den hed simpelt hen Strikkeklubben. Der sad Ritt Bjerregaard og Kika Mølgaard og Jytte Hilden og Hanne Marie Svendsen og Gunhild Nissen og jeg. Det eneste, vi IKKE gjorde, var at strikke. Vi skrev i alt seks bøger, som blandt andet er blevet brugt i Folkeskolen. Strikkeklubben ophørte i 1992. EF-spørgsmålet blev for hedt. Vi var delt lige midt over på EF-spørgsmålet: tre for og tre

imod. Det var sådan set meget repræsentativt. Vi diskuterede naturligvis spørgsmålet meget; men det var håbløst. De var så bange. Hanne Marie Svendsen og Gunhild og jeg var imod EF, og Ritt Bjerregaard og Kika Mølgaard og Jytte Hilden var for, tør jeg nok sige. Vi ville prøve at lave en bog om Europa i dag; men det løb ud i sandet, fordi vi var så uenige. Vi var dog kolossalt gode venner og nært knyttet til hinanden. Vi var for eksempel i hinandens sommerhuse, og de var nede at besøge Claus og mig i Bonn, hvor Claus blev stationeret. Men alting har sin tid...

Jeg var også Socialdemokratiets repræsentant i Folkeskolens Sektorråd. Vi skulle lave love for Folkeskolen. dér sad jeg i mange år, i 8-9 år. Nogle år var jeg formand for Modersmålsudvalget. Det var jeg rævestolt af, for jeg brænder for det danske sprog. Det må ikke torpederes af amerikansk - for mister man sit modersmål, mister man sin identitet.

Jeg tror, det var i '86 eller '87, at jeg kom ind i partiets - altså ikke Folketingets, men partiets - udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg.

Jeg var også medlem af et lille udvalg, der hedder S.A.M., som betyder Socialdemokrater mod Atomvåben og Militarisme [det er en græsrodsbevægelse inden for Socialdemokratiet].

Hvem så du op til i Socialdemokratiet?

I Stockholm var det Olof Palme og Alva Myrdal. Herhjemme har jeg ikke haft deciderede idoler. Der var nogle, jeg syntes meget godt om. Anker Jørgensen kan jeg godt lide, og jeg syntes, at Ritt var et stærkt og dejligt menneske. Hende kendte jeg fra Strikkeklubben. Der var også mange, jeg betragtede som ligesindede, ikke som idealer. Tidligere var de store personligheder mere fremtrædende. Hartvig Frisch for eksempel; men han er død. Bodil Koch har jeg sat meget højt. Måske har jeg været for tæt på mange af dem. Det er muligt. Det danske Socialdemokrati er bestemt ikke mit ideal. Nu er det helt håbløst, men også tidligere har det været langt mere højredrejet end det svenske. Så hvis du spørger om mit ideal, så kan jeg kun sige: det svenske Socialdemokrati! Også i Erlanders tid, men måske især under Palme, som jeg sætter ufattelig højt. Ham vender jeg gang på gang tilbage til. Jeg tror, at Norden ville have været en atomvåbenfri zone i dag, hvis Palme havde levet. Og det ville have været utænkeligt at samarbejde om VEU.

Hvorfor sagde du Nej ved folkeafstemningen den 18. maj?

Det kan jeg næsten ikke svare på, for det er så indlysende, synes jeg. Det kunne jeg holde lange foredrag om. For det første har jeg sagt Nej hele tiden. Der er tre ting,

som er afgørende for min holdning til EU.

Først og fremmest er der noget jeg sætter meget højt: *Tilgængeligheden*, demokratiet i funktion. Jeg mener, at det, at vi kender vores folketingsmedlemmer, er noget enestående. Vi kan gå ind på Christiansborg. Vi gør det ikke; men vi kan gøre det. Vi har en tilgængelighed, som man også har i Norge og Sverige og Finland og i høj grad i Island. Den tilgængelighed eksisterer *overhovedet* ikke syd for grænsen. Hvis jeg i Bonn sagde, at jeg havde truffet et bundestags-medlem, så synes folk altså ... så var jeg virkelig noget. "Jamen stod De og snakkede med ..." Det er folk, der kommer i limousiner, og som man slet ikke træffer. Vi traf da både Willy Brandt og Helmut Schmidt, men også almindelige bundestags-medlemmer. I Norden har man en helt anden form for tilgængelighed. Inden de skulle til Edinburgh og forhandle havde Jens-Peter Bonde, Kaj Lemberg og jeg et møde med Markedsudvalget ¹. Vi repræsenterede JuniBevægelsen. Vi bliver budt velkommen. Ivar Nørgaard siger: "Dav Eva!" Vi sætter os ned i en kæmpe stor sal, hvor hele Markedsudvalget sidder. De sad der alle sammen: Kofod-Svendsen, Erhard Jacobsen, Gert Petersen ... Og så siger Ivar Nørgaard: "Hvad har I så at sige? I har nøjagtig 19 minutter." Og du ved ... på en eller anden måde bliver man jo dygtig, når man skal. Og de lyttede til os. Den tilgængelighed sætter jeg så utrolig højt. Den har man ikke syd for grænsen, hverken i Frankrig eller Tyskland eller de andre lande. Det er noget *fuldstændig* andet. Du skal være en hel masse for at komme ind. Demokratiet har simpelt hen vanskelige kår i de lande.

For det andet går jeg helt og fuldt ind for *Norden*. Jeg ved, at det ikke er seriøst, når nogle enkelte siger: "Jamen, vi skal stemme Ja af hensyn til Norden." Man må tænke på, at modstanden i Norden er langt større, end den nogen sinde har været i Danmark. Jeg tror ikke, at de kan få folkene med. Jeg har desuden en privat aversion mod katolicismen, fordi jeg har været i kloster i mange år. Mens min far og mor var i Amerika, blev jeg opdraget i et katolsk kloster og hader alt deres hykleri. Jeg mener som Palle Lauring, at romerretten og katolicismen aldrig er nået op til os. På godt og ondt er vi totalt og fuldstændig, anderledes. Det betyder ikke, at jeg ikke er europæer. JEG ER ALT FOR MEGET EUROPÆER TIL, AT JEG KAN ACCEPTERE DEN SÆRE UDEMOKRATISKE ORGANISATION: EU. Jeg er opdraget delvis i Frankrig. Jeg har boet i Paris i mange år, gået i skole i Paris. Og jeg blev gift i London og boede dér i to-tre år som ung kone, og jeg har boet mange år i Bonn. Så jeg kender Europa, og jeg tror, det er én af årsagerne til, at jeg er meget bevidst om min nordiske identitet. Vi skal hele tiden generobre vores nordiske identitet, fordi det er der, vi har noget at hente. Det betyder ikke, at jeg er hjemmefødning, og jeg danser heller ikke træskodans, og jeg går ikke med tophue eller spiller fiol på gadehjørnet. Men jeg tror, at Norden er det rigtige for os. Og jeg tror, at når vi taber vores nordiske fornemmelse, er vi ingenting.

¹ Nu *Europaudvalget*.

Som et tredje punkt: *kvindesyndet* syd for grænsen. Det har overhovedet intet med det nordiske kvindesyn at gøre. Her i Norden er hen ved 40 pct. af de folkevalgte kvinder. Det er helt naturligt. Og det er både på Island, i Norge og i Sverige og Finland og i Danmark. I Strasbourg derimod er kun 19 pct. kvinder. EU er en mandeklub. Kommissionen og Ministerrådet har også en betydelig overvægt af mænd². Generaldirektørerne er alle mænd. Jeg kan overhovedet ikke acceptere, at kvinden betragtes som en medbragt madpakke for disse mænd, der rejser til Bruxelles og sidder og venter på hotelværelserne. Det har intet med vores kvindesyn at skaffe, og derfor er det også så fremmed på alle leder og kanter. Man behøver bare at åbne *Der Spiegel* og se de der annoncer, der drejer sig om, at kvinder er sådan nogle små dejlige nogen, der skal have champagne og så får de en diamantring, og du ved ... De annoncer ville aldrig kunne gå her. De ville blive helt til grin.

Det er kort og godt mine tre grunde til at stemme Nej: for det første demokratiet og tilgængeligheden. Dernæst Norden, det nordiske tilhørsforhold. Og det tredje vigtige spørgsmål er kvindens rolle eller synet på den.

Hvad sagde partiet til, at du bliver ved med at fastholde din holdning?

Jeg blev smidt ud af det udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg i Socialdemokratiet. Det skete i juli '89 - umiddelbart efter valget til EF-parlamentet den 15. juni 1989. Ritzau bragte overskriften: "Eva Bendix fyres!" Det stod i alle bladene: Smidt ud - fyret. "Eva Bendix fyres fra udvalg efter støtte til liste N", altså Folkebevægelsen mod EF. "Den socialdemokratiske forfatter, journalist og samfundsdebattør, Eva Bendix, er blevet smidt ud af socialdemokratiets udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg med dags varsel," skrev Det Fri Aktuelt. "Årsagen er, at Eva Bendix blandt andet i aviser forud for EF valget anbefalede at stemme på Folkebevægelsen mod EF den 15. juni." Og så udtalte Sten Christensen, der var partisekretær: "Eva Bendix har som medlem af vores udenrigsudvalg været med til at fastlægge partiets udenrigs- og europapolitiske linje. Derfor er det både besynderligt og fuldstændig uholdbart, at hun går ud og anbefaler vælgerne at stemme på noget andet. Og det er uforeneligt med at beklæde en central tillidspost i partiet."

Det sagde altså Sten Christensen. Han understregede, at "Eva Bendix kun forlader det udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg, men ikke ekskluderes af Socialdemokratiet. (Jeg havde været medlem i 30-40 år.) Andre socialdemokrater, der også har opfordret til at stemme på Folkebevægelsen vil der ikke blive grebet ind overfor." Det forstod jeg egentlig ikke... Nogen blev jo smidt ud. Jeg kan huske, at Bøgh, domprovsten fra Aarhus, blev ekskluderet, og John Mølgaard, som var fra SID, og meget fremtrædende socialdemokratisk medlem, blev også ekskluderet, fordi han førte sig

² For tiden er der blandt de 20 kommissærer kun tre kvinder: Ritt Bjerregaard fra Danmark, Monika Wulf-Mathies fra Tyskland og Emma Bonino fra Italien.

frem imod EF, altså imod partiets EF linje.

Det lød ikke særlig slemt. Jeg vidste jo, at jeg ikke skulle være politiker. Jeg kan ikke stå op og sige noget, jeg ikke mener, og jeg kan ikke tale udenom. Jeg skulle i det hele taget ikke være noget stort inden for partiet. Jeg tænkte bare, at jeg måske kunne påvirke det og gøre noget. MEN det tog på mig. Jeg cyklede herved til Hornbæk og tilbage igen og rystede og sad ude i skoven. Jeg synes, at det at være smidt ud JEG, der var Socialdemokratiet. Jeg VAR indbegrebet af det, og jeg var den gode side af partiet. Og det tog selvfølgelig også meget, meget hårdt på mig, at ingen tog mit parti. "Strikkeklubben! Hvor fanden var de henne?" tænkte jeg. Jeg skrev til Ritt her oppefra - jeg troede, at de omgående ville gribe ind, hvis hun støttede mig. I hendes svarbrev stod: "Jeg var bortrejst, da det skete; men har ikke til hensigt at løfte en finger i den sag." Jeg synes, at det var oprørende. *Alle* vidste jo, at jeg var modstander. Det har jeg været siden '72, og det her foregik altså i '89. Jeg havde været ude at tale for Folkebevægelsen. Jeg havde skrevet meget i Notat; men det var det, at det var op til EF valget

Det var der, Ritt Bjerregaard også skiftede om?

Nej, det var vist sket længe før. Men vi var jo venner ud over alle grænser, hende, Jytte [Hilden] og jeg. Jeg kunne slet ikke forstå det!

Lige så snart jeg var blevet smidt ud, stod der én fra S.A.M.³ parat til at overtage min plads i dette udvalg. Der er altid nogle, der vil gå over lig for at blive noget ved musikken. Der var mange i S.A.M., der støttede mig; men ikke den fløj, der ville have hende, der kom ind i partiets udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg efter mig.

Hvordan blev du smidt ud?

Uden noget varsel! Jeg fik et brev, hvor der stod sådan her - jeg troede, det var løgn: "Vi formoder ikke, at du ønsker at deltage i møderne mere, da du jo har en anden udenrigspolitisk holdning end partiet." Når jeg i dag læser om alle dem fra partiet, der bakker op om EU og siger Ja og noget om at bringe sejren hjem og alt det der, så tænker jeg på mit eget tilfælde: det er hamrende hårdt Men jeg kan godt forstå, at partisoldaterne ikke tør sige et muk. Det er selvfølgelig fuldstændig uholdbart, at der ikke er en eneste i Socialdemokratiets folketingsgruppe, der er Nej-siger, når 40 pct. eller mere af de socialdemokratiske vælgere har været Nej-sigere nu ved den sidste folkeafstemning. Men deres tillidsfolk tør ikke sige noget, for de skal ikke udsættes for det, jeg var blevet udsat for.

Man kan jo sige, at du var et ufarligt offer, for du levede ikke af det, og du var kendt. Derfor kunne du udstilles: det er det, der sker med jer

3 Socialdemokrater mod Atomvåben og Militarisme.

Ja, og dumt. Det måtte da være i deres interesse, at der var én blandt dem, der repræsenterede 40 pct. af partiets vælgere. Det var et angreb på min værdighed eller på min integritet.... Det var intimiderende I slutningen af 1992 spurgte jeg Auken - brevet var underskrevet af Auken: "Hvad var det Hvad fik dig til det?" "Ja, det var sgu også for galt," siger Auken så.

Havde han selv skrevet det under?

Nej, han havde ikke skrevet det under. Der stod: "For Svend Auken ..." Men jeg spurgte ham så: "Hvordan i alverden kunne du gøre det?" Så sagde han: "Tal ikke til nogen ..." - han vidste sgu godt, hvad det ville sige at blive smidt ud af noget - "men jeg var under pres," sagde han. Og så sagde jeg: "Det pres, kom det tilfældigvis fra Ejnar Hovgård Christiansen?" Det er en tidligere EF-parlamentariker, som var fanatisk.

Er Ejnar Christiansen ikke dernede endnu?

Nej, han blev vist smidt ud, fordi hans kone lavede ... privat arrangementer i Bruxelles med at vise folk rundt på sin mands arbejdsplads. Hun lavede sådan en slags guide bureau. Han var brovtende. Han ringede nogle gange til mig, hvis jeg havde udtalt eller skrevet et eller andet, og det stod i aviserne: "Hvad fanden mener du med det?" Og: "Hvordan kan du tillade dig som medlem af Socialdemokratiet ...?" og sådan der. Da jeg blev smidt ud af udenrigs- og sikkerhedspolitisk udvalg, var han parlamentsmedlem i Strasbourg. Han var ansat dernede og skulle leve af det og ville vel ikke have, at en halvkendt socialdemokrat som mig gik og sagde det modsatte om EF end det, han mente.

Og så skulle munden lukkes på dig?

Ja, men det kunne de trods alt ikke slippe af sted med. Jeg deltager stadig i partiet i forskellige arrangementer. Jeg var på Solhavegård og lede et kursus for DSU om "Moral i politikken". Jeg bliver stadig indbudt til at tale ved partiets kvindestævner. Og jeg hører til i vælgerforeningen i 10. kreds på Østerbro. Der er jo et eller andet ... det sidder én i blodet: man kan være så rasende på det parti, men man står sgu i det, og man står der 1. maj kl. 7 om morgenen og drikker morgenkaffe og ser flaget gå til tops og synger: "Når jeg ser et rødt flag smælde." Det er et eller andet, der ligger i én. MEN sidste 1. maj sad den tidligere formand i vælgerforeningen ved siden af mig, og han hviskede: "Jeg stemmer sgu da også Nej den 18." Og så sagde han: "Det er der mange andre her i salen, der gør. De siger det bare ikke."

De siger det ikke?

Nej. De siger det ikke, de holder mund med det. Der er også folketingsmedlemmer, som for eksempel Hans Erenbjerg, og han prøvede ... at få andre synspunkter på EU frem, men han blev trynet. De sagde bare: "Han er alligevel gammel. Han skal alligevel gå af næste gang." Han har ikke fået et ben til jorden; han har ikke fået lov til at sige noget som helst. Man lader som ingenting. Man skubber det ind under det berømte gulvtæppe. Det officielle billede er idyl og kransekage og har-vi-det-ikke-dejligt-i-EU. Jeg har et partiblade her. Det er nr. 4 af *Socialdemokraten*. Det var efter afstemningen. Se lige på overskrifterne: "Handlekraft - det er ham", "Han sejrede - sådan fejrer formanden sin fødselsdag." Det er fuldstændig som i Den Kinesiske Folkerepublik. Formand Mao kunne ikke blive hyldet mere end Nyrup.

Det er bare så latterligt. Og sådan fortsætter det: "Til et Ja", "Kurs mod bedre tider" Når man læser det her, findes der i det parti kun Ja-sigere. Så er der en lille fødselsdagsartikel, hvor der skrives om hans barndom og ikke spor om afstemningen. Altså. Se her: "Handlekraft" og "Sejr". Der er 40 pct. af disse vælgere, der får dette, der mener lige det modsatte: at han faktisk tabte, eller at han handler på tværs af partiet Han har halet det Ja i land for Venstre og De Konservative. Det er jo det, han er indsat til. Det ryster mig Jeg synes, det er en fornærmelse, at man ikke siger: "Nå, men så må vi have en side i dette partiblade: "Hvad siger Nej-sigerne nu?" Er de kedede af det? Og hvorfor bliver I ved med at være Nej-sigere i det parti?" Jeg har også tænkt på - og det tror jeg mange socialdemokrater gør - om man kunne gå ud af partiet for en periode på tre år, give dem en lærestreg, så de forstår, at sådan kan man ikke bære sig ad.

På én eller anden måde bør man lade Nej-sigerne være delvis repræsenteret i partiet. Der burde være 10 eller snarere 25 Nej-sigere i folketingsgruppen. Så var der rimelighed. Socialdemokratiet i Sverige har gjort det helt anderledes. Op til afstemningen om unionen har de dannet Nej-komiteer og Ja-komiteer. Og begge slags komiteer får penge til porto og indkaldelser og faciliteter, lokaler og hvad man ellers har brug for under en kampagne - på lige fod. De ser sådan på det, at socialdemokrater, der går ind for et Nej, er lige så gode socialdemokrater som socialdemokrater, der går ind for et Ja. De gør det selvfølgelig af taktiske grunde, fordi de vil ikke risikere, at det går som i Norge, hvor der har været flugt fra Arbejderpartiet. Det vil man så forhindre. Det beundrer jeg. Det ville tilfredsstille mig, hvis man sagde: "Jamen, der er nogle, der siger Nej."

Man burde altså holde en dør åben?

Ja!

Hvordan blev partiet informeret om din holdning?

Der er ingen, der ikke vidste, hvor jeg stod. I hvert fald ikke siden Strikkeklubben ophørte. Og så kom det famøse brev.

Hvordan forventede du egentlig, de ville have reageret?

Partiet! Det er en jernklump, forstår du. Det er ikke stalinistisk; men partidisciplinen er streng. Man må godt gå ud og sige: "Jeg er ikke spor socialist!" Man må profanere og provokere alt det, man vil ... være blasfemisk. Men man bliver ikke til noget i det parti, hvis man ikke følger partilinjen. Helt. Og så er det så spørgsmålet: Er EU en socialdemokratisk hjertesag? Kunne ledelsen ikke være anderledes? Kunne den ikke sige: "Jamen, det er en privat sag." Man kan jo være katolik eller protestant eller ateist i det parti. Så kunne man jo lige så godt sige: "Du er selvfølgelig en lige god socialdemokrat, selv om du er EU-modstander." Det er den indstilling, jeg efterlyser. I min vælgerforening ved man godt, at nogle af os er modstandere. Og det er også i orden. Men det er tilhængerne, der udpeges til delegerede og til særlige poster. Derfor holder modstanderne mund og sidder oppe i skabene. Lige som de homoseksuelle i sin tid. Men jeg står der, hvor jeg står. Det kan ikke ændres. Ellers skulle EU da først ændre sig betydeligt. Jeg foretrækker en OSCE model. Jeg vil have hele Europa. Én stemme til hver, ikke noget med, at de store lande har flere stemmer end de små. Hvert eneste land, rigt som fattigt, stort som lille, har i OSCE det samme at skulle have sagt. Det kan jeg lide!

Hvad er det for en behandling, du har været udsat for, som du ikke synes har været korrekt?

Jeg synes ikke, det var korrekt den måde, jeg blev frataget min post i det udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg. Jeg synes, jeg skulle have været kaldt ind - selvfølgelig. Så vi kunne diskutere det. Og så skulle de sige til mig: "Sådan må du ikke gøre. Du må ikke anbefale Folkebevægelsen mod EF, når du er i Socialdemokratiet, eller når du sidder i det udvalg." Og så kunne jeg så have prøvet at argumentere for mit synspunkt og måske ikke klaret mig; men altså: man kan ikke bare sende mig et brev. Det synes jeg er ... er HELT HELT uacceptabelt ...

Hvordan reagerede du og følte dig berørt af den behandling, du var udsat for?

Jeg var ked af det.... Det var ikke nogen hemmelighed. Alle har vidst i i hvert fald ti år, hvor jeg stod ... Men nu er jeg for længst kommet over det. Der har været 10.000 andre ting at tage fat på. Og hændelsen dengang har givet mig en indsigt i, hvorfor

socialdemokrater ikke taler højt om deres EU-modstand, når der er 40 pct. af deres vælgere, der stemmer Nej.

Hvordan bearbejdede du det, at du lige pludselig sad der og ikke var ønsket?

Jeg spurgte mig selv, om det var mig, der var gal på den. På den anden side skulle jeg ikke leve af det. Det var ikke min karriere. Bagefter kan man jo grine af det; men når det står på er det bare væmmeligt. Jeg skrev et læserbrev dengang, men jeg fik det ikke sendt ...

Læs det højt, så kommer det med i interviewet!

Læserbrevet har overskriften: "Hvor længe skal det hviskes? - Til kaffebordet den 1. maj i min vælgerforening blev jeg puffet i siden: "Jeg stemmer også Nej - ligesom du," hviskede min sidemand. Og med hånden for munden tilføjede han næsten lydløst: "Det gør mange her i salen, mange flere, end du tror. De siger det bare ikke." Hvorfor skal Socialdemokratiets Nej-sigere gå så stille med dørene? Hvorfor lader partiets ledelse som om den ikke ved det, den godt ved, at måske halvdelen af vælgerne vil stemme Nej den 18. maj? Det svenske søsterparti bærer sig mere åbent og taktisk klogt ad. Der har partibestyrelsen besluttet, at partiet ikke skal involveres i den kommende folkeafstemning, men at kampagnen skal drives af selvstændige og ligestillede komiteer fra både Ja- og Nej-siden i en erkendelse af, at vel er der uenighed om EU, men begge parter er lige gode socialdemokrater for det. Kunne noget lignende gennemføres i Danmark? Eller er det bedre som her og i Norge at grave kløften mellem vælgere og ledelsen endnu dybere. Det kan ikke være nogen nyhed, at mange socialdemokrater er imod den håbløse fejlkonstruktion fra Maastricht, også ud fra en socialdemokratisk holdning om menneskenes ligeværd. Hvor længe skal vi hviske det Nej?"

Hvad er dine planer for fremtiden med hensyn til Europa og Maastricht?

Det er en stor ting at melde sig ud, når man - som jeg - har været med så længe. Det er der, jeg har mine venner. Jeg synes, man skulle have en medalje for at være i Socialdemokratiet. Jeg kan somme tider ikke kende forskel på Det Konservative Folkeparti og Socialdemokratiet. Olof Palme sagde: "Der skal ikke være afstand mellem de borgerlige og os. Der skal være en KLYFTA!"

Er du indigneret?

Jeg ved bare, at Unionen er et skråplan. Selvfølgelig skal vi samarbejde med Europa.

Men det skal være med hele Europa, på kryds og tværs. Når jeg er indigneret, er det ikke kun fordi partiet er et ja-sigende parti, men over at man negligerer Nej-sigerne, at man lader som om de ikke eksisterer. Som om det er for pinligt for de fine folk at tale om. Og det generer mig! Jeg synes, at der må findes et minimum af hæderlighed, også i politik. Ellers har det ikke noget med mine værdinormer at gøre.

Er der noget, som jeg ikke har spurgt dig om, som du synes jeg skal vide og tage i betragtning?

Jeg tænker meget over fremtiden. Den har jeg ikke talt så meget om. Jeg kunne ønske mig af fremtiden, at Unionen braser sammen, ligesom alle andre unioner altid er braset sammen. Det er mit hedeste ønske, og så, at partierne vil være ærlige nok til at sige, at der tog vi fejl, og vi skulle have hørt på jer.

Jeg håber, at det er muligt at styrke OSCE, altså Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa. Det drejer sig om at indføre en demokratisk repræsentation som i OSCE, hvor hvert land tæller lige meget.

Det nordiske samarbejde burde tages mere alvorligt - langt mere alvorligt. Der er mere nordisk samarbejde, end man vil være ved. I Norden trækker vi jo vejret ens, som Bodil Koch sagde. Men jeg kan slet ikke forstå, at vi ikke omgående får indført direkte valg til Nordisk Råd. Det skal ikke være parlamentarikere, som udpeger andre parlamentarikere og selv finder ud af, hvem de bedst kan undvære, og hvem, de helst vil af med. Det, synes jeg, er en nedvurdering af Nordisk Råd, som er farlig. Igen, mener jeg, er det vanvittigt farligt, også for Danmark, hvis vi glemmer at vi tilhører Norden. Det skulle så være Norden, der som helhed samarbejdede med hele Europa på god demokratisk vis. Det er sejt, og det er drøjt, men det er alle internationale forhandlinger.

Hvorfor tror du, der er sket de der omskiftelser i Socialdemokratiet, for eksempel da Ritt Bjerregaard gik over fra Nej-siden til Ja-siden?

Jeg deler Tony Benns ⁴ synspunkt, når han siger, at det ikke er så svært at forstå, hvorfor politikere er tilhængere af Unionen: det er deres egne karrierer. Enhver politiker drømmer om at blive hentet i lufthavnen i limousine og have kontor i Bruxelles. Sådan forklarer han det for at stille det meget skarpt op. Og jeg tror meget på, at der i politikerens væsen ligger et ønske om at spise kirsebær med de store. De er benovede. Ellers var de nok ikke politikere, hvis de ikke var benovede. Det siger ikke mig noget at sidde i en stor bil, for jeg har hele mit liv omgædetes høj og lav. Det har jeg prøvet 100 gange. Jeg ved, at det er lige så kedeligt dér som alle mulige andre steder. Jo, at danse med Mitterand var sjovt, men der var en flot fyr fra Skotland, jeg

⁴ Tidligere industriminister i England.

hellere ville danse med. Det er ikke så mærkværdigt. Kirsebær smager - men når man har smagt dem to gange, så smager de nøjagtig ligesom alle andre kirsebær. Men det er jo lidt hovski snovski at sige sådan. Ikke!

Hvor får vi de mennesker, som ikke ligger under for den slags glitterfjas?

Jeg tror sådan en som Niels I. Meyer, mener det ærligt. Men han har også haft alt det, man kunne ønske sig i denne verden af storhed. Jeg tror ikke, han ønsker at blive noget stort. Men ethvert menneske synes selvfølgelig, at det er sjovt at være noget ved musikken. Det kan jeg da godt forstå. Men det er en specielt veludviklet trang hos politikere. Jeg opererer med noget, der hedder den socialdemokratiske benovelse - de synes det er flot på de store gulve. Der er selvfølgelig forskelle blandt socialdemokrater. Sådan en som Svend Auken kan jeg ikke rigtig stå for. Han fortalte, han var i Paris en måned, lige inden han blev minister. Han havde sin cykel med dernede og nød at bo der en måned og gå til forelæsninger på Sorbonne. Så en dag blev det ringet til ham fra Elysée Palæet, om han ville komme ind og træffe ministerpræsidenten. Jo, det ville han da gerne. Og der blev aftalt en dag, hvor han skulle komme. Så blev der ringet dagen inden, og man ville gerne have nummeret på hans limousine, så man kunne gelejde den derind. Så sagde han: "Jeg har sgu ingen limousine, jeg har min cykel." Ja, hvad nummer havde den? Det kunne han så ikke huske, vel. Men så kom han, og så ville tilfældet, at der var det mest forfærdelige regnvejr. Han kommer ind i Elysée Palæet, som er endeløst. Det er guld og brokade og Limoges porcelæn over alt. Alt er 10.000 kr. værd. Også det mindste lille askebæger. Og så går han op igennem det pragtfulde palads. Der er alle de fine tæpper, og det drypper hele vejen op fra hans frakke og tøj. Og hans skosåler siger sjask. Han sætter mærker på de her pragtfulde tæpper inden han kommer op. Det har da været et lige så stort chok for franskmændene, som det har været for ham, at se alt den pragt, for han havde ikke været inde hos ministerpræsidenten før.

Det, jeg vil sige med det, er, at vi i Norden er anderledes. Vi behøver ikke komme til noget i limousine. Vi tør være os selv. Har det, der hedder selvværd. Jeg tror ikke, Auken ligger så meget under for det, andet end at han kan godt lide at have magt. Og det synes jeg er helt legitimt. Han kan lide at omgås dem, der har magt. Selvfølgelig kan han det. Men altså: at se Nyrup sidde og give Clinton gode råd. Jeg synes, det var det mest patetiske altså. Han var så stolt så stolt af at sidde ved siden af Clinton. Han virkede fuldstændig som en lille dreng. Og det var nærmest som om det var ham der tilrettelagde U.S.A.s fremtidige politik. Så stolt var han. Men det ligger nok i politikerer? Jeg ved det ikke. De bliver benovede. Det er nok sjovere at have et kontor i Bruxelles. Jeg kan ikke se det på en anden måde.

Vi har ikke noget parti der repræsenterer os i de store spørgsmål i Europa. Måske Enhedslisten.... Ole Krarup kunne jeg godt stemme på.

Det er også et spørgsmål om hele demokratiets referenceramme: om vi i det hele

taget vil have et demokrati? om vi vil have mulighed for at have partier at arbejde inden for? Det spørgsmål, vi er oppe imod nu, er egentlig et spørgsmål, der ligger over partier. Det er selve demokratiets grundlag, der er på spil?

Ja, det er det. Det er et spørgsmål, om vi kan bruge den gamle konstruktion med vælgerforeninger, som ikke har ret mange medlemmer. Jeg kan godt lide vælgerforeningen som konstruktion. Jeg synes, det er rart at komme til generalforsamlinger og råbe op om alt det, jeg synes er noget skidt. Men jeg kan ikke lide den måde, de bliver brugt på i det politiske spil. Det er lidt for meget fra oven af og ned efter min smag. Det burde jo være omvendt, hvis demokratiet skal have mening. Mange af de spørgsmål, der har været fremme i debatten i de seneste 20-30 år: Vietnam - opstationeringen af raketterne - der betyder det ikke en døjt, om man er socialdemokrat eller man er alt muligt andet. Det, det handler om, er, at man siger nej til de raketter.

Du er meget aktiv i fredsbevægelsen?

Ja, både mens jeg var i Tyskland og herhjemme. Jeg har været til fredskonferencer overalt - Haag, Moskva og Prag. Jeg er nok sådan et uroligt menneske, der synes, jeg skal blande mig, men så synes jeg også, at det er demokratiets væsen, at man skal blande sig. Det er en ret, man har. Men også en slags pligt - at tage stilling og være med til at påvirke. Derfor hader jeg den lukkede konstruktion, der hedder EU, som ikke er sammensat af VALGTE mennesker, men af ansatte bureaukrater. Jeg er ikke knust over, at vi kun fik 43 pct. den 18. maj. Det er da ærgerligt, men jeg er utrolig imponeret over, at det kunne lade sig gøre at holde en så stærk modstand. Den har aldrig været stærkere end nu. Vi var oppe mod storkapitalen. Legodirektører, der sagde: "Vi lukker fabrikken, I får ikke arbejde, hvis I ikke stemmer Ja." Firmamøder. Regering. Nyrup, der skulle hale det Ja i land. For det er jo det han var indsat til. Og organisationerne og fanden galeme både den talte presse eller den der elektroniske presse og 46 dagblade ud af 47. Vi havde alt det imod og alligevel holder vi i Socialdemokratiet stadig skansen med hen imod 50 pct. modstandere. Det er - ja - mirakuløst!

Agnete Engberg, fhv. undervisningsinspektør

Hun er født i 1928. Hun blev børnehavelærer i 1950 og socialrådgiver i 1958. I 1968 blev hun undervisningsinspektør i Undervisningsministeriet. Agnete Engberg er nu pensioneret. Hun har været medlem af Socialdemokratiet siden 1973.

Hvad er din position i partiet?

Jeg var statsembedsmand. Derfor foretrak jeg ikke at tilhøre noget parti; men jeg har været politisk interesseret. Da Fremskridtspartiet tordnede ind i Folketinget i 1973, syntes jeg alligevel, at det var vigtigt, at jeg engagerede mig politisk. Jeg følte på det tidspunkt, at velfærdssamfundet var truet. Og så meldte jeg mig ind meget spontant. Siden har jeg deltaget ret aktivt som partimedlem. På det tidspunkt var der nogle voldsomme modsætninger i samfundet. En meget spændende og bevægelig politisk tid. Jeg har været almindeligt medlem, men nok også lidt ekstra aktiv. Jeg har siddet i kredsbestyrelsen i Ryvangen, og så har jeg været medlem af kvindeudvalg, udpeget som næstformand i børnekommissionen fra 1975-1981. En kort periode var jeg i borgerrepræsentationen, men dér holdt jeg op, dels fordi jeg var meget uenig med den daværende socialdemokratiske gruppe, dels fordi jeg rent faktisk ikke kunne overkomme det.

Omkring det tidspunkt havde børnekommissionen ikke nogen formand, og da skulle jeg lede hele dette store arbejde. Enten var Lone Dybkjær lige holdt op, eller det var før hun gjorde det. Den første formand for kommissionen var Lise Østergaard, som blev minister, og så kom Lone Dybkjær til. Hun blev fyret af Ritt Bjerregaard. Til sidst blev en socialdemokrat, Tove Smidt, formand. I de perioder var jeg fungerende formand og det tæller vel også som en slags partiarbejde. Som ansat i Undervisningsministeriet var jeg medlem af en del udvalg, udpeget til det af socialdemokratiske ministre. Tingene hænger jo somme tider sammen.

Hvem har du anset for at være din overordnede eller den i partiet, som du refererede til?

Ha, ha. Det er et interessant spørgsmål. Når man læser partiets historie, og det må

man gøre for at forstå sammenhængen, så vil jeg pege på Hartvig Frisch som inspirationskilde. Der har været virkelig store folk, som har været selvstændige og havde et livsperspektiv, tag Bodil Koch for eksempel; men der har ikke været ret mange af dagens og vejens politikere, som jeg oprigtig har beundret. Man skal gribe tilbage. Der findes folk, jeg har agtelse for. Der er nogle trofaste og udmærkede gulvsoldater, som ikke sætter så mange spørgsmålstejn ved det, partiet gør. De er i besiddelse af en stor loyalitet. Dem har jeg det fint med, for de binder på en måde partiet sammen. Selv er jeg jo nok med mellemrum blevet betragtet som lidt af en kætter, og jeg har også mærket den hårde hånd i den forbindelse, fordi jeg ikke altid har stemt sammen med partiet. Det var specielt Weidekamp, da jeg sad i borgerrepræsentationen, og den socialdemokratiske formand for gruppen. Jeg har også af og til fået nogen hak i tuden i dagspressen, fordi jeg har ført mig frem med mine egne synspunkter. Jeg synes ikke jeg har været udsat for forfølgelse. Men nogle er blevet forarget. Jeg vil også tro, at jeg er blevet forbigået nogle gange, når der var poster, der skulle besættes.

Ritt Bjerregaard har jeg tidligere syntes godt om; men den udvikling, hun har gennemlevet de seneste år, bryder jeg mig ikke om. Det har jeg også sagt offentligt. Der har været en vis forargelse over min reaktion; men det tager jeg meget roligt. Det hører med til spillets regler, at man kan sige fra. Partiet er skam rummeligt nok. Hun har forandret sig meget. Sagen med hendes lejlighed på Vesterbro for eksempel. Den var blæst op; men på den anden side synes jeg, at den fortalte lidt om, at hun ikke havde en sund og realistisk vurdering af sig selv og af, hvad man kan tillade sig.

Jeg blandede mig slet ikke i den boligsag; men jeg mener, at hun dummede sig. Jeg synes også, at hun har kørt det for vidt med hensyn til at forsøge at placere sig ind. I øjeblikket har hun tabt. Hun er kommet ned med nakken mange gange. Men hun får næsten altid lempet sig ovenpå, for hun er et flittigt menneske og dertil meget engageret. På EF spørgsmålet er jeg helt uenig med hende.

Ritt har virkelig manifesteret sig i kampagnen op til 18. maj?

Jamen, jeg ved ikke, hvad hun har. Om hun i grunden har bevirket ret meget i omslaget. Det føler jeg mig ikke overbevist om. Der er imidlertid ikke tvivl om, at hun har sagt, at hun ville sætte meget ind på et Ja. Hun har den udstråling i partiet og samfundet. De fleste mennesker er ambivalente over for hende. Hun er sådan en type, som folk elsker at hade. Hun elsker at sole sig i beundring. Det lagde jeg mærke til, da folk rejste sig op og klappede ad hende. Det var på en socialdemokratisk kvindekongres i efteråret 1992. Der er sådan lidt gået inflation i den gestus, men

alligevel udtrykker den en hyldest. Og det elsker hun. Men der var også mange, der sad i krogene og skumlede: "Hvad bilder hun sig ind? Hvordan er det, hun fører sig frem?" Det er den der lidt tvedelte reaktion, hun fremkalder. Nogen synes hun er meget sympatisk, og nogen synes hun er rædselsfuld. Og nogen synes begge dele. Derfor er jeg ikke sikker på, at hun umiddelbart har fået så mange Ja stemmer. Men, at hun har gjort meget for det, er hævet over enhver tvivl.

Hvorfor sagde du Nej ved folkeafstemningen den 18. maj?

.... Jamen, det gjorde jeg, fordi det var en opfølgning af Nej'et den 2. juni. Og det gjorde jeg med ekstra eftertryk, fordi jeg simpelthen var forarget over det mummespil, der var blevet ført med befolkningen. Man lavede den såkaldte Edinburgh aftale, og alle sagde det, som det var: "Der står jo ikke noget i den." Det var også udlandets reaktion. Der var endda tvivl om dens juridiske gyldighed; men substansen fra Maastricht var overhovedet ikke ændret. Så jeg sagde Nej med meget stort eftertryk, også af demokratiske grunde. Men det centrale var, at jeg sagde Nej til Maastricht den 2. juni.

Hvad er det i Maastricht, man bør tage afstand fra?

Maastricht bør ses i den historiske sammenhæng. Før Maastricht var EF et handelsmarked. Det hed "Det indre Marked" fra 1986. Det har været meget bestemt af materielle værdier. Når man skaber et samfund er der andre ting, som er nok så vigtige, og som rækker ud over de materielle værdier. Det må de nødvendigvis gøre, hvis de skal kontrollere og korrigere markedet. Hele den måde, hvorpå det var udformet - med det frie marked i højsædet og kræfternes frie spil og hele den liberalistiske tænkning som lå i det - var et klart udtryk for kapitalistisk tænkning. Den bryder jeg mig ikke om. Absurd nok var den kombineret med en central styring. Vi er ellers vant til, at kapitalisme er noget med decentralisering og fri vækst, hvorimod socialisme er centralisering. Nu viste det sig så, at her havde men forenet de to ting, som jeg ideologisk ikke bryder mig om. Så det er klart det værste fra begge verdener.

Jeg er grundtvigiansk opdraget og har været med i bevægelser omkring konkrete ting: de små skoler, friskoler, fri opdragelse og menneskets selvstændiggørelse, og hvordan vi i fællesskab finder løsninger. For det første er det mig i den grad imod at delegere folkets og landets selvstændighed til nogle fremmede kommissærer og placere nogle væsentlige afgørelser uden for landet og væk fra Folketinget. Det bryder jeg mig ikke

om. For det andet synes jeg, at administrationen og den måde, hvorpå EF-kommissionen griber det an, er meget frastødende. Jeg har fulgt det lidt, fordi jeg har været involveret på embedsmandsplan og har været tæt på, og jeg synes Kommissionen arbejder dårligt. For det tredje er Parlamentet en samling tredje rangs politikere, der tror, de udøver demokrati. Alligevel har det en vis indflydelse. Det, som er karakteristisk både for Kommissionen og Parlamentet, er, at det er lobbyvirksomheden, der tæller. Indflydelsen vokser ikke ud af den demokratiske debat på ens eget modersmål, hvor man kan følge, hvad det er der foregår og melde sig og protestere og så videre. Det er stik imod dansk demokratisk tradition.

Jeg har gjort mig overvejelser - jeg har gjort mig mange overvejelser, om det simpelthen ikke bare er mig, der er gammeldags, altså fokuseret på ånden fra 1864 og besættelsestiden og så videre. Men min erfaring siger mig, at det levede liv - både i små og store grupper - forudsætter en indsigt i, hvad det er, der foregår. Det almindelige menneske - og Danmark har mange almindelige veloplyste mennesker - kan finde ud af, hvad det er, der sker. Det er, synes jeg, karakteristisk for EF, at det er så forfærdeligt svært at finde ud af, hvad der foregår. Hvad er det for mekanismer, hvem er det, der trækker i hvilke tråde, og hvilke personer drejer det sig om. Og det, mener jeg, fører til en anden demokratiopfattelse og en anden praksis, end vi har været vant til i de nordiske lande. Det, som vi kalder velfærdsstaten, betragter jeg ikke som et socialt fænomen, men som et kulturelt fænomen, et udtryk for en måde at forholde sig på, altså en kultur. Den har været båret af en lighedsbetragtning. Uanset om du tjener lidt eller meget, om du er kvinde eller mand, tilknyttet arbejdsmarkedet eller ikke, så er der nogle ting, som du har ret til. Sådan er det også i de øvrige nordiske lande. Den kultur kan ikke overleve i EF. Alle de papirer, jeg har set fra EF - senest et ministerrådsmøde om de sociale foranstaltninger - kan simpelthen ikke lade sig gøre. Det bliver kun til fine ord på glittet papir. De andre EF lande har helt andre kulturer end vi på det sociale område. Det var for mig en tungtvejende grund til at stemme Nej.

Hvad sagde partiet til, at du indtog den holdning?

Det er meget interessant sådan set. Nu har jeg været aktiv i partiforeningen, altså i vælgerforeningen, og der har jeg altid råbt op ved enhver given lejlighed, da jeg har været EF modstander siden 1972. Og der er en meget stor tolerance og bredde i det parti. Jeg er altså ikke blevet trynet. Det er en af de tiltalende sider ved det, og det gør, at jeg holder det ud. Jeg kan dog blive gal over, at de bestemmer noget andet; men sådan er demokratiets regler jo. Der er ingen, der har generet mig - der er nogen, der har modsagt mig. Igennem tiden - senest op til folkeafstemningen, men også efter

Socialdemokratiets kongres i efteråret 1992 samt i tiden op til det berømte Nationale Kompromis - har vi selvfølgelig haft nogle medlemsmøder, hvor vi havde nogle utrolig gode og konstruktive debatter, hvor tingene kom på bordet. Der kunne jeg mærke, at der var virkelig mange, der havde samme holdning som jeg. Hvis man undersøgte flertallet i kredsen - jeg hører til her i Ryvangen, så vil jeg også tro, at det enten var lige på vippen, eller at der var flest modstandere. Men der var i øvrigt et interessant fænomen under kampagnen op til folkeafstemningen. Jeg har klart markeret mig som modstander, både i aviserne og ved møder, hvor jeg deltog sammen med toppolitikere. Jeg har stillet op over for Helle Degn og Joanna Rønn, som sidder i EF-parlamentet. Jeg har også deltaget i møder og høringer sammen med landbrugsminister Bjørn Westh. Og gud ved, om det er noget, de har aftalt, eller om det bare er sådan, de er. For jeg har i overraskende grad mødt en venlig og høflig og kammeratlig tone. Men vi var bare uenige. Jeg havde altså ikke regnet med den fordragelighed. Jeg havde troet, at jeg ville være blevet hængt ud og mistænkeliggjort. Der har altså været en ejendommelig solidaritet over for modpartens synspunkt. Men det kan selvfølgelig have været taktik. Det kan simpelthen være, at alle, der gik ud fra regeringens side for at argumentere for et Ja, på forhånd har besluttet sig til: "Vi vil ikke prøve at fremprovokere en yderligere modstand ved at genere dem." Jeg synes kampagnen har været fair nok; men jeg er selvfølgelig skuffet over resultatet. Det er klart.

Hvordan blev partiet informeret om din holdning?

Jeg har ikke meddelt noget officielt: "Jeg skal hermed meddele, at jeg er modstander af." Ha ha! Det er noget, der kommer frem i løbet af kampagnen. Lokalt kan de aldrig have været i tvivl om det. Og jeg har heller ikke holdt mig tilbage med hensyn til avisartikler og på anden måde så Det finder de ud af. Der står hun, ikke! Jeg har altid spillet helt åbent og sagt, at jeg er socialdemokrat. Jeg er bestemt ikke den eneste. Jeg har virkelig mange socialdemokratiske meningsfæller. 2. juni var det 68 eller 74 pct af socialdemokraterne, der stemte Nej. Jeg har så forsøgt - dels som kvinde, dels som én, der ikke er bange for at bide skeer med toppolitikerne - at stå frem som talerør for de mennesker, der mente det samme som mig. Jeg har for eksempel talt ved adskillige grundlovsmøder i Fælledparken og på Himmelbjerget og så videre. Det er altid sket, at der er kommet - specielt ældre - socialdemokrater hen til mig og har sagt: "Det skal du have tak for. Hvor var det godt, der var nogen, der ville sige det." Socialdemokratiet er jo en gammel kamporganisation, og det har ikke været anset for god tone at tale sine ledere midt imod. Man har været sådan lidt høflig og lidt underdanig. Sådan har det været lige fra Staunings tid: sine ledere så man op til. Men man kunne også komme i en situation, hvor man blev nødt til at gå imod sine

ledere, og det, har mange følt, var ubehageligt. Jeg tror ikke, at de, der nu i anden omgang skiftede fra et Nej til et Ja, har følt sig overbevist. Jeg tror, de har gjort det af høflighed. Det er min opfattelse - de syntes ikke, de kunne være andet bekendt. Gad vidst, hvad Ritt Bjerregaard ville sige til det.

Hvordan forventede du, de ville reagere?

Der kan godt være nogen, der har sagt, at det kan hun ikke være bekendt. Jeg er dog aldrig blevet generet ved møderne. Personer fra andre partier har naturligvis været ude efter min skalp. Jeg har tidligere været oppe imod Uffe Ellemann, både i debatter og når jeg har haft foretræde i markedsudvalget. Desuden har jeg mødt ham i TV. Han er utrolig ubehagelig. Altså, han gør, hvad han kan for at genere én som person. Jeg havde regnet med, at der ville have været flere, og der kan have været nogen, som jeg ikke har bemærket.

Du mødte altså en god tone i dit parti?

Ja, det synes jeg. På den anden side har jeg også været fair over for dem. Jeg har aldrig mistænkeliggjort dem. Jeg har erklæret min uenighed og sagt, at jeg var ked af, skuffet over, hvad man nu kan kalde det, uden at være for lærerindeagtig. Jeg har forsøgt at forklare, at det, synes jeg, var forkert, og det skulle vi ikke gøre. Og nu er jeg medlem af den kreds, hvor Erling Olsen er valgt. Erling er et utroligt rart menneske, meget behagelig. Ham kommer man ikke op at skændes med. Alle kan lide Erling. Han har den evne at komme med en god vittighed, når det går hedest til. Så griner man, og så hjælper det altså. Jeg har heller ikke noget i klemme. Hvis jeg havde en position, så tror jeg, at jeg ville mærke nogle reaktioner. Jeg ved for eksempel, at Eva Bendix, da hun spillede ud med åben EF modstand, blev frataget sine poster. Det gjorde alligevel ondt at høre, at hun var blevet udsat for det. Hun er et meget vidende menneske og et engageret menneske. Hun ved meget om freds- og konfliktforskning. Hun sad i et eller andet af partiets udvalg: afrustningsudvalg eller også var det noget udenrigspolitisk. Det smed man hende ud af. Man ekskluderede hende ikke af partiet, men man fratog hende den tillidspost. Det tog hun sig meget nært..... Så jeg tror nok, at kloen ville komme frem, hvis man blev farlig. Hvis jeg for eksempel havde villet stille op for noget ... Lad mig give et eksempel. I 1978 blev jeg bedt om at stille op til EF-parlamentet. Da sad jeg i borgerrepræsentationen, og da havde jeg alt det der med børnekommissionen. Jeg sagde straks Nej. Men jeg fik alligevel at vide utvetydigt - det skal siges, at det var Folkebevægelsen, der bad mig stille op - af domprovst Jørgen Bøgh - det var hans plads, jeg skulle overtage, og han

var også socialdemokrat - at jeg ville blive ekskluderet, hvis jeg stillede op. Det havde jeg sådan set ikke haft noget imod; men jeg syntes ikke, at jeg ville påtage mig mere. Det er klart, at kloen kommer frem og restriktionerne, reaktionerne, repressalierne de vil melde sig, hvis det er et menneske, som er farligt politisk. Det har Eva altså fået at mærke. Hun har skullet have et rap over nallerne. Det svarer sådan lidt til en anmærkning i karakterbogen.

Jeg har været meget optaget af, men ikke kunnet få svar på, hvordan det kan være, at hele folketingsgruppen har været på Ja-siden. Jeg kan ikke forstå det. Jeg kan ikke forstå, at i så stor en folketingsgruppe, at der ikke er en eneste bortset fra Hans Erenbjerg.

Det virker lidt mærkeligt. Indtil '86 og noget efter var en meget stor del af folketingsgruppen jo imod. Jeg tænker på Kaffeklubben og kredsen omkring den.

Der er altså et eller andet forkert. Jeg tror, at der er en ny generation af socialdemokrater, som simpelthen ikke tør sætte deres karrierer på spil. Der kan ikke være andet svar, end at de ved, at det så er sket med dem. De har jo set, hvilken behandling Erenbjerg har fået. Han er blevet gennemtævet og smidt hen i en krog. Kløerne er der. Og det ved de unge, og de retter sig gudhjælpemig efter det. Der bliver holdt en vis disciplin.

De har ikke været lige så smarte som Ritt. I den retning er hun jo utrolig dygtig. Hun kendte styrken i, at man optrådte som en gruppe. Det der med at lave kaffeklub, at have nogen at være på hold med. Det kunne hun fra starten. Da brugte hun de strategier og den taktik, der gjorde, at de kunne være en modstandergruppe. Jeg har også hørt hende argumentere, og jeg har debatteret med hende offentligt. Jeg har hørt hende argumentere for, hvorfor hun skiftede fra et Nej til et Ja, og det mener jeg er meget utroværdigt. Jeg accepterer i hvert fald ikke hendes forklaring. I mine øjne er hun en medløber. Jeg tror simpelthen, hun så, at Nej-spillet var tabt. Det betyder meget for hende at få magt og indflydelse; det var blandt andet meget hårdt for hende - hvad jeg godt kan forstå - at blive desavoueret eller detroniseret som gruppeformand. Hvis hun skulle placere sig ind i en styrkeposition, så var der kun én ting at gøre, og det var at sige Ja. Hun giver imidlertid udtryk for, at i '72 og '86 omkring EF-pakken var der kun tale om økonomiske og markedspolitiske ting. Nu er der imidlertid tale om nogle helt andre politiske ting. Den tror jeg ikke på. Det har jeg også sagt til hende og skrevet imod hende, at det er en fejltolkning. Hun har hele tiden vidst, at det handlede om politik i meget bred forstand. Også om suverænitetsafgivelse og føderalisme. Hun er nemlig meget godt politisk skolet.

Hvad er det for en behandling du har været udsat for, som du ikke synes har været korrekt?

Når man er i en kampsituation, så er man oppe mod nogle modstandere. Nu kan vi sige, at Ja-sigerne stod umådeligt stærkt. Så vidt jeg ved, har de haft 45 af landets 46 aviser. Så de har stået umådeligt stærkt. Der har været aviser, der har været pæne og givet plads til modstandersynspunkter. Det har Information, det har Politikken selvfølgelig også. Jyllandsposten tror jeg ikke, jeg har været i. Men jeg har fået nogle indlæg tilbage fra Berlingeren. Men så må jeg sige at trods alt - der er mere pænhed i det danske samfund, fordi da jeg så sendte det tilbage til redaktøren og sagde: "Det her det er ikke fair. Det kan i ikke være bekendt. I bliver nødt til at lade os komme til orde, fordi også begge TV kanalerne støtter et Ja." Så tog de det. De har tænkt, at det blev de nødt til. Hvis man siger: Det kan I ikke være bekendt. Hvis man appellerer til, at vi har ret til at blive hørt, så synes jeg også, at det er sket i rimeligt omfang.

Der er mange, der har klaget netop over det. De siger samstemmende, at de har fået deres indlæg retur.

Der er sikkert forskel på, hvordan folk er blevet behandlet. Jeg mener, at man kommer længst ved at fare med lempe. Under alle omstændigheder bør vi være forberedt på modstand, have argumenterne i orden på forhånd. Og det gælder ikke alene over for brevkasseredaktører. Man møder også folk, der prøver at undertrykke debatten, til vælgermøder. For eksempel ved at lyve: der er altid nogle Venstre politikere, som kommer frem med nogle urigtige ting, eller mere bastant at folk nægter at gå ind i en debat: Elisabeth Arnold prøvede ved et enkelt tilfælde på at lukke munden på mig til et møde. Ved den lejlighed handlede det om socialpolitik. Hun kunne ikke indse, hvorfor vi skulle diskutere den katolske sociallære. Men jeg syntes sådan set, at hun accepterede det, da jeg sagde, at det var et spørgsmål om kultur, altså hvilken måde man behandler hinanden og de svage i et samfund.

Det er den tunge del, der er tilbage nu. Et slag er tabt, men der er tid til at vinde et nyt. Vi skal altså igang med opfølgningen, få vores synspunkter kommunikeret ordentligt ud. Og det blev de ikke op til 18. maj.

Hvordan følte du dig berørt af den behandling, du var udsat for, og hvordan reagerede du på den?

Jeg var godt forberedt på tilhængerens synspunkter. Jeg havde meget materiale og en sammenhængende argumentation. Jeg var altså bevæbnet til tænderne, inden jeg gik ud. Så det berørte mig sådan set ikke. Jeg kunne godt blive gal; men jeg lod mig ikke på noget tidspunkt såre eller blev ked af det eller stak piben ind. Jeg syntes simpelthen min sag var god, og jeg vidste, hvad jeg snakkede om. Jeg er ikke sådan at blæse omkuld mere. En af fordelene ved at blive gammel er, at man ikke er så nem at flytte rundt med. Men det var da interessant at høre nogen af deres argumenter. Det, som jeg synes var godt, var disse debatmøder. Man skal være på tæerne og høre efter, hvad folk siger. Jeg synes for eksempel, at Elisabeth Arnold er et interessant menneske at høre på. Jeg synes iøvrigt også, at Bjørn Westh argumenterer godt. Venstres politik derimod lyder for mig som floskler. Det er selvfølgelig forkert - måske en fordom hos mig; men de ligger mig meget fjernt tankemæssigt. Fremskridtspartiet har jeg ikke rigtig noget forhold til. Det er lidt mærkeligt at være på samme hold som Fremskridtspartiet, fordi jeg rent politisk står meget fjernt fra dem. Vores argumenter var til en vis grad sammenfaldende. Nej, der var ikke noget, der kunne vælte mig i debatten.

Jeg var derimod overrasket over min følelsesmæssige reaktion på afstemningsaftenen. Jeg blev simpelthen så ked af det. Jeg gik hjem og græd. Jeg tænkte ved mig selv, hvad handler det her om. Jeg ved ikke, om det var en form for slid, der gjorde sig gældende. Jeg synes nok, at jeg har været med til mange debatmøder, afstemninger og ting, hvor jeg ikke kunne lide det - '72 og sådan noget - og jeg er blevet vant til at tage politiske øretæver. Altså at det var dem med de andre meninger, der vandt. Denne gang sørgede jeg, og det gør jeg faktisk endnu. Jeg tænker på, hvordan befolkningen i almindelighed tager det. Kommer der en eller anden form for oprustning, eller hvad vil der ske? Jeg skal selv have bearbejdet de følelser. Men min reaktion overraskede mig.... Jeg var ude til en middag, og vi sad og fulgte afstemningen på fjernsyn. Da jeg tydeligt kunne se, hvor det bar hen, kørte jeg hjem. Jeg sad ikke og græd lige efter middagen.... På en eller anden måde havde jeg sådan håbet. Jeg synes det havde været så flot, hvis det var blevet et Nej en gang til. Så det tog lidt på mig. Jeg synes også, vi kunne have gjort noget for Europa. Gjort noget for Norden ikke - det ville have været meget flot.

Hvad er dine planer for fremtiden?

Med dette her? For det første at få opsamlet den modstand. Det nytter ikke noget

lige nu og her, for vi skal jo ikke have afstemninger om det. Unionen er begyndt, og den kommer nok meget hurtig i omdrejninger. Men det, jeg selv vil gøre personligt, er at følge de temaer op, hvor jeg virkelig ved noget. Og konfrontere vores politikere med dem, få sat gang i den offentlige debat på følgende områder: På hvilken måde vil man håndhæve de garantier, der ligger i Edinburgh aftalen? Man står og lover, at folkepensionen skal forblive intakt. Jamen, jeg ved, at der er ministermøder, og der er udvalgsarbejder, og der er et nyt kontor i Bruxelles, som vil arbejde med det, de kalder den sociale konvergens. Det kan godt være, at de danske politikeres ord - det er lige fra Nyrup til Dyremose - står til troende; men vi må være efter dem, være vagthunde. Det bliver nemt et problem at få information. Bliver det igennem Folkebevægelsen, der har været meget nyttig for os? De har skaffet mange nyttige informationer gennem Det ny Notat og så videre. Eller på hvilken måde kan vi blive velinformerede? Der skal vi finde ud af. Og vi skal finde ud af på hvilken måde modstanden skal samle sig. Hvem skal være dens bannerfører? Hvem skal have informationerne? Hvad skal ske? Det er hvad jeg selv vil gøre.

Jeg vil godt medvirke til, at JuniBevægelsen opstiller til Parlamentet. For jeg tror at Folkebevægelsen, som jeg ellers har meget tilovers for, men som er rene EF modstandere aldrig vil kunne samle så bred en tilslutning som JuniBevægelsen, der kun er modstandere af Unionen. Det gælder også om at få hægtet de grupper på - det være sig Nødvendigt Forum, Frit Danmark eller Frihedsbrev med Søren Krarup og så videre. Det er nødvendigt at få samlet så bred en modstanderfront som muligt, så folk kan se, at der er et alternativ. Det vigtigste for mig er dog at sørge for at få indsamlet information, få analyseret og kommenteret den og få den bragt videre ud til folk. At have informationerne i orden er det vigtigste grundlag for debatten. Vi må debattere, råbe vores egne politikere op. Det vil jeg selvfølgelig gøre i Socialdemokratiet. Jeg vil spørge vores socialminister om, hvorvidt hun nåede at få vores fordelingspolitik trukket ud af de sociale dimensioner. Der skal vel være et afsluttende socialministermøde, inden formandskabet går videre. Ellers må Markedsudvalget gøre noget for at manifestere Danmarks holdning. Gør de ikke det, må vi konstatere, at de er "forrædere". Og så skal de hænges ud for det. Det skal frem. Man må sige det til folk - skrive til folk. Personlig er jeg lidt i tvivl om, hvor vi har opinionsdannerne i dette land for tiden. Jeg er efterhånden lidt i tvivl om, hvad det er for aviser, jeg kan stole på nu om dage
.... Tidligere var jeg ikke i tvivl om, at det var Information og Politiken; men nu ved jeg ikke længere....

Det korte af det lange er, at vi må have opsamlet den frustration og modstand, der er i befolkningen, for den må være ganske betydelig, når 43 pct stemmer Nej.

Er der noget, som vi ikke har talt om, som du synes er vigtigt at få frem?

Det bliver interessant at se, hvordan Ja-sigerne vil forholde sig? Vil de bare gå videre, som om intet var hændt, nu de har vundet? Vil de lade som om '92 og '93, om jeg så må sige, kan slås sammen til et fælles Ja? Og bare gå videre og prøve at sige: Glem alt hvad vi diskuterede det år. Det er vigtigt at gribe Ja-sigerne i struben og påvise det falske i deres argumentation. Det, jeg har angrebet Ritt Bjerregaard for, var, at hun begrundede sit skift fra Nej til Ja med, at nu var det blevet et politisk anliggende. Da blev jeg sur, for jeg betragter hende som en klog kone, en klog pige med en meget god indsigt. Jeg sagde til hende: "Det er ikke sandt Ritt! Du har altid vidst, at EF var politisk. Og det vidste du også i '72, at det var en politisk union, vi skulle ind i." Selvfølgelig vidste hun det, og så skal hun ikke komme i '92 og '93 og bilde folk ind, at nu er det blevet politisk. Det har vi altid vidst, hvis man bare har den mindste tæft for politiske ting. Det blev hun sur over, at jeg anfægtede. Det kunne jeg godt mærke, også at jeg brugte nogle - ikke nedladende ord - men altså sagde, at så himmelråbende en enfoldighed kan man ikke give udtryk for. Altså, det er simpelthen for lyst til, at du prøver at bilde os det ind. Det var selvfølgelig lidt overlegent sagt; men jeg syntes, hun skulle vide det. Det provokerede mig også at se, alle de der socialdemokratiske kvinder rejse sig op og klappe af hende. Flere kom jo bagefter hen og sagde til mig: Hvad er det hun siger? De kunne godt høre, at der var et eller andet, der var forkert. Men alligevel på godt og ondt, så klapper socialdemokrater - nærmest per rygmarvsrefleks. Det er rent ud sagt gyseligt at se dem til kongresserne. Nu, hvor Poul Nyrup bliver 50, lader de nærmest som om, han er en landsfader. Sådan noget generer mig altså. Det er jeg alt for kritisk til. Jeg skal ikke have nogen fører med stort F. Jeg kan godt se op til nogen; men jeg ser først og fremmest op til dem, der er kritiske. Dem, der tør og kan stå selv.

Man må indrømme, at vi har en meget vidende og uafhængig befolkning. Når man ser, hvor magten og pengene har været, og at så alligevel 43 pct stemmer Nej. Så er der noget der hedder en folkevilje. Men jeg har også prøvet at finde en historisk parallel. Er det som under besættelsen, hvor politikerne sagde ét og folk sagde Nej.

Skal vi gå ud af partierne?

Ja, det kunne være en af konsekvenserne. Enten at man går ud af partierne og så fortsætter i bevægelserne, eller at man danner et nyt parti. Jeg tror, at det umiddelbart vil blive svært. Det kan blive svært at danne et nyt parti, hvis det bliver så bredt, at det iøvrigt ikke siger noget politisk. Sådan et udvidet radikalt-socialt-liberalt

mixprogram. Det tilfredsstillende ikke en gammel socialist. Det tilfredsstillende heller ikke en rigtig liberal.

Hvad jeg tænker på er, at Unionen ikke drejer sig om partipolitik. Det drejer sig om hele referencerammen for demokratiet. Unionsspørgsmålet står over partier. Hvis vi ikke kan få det håndteret på en rimelig måde, så er det vores mulighed for at have et demokratisk samfund, hvor vi kan være medlem af partier og arbejde politisk, der er i fare.

Det tror, jeg du har helt ret i.... Det er muligt det vil skabe ... en ny politisk kultur. Den gamle politiske kultur har måske udlevet sig selv. Vi har haft nogle partier, der var mere eller mindre bundet til nogle erhvervsfunktioner, Venstre og landbruget og så videre. Nogen af disse bindinger har nok mest historisk relevans. Men det har alligevel været der, som sådan en slags klangbund for det, vi foretager os; men nu er det væk. Jeg savner i virkeligheden forfærdeligt nogle rigtige socialister; jeg har ikke nogen kvalificerede samtalepartnere. SF kan jeg ikke bruge til noget. Kommunisterne er væk. Jeg savner i den grad nogen, der har en politisk tænkning. Jeg mangler nogle personligheder, der kan sige og debattere tingene og give rum for en demokratisk debat. Nogen, som har den der rummelighed over sig. Det demokratiske udspringer fra samtaleprincippet og ikke fra magtens. Men for at demokratiet kan udfolde sig, må der være folk med forskellige meninger. Og det mangler vi altså. Der var én, der forleden dag sagde til et møde: "Den vestlige verden er i en enorm politisk krise. Vi er i lige så stor politisk krise som østlandene." Det er interessant. Indtil videre kan vi døve os ved hjælp af medierne, eller ved hjælp af alkohol eller narko, og få tiden til at gå.... Vi er vel inde i en recession. Det kan så være, at det er det, som kommer til at ryste os - spørgsmålet om arbejdsløshed. Hvis vi ændrer vores arbejdsbegreb, så vil vi ændre mange andre ting i vores kultur. Der er jo flere og flere, der siger, at økonomisk vækst ikke giver arbejde. Hvis det er rigtigt, så må der jo være en anden måde, vi skal leve på.

Du efterlyser altså en anden vækst, en kvalitativ vækst?

Ja, der er noget andet, der skal ske. Det kunne være en ny politisk kultur. Men jeg hænger nok meget i det billede, jeg kender, og som vi har haft siden 1849. Hørup sagde jo: "Del jer efter anskuelser." Bevægelsernes problem er, at man ikke længere har den sammenfattende krop, som et principprogram ellers skulle være.

Er vi i en politisk nødsituation?

Det vil jeg godt tro. De har simpelthen kørt derud ad. Det er jo for eksempel mærkeligt, at der ikke er nogen almindelige Venstremennesker, der siger fra. Jeg kender sønderjyder, der siger, vi er imod EF, og vi er Venstre folk.

Det, jeg er alvorlig bange for, er den snigende påvirkning. Påvirkningen gennem gentagelser og symboler. Man prøver på at sælge EU, som var det et vaskepulver. Symbolterroren giver mindelser om nazismen. Der eksisterer en rapport fra et kommissionsudvalg om, hvordan man skulle popularisere unionstanken for børn og kvinder. De Clercq rapporten. Det foregår helt efter reklamebranchens principper om, hvordan man opbygger en identitet. Det griber tilbage til en gammel beslutning fra et topmøde i 1984 i Fontainebleau, hvor man vedtog at opbygge en identitet. Man sagde: "Vi skal have symboler, musik, orkester, fodboldhold, og der skal være en hel del udvendige ting, som siger, at dette er ikke det enkelte land, men EF." Det sker snigende, ikke på en gang med brask og bram.

De fleste andre EF lande er vant til at få deres kultur dikteret ovenfra. På forhånd er vi danske mere kritiske. Men unionskulturen kan jo blive forsøgt gjort populær via kendte TV værter, som for eksempel Camilla Miehe-Renard. Jeg så nogle af de udsendelser, som blev produceret af Danmarks Radio med Frode Christoffersen, hvor han rejste rundt i EF landene og snakkede med almindelige mennesker. De var meget besnærende. Der var hverken interviews fra Schweiz eller andre ikke EF lande. De var ikke interessante i den sammenhæng. Det lå ligesom under serien, at man ville postulere en samhørighedsfølelse, som ikke eksisterer og aldrig kommer til at eksistere. Dertil er kulturerne for forskellige.

Radikal Ja-siger

Niels Helveg Petersen, Udenrigsminister

Han er født i 1939. Studieophold ved Stanford Universitet i Californien 1961-1962. Han blev cand. jur. i 1965. Blev første gang medlem af Folketinget i 1966. Kabinetschef hos EF-kommissær Finn Gundelach 1974-1977. Han var økonomiminister 1988-1990. Har været udenrigsminister siden februar 1993, hvor regeringen Nyrup Rasmussen trådte til.

Hvem eller hvad har haft størst betydning for din holdning til EF?

Det var dengang, jeg var i Kommissionen hos Gundelach. Jeg var kabinetschef hos EF-kommissær Gundelach i 2 ½ år, frem til 1977. Det har præget mig meget; men der har også været andre begivenheder, for eksempel Edinburgh. I øvrigt synes jeg, at der er meget i europæisk politik, der har bidraget til min holdning. Det er en lang, lang proces, der hen ad vejen har bidraget til min holdning i dag.

Med hensyn til EF, hvad kunne du godt tænke dig at opleve igen?

Jeg bliver dig svar skyldig. Det kan jeg ikke svare på. Mit syn på politik er, at det er et spørgsmål om processer.

Hvad er efter din mening det vigtigste, du har udrettet i relation til EF samarbejdet? ¹

Det er to ting: udarbejdelsen af Det Nationale Kompromis i efteråret '92 og min medvirken til at sikre et Ja ved folkeafstemningen den 18. maj.

..... Jeg tror også, det var meget afgørende, at jeg var meget engageret i at få udarbejdet de grundlæggende spilleregler for Markedsudvalgets virksomhed. Dem

¹ Et næsten identisk spørgsmål blev stillet til Niels Helveg Petersen dagen efter, 30. juni 1993, i et interview i TV-avisen ved journalist Poul Erik Magnussen i anledning af, at Danmark afgav EF formandskabet til Belgien.

lavede vi i marts 1973. Da var jeg medforfatter til grundreglerne, som gælder den dag i dag.

Var det noget, du tog initiativ til, eller de radikale tog initiativ til?

De radikale var med til at tage initiativ til grundreglerne, men der var selvfølgelig flere med.

Er der noget, som du mener, var en stor fejltagelse eller en fejlbedømmelse?

Nej.... Altså, jeg har været med siden '66. Det er *altså* store krav, at skulle sidde sådan og holde bogholderi over den slags ting.... Det gør man ikke.... Jeg synes ikke, jeg kan svare på spørgsmålet, og det er ikke af taktiske grunde. Jeg ved simpelthen ikke, hvad jeg skal svare på det. Livet er en kæde af fejl og gode ting. Det er ikke - sådan sker tingene ikke.

Men er der noget i den proces - du siger, du har været med siden '66, og vi har været med i EF siden '72 - som du ikke har lyst til at opleve igen?

.... Jeg tror egentlig grundlæggende, at hele Maastricht processen var en fejl. Vi kunne ikke forhindre det fra dansk side..... Det var en europæisk fejl ... Man gik for hurtig frem. Da Maastricht skulle afgøres - det startede meget godt - men da det skulle afgøres, var konjunktoren gået i stå.... Det var ikke først og fremmest en dansk fejl.

Hvordan har du selv bidraget til de historiske beslutninger, der er blevet taget om EF siden 1972?

I 1972 var jeg meget aktiv. Jeg var politisk ordfører og medlem af Markedsudvalget. Jeg var med i hele kampagnen dengang.

Det, jeg mener, er det vigtigste, der er sket i de 20 år, siden vi kom ind, er ikke en enkelt begivenhed, men drypstensvirkningen af ønskerne om integration: mere frihandel, ...landbrugsordninger, liberaliseringen af kapitalens bevægelighed, udviklingen af nye politikområder og så videre. Vi er blevet stadig mere knyttet til EF samarbejdet. Det er en lang proces. Det er det vigtigste. Der er ikke nogen enkelt begivenhed, der er så vigtig som det, at der er blevet stadig stærkere tæthed i kontakten. Det er vigtigt. Det er en proces, jeg stort set synes godt om.

Nu er jeg mest interesseret i, hvor du var rent personligt og politisk i den proces i '72. Jeg ved faktisk ikke, på hvilken side du stod dengang?

Jeg var Ja-siger.

De radikale har jo været delt hele tiden?

Ja, det er rigtigt, men vi ved, hvor vore vælgere var. Jeg var Ja-siger af politiske grunde.

Hvad så i '86, da pakken og Det Indre Marked var til afstemning?

Da var jeg tilhænger af den del, der var Det Indre Marked, men jeg var modstander af den stærkere udenrigspolitiske integration.

Kunne man dele det op på den måde dengang?

Nej, det kunne man ikke. Derfor blev det også til, at Det Radikale Venstre officielt sagde Nej i '86.

I 1992 gjaldt det den politiske union?

Beslutningen om den politiske union var i og for sig truffet allerede i 1986 med beslutningen om det udenrigspolitiske samarbejde. Den beslutning blev faktisk truffet i 1986 ved folkeafstemningen. Der sker ikke noget afgørende nyt med Maastricht traktaten. Når man sagde Ja til det i '86, måtte man logisk set alene af den grund sige Ja i '92.

Hvad bidrog du med op til folkeafstemningen i '93?

Jeg var glad for, at vi fik vores Edinburgh aftale. Jeg synes, det var godt, at vi fik fastslået, at vi ikke skal deltage i en eventuel form for forsvarspolitisk samarbejde. Det er jeg meget tilfreds med. Jeg var betænkelig ved det forsvarspolitiske

samarbejde i '92. Derfor var jeg også glad for, at vi i forbindelse med Edinburgh aftalen fik klarhed på dette punkt.

Men der er meget stor uenighed på den borgerlige fløj. Uffe Ellemann-Jensen markedsfører lige præcis det modsatte synspunkt?

Vi ved alle sammen, at hvis der skal laves om på det, skal der være en ny folkeafstemning. Og den bliver det svært at vinde.

Hvordan synes du, man skal forholde sig til partimedlemmer, som bliver ved med at fastholde en Nej-linje på trods af resultatet den 18. maj?

Jeg mener, man i denne sag, som i alle sammenhænge, skal gøre alt for at holde dialogen levende. Vi ved, at der er den modsætning i partiet. Det er naturligt nok, at den er hos os. Den er jo også i den danske befolkning. Vi må hele tiden forsøge at forholde os til det, at der fortsat er skepsis.

Nu er det ikke nogen hemmelighed, at der er en del Nej-sigere i Det radikale Venstre. Hvordan vil du forholde dig til dem?

.... Jeg har ikke tænkt mig at forholde mig specielt til Nej-sigerne på anden måde end til Ja-sigerne. Vi må få en dialog om det europæiske engagement sat i gang. Der er også tænkssomme mennesker blandt Ja-sigerne. De er også kritiske.... Den europæisk konstruktion viser sig at være betænkelig. Omvendt tror jeg, at mange Nej-sigere også kan se positive sider.... De kan også godt se, at det er en vanskelig afgørelse. Det er vigtigt med afklaring... Jeg synes det er vigtigt at føre den diskussion .. at fortsætte dialogen.

Er det den samme holdning, som partiet har? eller har partiet en anden holdning?

Forud for Maastricht var der en afgørelse i hovedbestyrelsen, hvor 60 pct. anbefalede et Ja og 40 pct. et Nej. Før den seneste folkeafstemning var det blevet til 80 pct., der anbefalede et Ja og 20 pct. et Nej.

Er der nogen holdning blandt majoriteten til, om man i det hele taget skal diskutere den her politik?

Jeg tror, at det, jeg siger her, bredt afspejler holdningen både for Ja- og Nej-sigere.

Som medlem af Det radikale Venstre har jeg oplevet, at den politiske union er et spørgsmål, man helst ikke diskutere, fordi der er så stor uenighed. Det er sådan et emne, hvor det er bedst, at vi ikke sætter det på dagsordenen, for det bliver vi bare uenige om. Hvad mener du om det?

Nej, sådan fornemmer jeg det ikke. Det har ikke været holdningen dér, hvor jeg kommer. Tværtimod, jeg synes, vi er gået meget langt i det radikale. Sådan skal det også være.

Hvordan vil man forholde sig til Nej-sigerne i praksis? Vil de få lige så mange tillidsposter som andre? Eller vil de i mindre grad få tillidsposter?

Nu forholder det sig sådan: dels er Nej-sigerne en svindende flok, dels er de allerfleste unge, der kommer til, stærke Ja-sigere - meget mere Europa entusiastiske. Man må altså sige, at Nej-gruppen bliver ældre og ældre. Derfor giver det sådan set sig selv. De unge talenter er allesammen tilhængere - jeg kan ikke pege på nogen, der ikke er det.

Får både Ja- og Nej-sigere i partiet den samme information?

Ja, det mener jeg altså. Der er ikke noget, der bliver sorteret i vores officielle informationskanal. Der findes ikke information som for eksempel kun tillidsmænd får.

Skal Nej-sigerne motiveres til at opgive Nej-linjen?

Nej, nej... Altså! - De personer i partiet, som jeg ved er Nej-sigere, har været det i 20 år, og de kan ikke flytte sig. Jeg skal ikke prøve på at overbevise Sven Skovmand, eller omvendt. Det ville være ret håbløst. Det kan jeg ikke.

Mener du, at de er forkert på den?

Ja, selvfølgelig mener jeg da det. Jeg har en bestemt anden holdning...

og det er den rigtige?

Ja.

Er det ikke et problem, at et parti ikke kan skabe enighed om sådan et vigtigt spørgsmål?

Nej, det er det ikke; men det er et problem, hvis det lammer partiets handlemuligheder. Det har det ikke gjort i praksis. Vi har spillet en aktiv rolle. Men netop fordi vi har haft en aktiv opposition, har vi kunnet forstå, hvad der rører sig, og derfor har vi kunnet spille en særlig rolle efter 2. juni omkring formuleringen af Det Nationale Kompromis for - så at sige - at slå bro over modsætningerne. Vi har kunnet forstå, hvad der var for bevæggrunde, der motiverede Nej-siden, og det gjorde os bedre egnede til at formulere Det Nationale Kompromis Og det har dannet grundlag siden for hele afstemningsprocessen. I nogle henseender, og på afgørende tidspunkter efter Nej'et, har splittelsen i partiet været forudsætningen for og en fordel i henseende til at formulere Kompromiset. Vi var naturligvis ikke ene om det, men det har vi været gode til.

Har der været en speciel indsats over for Nej-sigere i partiet?

Jeg tror, at splittelsen i almindelighed har betydet, at vi har diskuteret Maastricht mere end andre partier.

Nu har det jo ikke været sådan i alle partier, at man har haft de diskussioner, som man har haft i toppen af de radikale.

Nej, det er nok rigtigt. Men på partiplan, specielt ungdomsbevægelsen, er det dem, der er for, der har præget debatten.

Hvad regner du med bliver det største spørgsmål for Det Radikale Venstre i fremtiden, som du skal tage dig af?

Det er udviklingen af vores øst-politik. Det berører jo alt muligt, også det handelsmæssige. Den største opgave de næste 10-20 år bliver at få indført demokrati og markedsøkonomi i Østeuropa. Hvis det ikke lykkes, får vi heller ikke stabile politiske forhold i Europa. Jeg kan gøre en del som udenrigsminister for at fremme den proces, og det har jeg også gjort, synes jeg. Her, sidst på topmødet i København [juni 1993], tog vi nogle meget vidtgående beslutninger i forhold til Centraleuropa. Det er en proces, der er i gang, men den tager tid. Det positive ved det er, at der er helt og aldeles enighed om den. Jeg kan gøre meget for den side af dansk udenrigspolitik.

Jeg kunne mærke i begyndelsen, at du undrede dig. Jeg vil gerne spørge dig, om der har været noget i dette interview, som du synes skulle have været anderledes?

..... Det er rigtigt. Når jeg undrede mig over spørgsmålene, hænger det sammen med, at jeg har svært ved at fremhæve enkelte begivenheder og hændelser på bekostning af andre. I politik er der netop tale om processer. Det er sjældent, at enkeltbegivenheder får afgørende betydning.... Det er det lange træk i udviklingen, der interesserer mig.

Efter at begivenhederne har udfoldet sig, kan det være let at anskue forløbet som en proces. Men før en hændelseskæde er kørt færdig, kan det være svært at se, hvor man lander. Da bliver det tit og mange gange enkeltbegivenheder, der opleves som afgørende, mens det først er i historiens lys, at man kan opleve det som en proces?

Der er ingen tvivl om, at der er store begivenheder i udviklingen af EF, for eksempel beslutningen om Det Indre Marked. Også beslutningen om, at man kan fjerne handelshindringer med et kvalificeret flertal i stedet for enstemmighed er en kolossal fordel. Det er et spring fremad for den europæiske frihandelsorganisation. Det fører i sin logiske konsekvens til fuldstændig liberalisering af kapital bevægelser...

Du sagde, at Maastricht kom på det forkerte tidspunkt i forhold til konjunkturudviklingen i Europa?

Ja, det mener jeg. Da man traf beslutningen om Den Europæiske Union i Maastricht, var man på højdepunktet af konjunkturudviklingen. Det gik meget godt med økonomien på det tidspunkt. Man træffer så beslutningen om EU, og først, da man på et senere tidspunkt skulle til at ratificere traktaten, går det galt med økonomien. Derfor blev det svært at mønstre en folkelig opbakning bag unionstanken. Maastricht går egentlig meget længere end Det Indre Marked.... Når folk oplever de vigende konjunkturer, skyder de skylden for dem på EF og Det indre Marked. Og da de ikke længere har tillid til, at EF kan gavne dem økonomisk, er det klart, at det bliver svært at overbevise dem om, at de vil have nogen gavn af det politiske element. Sagen er også, at der har aldrig været et folkeligt grundlag for EF, hverken her eller i andre lande.

Jeg ved, du har været meget engageret i en revision af Grundloven. Jeg kunne godt tænke mig at spørge dig om, hvordan en eventuel revision af Grundloven vil blive påvirket af vores ratifikation af Maastricht og den europæiske udvikling i al almindelighed?

Det er et godt spørgsmål Det fører meget langt altså Det er spørgsmålet, om vores nuværende regler er tidssvarende.... , set i lyset af det intensiverede internationale samarbejde. Desuden har menneskerettighederne ikke den plads i Grundloven, som de bør have..... Altså, jeg har peget på et problem, som man ikke har nogen god løsning på. I det omfang flere vigtige beslutninger flyttes fra det nationale forum til et internationalt forum, sker der uundgåeligt en svækkelse af befolkningen. I det øjeblik magten flytter eller afgørelserne flytter til et internationalt forum, så er det naturligvis også der, man har ekspertisen. Et menigt folketingsmedlem er valgt for sin indsigt, sine synspunkter vedrørende indenrigspolitik, ... og er naturligvis ekspert på sine indenrigspolitiske synspunkter, men han eller hun er ikke naturlig ekspert på europæiske spørgsmål og kommer til kort. Derfor kan det ikke undgås, at der sker en magtforskydning, når man flytter flere beslutninger fra det nationale til det internationale forum. Det har mange jo også noteret. Jeg tror bare ikke, det nytter noget, at have illusioner om, at man kan bevare den nationale egenrådighed. I hovedtræk kan man sige at spillerummet er blevet meget mindre for, hvad vi nationalt kan. Og det er ikke kun et dansk problem.

Man kan jo også opfatte Maastricht som en form for forfatning eller som en forløber for en egentlig europæisk forfatning. Det stiller automatisk spørgsmålet: Hvordan ligger det med vores grundlovssikrede rettigheder i Maastricht 'forfatningen'? Hvornår er det os, der bestemmer, og hvornår er det i et helt andet regi, hvor vi i mindre grad er repræsenteret?

Det afgøres ikke kun af formelle regler. I det øjeblik man beslutter sig for frie kapitalbevægelser og frihandel, har man dermed også sagt, at det nationale ikke længere kan stå alene. Fri handel med varer og frie kapitalbevægelser betyder, at det ikke længere er muligt at regulere nationalt. Det er også et spørgsmål om en teknologisk udvikling, som bogstavelig talt sker med lysets hastighed. Valutahandlen sker i dag elektronisk ved tryk på en knap. Liberaliseringen af kapitalbevægelser betyder, at vi må indgå i et stadigt snævrere internationalt samarbejde. Vi må tage det sure med det søde.

Hvis vi nu vender tilbage til vores diskussion om Grundloven. Som du selv siger, står der ikke noget om menneskerettigheder i Grundloven; men vi har i Grundloven nogle frihedsrettigheder: foreningsfrihed, frihed til politisk aktivitet og så videre. Det kan diskuteres, om Grundloven på det punkt er bedre eller ringere end andre forfatninger. Man kan imidlertid godt blive bange for, om vi måske ved at gå ind i et bredere samarbejde, opgiver disse her ting?

Det er en frygt, jeg slet ikke har. Tværtimod, synes jeg, vi er meget meget lidt udviklet med hensyn til frihedsrettigheder. Frihedsrettighederne, også dem vi har i Grundloven, er meget ufuldkomne i forhold til, hvad vi senere har påtaget os af forpligtelser, meget mere omfattende.... Frihedsrettighederne drejer sig om, hvad staten må i forhold til borgerne. Med sammenbruddet i Østeuropa har vi set, hvilke ulykker, der kunne ske i totalitære systemer, som ikke beskyttede individet. Der er blevet en større interesse for at beskytte individet. Det ser man faktisk internationalt en betydelig øget interesse for. Nationale overgreb kan ikke tillades. Det internationale samfund har ret til at tage spørgsmålet om menneskerettigheder op. På det punkt synes jeg ikke, at der er nogen fare. Jeg har svært ved at se nogen risiko for ulykker her eller nogen konflikter mellem den danske Grundlov og Maastricht.

Har du tænkt dig at gå videre med grundlovsdebatten?

Ja, det har jeg. Den skal leve videre; men mine egne personlige muligheder er begrænsede lige i øjeblikket. Den er principielt så interessant, at det kan jeg slet ikke

lade være med. Målsætningen er, at vi skal have en ny grundlov år 2000.

Radikal Nej-siger

Vibeke Grønbæk, MF

Hun er født i 1960. Uddannet lærer. I 1993 kom hun i Folketinget som suppleant for Ole Vig Jensen. Valgt i Vestsjællands Amt. Fødte sit første barn, en datter, i maj 93. Har barselsorlov til oktober, hvor Folketinget starter igen. Sammen med sin mand har hun startet Den Europæiske Folkehøjskole i Skive. Har været formand for den lokale partiforening i Vordingborg i mange år. Desuden kredsformand for partiet. Fra 1994 viceborgmester i Vordingborg. Bestyrelsesmedlem af "Grøn beskæftigelse" i 1997.

Hvordan kom du ind i politik?

Jeg er valgt i Vestsjællands Amt, som 1. suppleant for Ole Vig Jensen, der blev minister i januar. Det er på den måde, jeg kommet i Folketinget. Jeg er lærer i folkeskolen og har været det i 7 år. Jeg har været medlem af partiet i ca. 10 år. Jeg var også inde i folkettinget forrige år i en to måneders periode da Ole Vig var i FN.

Jeg har siddet i Byrådet i Vordingborg fra 85-89. Og så har jeg siddet i Det Radikale Venstres hovedbestyrelse i 7 år. Jeg har også siddet i lokalbestyrelse og i amtsbestyrelse i 10 år. Og været kredsformand. Det eneste jeg ikke har været er kasserer.

Jeg har også været tillidsmand på min arbejdsplads. Jeg har siddet i bestyrelsen for denne skole for sent udviklede. Jeg har faktisk alle mine interesser og alt arbejde her i Vordingborg og omegn.

Er der bestemte ideer eller personer, som har betydet noget særligt for din politiske holdning omkring Maastricht?

Drude Dahlerup og Niels I. Meyer er personer, jeg ser op til og værdsætter meget.

Det er fornuftige personer, og det er mennesker jeg lytter til, og som jeg har tillid til. Og jeg synes de har været gode i debatten. Selvfølgelig gør man sin egen holdning op; men man blander dem med de informationer og indfaldsvinkler man får.

I partiet var der flere Nej-sigere før 2. juni afstemningen. Et menneske som Thule Hansen - tidligere borgmester på Fyn - synes jeg er fornuftig. Asger Baunsbak Jensen har jeg også været fuldstændig enig med; men han vendte, tror jeg? Thule Hansen er også Ja-siger. Jeg må sige, jeg var jeg temmelig overrasket over både Asger Baunsbak Jensen og Thule Hansen, fordi de havde nogle vældig gode argumenter. Jeg kan ikke forstå det. Jeg føler, at de er blevet revet med af stemningen, og at netop det prestigeprojekt, som Det Nationale Kompromis var, forblindede dem.

Hvorfor sagde du Nej ved folkeafstemningen den 18. maj?

... Det gjorde jeg af flere grunde, men den vigtigste grund - det er bevarelsen af det decentrale. Jeg har ikke været EF-modstander. Jeg synes det er udmærket med et handelsmæssigt samarbejde. Men jeg tror ikke på den filosofi, der ligger bag Maastricht, det centralistiske tankesæt. Det er meget bureaukratisk, og jeg tror ikke det bliver mindre bureaukratisk fremover. Det er også en meget fransk filosofi, der ligger til grund for Maastricht. Hele den måde, EF er bygget op på, er meget fransk, og det er et helt andet tankesæt end det nordiske. Jeg tror ikke, vi kan ændre på dette, og jeg tror vi bliver tromlet ned. Hvis man ser på, hvem der anbefalede at stemme Ja, så var det Kapitalen. Jeg tror, at de rige lande vil rotte sig sammen og lukke de fattige europæiske lande ude. Nu skal Europa finde ud af, hvordan man løser arbejdsløshedsproblemet, alle de ting, hvor man låser sig inde i sin egen klub for at løse problemerne, i stedet for at være lidt mere global.

I partiet var man skuffet over mit Nej. Det Nationale Kompromis var helt sikkert en prestigesag for Det Radikale Venstre. Der var syv personer i Det Radikale Venstre bag Det Nationale Kompromis. Altså - man havde opnået et resultat sammen med SF og Socialdemokratiet. Derfor var man selvfølgelig skuffet. Men man accepterede det også. Det blev man jo nødt til. Det er klart, at Ole Vig Jensens Ja blev til et Nej. Men det blev det i kraft af, at det nu var mig, der sad som medlem af Folketinget. Jeg kunne ikke ændre min holdning. Jeg syntes, at jeg blev nødt til at holde fast. Jeg meddelte dem, at det var min holdning, og der var tradition i partiet for, at man fritstillede medlemmerne af partiet. Det har man også gjort før. Og partiet har jo været et Nej til Unionen parti i mange år. Det står i partiprogrammet. Det er først blevet et Ja-parti ved en Landsmøderesolution i - jeg tror, det var i 90 eller sådan noget. Det er en form for tillæg til programmet. I 1972 stemte de alle Nej til EF, og i '86 var gruppen delt, og man anbefalede et Nej. I '86 var der 2 der stemte Ja. Det var Ole Vig Jensen og Hans Larsen Leddet. Så derfor kunne jeg sige til Ole Vig Jensen, at dengang var der også en, der stemte imod gruppen. Og det var ham selv. Det hjalp

lidt på det.

..... Jeg meddelte, at jeg ville stemme Nej på et gruppemøde. Det skete nogle uger, inden sagen skulle igennem i Folketingssalen. Det er vigtigt, at man siger at man har tænkt sig at stemme anderledes end gruppen.

Var det ikke kun dig og nogle SFere og Fremskridtspartiet, der stemte Nej?

Jo, det var Jens Toft, Pelle Voigt og Pernille Frahm og så Fremskridtspartiet. Men jeg besluttede også ikke at holde nogen privatisttale. Hvis man går mod sin gruppe, kan man gå på talerstolen og få ordet efter ordførertalerne. Det gjorde Jens Thoft og Pelle Voigt. Pernille Frahm og jeg undlod. Det synes vi ikke, vi skulle gøre. Jeg havde meddelt, at jeg stemte anderledes. Det var det samme for Pernille. Hun sagde: Ja, jeg har den holdning; men jeg vil ikke splitte partiet på det. SF er for godt til at ødelægge noget på det. Og det var heller ikke min intention at lave mere rav i den, end der var blevet. Så derfor valgte jeg bare at trykke på knappen.

Hvordan forventede du, de ville reagere?

Jeg forventede faktisk, at de med det samme accepterede det og sagde, at det var glimrende. "Det er din holdning, OK." Vores partiprogram og mange af vore pjecer og så videre taler meget om, at vi ikke er et parti, der banker folk på plads. Og vi er frit tænkende mennesker, ikke. Det var derfor, jeg meldte mig ind i Det Radikale Venstre. Vi har ikke nogen partidisciplin på den måde, som vi nogen gange ser skævt til andre partier for. Derfor forventede jeg, at man sagde: "OK! Det er din grundlovsikrede ret, at du kan stemme, som du vil i Folketinget." Jeg undrer mig utrolig meget, når hele Socialdemokratiet stemmer Ja på trods af, at der er så mange Nej-sigere blandt deres medlemmer. Det var en af de ting, jeg overvejede at sige noget om, hvis jeg var gået på talerstolen. Så kunne jeg godt have tænkt mig at have sendt den hilsen. Men det er også lidt frækt, fordi man egentlig siger til de der 70 mandater, at der sidder nogen af dem, som ikke stemmer efter deres overbevisning. Der var mange af dem som stemte med lukkede øjne. Der var flere, der kom hen til mig og sagde, at det var modigt gjort af mig at stemme Nej. Jeg spurgte dem så: "Hvad mener I med det?" Og så sagde de: "Nå ja, sådan kan vi jo ikke gøre hos os." Da var de simpelthen blevet blacklistet 10 gange. Sådan er det altså i Socialdemokratiet. Og sådan er det også i Venstre. Der var jo også Nej-sigere i Venstre. Tag for eksempel Sonia ¹. Hun blev fyret. Det kan godt være, at der var nogen problemer inden; men det kulminerede i hvert fald. Det er uhyggeligt. Venstre er jo også et parti, der har nogle flotte paragraffer og fine ord om, at det er et liberalt

¹ Sonia Dahlgaard, ansat i partiet Venstres sekretariat til marts 1993.

parti, hvor folk kan tænke og tro hvad de vil. Men det, der skete med Sonia, er et tegn på hykleri og mangel på respekt for andre mennesker.

Hvorfor begrundede du ikke dit Nej fra talerstolen?

Jeg syntes, at der skulle være ro. Det var for ikke at lave mere splittelse, end der var skabt ved, at jeg stemte Nej. Det giver uro, at der ikke er en enig folketingsgruppe bag det nationale kompromis. Pressen ville nok kunne få noget ud af den uenighed. Når vi ser på meningsmålingerne, så kan vi ikke tåle ret meget mere. Jeg vil ikke skade partiet. Og jeg syntes, jeg havde gjort min pligt over for de mennesker, jeg repræsenterer ved at stemme Nej. Det er klart, at nogen af dem i partiet, som stemmer Nej godt kunne have tænkt sig, at jeg havde markeret mig noget mere end jeg gjorde.

Hvor skal Nej-sigerne gå hen?

Ja, der er ikke nogen steder, de kan gå hen. Der er ikke noget parti, hvor du kan være åben Nej-siger. Det er det, som er så frustrerende for alle, jeg taler med. I Folketinget er der kun Fremskridtspartiet, som skal have hånd i hanke med Markedsudvalget. Det er uhyggeligt at tænke på. Der er trods alt mange mennesker, som ikke er repræsenteret af nogen. Der er en frustration. Og det er så spørgsmålet, om der er grobund for et nyt parti, som Christian Bundgård og Ulla Sandbæk går og tænker på. Men jeg tror, at det er enormt svært at lave et parti som bygger på, at man er imod unionen.

Hvordan reagerede partiet så rent faktisk på dit Nej?

De var selvfølgelig skuffet over, at jeg ikke kunne bakke op om partiets holdning. De syntes, det var vigtigt med en enig folketingsgruppe, fordi det havde der været, da man indgik Det Nationale Kompromis. Men det kunne det så ikke blive. Det er da klart, at de prøvede at overtale mig. Selvfølgelig gjorde de det. Det kan jeg godt forstå. De prøvede på at overtale mig til at ændre standpunkt; men jeg fastholdt min mening. Men det er klart, at man prøver. De fandt hurtigt ud af efter to møder, at jeg ikke ville ændre standpunkt. Jeg gjorde det også rimelig hurtigt klart for vores gruppeformand [Jens Bilgrav-Nielsen], hvad jeg ville stemme. Jeg bad om et møde med ham under fire øjne og sagde til ham, at man ikke skulle bruge mere krudt på at overbevise mig om noget. Sådan var min holdning, og den kunne de lige så godt acceptere. Og det gjorde de også. Men det skulle ikke diskuteres mere. Jeg tror også, at Jens følte en forpligtelse som gruppeformand. Der sad nogle, som nok mente, at nu måtte han mande sig op og banke hende på plads. Det gjorde han så og sagde: Kan du

ikke og sådan og sådan. Men da han så fandt ud af, at jeg ikke rykkede mig, så var han også den første til at sige: "Jamen så kører vi videre." Jens Bilgrav har for øvrigt ikke altid været Ja-siger. Slet ikke! Han skiftede vel side omkring 2. juni; men han virker ikke som en unions mand. Og han er ikke den, der går ud og holder bragende foredrag om det. Jeg har aldrig hørt ham agitere for Maastricht. Aldrig. Det var heller ikke det, der lå i hans forsøg på overtalelse. Det var for partiet, enighed ikke. Harmoni. Jeg sagde til ham, at jeg kunne forstå det, hvis det var nogen småting - et eller andet lille lovforslag, hvor man siger: "OK, det må jeg sluge." Men det her, synes jeg, var det samme som at stemme om Grundloven. Det er en rimelig stor beslutning. Det er ikke bare, om der skal stå et eller andet i en lov. Man kan måske gå på kompromis med sin holdning, når det er småting. Det sagde jeg også. For det, Jens slog på, var, at man ikke altid kunne have sin egen mening og nogen gange måtte man gå på kompromis, og det burde jeg vide. Det ved jeg også godt, og jeg sagde, at det var klart, at jeg ikke fremover ville stå og være Rasmus Modsat hver gang vi skal stemme. Men jeg synes bestemt ikke, vi kan sammenligne Maastricht afstemningen med nogen andre lovforslag.

Synes du at den behandling du har været ude for har været korrekt?

Nej! Jeg vil nok sige, at det kunne være gået smidigere. Jeg mener, at man burde have sagt første gang, jeg meddeler, at jeg vil stemme anderledes: "Det er i orden!" Uden at have diskuteret noget som helst. Så det kunne de godt lære noget af. Man brugte *for* mange kræfter på at overbevise mig om, at jeg skulle stemme anderledes. Men det kan også godt være, at man ville gøre det selv. Men jeg synes bare, at man med det samme burde ha' accepteret, at jeg har en anden holdning. Og så også det, at vi burde erkende, at der var mange Nej-sigere i partiet. Den erkendelse manglede. Det så de helt bort fra - lige som alle de andre partier i Folketinget. De glemte halvdelen af befolkningen. De gik fuldstændig ud fra, at befolkningen var Ja-sigere. Partierne så ikke tilbage på den 2. juni. Og det gjorde Det Radikale Venstre heller ikke. Det var en fejl af de radikale ikke at se virkeligheden i øjnene.

Hvad beror det på?

Det er, når magten går folk til hovedet. Man kan kun se det gode, og man vil ikke se realiteterne i øjnene. Jeg synes, det er meget farligt. Det, at det eneste, der er rigtigt, er det, de har gjort. De var hovedløse de udtalelser, som politikerne kom med den 2. juni om aftenen: "Vi var uvidende og dumme." Dem, der havde stemt Nej - og sociale tabere og nationalister, racister og hjemmefødinge. - Det er forfærdeligt, når de folkevalgte er så langt væk fra folket. For det har de været i den her sag. De vil ikke se tingene i øjnene. De kunne kun se et Ja. De var fuldstændig forblindede.

Hvordan reagerede du rent følelsesmæssigt?

Det var selvfølgelig ikke rart. Absolut ikke. Det var hårdt, men et par dage efter var det overstået. Men det var bestemt ikke rart at mærke, at man gik så højt op i Det Nationale Kompromis og i det Ja, at man kunne blive så skuffet og frustreret over at jeg stemte Nej. Frustrationen stod i øjnene på nogen af dem. Man var lige pludselig bange for, at flertallet rablede derinde. Tænk hvis nu de radikale var med til, at det blev et Nej. Og hvis der også var nogen socialdemokrater, der begyndte at springe fra. Man var bange for en domino effekt. Det tror jeg. Og alligevel så burde de være så garvede, at de ved, at socialdemokrater de springer ikke. Men alt var usikkert. Der var som sagt flere af de socialdemokratiske folketingsmedlemmer, der sagde, at de gerne ville have stemt anderledes, hvis de havde kunnet. Der var utrolig mange, der støttede mig, både i partiet og uden for det. Jeg fik enormt mange kort og telefonopkald.

Hvad er dine planer for fremtiden?

Det er klart, at jeg vil da godt prøve at følge nogle af tingene. Specielt, hvad der foregår i Markedsudvalget. Men det bliver svært, for jeg har ikke plads i Markedsudvalget. Derfor bliver det svært. Det er ét af de største udvalg. Jeg kunne godt tænke mig at få papirerne fra udvalget, skimme dem igennem, se hvad der sker dér. Elisabeth Arnold sidder i Markedsudvalget for de radikale. Jeg fatter ikke rigtig, hvad der er sket med hende. Hun er virkelig et tiltalende og dygtigt menneske. Det er lige som om, at det var der noget prestige i. Nu havde man den onde fløjteme fået banket det der Nationale Kompromis sammen, og Det Radikale Venstre havde sat så meget ind på det, og nu havde man så den holdning: så var det bare sådan her. En utrolig egenrådighed, følte jeg. En meget aggressiv begejstring. Sådan plejer hun slet ikke at være; det er ikke hendes natur, synes jeg. Det virker som om, hun har gjort det til en personlig sag.

I denne omgang har det også været meget svært for mange Nej-sigere at tale åbent ud om deres holdning, for eksempel på arbejdspladserne. Man bliver mødt af spørgsmål som: "Er du imod Europa?" - "Vil du have krig?"

Hvis man for eksempel arbejder på Børsen, så kunne man nok ikke drømme om at sige, at man stemmer Nej. Så ville man blive mobbet uden lige. Der var virkelig mange mennesker, der holdt deres mening tilbage, især inden for finansverdenen eller det private erhvervsliv, for eksempel i bankerne. Og så kan man sige, at for deres vedkommende var der al mulig grund til at sige Nej. Men det er også utrolige kræfter, man er oppe imod. Alle sejl var sat til, for at det skulle blive et Ja. Man havde alt

imod sig. Der var heller ikke nogle af kommentatorerne fra Nej-siden, der frit kunne skrive, selv i Information, der ellers er den mest neutrale. Og så alle de der folk fra Europabevægelsen, der var kørt i stilling til at slå ned, hver gang der var nogen, der sagde et pip, ikke. Det var rene mafiametoder, de brugte. Det er simpelthen utroligt, hvordan unge mennesker hoppede ombord på den galej, og det arbejde de gjorde for den bevægelse; man tror det er løgn. Alt var så super planlagt fra Europabevægelsens side. Jeg ved ikke, hvor stor effekt deres kampagne havde. De lavede en helt anden strategi denne gang, hvor man ikke skulle ud og lave helsidesannoncer, men hvor man i stedet for gik ud på arbejdspladserne. Og det var smart, at man stod i kantinen og sagde: "Ved I hvad, venner, hvis I ikke stemmer Ja, så er der ikke nogen fabrik ude på den mark, I ser der". Og sådan gjorde man overalt på landets arbejdspladser. Det opfordrede Dansk Industri (DI) og Dansk Arbejdsgiverforening (DA) til.

.... Det var den strategi, man havde lagt. Der var en plan. Det var ikke tilfældigt. Det var *planen*, at denne gang skulle man altså have folk ud til arbejdsgiverne. Og Socialdemokratiet og LO fik fat i tillidsmændene. Og så skulle man altså holde møder i arbejdstiden, hvor man fortalte om de evige lyksaligheder ved at stemme Ja. Det var DI og DA, der stod bag strategien. Jeg var til et møde i DI i februar '93 sammen med den radikale gruppe, og de vidste ikke, at jeg stemte Nej. Og det fortalte jeg dem heller ikke; og de sad bare og fortalte mig, hvad strategien den var. Så jeg vidste godt, at man ville gå ud og lave det på arbejdspladserne; men det fandt man også hurtigt ud af i pressen. Da havde man lavet nogle interview ude på nogle arbejdspladser, hvor der var en HK'er eller laborant, der sagde, at det fis der, det gad de altså ikke. De opfordrede deres kolleger til ikke at gå til de møder. Ledelsen skulle i hvert fald ikke bestemme, hvordan og hvorledes man skulle stemme. Jeg har hørt om nogle arbejdspladser nede i Sønderjylland, hvor ledelsen gav folk badges, hvor der stod "Ja" på. De, der ikke havde dem på, de kunne så føle sig kikket ud til næste fyringsrunde eller andre artigheder. Uhyggeligt! Der har virkelig været grov manipulation.

Hvad sker der med partiet? Hvad med alle Nej-sigerne i partiet?

Jeg synes, at det er vigtigt, at man får nogle flere Nej-sigere med i hovedbestyrelsen. Hvis man har Nej-sigerne med der, vil det kun styrke partiet, og man kan så se fremad. Man kan ikke lave Ja-et om; men man kan i det mindste styrke Nej-siden, og være med til at danne en ny Europa-politik, ikke. Diskussionen er ikke slut endnu. Det er utrolig vigtigt, at de, som var Nej-sigere, på en god og konstruktiv måde går ind i debatten om Europa. Til kommunevalget tror jeg ikke, at spørgsmålet vil blive vendt i debatten. Men til næste folketingsvalg tror jeg virkelig, at folk vil lægge mærke til, hvem der stemte Nej sidste gang. Det er helt sikkert! Der er da en del, der har sagt til mig, at de ville overveje at stemme radikalt. De ville hellere stemme på mig, der har stemt Nej, end stemme på en Ja-siger.

Du tror altså, at personens holdning vil blive mere afgørende end lige præcis partiet. Men kan du være sikker på at blive opstillet på en plads, hvor du kan blive valgt, selv om du får mange personlige stemmer?

Det er sådan, at det er kredsens suveræne ret, hvem der stiller op, ikke også. Det har ledelsen slet ikke noget med at gøre. Og lige nu er jeg opstillet i Næstvedkredsen, og der har jeg været i et år. Der er sideordnet opstilling her i Storstrøms amt, og det er fint nok. Det er den bedste kreds at være opstillet i. Hvis jeg laver en kampagne, eller hvad man skal kalde det, og gør opmærksom på, hvad jeg står for ved unionsafstemningen, så ville jeg kunne få nogle stemmer på det. Det er både borgerlige, socialdemokrater og SF-ere, som er hjemløse nu. Og jeg håber virkelig, at der kommer nogle flere Nej-sigere ind, som kan være årvågne over for direktiver og så videre. Når jeg ser på folketingsarbejdet, så ser jeg, at flere og flere procent i partierne vedtager direktiverne uden at stille spørgsmål. Hvis det er rigtigt, at ca. 80 pct. af lovgivningen vil gå via Bruxelles, så er det foruroligende, at der ikke er nogen til at holde øje med noget som helst. Markedsudvalget er meget lukket. Jeg tror, at det er af utrolig stor betydning, at man bruger kræfterne det næste år til at gøre opmærksom på, hvor vigtigt det er, at Europa-politikken kommer mere i fokus. Vi må få folk ind, der har et andet syn på Maastricht, få dem placeret i partierne. Man kan da gøre forsøget. Hvis man kan samle 20 mennesker, kan man stille hvem som helst op. Det er simpelt hen så pære nemt. Der bliver nok at se til, når jeg kommer i Folketinget. Jeg skal tage mig af miljøopgaver, og det er tre år siden, at jeg sidst har arbejdet med miljø. Og så indenrigspolitik, det kommunale og det amtspolitiske. Flygtninge hører også ind under det; men det spørgsmål har Elisabeth [Arnold] stadigvæk. Hele det område er meget svært: regler for asyl, hvornår man skal give asyl og hvornår ikke. Det er meget vigtigt, og vi skal være enormt saglige, korrekte i vores svar.

Er der noget, du særlig lægger vægt på i forbindelse med 18. maj afstemningen og kampagnen op til afstemningen?

.... Det, som foruroliger mig mest, er, at man ikke ville se i øjnene, at der var en stor del af de radikale medlemmer, som var modstandere. Det er det, som jeg synes er farligt. Hvis der kommer et nyt parti, et nyt midterparti, så kunne det godt appellere til radikale Nej-sigere. Så står Det Radikale Venstre med nogle problemer, fordi de ikke har behandlet Nej-sigerne ordentligt. Jeg synes man skulle have klappet i hænderne over sine egne Nej-sigere og sagt: Det er flot nok, du repræsenterer en gruppe af radikale Nej-sigere. Det Radikale Venstres folketingsgruppe burde også have afspejlet, at der var radikale Nej-sigere.

Konservativ Ja-siger

Henning Dyremose, MF fhv. Finansminister

Han er født i 1945. Medlem af Det Konservative Folkeparti siden 1966. Han er civilingeniør, erhvervsmand og politiker. Har været ansat hos NOVO 1974-1986, bl. a. som marketingdirektør. Han kom i Folketinget i 1979. Medlem af forretningsudvalget for Den Danske Europabevægelse 1982-1983. Har været arbejdsminister (1986-1989) og finansminister (1989-1993). Har været politisk ordfører i to omgange, 1982-1983 og fra 1993. Han genopstillede ikke til Folketinget ved valget i 1994. Administrerende direktør, koncernchef i Dalhoff Larsen & Horneman A/S siden 1993. Har flere bestyrelsesposter i erhvervslivet.

Hvem har haft betydning for din holdning til EF-spørgsmålet?

Det kan jeg sådan set meget klart besvare. Det var Poul Møller - daværende politisk ordfører for Det Konservative Folkeparti. Og den europæiske inspiration jeg fik, den fik jeg ved en stor tale han holdt i Studenterforeningen. Det har været engang der i '67. I den fase var både jeg og min kone aktive i det konservative arbejde - det førte til, at allerede i 1972 kampagnen var vi begge med to med i en gruppe af yngre konservative. Vi var et team på en 20 unge konservative, som kørte en speciel kampagne for, at vi skulle få dansk tilslutning til EF. Så jeg var allerede meget aktiv dengang.

Har du haft nogen specielle politiske poster på internationalt plan?

Ikke ud over dem jeg har haft som minister. Som arbejdsminister var jeg formand for

Arbejdsministerrådet under det danske formandskab i 1987. Her lærte jeg for første gang at bruge EF- formandsskabet. Jeg gjorde meget for at sætte arbejdsmiljø på EF- dagsordenen, ud fra betragtningen at arbejdsmiljø og vækst ikke er modsætninger, men at de arbejder med hinanden. Det skrev jeg en redegørelse om til Folketinget. Men jeg har ikke som sådan haft politiske poster internationalt. I min tid som marketingdirektør i NOVO, da arbejdede jeg meget internationalt.

Hvordan oplever du EF?

Oplever? OK. Det vigtigste for mig ved hele EF-udviklingen er, at det er lykkedes at skabe fred og sikkerhed i Europa. Det er lykkedes at få de lande, som har startet to verdenskrige, til at etablere et samarbejde, som gør, at man ikke kunne drømme om en krig, der starter i det område eller mellem de lande. Det er en af de meget store ting. Det næste er, at EF har været med til at udvide det demokratiske område. Jeg tænker da specielt på Grækenland, Spanien og Portugal. Det, at EF stod klar til at hjælpe de nye demokratier og understøtte dem og inddrage dem i arbejdet, gør, at de befolkninger nu har grundfæstede demokratier, hvor man heller ikke kan drømme om, at de skulle vende tilbage til et eller andet diktatur. Det store perspektiv for EF er at få udvidet det område, hvor krig er en umulighed. Og så er det helt naturligt at få Sverige, Norge, Finland og Østrig med. Men det er endnu vigtigere i forhold til de Østeuropæiske lande. Altså det, at EF nu står klar til at understøtte de nye demokratier, de nye markedøkonomier, hjælpe dem igang, give dem et vækstsuk. Når de så er kommet passende frem i væksten, så at gå ind og gøre dem til medlemmer og dermed udvide det område, hvor demokratiet bliver en levestil og udvide det område, hvor krig ikke kan komme til at finde sted. Det er sådan set det afgørende.

Hvad er det vigtigste du har udrettet?

I EF-sammenhæng? Da er det bidraget til, at vi fik et Ja den 18. maj. Men det er jo i nyere tid. I '72 var der græsrodsarbejdet for EF. Senere - i 1987 - vil jeg især fremhæve arbejdsministerformandskabet, hvor jeg var med til at sætte en dagsorden omkring arbejdsmiljø og vækst i EF. Som finansminister var jeg ikke med i arbejdet direkte, da vi har en arbejdsdeling herhjemme, hvor det er økonomiministeren der deltager.

Hvad har hidtil gjort det største indtryk på dig?

Det, der har gjort størst indtryk, er det, der kommer langsomt. Og det er det, at vi er sikret fred og sikkerhed. Det er det helt afgørende for mig.

Hvad har været din største personlige sejr?

Det synes jeg ikke, man kan gøre op sådan personligt. Altså jeg var utroligt glad for Ja'et den 18. maj. Jeg var utrolig ked af Nej'et den 2. juni. Og jeg betragtede begge dele som væsentlige. Det er ikke sådan, at jeg oplever det som noget personligt. Jeg er en del af et hold, hvad det angår. Så det er ikke noget, jeg sådan personificerer.

Hvad har været din største fejltagelse?

Det kan jeg godt sige meget klart. I sommeren 1991 foreslog jeg, at vi *ikke* skulle have fælles mønt, men at vi skulle have en 13. valuta i stedet for en fælles mønt. Vi havde startet en konservativ kampagne, hvor vi gik imod unødvendig regulering og bureaukrati.

Vi havde også uheldet med de krumme agurker, der ikke havde det fjerneste med EF at gøre, men havde noget at gøre med gamle reguleringer af hensyn til danske gartnere. Fordi vi havde uheldet med de krumme agurker, og fordi mine regeringsfæller i Venstre ikke var særlig glade for, at jeg snakkede om en 13. mønt, når nu regeringen officielt gik ind for at vi skulle have en fælles valuta, så trak vi følehornene tilbage. Af hensyn til regeringssamarbejdet. Det var en fejl. Vi skulle have holdt fast i synspunkterne om, at vi ikke skulle have en fælles mønt. Vi skulle have holdt fast. Vi skulle have sagt: "Det med agurkerne, det var en fejl, men vi vil bekæmpe unødvendigt bureaukrati i EF." Men det turde vi ikke gøre i den situation. Dels på grund af regeringssammenholdet, dels fordi den borgerlige presse ligesom pukkede på, at Venstre var mere europæisk end de konservative. Derfor var de Konservative dumme. Da begik vi en fejl. Der var vi for svage. Vi skulle have stået ved vores synspunkt om, at vi ikke mener, det er en fælles mønt, vi skal have. Vi skal finde andre veje, hvor vi kan få de valutariske fordele, uden at vi skal have det ubehag, som mange mennesker oplever ved en fælles mønt. Vi skulle også på det tidspunkt have fortsat og intensiveret vores kamp mod EF-bureaukratiet. Hvis vi havde fastholdt den linje i sommeren '91, så kunne det måske have været det bidrag, som kunne have ført til, at vi havde fået Ja'et allerede 2. juni 1992. Vi havde faktisk fat i noget, som befolkningen følte meget intenst. Vi var mere i overensstemmelse med vælgerne og vælgernes flertal og deres holdninger, og derfor skulle vi selvfølgelig have kørt den linje stærkt igennem. Så det beklager jeg dybt i dag, og det betragter jeg som den største fejl. Det var kun 45.000 stemmer, eller rettere halvdelen af 45.000, der skulle flyttes nu. Det kunne være de var flyttet, hvis vi havde haft det synspunkt. Det kunne have sparet os for Nej'et, som vi fik den 2. juni og de deraf afledte valuta kriser som vi fik i efteråret '92. Det var meget ubehageligt.

Hvordan mener du selv du har bidraget til de historisk vigtige beslutninger vedr. EF?

Altså i '72 bidrog jeg som meget aktiv konservativ græsrod i en kampagne, der kørte over hele landet.

I 1986 da bidrog jeg ikke ret meget, fordi da var jeg ude at sælge enzymer. Jeg var marketingdirektør i NOVO, og jeg var ikke aktiv politisk på det tidspunkt.

I 1992 bidrog jeg ganske aktivt til den konservative kampagne. Ud over de politiske poster er jeg formand for vores økonomiudvalg. Derfor har jeg den ikke helt uvæsentlig opgave at sikre, at vi har nogle penge til at køre kampagne for.

Og så mener jeg selvfølgelig, at jeg i '93 kampagnen har gjort alt, hvad jeg kunne med møder, pressemeddelelser og ved at skaffe penge til kampagnen. Og ved min egentlige indsats i kampagnen, da har jeg da forhåbentlig bidraget til et Ja. De foreløbige undersøgelser tyder på, at vi både i '92 og '93 har haft vore vælgere bag os. Ifølge '92 undersøgelsen mener man, at vi havde 85 pct. af vore vælgere bag os. Og jeg vil tro, at det er det samme her i '93. Så det er vel lidt af mine væsentligste bidrag.

Hvordan synes du man skal forholde sig til de partimedlemmer, der bliver ved med at fastholde en Nej-linje på trods af resultatet den 18. maj?

Det har de da lov til. Men langt de fleste af vores Nej-sigere er tilhængere af EF-samarbejdet; men vi har et hensyn som politikere til de 43 pct., der har stemt Nej. I virkeligheden er afstanden mellem den konservative Ja-siger og Nej-siger ikke så stor. Det hænger en del sammen med den måde EF-debatten har været kørt på. I vid udstrækning har debatten drejet sig om, at enten gik man ind for integreret samarbejde på alle områder, eller også så skulle man formindske samarbejdet på alle områder.

Det mener jeg er drøn hamrende forkert. Og jeg tror, at et af mine bidrag - i hvert fald en af de ting jeg forsøgte at bidrage med - her til sidst - og noget af det, jeg vil arbejde meget videre med i den kommende tid, det er at få skilt diskussionen om EF-området. Der er nogen områder, hvor det er nødvendigt at samarbejde for at løse problemerne, for eksempel vedrørende bekæmpelse af forurening. Det er en international sag. Her skal vi simpelthen intensivere vores samarbejde, fordi det er nødvendigt. Der er andre områder, hvor det er klogt at intensivere samarbejdet, fordi det giver os alle bedre muligheder. Det indre marked er et eksempel på det. På de områder, hvor det er nødvendigt og klogt, da går jeg ind for et meget mere integreret samarbejde. Et dybere samarbejde. Vi samarbejder så meget som overhovedet muligt. Men på andre områder, hvor det ikke er nødvendigt og ikke er klogt, skal EF ikke

blande sig i tingene.

Grænsefladen mellem hvad EF skal og hvad EF ikke skal, den går ikke *enten* på mere af det hele *eller* på mindre af det hele. Der er en middelvej. Hvis man i henhold til Indre Markeds bestemmelserne, som vi indførte eller stemte om i '86, kan træffe EF-beslutninger, der påvirker danske avisbude for nu at tage et konkret eksempel, ja men så skal vi have ændret den EF-beslutning. Det er *ikke* en EF-sag, hvordan danske avisbude skal arbejde, og hvad de skal have i løn. Det vil sige, at diskussionen om EF-samarbejdet skal gerne have en ny dimension. Det er ikke sådan, at man enten er for eller også er man imod. Der kan være noget, hvor man er for at integrere yderligere, og så er der noget, hvor man er imod at integrere yderligere.

Det er i virkeligheden den samme diskussion, vi også har på nationalt plan. Der er noget, der egner sig til central beslutning, og så er der noget, der egner sig til lokal beslutning. Og det er i virkeligheden et spørgsmål om hele tiden at vurdere, om man har behov for en stor beslutningskompetence. dér må vi centralisere beslutningerne, fordi man ellers ikke har kompetencen til at tage beslutningerne. En indsats i forhold til Jugoslavien kan vi ikke klare i Danmark. Men problemet ved at centralisere er selvfølgelig, at du kommer længere og længere væk fra borgerne. Hvis du har borgernes nærhedsgrad som et andet kriterium, så skal du på alle de områder, hvor det ikke er nødvendigt, faktisk decentralisere beslutningerne. Og det gælder også i den danske beslutningsproces, at der er nogen ting, hvor du i virkeligheden, hvis du skal løse problemerne bedre, bør centralisere noget af det og decentralisere noget andet. Og det er det, den politiske opgave hele tiden består i, at få fundet ud af, hvor snittet ligger. Hvad er det vi skal centralisere? Hvad er det vi skal decentralisere? Det gælder på nationalt plan. Det gælder på internationalt plan. Og det er den diskussion, jeg meget hellere vil til at føre i EF-sammenhæng i de kommende år. For der bliver jo yderligere beslutninger, hvad angår forbeholdene.

Hvordan har du tænkt dig at forholde dig til Nej-sigerne?

Jamen, vi mærker dem ikke meget internt. Det er så udpræget ikke vores tillidsmænd. Der findes ikke en Nej-siger i folketingsgruppen. Jeg tror heller ikke, at der er nogen i vores hovedbestyrelse. Jo, der var et par folketingskandidater på vores forrige landsråd. Det er helt i orden. Det har de lov til. Hvad det angår, er vi et meget åbent parti. Personligt forholder jeg mig sådan til dem, at hvis der er anledning til en dialog, så tager jeg dialogen. Jeg synes, det er helt i orden, at der er nogen Nej-sigere i partiet. Der er ingen problemer i det.

Er det også partiets holdning til Nej-sigerne, at man diskuterer deres synspunkter i partiet?

Ja, selvfølgelig. I de fora, hvor de er, da diskuterer vi. Og på vores sidste landsråd, da var der - jeg kan huske at der var et par folketingskandidater, der stod op og kom med Nej-synspunkter i forhold til folkeafstemningen. Dem tager vi så en dialog med.

Den mest prominente Nej-siger er én, der er blevet ny i partiet, nemlig Frank Dahlgaard. Han meldte sig ind her sidste efterår, og siden han var den mest prominente af Nej-sigerne, gav det så anledning til, at jeg vel havde 5 eller 6 debatter med Frank i løbet af kampagnen her. Det viser sig også, at vi i vores analyse af tingene slet ikke er så langt fra hinanden. Det var i virkeligheden, når man skulle analysere på forskellene mellem Franks og mit synspunkt, så var det sådan, at Frank mente at med Maastricht-aftalen, da var vi kommet for langt med centraliseringen på nogen få områder. Hans grænse lå altså en lille smule anderledes end min. Og hvis den der lille smule anderledes grænse tilfældigvis lige er ved kanten - jamen så kan det altså for den ene føre til Ja, og til Nej for den anden. Men det betragter jeg ikke som et problem, at man har nogen Nej-sigere. Det er i og for sig bare frugtbart.

Det tager jeg helt afslappet. Men de er altså meget få. Og den, der var mest prominent i hele kampagnen, det er altså én, som lige har meldt sig ind i partiet og i øvrigt ikke har nogen tillidsposter. Men det kan han sikkert få i fremtiden.

Synes du Nej-sigerne skal skubbes til side og fratages tillidsposter?

Overhovedet ikke. Det ville da være synd. Altså, et politisk parti er en mangfoldighed af mennesker. Og da er det heller ikke sådan, at nogen skal tage patent på, hvad der er det rigtige synspunkt. Der kan være nogen, der er så afvigende, at jeg helst ville have, at de ikke var medlemmer. Men det har jeg ikke oplevet i EF-spørgsmålet. Men vi havde en folketingskandidat ved sidste folketingsvalg, der mente at bistandsklienter og andre ikke skulle have stemmeret. Det betragter jeg som værende så u-konservativt, at den mand af hensyn til partiet burde melde sig ud. Men vi har ikke engang ekskluderet ham. Det er meget sjældent, vi gør det. Jeg kan ikke huske, at vi har gjort det i min tid i partiet, og jeg har arbejdet der siden '66.

Men altså, denne her folketingskandidat, han gik over stregen for, hvad man gør. Og jeg oplever så også, at den samme person i virkeligheden arbejder på at skade partiet. Og det er ikke hensigtsmæssigt. I EF sammenhæng har jeg ikke oplevet nogen - og altså en Frank Dahlgaard, som har meldt sig ind, han skal stadigvæk være velkommen. Og jeg vil bestemt ikke afvise, at han vil kunne få tillidsposter i partiet. Men det er noget, man bestemmer meget decentralt i Det Konservative Folkeparti.

Hvad med at isolere sådan nogen og ikke give dem information?

Det kunne vi ikke drømme om. Alle får - altså vores informationssystem er baseret på, hvilke funktioner man har. Og hvis man har en funktion, så får man den information, uanset om man er på den ene eller den anden side! Men vi har slet ikke haft diskussioner af den type. Der er partier, der har større problemer, hvad det angår, end os. Det er slet ikke et problem hos os. Altså vi kunne ikke engang drømme om at have en diskussion om, hvorvidt Nej-sigerne skulle have information eller ej. Det er et ikke eksisterende problem hos os.

Så I har ikke tænkt jer at prøve at presse dem til at opgive Nej-linjen?

Overhovedet ikke. Nej, nej - det kunne vi altså ikke drømme om.

Men har I overhovedet gjort noget med hensyn til Nej-siger problemet?

Nej, ikke ud over at have lyttet til dem i virkeligheden. Jeg har da lyttet meget.

Der har også været nogen fra Konservativ Ungdom, der har udtalt sig?

Ja, ja men det er i virkeligheden desværre lidt den samme gut og nogen af hans få følgesvende. Han benytter enhver chance til at være imod partiets linjer, og det er sådan set det, der skaber interesse om hans person. Det gør, at han kan komme i Ekstrabladet med jævne mellemrum. Ham er jeg ked af, for han er ikke konservativ. Han er en libero anarkist. Det er typisk for KU i København. Der er en lille klike der. De siger ja til hash og ja til prostitution og nej til EF og nej til, at bistandsklienter skal have stemmeret. De siger, at staten skal ikke eksistere. Vi skal ikke have noget politi, ikke noget forsvar, borgerne skal klare det hele selv. Det har ikke en pind med konservatisme at gøre. Men til trods for de fuldkommen outrerede synspunkter, siden de der 5-6 personer har meldt sig ind i partiet, så må vi altså finde os i, at de skader vores image gang på gang. Men det er ikke noget specielt EF-problem. Det er symptomatisk, at det er sådan én, der kommer i fjernsynet, når man skal finde en ung konservativ at sætte over for en ung SF'er i Elevatoren. Det er sådan set en lille smule trist ved nyhedsformidlingen. Men vi betragter ikke ham som repræsentant for os. Omvendt har vi ikke smidt ham ud, for det har vi ikke tradition for.

Hvad regner du med bliver det største spørgsmål eller udfordring i Det Konservative Folkeparti, som du skal tage dig af i fremtiden?

Jamen det er selvfølgelig at få vores tvivlere med os, og det tror jeg faktisk er muligt ved netop at dreje EF debatten derhen, hvor jeg prøvede at skitsere den før. Og så bliver det også en stor opgave - jeg tror ikke den bliver så stor i Det Konservative Folkeparti, det bliver mere i forhold til befolkningen, at vi får forberedt den folkeafstemning, der bliver nødvendig for at vi kan få ændret vores forbehold vedrørende det forsvarspolitiske samarbejde. Det forbehold var vi kede af. Vi var nødt til at tage det for at få et flertal ved afstemningen. Men vi tror, det er et farligt forbehold, når vi ser på den europæiske udvikling. Og derfor bliver det en stor konservativ opgave at bidrage til en offentlig debat, der kan føre til at vi kan vinde en folkeafstemning, hvor vi fjerner forsvarsforbeholdet. Det er selvfølgelig vigtigt, at hele det konservative partisystem arbejder aktivt for det synspunkt. Det bliver der brug for, så det betragter jeg som en stor opgave. Det område her - forsvarspolitikken - det er netop et emne for samarbejde. Det er nødvendigt at samarbejde. Og vi har slet ikke et skisma - der er nogen der prøver at gøre et europæisk forsvarspolitisk samarbejde til et skisma mellem NATO og Europa. Og det er det ikke. Det er et forsvarspolitisk samarbejde i Europa indenfor rammerne af NATO samarbejdet og i forståelse - oven i købet i god forståelse med vore NATO partnere - med USA. Det problem har vi heller ikke i partiet, fordi langt de fleste er tilhængere af NATO, og langt de fleste er tilhængere af EF samarbejdet. Og det kan sagtens kombineres.

Men opgaven, det er altså at få os aktivt ud i kampagnen for forsvarspolitikken og det forsvarspolitiske spørgsmål. Det er noget, jeg og resten af partiet vil satse på. Det betragter vi som en stor opgave. Det er også derfor, vi meldte ud inden sidste afstemning, at i det øjeblik afstemningen var overstået, så ville vi give os til at arbejde med det forbehold om forsvar. Det er også vigtigt at have hele partiet til at bidrage til forståelsen omkring, hvorfor EF-samarbejdet er et godt samarbejde.

Den politiske debat var ved at lykkes her i sidste del af kampagnen op til 18. maj - det lykkedes slet ikke op til 2. juni 1992. Når jeg dér snakkede om fred og sikkerhed og snakkede om nye demokratier i Spanien, Grækenland og Portugal, så kunne man ligesom se at interessen forsvandt, og folk blev tomme i øjnene. Altså det der og stå og holde en tale, hvor man kan se, at det interesserer ikke folk en høstblomst... I år fængede den diskussion, og det er nok på grund af, at man nu har set, hvad der er sket i det tidligere Jugoslavien. Og så tror jeg også der er mange, der er bange for, hvad der kan ske i de gamle sovjetrepublikker. Det gør altså, at det bliver mere nærværende. Og da er det selvfølgelig den nærværenhed, vi må bygge på til at skabe en ny folkelig forståelse for, at vi skal have et forsvarspolitisk samarbejde.

Konservativ Nej-siger

Frank Dahlgaard, cand. polit. og journalist

Han er født i 1946. Blev cand. polit. i 1972. Han arbejdede i sommeren 1993 freelance, men var fast tilknyttet Berlingske Tidende. På interviewtidspunktet skrev han på kommentarsiden, men havde tidligere skrevet mere omfattende og analyserende artikler i Søndagsudgaven. Han har tidligere været medlem af Det Radikale Venstre. Siden 1992 i Det Konservative Folkeparti. Ved folketingsvalget i 1994 blev han valgt til Folketinget for Det Konservative Folkeparti og er bl.a. partiets uddannelsesordfører.

Hvorfor meldte du dig ind i partiet?

Jeg meldte mig ind i de konservative i oktober eller november '92. Så det er ikke længere siden. Jeg er nemlig en af de rigtige konservative. Jeg meldte mig ud af de radikale engang forud for sidste valg. Det har været i november '90. Fordi de synes, at det er synd for voldsmænd, og fordi de vil nedlægge militæret, og fordi de vil overgive os, så snart der er en trussel. Derfor - især på grund af retspolitikken. Jeg vil have alle banditter i fængsel, og dér skal de blive.

Jeg synes også, jeg er nødt til at være medlem af et politisk parti. Og jeg har ikke lagt skjul på noget vedrørende min holdning til unionspolitikken over for nogen som helst. Så jeg har været ude i mange debatter med mange af de kendte konservative i den her EF kampagne. Dyremose de fleste gange, men også Kent Kirk, Knud Erik Kirkegaard, Henning Grove, og jeg synes jeg var rimelig velkommen. Det var ikke som med Uffe Ellemann, og de der typer i Venstre. Det er noget med holdning, ikke. Og jeg føler, at jeg er trængt igennem - prøv at høre hvad Dyremose siger nu: selvstændige stater. Hele EF er igang med at blive Danmarkiseret. Og det er fint, det er det jeg vil. Kald det bare en union, når det blot ikke er det.

Hvem er det, du ser op til indenfor partiet?

Jeg ser meget op til den gamle Christmas Møller. Han er den store helt. Og som han sagde til min bedstefar, Bertel Dahlgaard, gammel radikal: "Dahlgaard, hvis det ikke havde været på grund af dét med militæret, så havde jeg været radikal." Ham skylder det danske samfund meget tak. Uden ham var KU'erne og måske også nogle voksne konservative gået ud og blevet nazister. Det var jo sådan en modebølge, der kørte over hele Europa med lebensraum, Gud hjælpe mig, og togene skulle gå til tiden. Det var jo ikke alene Tyskland, der var inficeret - gu' var det ej. Norge ville have Østgrønland, og sådan kørte den rundt i hele Europa. Den svenske konge havde nazisymptier, de skød på nordmænd, der prøvede at hjælpe norske jøder ind i Sverige. De skød dem sgu ned. Nu er det en anden modebølge, der kører over Europa. "Er du imod Europa?" og alt det bragesnak. Det er en kollektiv fejltagelse efter min mening.

Der er endnu én hos de konservative, jeg synes er lidt spændende: Per Stig Møller. Han tænker sådan lidt principielle tanker og skriver dem ned. De fleste konservative er ikke konservative. Det er dagen og vejen, og det skal jo gå bedst muligt, og vi skal bare have regeringsmagten, og vi er jo så konservative. Det er de bare *ikke*. De er ikke konservative. Forsvaret bliver sparet mere og mere væk. Banditter og forbrydere de slipper ud på prøveløsladelse og så videre og begår ny kriminalitet. Der er ikke nogen opgave, som det offentlige ikke skal tage sig af. Hvis man ikke kan få børn, så er det også et problem for det offentlige. Vi må oprette en klinik, og så ser man millionerne trille afsted. Det kan være millionærer, der ikke kan få børn - hvad rager det det offentlige. De kan betale sig fra det. Børnepasning, det er en offentlig opgave. Jeg interviewede engang Palle Simonsen. Det siges, han er en skjult Socialdemokrat. Han er ikke spor skjult. I min fortvivlelse over, at han syntes, de offentlige udgifter havde den størrelse, de lige præcis skulle have dengang - siden er de vokset hele tiden, spurgte jeg ham: "Er der ikke noget, der er privat? Sådan noget som børnepasning, er det ikke dybest set en privat opgave?"

Nej, det var typisk noget, det offentlige skulle tage sig af! Hvad hvis man nedlægger børnehaverne? Hvordan skal folk trække vejret. Hvem skal lave mine bøffer? Jeg dør af sult. Er der ikke noget, der er privat? Hvem skal passe mine børn? Det finder man da selv ud af? Hvem skal klæde mig på om morgenen? Nej, nu må du holde op. Der må være noget, der er privat. Hvis folk vil have børnehaver, så kan de lave dem. Det offentlige skal ikke blande sig en pind. Altså, det er dybt reaktionært konservativt, og jeg mener det. Altså er jeg konservativ. Så de konservative er ikke spor konservative. De fleste er slappe, og det var helt galt for tyve år siden under VKR-regeringen. Det var mere socialdemokratisk politik, der blev ført, end det var konservativt. De skabte grundlaget for Glistrup og for Kristeligt Folkeparti. De frigav Gud hjælpe mig pornoen. Så fik vi fri abort, og det er måske meget godt. Men hvorfor skulle det lige ske under en konservativ regering? Det var mærkeligt. Skattetrykket eksploderede. Det gav to nye partier. Fordi de svigtede et borgerligt grundlag. Der er ikke noget at sige til, at folk hopper på den der med, at det offentlige skal betale. Argumentet går:

"Når jeg betaler så meget i skat, så skal jeg også have noget for pengene." Da må konservative, der har mere end tre hjerneceller, kunne gå foran og sige: Nu stopper vi det der. I stedet for at alle pengene skal en tur ind over de offentlige kasser, hvor der bliver hængende lidt, og så kommer de tilbage. Vi kan lade være med at lave så mange ordninger og hæve skatterne. Så slipper vi for formynder-staten. Så som du ser, er jeg ærke konservativ.

Hvorfor sagde du Nej ved folkeafstemningen den 18. maj?

Det var et Nej til et forslag om at lave et rimeligt godt europæisk samarbejde, nemlig EF baseret på Romtraktaten, om til en politisk union, altså lave en politisk overbygning. Når det viser sig, at der ikke er folkelig baggrund for det i Danmark og i øvrigt heller ikke i de andre lande, så tror jeg ikke det bliver til noget. Frankrig er delt på midten, ligesom vi var. England og Tyskland er massivt imod. Det tyske folk vil ikke af med D-marken. Svenskerne er også imod. Nordmændene, de har prøvet at være i en union. De kommer aldrig ind. Hvis man har været i Norge den 17. maj [Norges nationaldag], er man klar over, at det simpelthen ikke kan lade sig gøre.

Vi skal bevare dansk selvstændighed og suverænitet, og det kan vi sagtens gøre. Vi har mange ressourcer. Se på Schweiz - de sagde Nej selv til den løse tilknytning til EF. Det var et knebent Nej; men det var et Nej. De ligger lige midt i Europa, omkranset af EF. De har ingen råstoffer i modsætning til Danmark. De har ikke adgang til havet. De har ikke noget landbrugsjord. De burde være fattige; men de er stenrige. Det siger alt om, hvor meget EF egentlig betyder økonomisk. Jeg plæderer ikke for, at vi skal melde os ud af EU. Vi skal bare ikke overdrive.

Den fælles valuta er fuldstændig vanvittig. Den bliver aldrig til noget. Når jeg er ude at holde foredrag, spørger jeg folk om, hvor mange, der tror, at D-marken er afskaffet indenfor de næste 50 år. Ud af 100 mennesker er der 20-30, der tror på det. Bortset fra det, så skal vi selvfølgelig ikke deltage i den fælles mønt, når vi har en bedre økonomi end de andre. Hvis vi har de samme penge, så kan vi ikke gøre det bedre end de andre. Vi har i øjeblikket en kanonstærk konkurrenceevne. Desuden har vi betalingsbalance overskud, der er tordnende stort. Vi har her i 1993 et underskud på de offentlige finanser, som er det mindste i Europa - lige bortset fra Luxemburg. Hvis ikke Danmark kan lempe finanspolitikken, så er der ikke noget andet land i Europa, der kan. Det giver Nyrup mulighed for at vinde valget om et år. Arbejdsløsheden er på vej ned, og opsvinget kører. Der skal bare nogle socialdemokrater til, så går det fremad. Det er dybt uretfærdigt, for hele grundlaget blev lagt i sidste halvdel af Schlüter perioden.

Hvad sagde partiet til din modstanderholdning?

Toppen tog det fint. Jeg har jo været ude med dem og debatteret o.s.v. Og der har ikke været nogen ond følelse eller hadsk stemning. Slet ikke. Men det er måske, fordi de føler, at de kan alligevel ikke slå ham. Men enkelte menige har været lidt efter mig. Der har været telefon opringninger og nogle breve: "Jeg skal sørge for, at du bliver smidt ud af det konservative" o.s.v.

Jeg har skrevet til den lokale avis og et mindre blad. Redaktøren kom en dag og bad om et indlæg, og så skrev jeg et over temaet, at det ikke var konservativ politik at eksperimentere med dansk selvstændighed. Det er derimod konservativ politik at bevare de gode ting, nemlig et godt EF og et godt fædreland o.s.v. Sådan var indholdet. Redaktøren mente, at det var for kontroversielt. Da jeg gik ham på klingen, viste det sig, at han var enig med mig. "Nå, men så er der jo ikke noget problem," sagde jeg. Men det kunne han ikke. Han skulle nemlig opstilles til kommunalbestyrelsen. Magen til opportunist. Han er ét af disse mennesker, der bare skal frem. De vil ikke noget, de vil bare have en position. De stikker fingeren i vejret. Hvor blæser vinden. Fint så mener vi det.

Blev Berlingske Tidende også informeret om din holdning?

Den har de kendt siden 1991. Jeg har ikke lagt skjul på den i de ting, jeg skrev i avisen. Jeg har skrevet, at det dér med fælles penge ikke er nogen oplagt idé. Lige siden engang i 1991, hvor man begyndte at snakke om Den økonomisk monetære Union og Maastricht-traktaten og forhandlede om den. Der kan argumenteres meget seriøst for, at det ikke er nogen god idé. Det var dengang, jeg skrev de store søndags artikler. Nu skriver jeg dem ikke mere. Det hænger sammen med, at det gik hen og blev et Nej i 1992. Så var det lige pludselig min skyld. Overvægten af Nej-stemmer var så beskeden, at man næsten kunne sige til hvem som helst, der havde ført sig lidt frem: "Det er din skyld". Der skulle bare flyttes 24-25.000 Nej-stemmer til Ja-siden. Det kan da godt være, at jeg har været med til det, og det er jeg enormt glad for. Nej'et i '92 betyder, at det er et helt andet Europa, vi står med i dag. Ikke bare Danmark, men Europa. Det er også min ære. Det betød så, at jeg ikke længere måtte skrive analyser. Der var en eller anden syg begrundelse for det, for de vil ikke være ved det. Så begyndte jeg at skrive kommentarer. Siden september 1992 har jeg skrevet kommentarer på hovedsiderne ved siden af lederartiklerne. Sådan "lidt kommenteren med holdning selvfølgelig". Men presset mod mig blev ved. Jeg ved positivt, at Uffe Ellemann-Jensen kommer sammen med Erik og Annelise Bistrup. Han kommer også sammen med Aage Deleuran, der dengang stadig var overchefredaktør på Berlingske Tidende. Han sagde til dem: "Hvad fanden, kan I ikke styre Frank? Det kan jo ikke blive ved det her." Jeg ved det, og det er sådan set OK, at han har forsøgt - det er hans måde at gøre det på. Men at de giver efter for det

pres ... Nu mener de også noget andet. I stedet for kunne de jo have sagt: "Her har vi et menneske med en borgerlig holdning. Vi mener noget andet end han, og det kan vi så tilkendegive i avisen. Hvorfor ikke lade ham skrive, for han kan jo argumentere på et lødigt grundlag. Og så må vi argumentere imod." Der var og er jo behov for den debat. Jeg mødte en dag tilfældigvis Bertel Haarder på Østerbro, hvor han kom kørende på cykel. Så snakkede vi lidt, og vi fandt ud af, at det var en god idé, hvis vi lavede en debat i Berlingske Tidende eller et andet sted. Han er virkelig for, og jeg er imod. Vi kunne debattere Maastricht i avisen pro & contra. Jeg går så ind til debatredaktøren, Karsten Svensson, og siger: "Karsten, det er en smadder god idé. Her kan I få!" Ingen begejstring. Jeg snakker med Bertel Haarder om det: "Den er vist gal. Kan du ikke? ..." Det blev ikke til noget. Så lavede vi det i Børsens Nyhedsmagasin i stedet for. Se, det er en rigtig lusket holdning, de har lagt for dagen på Berlingeren. Hvis de mener, at sagen var så god, så kunne de jo sagtens knokle mig ned eller argumentere mig til grin. Men nej, det skulle undertrykkes. Det er nemt nok, at slå Nej-sigerne i hartkorn med de venstreforvirrede, som jeg kalder dem, og højre ekstremisterne. Men vi, der var lidt sværere at skubbe ud på fløjene, skulle ties ihjel. De andre kunne man nemt klare: "Det er bare Jens Peter Bonde. Skide dygtig på sit felt, men en gammel kommunist. Og det er bare Pia Kjærsgaard." Det er typisk, at Uffe Ellemann går efter manden og ikke efter bolden. Jeg vil ikke gøres usynlig som konservativ Nej-siger. At danne et politisk parti på EF er, for mig at se, ikke sagen. Der er andet i denne verden end EF. Jeg går også efter, hvordan jeg bedst kan få min politik igennem. Det kan jeg gennem Det Konservative Folkeparti. Hvis jeg går ud i et eller andet sekterisk parti, så er jeg med ét gjort ufarlig.

Hvordan forventede du, at Berlingeren ville reagere?

Jeg vidste, at der var problemer ... at der måtte være problemer. Hans Dam, chefredaktøren, sagde - det kom aldrig på skrift - at nu måtte der ske en fornyelse. Jeg havde jo skrevet i fem år, så nu måtte vi prøve noget nyt. Sagen er jo, at det blev læst, det jeg skrev. For det første af alle beslutningstagere plus interesserede; men det blev også læst og brugt på gymnasier og universitetet som diskussionsgrundlag. Kommentarerne, som jeg skriver nu, er ikke så spændende. De er mere en kommentar, hvor det andet også havde en oplysende karakter. Men så skrev jeg bare oplysningen ind som kommentarform Til sidst blev det for meget. Da denne skrækkrapport kom fra Finansministeriet her i 1993, om at vi fik 550.000 flere arbejdsløse, hvis vi stemte Nej, så var det lige at gå over stregen. Det var en ren skrækkampagne. Argumentationen byggede på, at vi røg ud af EF; men en demokratisk folkeafstemning giver jo ikke anledning til, at en klub som EF, der er en klub af demokratiske lande, smider os ud. Det gør det selvfølgelig ikke. Selv om Delors og hans type måske gerne ville.

Så skrev jeg direkte, at nu skulle vi skræmmes. Jeg skrev om den misinformering, der

kom fra ministeriet, gående ud på at investeringerne var gået i stå. Så jeg skrev en artikel, hvor jeg påviste, hvor meget der var investeret i 3. og 4. kvartal '92. Det var paradoksalt nok mere end i 1. halvår. Jeg pegede også på, at udenlandske investeringer var steget efter Nej'tet i juni 92, når man sammenlignede de to kvartaler før afstemningen og de to kvartaler efter. Der er dog heller ingen tvivl for mig, at investeringerne havde været større fra udlandet i Danmark, hvis vi havde sagt Ja. Når vi nu har sagt Ja i anden omgang, så er der ingen tvivl om, at opsvinget går i gang. Opsvinget kommer dog efter afstemningen. Jeg tror, at vi i løbet af efteråret har et opsving, der ikke kan diskuteres. Det fører til, at arbejdsløsheden falder, fordi renten falder. Men den egentlige årsag er, at situationen nu er afklaret - ikke omkring EF, for det hele flyder jo - i Danmark. Nu har vi stemt Ja i anden omgang; men alle de andre er også skeptiske. Maastricht svarer til, at man starter med at bygge en kæmpe stor bro, men vi ved ikke rigtig, om den skal ende i Skagen eller Gedser. Det skændes man om. Og nu skændes de Gud hjælpe mig om at revidere Maastricht-Traktaten. Den er sgu end ikke vedtaget. Nu skal der ændres på den. Og vi kan ikke vente til '96. Nu må I lige styre jer. Hvad med at bruge tiden på at hjælpe Østeuropa og klare sine egne problemer.

Hvordan reagerede avisen så, rent faktisk?

Jeg er jo ikke røget ud; men jeg var spændt på, hvad der ville ske. Jeg optrådte til sidst i en annonce i Berlingske Tidende og Jyllandsposten - med stort billede. Det var en eller anden skjult bagmand, selvfølgelig en skabsnejsiger, som ikke trådte frem, der betalte den. Men det var jo meget godt. dér optrådte jeg sammen med Professor Thorlund Jepsen. Han prøvede at fortælle, at økonomien ikke ville blive nogen katastrofe, hvis vi stemte Nej. Jeg tænkte ved mig selv, at jeg havde prøvet grænserne af. Man ved jo først, hvor grænsen går, når man har overskredet den. Så gik jeg ind på avisen og skrev et interview. Det kom i avisen - jeg skrev det ind i systemet og så trykkede jeg bare på senderen. Så var den på. Og jeg har haft to yderligere på siden. Så den er god nok. Debatredaktøren snakker jeg ikke med. Han sidder i en helt anden afdeling. Jeg sidder i erhvervsafdelingen som freelance. Jeg får kun betaling for det, jeg skriver, og sådan har det været hele tiden. Problemet er imidlertid, at jeg fik meget mere for de store artikler. Mens det stod på - cirka to måneder - skrev jeg kun en artikel hver måned. Og jeg skrev om noget andet end Maastricht. Jeg havde haft et møde med Hans Dam. Hvis jeg ville skrive noget om Maastricht, måtte jeg skrive på linje med andre. - Jeg kunne ikke få noget for det.

Fint, det er så i orden. Det var tænkt som en mundkurv; men når Lykketoft og andre var ude efter mig, så benyttede jeg lejligheden til at svare dem så tilpas provokerende, at der kom et gensvar. Og så kunne jeg blive ved ... Og de kom på alle sammen. Men der er et problem. Jeg vil ikke finde mig i ikke at skrive om den her ting ret meget længere. Det bliver ved med at rumle; men dels hænger det folk ud af halsen, og dels

hænger det også mig selv lidt ud af halsen. Der er andre ting, og dem skriver jeg lidt om i øjeblikket. Det er dog klart, at jeg ikke bliver ved med at pålægge mig selv den selvcensur. Måske et par måneder endnu. Men så går jeg løs på Maastricht igen, og det bliver med fuldt drøn, og slag i bolledejen. Hvis de ikke kan acceptere det, så er det bare ærgerligt ... Men jeg er ikke blevet sparket ud.

Hvad er det for en behandling, du har været udsat for, som du specielt ikke synes har været korrekt?

Det er svært at sætte sin finger på noget formelt ukorrekt. Jeg kan også godt se, at der er et problem, når en fremtrædende kommentator er i strid med avisens holdning og det etablerede borgerlige systems holdning. Jeg synes bare, at det er kørt på en lidt lusket måde. Pludselig var mødet med Hans Dam slut Han skulle videre til noget andet. Det kom aldrig til nogen konklusion om noget. Jeg foranledigede selv det møde, fordi jeg sagde, at nu går jeg offentligt ud med min mening denne gang. Jeg indkalder til et pressemøde, og jeg deltager. Det sagde jeg, før de skulle opleve det. Det havde jeg ikke gjort ved den forrige afstemning i '92. Dengang var der mange, der gerne ville have mig ind i kampagnen for et Nej; men jeg holdt mig væk. I stedet skrev jeg mine artikler i avisen, og det blev for meget for udenrigsredaktøren, Peter Wivel - han er nu på Weekendavisen, men omkring folkeafstemningen i 1992 var han udenrigsredaktør på Berlingeren. Han er tidligere marxist. I 1970'erne roste han Mao og skrev pænt om Folkerepublikken Kina. Han er nu blevet Europæer ... Han er en af de der typer, der altid sidder på flæsket. Hvis vi havde kommunisme, så sad han i politbureauet. Et af de der kedelige magtmennesker, synes jeg - og vendekåber. Det er det samme med Ritt Bjerregaard og alle de andre, som var imod ved den forrige afstemning. Nu skriver han, hvor slemt det var med den Himmelske Freds Plads og al den undertrykkelse i det forfærdelige system. Det system, der blev forherliget i 70'erne af Peter Wivel og de andre vendekåber. Nu blæser vinden fra den anden side.

Jeg begyndte også at skrive lidt om politik - om udenrigspolitik og EF, og han var rasende på mig. Jeg vidste til sidst - ad omveje, at jeg var på en observationsliste, og at erhvervsredaktøren - og de har skiftet hele tiden - lige skulle sørge for, hvad jeg nu skrev om. Lige prøve at kigge mig i kortene. ... Jeg vidste det - og jeg kunne se dem komme kravlende sidelæns ind: "Nå, hvad skriver vi om i dag?"

Hver anden gang var det EU og Maastricht, for det var dét, der var på tapetet. Men jeg lurede dem og fik det i avisen alligevel. Der var ingen, der direkte turde sige: "Vi skal sætte Frank under administration. Han må ikke skrive frit." Det skulle i så fald have været erhvervsredaktøren; men det kunne han ikke få sig selv til at sige til nogen - de er jo alle sammen journalister. Det blev til noget underligt lusk. Jeg fik imidlertid fært af det. Så tænkte jeg: "Fandme nej! Jeg bliver ved med at skrive." Peter Wivel

blev stjernetosset.

Hvordan reagerede du på, at du selv kom under det pres?

Hvis jeg var blevet fyret, så ville det være ligegyldigt. Jeg ville alligevel ikke være der, hvis det skulle være på den måde. Der var positive oplevelser ved det. Jeg kom forbi en af portvagterne. Så træder han ud: "Tak for dét, du skriver. Det er smadder godt."

Sådan er der mange, der har sagt. Også nogle af mine kolleger eller nogle af dem på debatredaktionen. Der var ikke så mange, men der var nogle. Der er også nogle Ja-sigere imellem, som egentlig synes, det er meget skægt, og som går ind i debatten. - Og så er der dem, der bare afviser ... hvor det er blevet til en ganske hadsk debat. Men det har ikke bidt specielt på mig. Jeg er så hård en negl, at jeg ikke lader mig gå særlig meget på. Hvis folk bliver frække over for mig, så bliver jeg dobbelt så fræk over for dem. Jeg kan fortælle dig om en oplevelse, jeg havde. Den gamle Svend Allan Horwitz, en kendt vekselerer, der nu er gået på pension, bor lige hernede. Han er konservativ, sådan en direkte type. Hvad partiets top siger, er rigtigt, og hvad venstrefløjens siger, er man automatisk imod. Sådan er det bare. Ligesom på McCarthy-tiden. Han ringede mig op. Jeg havde skrevet en kommentar i Berlingeren. Han skulle nok sørge for, at jeg ikke kom nogen vegne i Det Konservative Folkeparti og så videre, og så videre. Jeg møder ham så et par dage efter, da jeg er ude at jogge-løbe. Jeg hilser ham meget knapt igen og løber videre. Så kommer han herop en time efter og ringer på. "Du, hvad er der galt, er du fornærmet?" "Ja, det ved Gud, jeg er", sagde jeg. "Nå, så undskyld da." Han havde jo ringet op og været meget grov over for mig. Så undskyldte han. Jeg argumenterede lidt, og jeg sagde til ham: "Jeg gentager sådan set kun, hvad jeg skrev i artiklen." Jah, det kunne han da godt se, at tingene kunne ses fra to synsvinkler. "Nu må jeg hellere gå, inden jeg bliver overbevist", sagde han. Han kom og undskyldte sin opførsel. Det synes jeg var flot. Jeg vil ikke hilse på folk, hvis de er frække. Han var virkelig grov i telefonen, virkelig grov. Hvis man siger tingene på en ordentlig måde, kan man jo sige de utroligste ting. Men det gjorde han ikke. Han troede, at jeg blev bange og ville tilpasse mig, fordi jeg bare ville frem i Det Konservative Folkeparti. Gu' vil jeg ej. Jeg vil ikke frem. Jeg vil sgu have min politik igennem! Det er dét, det drejer sig om, og det har jeg fået i dén her sag. Det var ikke nogen dårlig afstemning. Der var heldigvis godt 43 procent der stemte Nej. Og selv om næsten 90 procent af de konservative iflg. de meningsmålinger, jeg har set, stemte Ja, så ved Dyremose og de andre udmærket godt, at der er mange, der vil bevare Danmark som et selvstændigt land, og at der må være en grænse. Der er mange, der mener, at det er rigtigt, som Frank siger: "Hvis der ikke er nogen grænse, så er der ikke noget Danmark." Der er mange ... Det var ikke noget 100 procent Ja fra de der 90 procent. Det ved de godt, og derfor - om ikke

andet, så af den grund - er de nødt til at være imødekommende. Vel har jeg haft indflydelse. Og der bliver mange flere, der vil sige Nej.

Afstemningen har virkelig delt folk. Det er fantastisk, at en Uffe Ellemann kan få sig til at sige - som han sagde i '92: "Hvis ikke man kan se, at man skal stemme Ja, så er man enten dum eller socialist eller kommunist." Det er fantastisk! Jeg kan fortælle dig, at jeg har prøvet at få en debat med ham. Jeg har udfordret ham gang på gang. Han har bevidst undgået mig. Til sidst sendte jeg en pressemeddelelse ud over hele nettet. Da brugte jeg bl.a. Nødvendigt Forum: "Her er din chance Uffe Ellemann, vælg selv våben!" Men han ville ikke. Når det kommer til stykket, er han ikke noget mandfolk. Han er utrolig medievant og kan gøre sig på TV. Det kan han godt klare; men hvis han stiller op over for én, der har argumenterne i orden, så har han et problem. Han er så stor en kanon, at han ville tabe ansigt ved det. Det er han bange for. Han vil ikke tage sådan en fight. Tør ikke. Så enkelt er det. Der var et pressemøde før kampagnen rigtig kom i gang - det kan vel have været i november eller december, han var stadig udenrigsminister - hvor Foreningen af europæiske Journalister, som jeg er med i, havde indkaldt Danmarks udenrigsminister til at drøfte det her. Han havde en time. Jeg snakkede tilfældigvis med formanden, Victor Andersen, som er en hyggelig fyr, der nu er gået på pension. Han fortalte, at Uffe Elleman havde bedt om en deltagerliste - hvor mange der kom og så videre. Jeg har en fornemmelse af, at han ville vide, om jeg kom ... Han er simpelthen bange for mig. Godt, det gjorde jeg. Så kom han, så sad han og kiggede. Det er sådan nogle typer som mig og Frede Vestergaard, især folk med samfundsmæssig økonomisk uddannelse, som sad der. Han kørte på i tre kvarter - 40 minutter - om lutter kendte ting. Intet nyt i det. Så sagde han noget, som egentlig var lidt i strid med, hvad han havde sagt før: "På den ene side: I skal ikke tro at det egentlig interesserer de andre lande. De kører bare videre, og I skal ikke tro, vi er så interessante. På den anden side: det er helt nødvendig at vi stemmer Ja, og vi kan stoppe det hele." Så sagde jeg: "Undskyld, at jeg afbryder, men nu har du faktisk modsagt dig selv. På den ene side siger du sådan, på den anden side siger du sådan. Hvad mener du egentlig?" Han blev hylet ud af den. "Vi må vi jo lige lade Uffe Ellemann tale færdig", sagde så Victor Andersen. "Ja", siger jeg, "men han snakker jo. Nu er der gået 40 minutter, og han har en time. Vi får ikke tid til at stille spørgsmål. Det kan ikke være rimeligt." OK, han blev i 1 time, og så vi fik omsider debatten. Bagefter har jeg hørt ad omveje, at det virkelig havde gået ham på. Kritik - det kan han dårligt tage. Men alligevel kan jeg godt respektere ham, fordi han er den ægte vare - han tror jo på den. Og han går rigtig ind for det: væk med alle forbehold, vi skal ind i unionen, vi skal have fælles penge, vi skal have fælles alt muligt. Og han lægger ikke skjul på det hér i anden runde. Det gjorde han faktisk ikke. "Jeg vil være hensynsløst ærlig", sagde han. Og det var han så. Han blev spurgt: "Er der noget nyt i de der Edinburgh-punkter?" Han sagde ikke nej, men han sagde: "Det er en ny situation." Og folk vidste jo ikke, hvad de stemte om den 2. juni, og nu er det blevet præciseret - der var den. Det er kun en præcisering, det er det faktisk. Og så i øvrigt skal vi have fjernet de forbehold så

hurtigt som muligt. Han sagde det hele. Så i hele debatten, der er kørt, da jeg var ude - ved møder, hvor folk sagde: det er noget nyt vi stemmer om. Så siger jeg: "Nej, Uffe Ellemann siger det selv. Det er en *præcisering* af de forbehold, vi havde i forvejen." Uffe Ellemann er et magtmenneske. Han har bidt sig fast i den idé. Danmark er for lille et land til ham. Hvad er mere naturligt end at være formand for EF-kommissionen? Det samme kan siges om Ritt Bjerregaard. Det er helt tydeligt, at hun sigter efter Henning Christophersens job. En middelmådig begavelse og pamper af rang. Hun skal have billige lejligheder og stopper Storebæltsfærger og bor på dyre hoteller. Nej ... det er som de konservative var for 100 år siden. Hun står for mig som noget af det værste, en politiker kan stå for. Hun er heller ikke politiker. Hvad *vil* hun egentlig? Bare frem. Hun stemte Nej i '72 og '86; men nu har hun vejret morgenluft.

Hvad er dine planer for fremtiden?

Jeg tager ikke nogen pause. Jeg vil egentlig gerne bevare tilknytningen til Berlingeren. Som jeg sagde til chefredaktøren: I kan ikke fyre mig, for jeg er en del af Berlingeren. Så blev han lidt fornærmet. Jeg tror, han havde håbet på, at jeg var blevet fornærmet og smækket med døren. Det gjorde jeg ikke. Der er mange, som godt kan lide at læse mine ting Der er jo andet i denne verden end unionen. Det er jo bare snak. Hvad realiteter er der? Det kan ikke blive til noget. Maastricht-traktaten kan bruges til meget mere end man tror. Men det tør de ikke sige, de høje herrer kommissærer. Og hvorfor ikke? De håbede vel, at der snart ville komme et valg. Så kunne man droppe Danmark - og måske nogen af de andre. Derefter kunne Frankrig og Tyskland og Beneluxlandene få det som de ville. Delors er heller ikke begejstret for Maastricht-traktaten. Sådanne typer som han og Kohl er vilde med mere Europa i en fart. Det kan ikke gå hurtigt nok for dem, og dér er Maastricht ikke vidtgående nok. Uffe Ellemann er jo et godt stykke af vejen enige med dem. De konservative derimod ønsker absolut ikke det, som Maastricht baner vejen for, nemlig den europæiske superstat - absolut ikke. Og det meste af det politiske Danmark ønsker absolut ikke den vej. Men Uffe Ellemann er mærkelig. Jeg var til et møde i Udenrigspolitisk Selskab, som han er blevet formand for. Der var prop fuldt i Landstingssalen. Da han kom ind, klappede folk vildt og rejste sig op. De klappede helt vildt. Der er en persondyrkelse Det er sådan nogle borgerlige typer - de går ind for Maastricht. Der er også mange ældre mennesker, der sagde Ja. "Vi skal ikke have krig igen", siger de. "Skal vi ikke det?" "Nej, det må vi hellere ... vi må også have Sverige med, for ellers går vi nok i krig med svenskerne." Hvorfor det? Man kan overhovedet ikke argumentere med de ældre. De har oplevet en krig, siger de. Gu' har de ej - ikke her i Danmark. Den besættelse var den mildeste, man kan tænke sig. Så hellere gå ind i en union, der bliver styret af Frankrig og Tyskland. Det er egentlig den samme holdning, som vi havde i Danmark den 9. april 1940. Ikke skyde mere, venner - vi overgiver os.

Argumentet med at undgå krig har jeg hørt mange gange under debatten, også i det radikale parti: "Jeg vil hellere møde dem ved forhandlingsbordet end med våben." Hvor kommer det fra?

Det kommer fra Uffe Ellemann og folk af hans kaliber. Det er ren propaganda, de dér kører frem med. Afstemningen var ikke for eller imod Unionen, ikke engang for eller imod EF. Næh, det var for eller imod *Europa*. "Er du imod Europa? Vil du have krig?" Jeg påpegede, at der faktisk var et par unioner, der var brudt sammen i uro og splittelse. Der er ingen argumentation, kun lutter påstande: "Vi er nødt til at samarbejde." "Jamen, du godeste! Vi har ikke gjort andet." Vi har EF, og det går helt hen over hovedet på dem. "Vi er nødt til at have EF." Jeg er fuldstændig enig. Det er altså en propaganda-kampagne, kørt ensidigt fra EF. Hvis ikke man siger ja til alt, så er man altså mod alt. Det bliver lige så unuanceret som hos Stalin: "De, der ikke er med mig, er imod mig."

Som EF er i øjeblikket, kan det måske reddes; men det er så gennemkorrupt. Den enorme svindel med EF-midler er der ikke rigtig sket noget ved. Og vi ser disse enorme lønninger, som bliver udbetalt. Til gengæld skal de ikke engang betale skat eller i hvert fald meget lidt skat. Herhjemme tjener informationschefen for Europa-parlamentet mere end den danske statsminister og betaler næsten ikke skat. Jeg har svært ved at se det som andet end bestikkelse.

Jeg vil ikke gå ind i noget andet politisk parti. Jeg vil føre konservativ politik. Skulle jeg engang få en magtposition af en eller anden art, så vil jeg stort set ikke vise mig i Bruxelles. Hvad skal jeg der? Det er uinteressant. Det er herhjemme, det foregår. Jeg skal løse de problemer, der er i Danmark.

Du vil altså være kandidat til det næste folketingsvalg i 1994?

Hvis jeg havde været Ja-siger, havde der slet ikke været nogen problemer. Så ville de stå i kø herfra og ned til Sorgenfri station. Jeg tog kontakt til Partisekretæren i efteråret, da jeg meldte mig ind. Det er Peter Sterup, han var også elev på Kristeligt Dagblad, da jeg var dér; men ellers kender jeg ham ikke. Han ser ud som en rigtig konservativ med cigar og så videre. Han sagde: "Det er den bedste nyhed, jeg har hørt længe." Så sagde jeg: "Det er rigtigt. Men der er et problem, for jeg går imod Maastricht, og jeg har ikke tænkt mig at køre lav profil." Så sagde han: "Ja, men vi skal lige have det overstået."

"Der er fandme ikke noget, der skal overstås." Men det er typisk for konservative. Nu må vi lige have det hér overstået. Og det er jo fordi, de ikke har hjertet med. De fleste konservative er så pragmatiske, at ingenting spiller nogen stor rolle for dem.

Hvad mener du om kampagnen op til 18. maj?

De ledere jeg har haft kontakt med indenfor Det Konservative Folkeparti, og det er en del - også Hans Engell og sådan nogen - har jeg ingen problemer med - overhovedet ikke. Der har hverken været hadskhed eller nogen dårlig stemning. Arrangementerne har gennemgående været gode. Der har været gode debatter, selv i forsamlinger, der gik ind for det, jeg var imod. Den hadske facon har derimod været fremtrædende i aviserne. I bedste fald har Berlingske Tidende optrådt halvhjertet. De har været luskede; de vidste ikke rigtig, hvad de ville - hvis jeg faldt om af et hjerteslag, så tror jeg egentlig, de var fri for et problem. Det syntes jeg var dårligt. Det var den sidste avis, der kom i gang med debatten. Jyllandsposten og alle de andre kørte længe løs, mens Berlingeren skrev om alt muligt andet. Der var læserbreve, der røg væk og indlæg, som de var meget lang tid om at bringe. Det virkede debat-undertrykkende på mig. Der har været enkelte opinionsdannere, der overhovedet ikke blev nævnt, for eksempel den engelske historiker Paul Johnson. Han blev ikke refereret. Jeg læste hans tale, og den var virkelig god. Den har ikke været bragt nogen steder. Han holdt talen den 4. maj om aftenen i Vartorv. Der var omkring 100 mennesker til stede, og mødet var arrangeret af Henrik Gade Jensen. Professor Bent Jensen fra Odense Universitet, ekspert i Østeuropa, er stærkt imod EU. Han er medlem af Venstre og blev presset af Uffe Ellemann til at holde sin mund eller være positiv - jeg har snakket med ham. Det ville han ikke. Han var kommentator på Jyllandsposten. Det er han mig bekendt ikke mere, fordi han var imod. Så væk med ham. Så dur han ikke. Når fru Hansen og fru Jensen skriver læserbreve, så er det OK - et alibi for debatten. Men de mennesker, der har en inside viden, og som måske kan få folk til at lytte og overveje sagen en ekstra gang, har været holdt ude, sådan har jeg oplevet det. Man skal dog heller ikke overdrive. Jyllandsposten havde en slutspurt. Da bad de en person fra hvert politisk parti og en person fra de forskellige organisationer om deres syn på Maastricht. Nødvendigt Forum valgte mig til at skrive et indlæg om, hvorfor jeg stemte Nej. I indlægget skulle man til sidst til Ja-sigerne komme med de fem vigtigste begrundelser for at stemme, som man ville. Og det var meget godt. Så kunne folk selv studere argumenterne på en fornem plads i et førende blad. Det var blot pudsigt, at det skulle stå i Jyllandsposten og ikke i Berlingeren. Kampagnen har ikke været helt fair, men heller ikke voldsomt unfair.

Er der noget væsentligt, som ikke er kommet frem i interviewet - noget der er af betydning, når vi skal vurdere processen op til 18. maj?

..... Alle meningsmålinger viste, at det godt kunne være, det blev et Nej, og det var spændende. I 1992 viste meningsmålingerne jo ikke helt forkert. Tre-fire uger før 2. juni afstemningen viste de et flertal af Nej-sigere. I en lang periode forud var der tæt løb mellem Ja og Nej; men en overgang var der altså flertal for Nej. Lige før

afstemningen gik det så mod Ja, og de sidste meningsmålinger viste omkring 54-55 procent Ja. Men det havde svinget, og så gik det altså tilbage et Ja igen; men det blev et Nej Denne gang har der hele tiden været en klar overvægt - en stor forskel mellem Ja og Nej. Forskellen blev imidlertid mindre og mindre. Men den stabiliserede sig på 60-40. Jeg havde en fornemmelse af, at folk måske godt kunne finde på at stemme Nej eller lade være at gå ind og stemme, hvis de ser, at der er massivt flertal for Ja. Derfor tænkte jeg, at det bliver nok alligevel ikke 60-40, men nærmere 55-45 eller 57-43. Det blev det så også. Det var dog meget usandsynligt, at det kunne gå hen og blive et Nej. Det var vigtigt for mig, at det blev så lille et Ja som muligt. Jeg havde gerne set en større Nej procent. Men det er alligevel nok til at Uffe Ellemann ikke var tilfreds; han var godt sur. Egentlig med god grund. Så nu var det jo altså Maastricht-Light ..., selv om det i virkeligheden kun var en præcisering af traktaten. Til trods for det, så var der kun knap 57 ud af 100 der stemte Ja. Godt 43 der stemte Nej. Hans reaktion var ærlig: "Fandens osse. Det er ikke godt nok."

Noget andet er, at 18. maj afstemningen lægger op til en hel stribe folkeafstemninger. Jeg synes, det er helt vildt. Vi skal stemme hele tiden. Når vi skal afskaffe kronen, skal vi stemme. Skal vi ind i militæret, skal vi stemme om det. Det er sindssygt, synes jeg. Det har aldrig været meningen, at vi skulle til folkeafstemninger hvert andet år. Jeg går ind for det repræsentative demokrati; men med mulighed for folkeafstemning. Præcis som vi har det og har haft det. Jeg synes ikke, vi skal have alle mulige folkeafstemninger. Vi vælger nogen repræsentanter. De må sgu sætte sig ind i tingene. Jeg har mødt folk som siger: "Hvad skal vi have de der afstemninger for. Vi har valgt repræsentanter til Folketinget. De må sætte sig ind i sagerne - jeg kan se mange ting, der tæller for unionen, jeg kan også se nogen ting, der går imod, og jeg er ikke uenig med dig Frank. Jeg ved fandeme ikke, jeg er forvirret." Men i en situation, hvor det er afskrivning af suverænitæt - noget fundamentalt, da synes jeg, det er rigtigt at sende det ud til folkeafstemning, som de gjorde. Og så blev det et beskedent Nej sidste år, og et Nej er altså et Nej, og så skulle man have respekteret det. Nu pjatter man med demokratiet. Jeg har mødt folk, der har stemt Ja både den ene og den anden gang. De har sagt, at man skulle respektere resultatet. Man kan ikke lave folkeafstemning om det samme.

Det er tankevækkende ved grundlovsstalerne, hvor meget der bliver talt skattereform, og hvor lidt der blev snakket Maastricht. Politikerne har det dårligt med det Entusiasmen omkring Maastricht er dampet væk.

SF Ja-siger

Steen Gade, MF Formand for SFs folketingsgruppe

Han er født i 1945. Blev lærer i 1969 og var ansat i Folkeskolen 1969-1979. Han kom ind i Folketinget i 1981, valgt i Ringkøbing Amtskreds. Har været medlem af Folketingets Markedsudvalg siden '82. Han har haft poster i følgende bestyrelser: SFOF (Socialistisk Folke Oplysnings Forbund), Minavisen, Socialistiske Perspektiver, Mellempolkeligt Samvirke. I SF har han sæde i hovedbestyrelse og forretningsudvalg. Han var formand for SFs folketingsgruppe indtil september 1997.

Hvor længe har du arbejdet med EF spørgsmål i partiet?

..... Jeg kommer i Folketinget i '81. I Markedsudvalget har jeg vel været fra omkring '82 eller '83. Der har jeg siddet siden. Det bliver lidt over ti år, så jeg har været med længe. Man kan godt sige, at jeg har tegnet vores EF-linje, om end ikke helt fra starten. Jeg sad da i udvalget sammen med Holger K. Nielsen, hvor det var Holger, der førte an; men Holger gled så ud af Folketinget. Derefter tog jeg over, og jeg har siden været SFs talsmand på EF spørgsmål. Det har jeg vel været i otte år. I den forstand er jeg nok en af nøglepersonerne, både fordi jeg tager en række initiativer, og fordi jeg - eller den, der sidder i Markedsudvalget - får informationerne hurtigere end andre. Jeg har været dybt involveret i udviklingen af SFs politik på det område. Både i praksis, men også på partiets indre linjer.

Har du haft andre poster i EF-sammenhæng ud over dem, du har bestridt som SFer?

Jeg har været i Bruxelles et par gange om året og dermed fået kontakter til det officielle danske system. Derudover er der partiets kontakter - via John Iversen og den gruppe, han var medlem af i EF parlamentet. Der har jeg mødt nogle af de meget store unionstilhængere, som vi har siddet i gruppe med i Europa.

Vi har for eksempel siddet sammen med de tidligere italienske kommunister. Jeg har der oplevet, at folk der lå på venstrefløjens nåede til en helt anden konklusion på Europas udvikling end vi i SF. Dét, at mennesker, man i øvrigt på mange måder er enige med, har en anden konklusion om, hvordan EF skal udvikle sig, gør selvfølgelig indtryk. Det har vi taget ved lære af og indset, at de havde ret på nogle punkter. I andre tilfælde mener jeg, at det var os, der havde ret. Det giver altså en nuance eller en anden indgang til det, om du vil. I SF har der været tendens til en for fastlåst holdning, en berøringsangst over for EF. Jeg har bidraget med flere nuancer i SFs debatter.

EF er ingen mystifikation, som det ofte bliver i debatten på Nej-siden. I EF drejer det sig ligesom i dansk politik om at tage stilling til en lang række forskellige spørgsmål.

Har du andre internationale erfaringer rent politisk end EF-systemet?

Jeg har været til FN's generalforsamling som folketingsmedlem engang i begyndelsen af 80'erne. På miljøområdet har haft lidt kontakt til personer i polar samarbejdet, en amerikansk forsker og embedsmænd i USA og Sovjetunionen. De skandinaviske lande og Canada deltog også.

Er der noget i EF-samarbejdet, som du er specielt tilfreds med at have opnået?

Da vi vandt kampen om bilkatalysatorerne. Det handler om, at EF ikke ville indføre nogen ringere normer på bilernes udstødning end de eksisterende amerikanske. Det var en hård politisk kamp, der tog flere år. Men vi vandt den. Resultatet blev i høj grad sikret ved SF's indsats og en meget koordineret international indsats.

Hvad er det vigtigste, du har udrettet indenfor EF-politikken?

Det er at få en mere nuanceret og mere konkret stillingtagen til EF spørgsmålet i Danmark, være med til at sætte spørgsmålstejn ved den danske venstrefløjs traditionelle automat reaktion over for EF.

Dernæst - og mere konkret - efter at Det Indre Marked blev besluttet i 1986, fik jeg et flertal i Folketinget, bestående af Socialdemokratiet, de radikale og os, til at støtte, at vi skulle sende en delegation til Norge og Sverige.

Det var klart for mig, at beslutningen om Det Indre Marked ville komme til at berøre flere lande. Vi ville drøfte, hvordan vi i landene kunne koordinere indsatsen i forhold til Det Indre Marked. Vi tog til Stockholm og Oslo. Vi havde uformelle møder med

udenrigsministrene. I Sverige slog de korsets tegn og sagde, at de var neutrale, og i øvrigt var de ikke medlemmer af Det Indre Marked. Det var meldingen fra svenskerne: de ville ikke have nogen koordinering med de andre nordiske lande, til dels vel på grund af deres erhvervsstruktur med store koncerner som Volvo og Electrolux, der allerede havde adgang til Det Indre Marked. Der var ganske enkelt ikke noget behov. I Norge var interessen for en koordineret indsats stor. Jeg spurgte den norske handelsminister: "Hvad gør I i Norge, hvis der bliver vedtaget et EF-direktiv på et erhvervsområde, der er vigtigt for Norge." Så sagde han: "Det skriver vi af." Jeg rejste hjem med den klare oplevelse af, at Det Indre Marked ville få stor betydning for alle lande i Europa, hvad enten de var medlemmer af EF eller stod udenfor. Mange af de diskussioner, der har været i offentligheden i '92 og '93, har kun bekræftet denne iagttagelse. Men det skete altså i '86. Derfor mente jeg, at vi måtte gøre noget for at påvirke Det Indre Marked. For det er en realitet i virkelighedens verden.

Hvad har været din største sejr?

Det vigtigste inden for partipolitikken har været SFs nye princip- og handlingsprogram på EF-området. Det kom i 1991 og sagde, at SF ikke arbejder på at komme ud af EF, men vi skal i stedet ændre EF og påvirke resten af Europa.

Hvad har været din største fejltagelse?

Det var at undervurdere følelserne her op til den 2. afstemning den 18. maj. Undervurdere den følelsesmæssige modstand hos vore egne medlemmer mod at stemme Ja. Jeg har undervurderet modstanden mod at skifte fra et Nej til et Ja - ikke for Ja'ets skyld; det er jeg sådan set lidt ligeglad med - at tage det skridt, der skulle til for at se på EF-politikken som på al anden politik, nemlig som noget, man tager stilling til, ligesom man tager stilling til anden politik. Den følelsesmæssige modstand bunder dybest set i en '72 problemstilling.

Hvad har du ikke lyst til at opleve igen?

Jeg er mest..... pikeret over JuniBevægelsens metoder og skrupelløshed. De slog på, at det var det samme, man stemte om. Jeg kan gå med på, at demagoger og folk, der er ude i et bevidst politisk ærinde, siger sådan; men jeg ville gerne være fri for, at folk, der foregiver en større uskyld og renhed, benytter de metoder. De har beklignet min hæderlighed. Det kender jeg fra politik; men jeg bliver i virkeligheden lidt mere sur over det, hvis det kommer fra folk, der samtidig siger, at de er renere end os andre. Jeg synes faktisk, de er de værste. Eller var de værste. Selv i vores parti har vi

haft folk af den kaliber; men den værste, altså Christian Bundgård, gik ud. Den argumentation med, at det var det samme man stemte om 2. gang, og at Edinburgh ikke gjorde nogen forskel, er ubehagelig Det er også forkert, men det er en anden sag. Det er først og fremmest ubehageligt, fordi det beklikker ens hæderlighed Enten er man uduelig eller også er man en svindler Det synes jeg ikke var rart.

Hvordan har du selv bidraget til historisk vigtige beslutninger vedr. EF siden 1972?

I '72 var jeg medstifter af Folkebevægelsen mod EF. Jeg var med til det stiftende møde i Odense. Jeg var vist blevet formand for SF i Odense på det tidspunkt.

I 1986 var jeg kommet i Folketinget. Jeg var nøglepersonen bag det flertal i Folketinget, der sagde Nej til Indre Markeds pakken. Vi fik et flertal - Socialdemokratiet, SF og Det Radikale Venstre i Folketinget - til at sige Nej til det, Uffe var kommet hjem med. Jeg brugte mange kontakter - også underhåndt - i Socialdemokratiet, og det gjorde, at balancen vippede i Socialdemokratiet, så der blev et flertal for at stemme Nej. Men jeg havde også gjort mig klart, at når man har sagt Nej, kommer der en dag, hvor man skal formulere, hvad man så vil i stedet hvad man vil sige Ja til. Schlüter fik nu det sidste ord ved at finde på, at der skulle være folkeafstemning. Så ødelagde han det flertal. Siden det flertal blev etableret i Folketinget - og det var jeg meget aktiv for at få lavet - har jeg været helt bevidst om, at har man fået et Nej, kommer der en dag, hvor man skal sige Ja.

I 1992 var SFs oplæg, at hvis vi taber, har vi (SF) givet en melding om, hvor vi vil hen med udviklingen, men vi gør det ikke til et kardinalpunkt, så vi ikke efter '92 kan arbejde i EF. Altså: vi kan fortsætte, selv om vi taber. Det var det ene signal. Det andet signal var, at hvis vi vinder, altså hvis det bliver et Nej, skal traktaten genforhandles. Der skal en ny runde til, og ud af den runde kommer der et nyt resultat, som danskerne skal tage stilling til. Jeg var meget optaget af, at vores meldinger blev formuleret sådan. Det blev vedtaget i SF. SF havde også før '92 gjort det klart, hvad vi ville gå efter. Det er skrevet ned og offentliggjort. Der er også brugt meget krudt i valgkampen på, hvad det var vi stemte Nej til. Og hvad det var, vi ville være fri for at være forpligtet på ...

I '93 har vi så ... fået resultatet, kan man sige. Vi har haft et forløb ... fra Nej'et den 2. juni til den 18.... SF holdt fast ved det, vi sagde til vælgerne før den 2. juni. For at sige det meget kort. Det viste sig at være hårdt ... at skulle leve op til. Det må være helt unormalt i dansk politik, siden det er så svært. Folk bliver så forundret over det, at der ikke skal meget til, før man beskyldes for at være svindler og vendekåbe. Der har været to temaer ved de møder, der har været under kampagnen op til

folkeafstemningen: det ene er: "I har taget en forkert beslutning." Fair nok, ingen problemer. Det andet er: "I er forrædere, fordi nu..." Forræder-temaet betyder, at man svigter alt, hvad man har sagt før. I det øjeblik, man er en forræder, så svigter man sine grundidealer, hvad man står for. Jeg mener, at der er lige præcis det modsatte, der er tilfældet. Jeg fører dem videre.

Du ser altså en klar linje fra den holdning, du indtog i '86, til det der skete videre?

Ja, det gør jeg bestemt.

Hvordan synes du man skal forholde sig til de partimedlemmer, der bliver ved med at fastholde deres Nej på trods af resultatet den 18. maj?

Det tager jeg meget afslappet på. Det synes jeg er i orden. Det er klart, at hvis man vil ud af EF, så må man jo godt arbejde for det i SF. I SF må man arbejde for det, man vil. Man skal bare indse, at man er i uoverensstemmelse med partiets politik.

85 pct. af SFerne stemte Nej den 18. maj. Hvordan vil du forholde dig til dem?

.... Var det 85 pct. af vores vælgere? Når vi lige får skrællet nogen af de her måske følelsesmæssige ting væk, og får det lidt på afstand, så tror jeg, at vi kan blive enige om den fremtidige EF politik. Jeg tror, at de har stemt Nej, fordi de ikke troede på, at Edinburgh var noget værd. Hvis jeg havde været på deres hold, så ville jeg have ræsonneret: Nu må jeg arbejde for, at Edinburgh bliver noget værd, holde politikerne fast på deres løfter. Det er også den måde, vi arbejder på i partiet. Vi må kunne stå last og brast om den fremtidige EF politik og holde fast i den. Vi må bygge på Det Nationale Kompromis, og i øvrigt stå fast på vore grundholdninger om åbenhed over for Østeuropa. Intellektuelt set, er der ingen tvivl om, hvor SF står. Ingen problemer dér. Hvad der i øvrigt er, drejer sig om følelser. Og det er bestemt ikke ligegyldigt. På det intellektuelle plan skulle det ikke være svært at lave en fælles politik. Det kan blive sværere i praksis.

Nu spurgte jeg, hvad din holdning var. Er det også partiets holdning? Diskuterer I Nej-sigernes synspunkter i partiet?

Ja! Vi har just lavet et udvalg i partiet, der skal skrive valgprogram op til EF parlamentets valget ud fra de grundtanker, jeg har skitseret her. I udvalget sidder også

deciderede Nej-sigere. Ellers er vores strategi, at vi ikke spørger folk: "Stemte du Ja eller Nej?", når vi er ude at diskutere EF. Det er uinteressant.

Synes du, at Nej-sigerne i dit eget parti skal skubbes til side og fratages deres tillidsposter?

Nej - nej. Men selv om vi er åbne, må vi fastholde vores politik. Som sagt, intellektuelt er det ikke svært. Hvis vi kommer ud over det, jeg kalder politisk-følelsesmæssige blokeringer og de misforståelser, der kommer af dem, så er det let nok. Der er ingen, der skal isoleres.

Skal de presses eller motiveres til at opgive Nej-linjen?

.... Jeg mener, at SF skal skaffe sig én linje - hvad SF mener om EF udviklingen. Vi har ikke en linje; men den skal vi skaffe os. Jeg tror kun, at vi kan overbevise i en diskussion. Både Ja-sigerne og Nej-sigerne har som SFere en fælles holdning til, hvordan de mener, udviklingen skal være i EF. Den faktiske udvikling vil vise, om fællesskabet kan holde.

Jeg tror, at vi må være meget pædagogiske for at overbevise folk. Egentlig bryder jeg mig ikke om pædagogiske metoder. Jeg kan bedre lide at sidde og skændes lidt med folk og på den måde blive klar over, hvad vi er enige om, og hvad vi ikke er enige om.

Der er vel også mange af jeres vælgere og medlemmer, som ikke bryder sig om at blive pædagogiseret?

Jeg tror faktisk, at de hellere vil det, end de vil have en konfrontation. Det var måske en af de fejl, vi begik op til den 18. maj. Vi tog måske for mange konfrontationer. Det burde vi ikke have gjort. Folk kan nemt sidde tilbage med en følelse af at blive majoriseret, når de debatterer med partiets officielle linje. Selv om jeg ikke synes, at det er helt OK at bruge pædagogik i en politisk debat, så tror jeg, at det er rigtigt - om ikke for andet så for at undgå konfrontationen.

Hvad nu, hvis Nej-sigerne vil bruge pædagogiske metoder på Steen Gade, så han kan få den rette holdning?

Jo, men jeg foretrækker på en måde også debatten; men hvis den får karakter af

konfrontation, tror jeg ikke, det er det klogeste, man kan gøre.

Hvad har I gjort ved det problem, at I har alle de Nej-sigere i partiet?

..... Vi har lavet det udvalg, som skal gennemføre amtsmøder til efteråret, konferencer.... Det er også et stort ønske i partiet, at få lagt diskussionen bag sig. Få snakket om noget andet.

Tror du, det er muligt at lukke debatten på den måde? Springer trolden fra '72 så ikke bare frem, næste gang der er noget?

... Diskussionen om Europa og EF kan ikke lukkes. Det er klart. Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at debatten skal køre i partiet. Selvfølgelig skal vi have en bred og åben debat. Det har vi jo brug for i Danmark. Det er også et af problemerne. Det er ikke kun SFs, men også Danmarks problem. Nogle vælgere skal sige Nej, fordi de mener Nej. Det er jeg helt med på. Andre ville det være interessant at få ud i et debat; men jeg tror, at det stikker meget dybere. Vi mangler i det hele taget en Europa debat i Danmark. Det har vi manglet i 20 år. Vi lider under manglen på en europæisk debat. I Norge skriver man bare direktiverne af. Så siger politikerne for øvrigt til vælgerne, at det ikke har noget med EF at gøre. I Sverige hedder det: "Vi er neutrale, vi har ingenting med EF at gøre." Men samtidig hviskede de: "For øvrigt - Volvo og Electrolux og alt, hvad der har med storindustrien at gøre, det er jo med i EF i forvejen." Sverige har igennem årene haft en større EF ambassade i Bruxelles, end Danmark har. Realiteten er, at Europa er blevet én. Men den erkendelse er ikke almen hos danskerne. Hvis den er ved at blive det, så er det afmagten, der griber folk. Det er jo helt tosset. Derfor, af de to grunde har vi objektivt brug for at snakke meget mere om det her. Og prøve at finde ud af, hvad er det egentlig, der sker. Jeg mener ikke, at den folkelige forståelse for det eksisterer endnu. Man har ikke rigtig gjort sig klart, hvordan virkeligheden er. Og de, der gør det, bliver bange. Så reagerer de med angst. Det kan der også være grund til på en masse konkrete områder, men ikke sådan i almindelighed. SF er placeret i brændpunktet af det spørgsmål, fordi vi har de mange Nej-sigere. Netop derfor kan vi henvende os til alle danskere, fordi spørgsmålet berører alle danskere. Danmark er et lille homogent land, hvor vi har haft to nationale - to progressive - traditioner. Den ene er velfærdsstaten, den anden er Grundtvig og andelsbevægelsen, højskolebevægelsen. Danskerne værner om de to traditioner som noget meget dansk. De føler, at traditionerne trues af det, der kommer udefra - fra EF. Det er også virkeligheden i andre lande: spørgsmålet om den folkelige identitet.

Hvad er den største udfordring i fremtiden for SF?

Lige nu bliver det at få skabt forståelse for, at vi har en fælles EF politik. For ledelsen af partiet betyder det: at genvinde den tillid blandt vælgerne, som den havde før afstemningen. Det gælder om at holde sammen på partiet. Det drejer sig om at overvinde den følelsesmæssige modstand, der er mod EF politikken. Jeg mener heller ikke, at det hele skal være intellektuelt. Det skal det slet ikke. Jeg har også følelser med i min politik. Jeg er for eksempel hunde ræd for en opløsning af Europa.

Hvorfor tror du, debatten om Europa rører så meget ved følelserne?

Det er på grund af de to traditioner, vi har. De to progressive traditioner, som Grundtvig og Stauning symboliserer. De opfattes begge som nationale strategier og nationale mål. Noget man kun kan opnå i ét land. Man bliver bange for, at vores model nok skrider. De to traditioner har været drivkræfter i udviklingen af det danske samfund. Kan de kombineres med en mere kosmopolitisk indstilling - det er spørgsmålet. Der er for mig ingen tvivl om, at udviklingen i teknologi og samhandel fordrer, at nationerne integreres. Det er i virkeligheden bagstræberisk, når man vil holde på det nationale. For mig at se kommer den mere almindelige, traditionelle EF modstand til at ligge mere og mere til højre politisk. SF kom lidt for tidligt, kan man sige, i forhold til sine vælgere, men historien vil give os ret. De vælgere, der stemmer Nej til EF i fremtiden, vil ligge til højre i det politiske spektrum.

Har du synspunkter, der ikke er kommet frem i interviewet?

..... Altså, den internationale miljødiskussion har gjort det stjerneklart for mig, at hvis man står på vores suverænitet, så ender man med ikke at kunne løse problemerne. Jeg kipper med Dannebrog den dag, vi afgiver suverænitet til et internationalt organ på miljøområdet, som virkeligt har power. Hvad skal for eksempel Bangladesh med sin suverænitet, når drivhuseffekten virker, og de om hundrede år ikke længere eksisterer som nation? Det er drivhuseffekten, som de drukner af. Det er blandt andet de industrialiserede landes skyld.

Forureningen er et globalt fænomen. Det ser man tydeligt i polaregnene, som jeg kender lidt til fra den polargruppe, jeg er medlem af. Når forureningen registreres selv i udkantsområder, så der i realiteten ikke er en plet på jordkloden, der ikke er berørt af den, så kan man virkelig tale om et globalt fænomen - som kalder på en global politik.

SF Nej-siger

Pernille Frahm, MF

Hun er født i 1954. Lærer siden 1978. Hun har været tillidsrepræsentant og bestyrelsesmedlem af Frie Grundskolers Lærerforening. Medlem af SFs hovedbestyrelse siden 1988 og i forretningsudvalget fra 1990. Hun sad også i forretningsudvalgets sekretariat i 1990. Hun har været medlem af Folketinget fra 1990-1994.

Hvordan er forholdet mellem folketingsgruppen og hovedbestyrelsen?

Hovedbestyrelsen er politisk valgt. Hvert amt har et medlem af hovedbestyrelsen; men landsmødet vælger også medlemmer. Hovedbestyrelsen har den øverste myndighed mellem landsmøderne, og den tegner SFs politiske linje. Så sent som her i weekenden har vi diskuteret skattereformen og arbejdsmarkedsreformen, og da har hovedbestyrelsen meget klart givet os besked om, hvilke retningslinjer vi skal arbejde efter.

Har du andre tillidshverv?

Jeg havde en periode, hvor jeg var mere aktiv i fagforeningen end i SF. Jeg har været medlem af SF siden 1968, siden jeg var 14. Russerne besatte Prag i 1968, og det kom til at betyde meget for mange. Så var der folkeafstemningen i '72, og i '73 kom kuppet i Chile.

Jeg har mest været aktiv i partisammenhæg, knap så meget i bevægelserne. Jeg har dog været meget engageret i fagforeningsarbejde. Der var ikke nogen ungdomsorganisation i SF, da jeg gik ind i partiet. Det var efter 1967, hvor SFs ungdomsorganisation var gået med VS. Man var ved at starte en ny ungdomsorganisation; men den var ikke nået til Odense, hvor jeg boede dengang, så det blev partiet, jeg gik ind i. Jeg var med til at starte SFU afdelingen i Odense i slutningen af 60'erne.

Hvem har især påvirket din politiske holdning?

Gert Petersen har haft stor betydning for udviklingen af mine politiske ideer og måde at anskue tingene på. Pelle Voigt har også haft stor indflydelse på, hvordan jeg ser på tingene. Mine forældre har været meget aktive i politik. Min mor har både været i DKP og i SF i sin tid. Jeg har så at sige fået den politiske interesse ind med modermælken.

Hvorfor sagde du Nej til Maastricht?

Jeg mente ikke, at det, vi fik i Edinburgh, var godt nok. Jeg ville ikke kunne stemme for en ratificering af Maastricht. De undtagelser, vi har fået, er for få og for svage. Jeg er i tvivl, om de får den betydning, som flertallet i SF tror. Jeg håber, at det går bedre, end jeg frygter.

Lige efter Edinburgh-aftalen var jeg i tvivl om, hvad jeg skulle stemme. Vi skulle tage stilling til aftalen på hovedbestyrelsesmødet den 13. december 1992. Der besluttede vi, hvad vi skulle gøre som parti. Der var to grunde til, at jeg ikke på det tidspunkt havde en klar holdning: dels var det en utrolig bunke papir, vi skulle sætte os ind i, og det ganske hurtigt, dels blev jeg overrasket over, at så mange anbefalede et Ja. Derfor kom jeg i tvivl. Jeg var sikker på, da jeg læste det, at den aftale kunne jeg ikke gå ind for; men da så mange - også folk jeg havde tillid til, for eksempel Gert Petersen - anbefalede et Ja, kom jeg i tvivl, og sagde, at jeg ikke her og nu kunne sige hverken Ja eller Nej. Det tog mig et par måneder, før jeg rigtig var sikker på, hvad jeg ville stemme. I den periode talte jeg med folk, jeg har tillid til, jeg hørte, hvad der rørte sig, og jeg læste aviser.

Hvad sagde partiet til, at du sagde Nej?

Jeg var ikke den eneste; Pelle Voigt og Jens Thoft sagde også Nej. I partiet var man selvfølgelig ærgerlig over, at indstillingen ikke var enstemmig; men man viste også forståelse for, at det var et afgørende punkt, og det var et stort spring at tage, og at man ikke kunne forvente at alle kunne springe samtidig. Så jeg oplevede egentlig, at man respekterede det. Sådan må det være.

Hvordan gav du partiet besked om din holdning?

Jeg skrev et brev til gruppen. Det er bedst at gøre sådan noget skriftligt. Derfor skrev jeg til gruppeformanden, Steen Gade. Jeg bad ham om at dele det rundt på gruppemødet. Jeg havde besluttet mig i løbet af januar en uges tid eller sådan

noget før den endelige lov kom. Men jeg havde sagt til gruppen, at jeg ville tage endelig stilling, når loven forelå. Jeg ville ikke have, at de skulle læse i avisen, hvad jeg mente. Jeg ville garantere dem, at de fik at vide, hvad jeg mente før det stod i aviserne. Jeg lagde brevet til dem to dage før eller dagen før den endelige lov var færdig; men da havde jeg set udkastet.

Hvordan forventede du, at gruppen ville reagere på, at du sagde fra?

..... Jeg forventede egentlig i første omgang, at man selvfølgelig sagde: "Det er synd, at vi ikke kan være enige; men sådan må det være." De var mere bekymrede i januar, da jeg gav den endelige besked, fordi kampagnen allerede var ved at gå i gang. Man følte sig selvfølgelig usikker på, hvad det ville komme til at betyde, at SF skulle til at føre kampagne mod SFere.

Fik du en fair behandling fra partiet? Blev dit synspunkt anerkendt?

Jeg synes faktisk, at jeg har fået en fin behandling.

Nu stod jeg heller ikke alene; men jeg oplevede det som forstemmende, at vi i SF ikke kunne trække på samme hammel i denne sag. Det var selvfølgelig set på baggrund af den kampagne, der var op til 2. juni '92. Det var nemlig en utrolig positiv oplevelse. Jeg så virkelig partiet som et velfungerende og godt apparat, og der var en god politisk debat med gang i den. Det var en livlig debat, og der var overskud og liv. Derfor oplevede jeg selvfølgelig det andet som frygtelig deprimerende. At se de materialer, som mit parti ville trykke og hver gang tænke: "Åh nej, jeg håber ikke, der er for mange, der ser den". Jeg havde ikke indflydelse på, hvad der kom til at stå i materialerne.

Når jeg havde sagt, at jeg ville lave kampagne for det modsatte af, hvad partiet ville lave kampagne for, så ville jeg komme til at slide mig selv og partiet i stykker, hvis jeg hver gang ville blande mig i, hvad de skulle skrive i deres kampagnemateriale. Det ville jeg ikke kunne. Jeg besluttede meget tidligt, at det ville jeg ikke, med mindre der var tale om forslag til udformning af materialerne Nej, det ville ikke være klogt, hverken for den ene eller den anden side af spektret.

Jeg kørte selv en aktiv kampagne for et Nej. Jeg gik til møder; men jeg meddelte både i gruppen og i hovedbestyrelsen og alle andre steder, hvor man meddeler sådan noget - også udad til - at jeg ikke ville gå ud i panelmøder mod SFere. Det ville jeg ikke, fordi for mig at se handlede det om Maastricht + Edinburgh. Det handlede netop ikke om SF.

Det var min ledetråd for de møder, jeg ville deltage i. De diskussioner, jeg skulle

deltage i, skulle handle om EF. Når jeg blev inviteret til arrangementer, spurgte jeg, hvem der var i panelet. Hvis de ikke var færdige med at sammensætte det, meddelte jeg: "Jeg vil gerne komme, men hvis det bliver sådan, at der sidder en anden SF'er og anbefaler et Ja, går jeg igen." Det blev respekteret, synes jeg.

På den anden side set, repræsenterede du jo Nej-sigerne i SF, og så havde du alligevel ikke lyst til at møde en Ja-siger?

Nej! Jeg ved godt, hvad der ville ske, hvis jeg stillede op i en paneldebat mod for eksempel Holger. Det ville vise splittelsen i SF, og SF ville komme på forsiden af aviserne. Det var jeg ikke interesseret i. Det ville dreje debatten væk fra EF over mod noget, der handlede om spliden i SF. Det kunne jeg ikke se nogen grund til.

Jeg mødte mange SF'ere, der sagde: "Hvem skal vi dog stemme på næste gang? Hvad skal vi gøre næste gang?" Det var svært, og det var en af de ting, der gjorde, at oplevelsen var utrolig sørgelig. Det, at ens egne var så deprimerede.

Det er vel på en måde et spørgsmål, der ligger over partipolitik?

Ja, men problemet er større i SF end det nogensinde har været i Det Radikale Venstre og i Socialdemokratiet. Der var jo tidligere enstemmighed i SF, nemlig omkring Nej'et før den 2. juni. Nu var der pludselig to fløje i partiet på EF spørgsmålet; men der var ikke i partiet nogen tradition for at håndtere splid. Jeg ønskede at prøve og se, om vi ikke kunne klare det indenfor partiet.

Er det korrekt, at partiet, før kampagnen gik i gang, afholdt orienteringsmøder, hvor kun Ja-sigerne blev inviteret?

Det er ikke rigtigt, at det kun var Ja-sigerne, der blev orienteret om møderne. Det er heller ikke rigtigt, at Nej-sigerne fik at vide, at de ikke skulle komme; men det er rigtigt, at de i brevet fik at vide, at det var en anden kampagne, end den Nej-sigerne ville føre. Det stod i brevet ... jeg kan ikke lige huske formuleringen. Det, man ville orientere om, var partiets kampagne. Og da partiet ville lave en kampagne for et Ja, ville jeg ikke bruge en weekend på, hvordan man skulle lave en kampagne for et Ja. Hvorfor skulle jeg det? Det var egentlig det, der stod i brevet. Selvfølgelig kunne vi komme. I øvrigt blev der sendt et nyt brev ud nogen tid efter netop på grund af, at nogle tolkede det på den måde, at nu var Nej-sigerne ude i kulden.

Der blev altså sendt et nyt brev ud, som gik på, at det selvfølgelig ikke var sådan, at vi ikke måtte komme; men meningen var, at man ikke behøvede at komme. Der stod

vist også noget om, at partiet gik ud fra, at man ikke var interesseret i at deltage. Og det var jeg bestemt ikke. Jeg oplevede det som endnu mere deprimerende at høre dem, som jeg regnede med og stolede på og havde det godt sammen med, sige noget forfærdeligt vrøvl.

Man kan godt forstå, at folk, der har været med i SF ligeså længe som dig eller længere, og lige pludselig oplever, at partiet skifter side og går ud i en kampagne for et Ja, får problemer.

Det kan jeg love dig, at de fik. Jeg synes, det var jeg synes, det var dumt, forfærdeligt dumt, den måde partiet lige pludselig meldte ud på. Hvorfor gjorde Holger og de andre det? Som der står i Peter Plys, kan man ikke vide, hvad bier tænker. Altså hvorfor har de gjort det?

De siger, at de gjorde det, der var nødvendigt. Op til kampagnen før afstemningen 2. juni '92, havde man i de sidste dage før afstemningen særlig plejet en gruppe af vælgere, der var i tvivl og lovet dem, at et Nej ikke betød, at man blev smidt ud af EF, og at det ikke betød, at man blev smidt ud af Det Indre Marked, og at det ikke betød og så videre og så videre. Nej, SF ville bare kræve nogle ændringer af Maastricht. Man ville acceptere, at de andre eventuelt gik videre. Det var, hvad der skete de sidste dage inden 2. juni. Jeg tror, at man måske har følt sig meget forpligtet over for den gruppe af vælgere. Og det har så, efter min mening, gjort, at man har glemt SFs kerne vælgere.

Det har jo vist sig, at 80-90 pct. af SFs vælgere også stemte Nej ved afstemningen den 18. maj, så teorien er næppe holdbar?

Nej; men det har heller ikke været en gruppe i SF, man har tænkt på, snarere befolkningsmidten. Da man lavede Det Nationale Kompromis, har man ikke sigtet på SFere. Man har sigtet på midten af befolkningen. Det er et spørgsmål, der går på tværs af hele befolkningen, et spørgsmål om top og bund, mere end det er et spørgsmål om partifarve. Mit helt grundlæggende udgangspunkt er, at SF skal sigte mod at repræsentere bunden. Det er vores opgave. Ellers har vi ingen berettigelse.

Er SFs problem ikke endnu større end Socialdemokratiets? Toppen er meget langt fra bunden i SF, mens Socialdemokratiet er mere eller mindre kløvet midt over. Det er vel faktisk kun hovedet, der er med i SF?

Der er vel ingen, der ved, hvordan det ser ud i partiet som sådan. Der er nok ikke nogen, der ved, hvor stor en del af partiets medlemmer, der har stemt det ene eller

andet. Jeg har dog nogle mærkelige oplevelser med folk, der kommer og fortæller mig, at de har stemt Ja i Vig på det der ekstraordinære landsmøde, og de har stemt Ja i Tilst, men at de den 18. maj har stemt Nej. Det er næsten ... en form for politisk skizofreni, og det synes jeg ikke er godt.

Var de var bange for, at partiet ville blive sprængt, hvis de ikke sagde Ja ved de hovedbestyrelsesseancer?

Det er, fordi de forstår logikken. Jeg forstår også meget af logikken i det, der er sket fra partiets side. Udviklingen fra 2. juni via nogle forskellige vedtagelser i hovedbestyrelsen til Det Nationale Kompromis. Derefter videre forhandlinger og så endelig Edinburgh-aftalen. Der er en rød tråd, der løber igennem det. Jeg oplever det lidt i retning af, at hvad fatter gør, det er det rigtige. Han går ud med en hest og kommer hjem med en pose rådne æbler. Holger forhandler. Han forhandler og han forhandler og han forhandler. Og det han kommer hjem med er godt og rigtigt. Jeg var selv med til Det Nationale Kompromis. Vi havde på et hovedbestyrelsesmøde en meget grundig diskussion om indholdet i Det Nationale Kompromis. Vi var flere, der sagde: "OK, det æder vi", fordi det var et kompromis. Der er nogen ting, vi ikke er tilfredse med, der er nogen ting, der ikke er gode, der er nogen ting, der er dårlige, der er meget der er godt. Vi æder det. Men forudsætningen ... mine forudsætninger for at godkende Det Nationale Kompromis var at flere ledende kadre i partiet garanterede, at det ikke ville kunne gennemføres uden at åbne Maastricht. Det vil sige, at jeg skal ikke være nødt til at ratificere en traktat, jeg lige har været ude for at samle et flertal imod. Det var en af mine forudsætninger, at Maastricht skulle genforhandles, altså at der kom en ny traktat. Men det fik vi ikke. Vi fik derimod en ensidig dansk erklæring om, at der skal laves folkeafstemninger hver gang, man ændrer i traktaten. Og man fik en sejhed, kan man sige, i unionsudviklingen, der gør, at jeg tror, at det bliver svært at lave en yderligere suverænitetssafgivelse og en yderligere integration for Danmarks vedkommende.

Det er det, vi har fået. Og det kunne vi have fået alligevel. Der er intet af det, vi ikke kunne have gjort, selv om vi havde fået et Ja den 2. juni sidste år. De undtagelser, vi har fået i Edinburgh, er undtagelser, vi havde i forvejen i følge Maastricht. Der er kommet særlige protokoller til på forskellige områder, og vi har fået nogle uddybninger og nogle klarere definitioner. Men i sin helhed mener jeg, at Edinburgh-aftalen er en utrolig dårlig behandling af et lille land, der har været et umådelig velopdraget og pænt EF medlem i 20 år. Jeg mener, at vi er blevet utrolig skidt behandlet, og det tyder ikke godt.

Hvordan kan det være, at politikerne i Folketinget vil gå med til det?

Du må huske på, at de fleste var gået med på Maastricht. De fik sig imidlertid en forskrækkelse den 2. juni. Den udkrystalliserede sig i den ensidige danske erklæring. Politikernes lære er: "Vi tør ikke selv tage ansvaret for mere her. Hver gang vi skal gøre noget, så skal vi have befolkningen inddraget. Befolkningen skal være medansvarlig for, hvad der sker hver gang."

Der var en socialdemokrat der sagde til mig, at hun mente, at socialdemokraterne den her gang havde stemt Ja af høflighed over for partiet.

Det tror jeg også. Det, at Socialdemokratiet sad ved magten, har fået flere socialdemokrater til at stemme Ja. Der er yderligere det, at de kun havde siddet ved magten i ganske få måneder. At gå ud og give dem en begmand ved den først givne lejlighed, det ville være for stærkt. Jo, det har flyttet en masse stemmer - ingen tvivl om det. Jeg tror egentlig, at SF i højere grad har fået overtalt socialdemokratiske vælgere end SFs egne vælgere. Det synes jeg også, det tyder på i meningsmålingerne. SF har mere påvirket socialdemokrater og måske radikale end dets egne vælgere.

Hvilke planer har du for dit fremtidige arbejde omkring unionen?

Jeg vil selvfølgelig arbejde for, at man får stoppet integrationen. Jeg vil arbejde for, at man får et EF med en anden struktur, så vi kan lave flere typer af samarbejde i Europa. Jeg vil arbejde for, at den centralistiske beslutningsmodel i EF, bliver lavet om. Den er skadelig, den er langsommelig og den er dyr.

Hvilke muligheder har du? I folketingsgruppen sidder du næsten blandt lutter Ja-sigere?

Umiddelbart er mine muligheder ikke store. I hvert fald ikke, hvis jeg skal gøre det selv; men det tror jeg heldigvis heller ikke, at jeg skal. Jeg tror egentlig, at de ting, jeg går ind for, er nogle af de ting, som SF som sådan også vælger. De er også nogle ting, som mange radikale og socialdemokrater kan tilslutte sig. Og det er det, der gør, at det ikke ser helt så håbløst ud.... Selv om det, som jeg sagde før, var en deprimerende og sørgelig oplevelse med kampagnen op til 18. maj, tror jeg alligevel på, at der er tid til at vinde et nyt slag. Vi har nogle muligheder, fordi vi har nogle fælles visioner om, hvad der skal gøres nu. Dem må vi se at få udmøntet, så vi kan fokusere kræfterne. Det er blandt andet nogle af de ting, jeg nævnte før, altså noget med at bekæmpe centralismen, lave en yderlige demokratisering, skabe betingelser for et bedre miljø.

Samarbejde indenfor og udenfor EF skal styrkes. Hele Østersøområdet ligger jo udenfor EF, og det er afgørende for det, vi arbejder sammen om i EF. Hvis det kommer til at foregå i EF regi, så vil nogle af Østersø-staterne komme til at føle sig utrolig dårlig behandlet, fordi de er randområder til EF. Hvis man laver det i et andet regi, så vil de være i centrum. Det, synes jeg, skal SF arbejde for. Arbejde for at modvirke integration, og arbejde for en bedre behandling af Østeuropa og arbejde for, at arbejdet i EF sker i en samdrægtig ånd og med respekt for medlemsstaternes suverænitet. Så vil man alligevel kunne lave fælles aftaler og minimumsregler.

Maastricht er ikke ratificeret i flere andre lande. Hverken England eller Tyskland har ratificeret den. Tror du, at der er mulighed for at stoppe "toget" nu, hvor danskernes chance blev tabt på gulvet?

Jeg tror, at der er en mulighed; men den er lille. Jeg ved, at der er mange Nej-sigere, der tror, at 18. maj var vores sidste chance. Personlig tror jeg, at det europæiske projekt er uigennemførligt. Hele projektet er urealistisk. Det sørgelige er, at vi spilder så meget tid og så mange ressourcer på det, og vi har faktisk ikke den tid. Det mener jeg ikke, vi har. Jeg håber, at det går hurtigt med sammenbruddet.

Der er mange Nej-sigere, der ganske enkelt ikke kan forstå, hvorfor de ledende politikere nægter at indse, at det er et urealistisk projekt. Det virker meget paradoksalt, set udefra?

Ja, det gør det. ... Det er næsten surrealistisk, næsten Kafkask. Vi er fanget i en fælde - et projekt, som ingen bryder sig om. Det store flertal går i virkeligheden ikke rigtig ind for det. Og alligevel så fortsætter vi.

Der er flere Nej-sigere, jeg har talt med, der over for mig har været inde på, at det er ren og skær på grund af karriere. Det er den vej vinden blæser, og hvis man som politiker i Danmark skal gøre sig nogen ambitioner om at komme videre, så skal vi ind i EF. Tror du, at det er så simpelt?

Nej, og jeg tror ikke, at politikere generelt er så korrumpere. Der er sikkert nogle, der tænker sådan; men det er ikke det, der er forklaringen. Jeg tror mere, at det har at gøre med usikkerhed, utryghed, angst for fremtiden. Der er angst for opløsning, for anarki og nihilisme, og det synes jeg, der er al mulig grund til at være angst for. Se blot på udviklingen i Tyskland i mellemkrigsperioden. Og så klamrer man sig til de strukturer, man har. Jeg tror mere, at det er sådan noget.

Men immervæk, de sidder på toppen og har den bedste udsigt, og så er de angst?

Man har ikke nødvendigvis en god udsigt, fordi man sidder på toppen. Det kommer an på, hvor langt ned man kan se. Man kan måske se sit eget niveau og ud til siderne; men hvad der foregår nede under bjerget, ved bjergets fod, det er det ikke sikkert, at man ser.

Hvordan, synes du, informationsniveauet omkring EF er?

Al information, man får fra EF, ses gennem farvede briller. Enten kan man lide det eller man kan ikke lide det. Sådan er det. Og så kan man ind imellem få nogle meget tunge juridiske dokumenter, der drejer sig om, hvad der rent faktisk er ved at blive besluttet; men jura er ikke objektiv. Den er også åben for fortolkning. Jeg har det, som alle mennesker har. Jeg har en overbevisning, min indre retningspil. Det har andre mennesker også. Vi er ikke bedre rustet til at se, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert, og se hvad vi skal gøre. Fremtiden er så uvis.

Du sagde, det havde været utroligt deprimerende at være med i kampagnen. Hvordan påvirkede det dig?

Jeg følte mig forpligtet til at prøve få depressionen til at lette, få de gode mennesker til at blive i partiet, få dem til ikke at opgive at lave politik, få dem til at engagere sig, slås for deres synspunkter. Helst indenfor SF. Mange af mine venner valgte at gå. Det var sørgeligt.

Er der noget, vi ikke har været inde på i interviewet, som du synes, skal frem?

Der er en ting. Nogle SFere vil mene, at vi ikke har ændret kurs; men at virkeligheden har ændret sig. Andre vil mene, at vi har ændret kurs, og at vi skal forklare os. Atter andre vil mene, at vi har ændret kurs, og det skulle vi ikke have gjort. Jeg mener helt oplagt, at SF har skiftet standpunkt. Nogle SFere lider oven i købet af den vildfarelse, at SF har ændret verden, at SF har ændret Socialdemokratiets EF politik og EFs politik, og at Edinburgh-aftalen er et resultat af det. Det kan man så le af eller græde over ... Enten er det et udtryk for naivitet eller det viser, at man har en viden, der ikke kommer åbent frem.

Du sagde før, at vi alle har en indre retning. Og det er selvfølgelig klart, at du har det, fordi du godt ved, hvad du står for. Men det må være lidt mærkeligt, at folk omkring dig har en retningspil, der lige pludselig kører skiven rundt?

Det er en meget mærkelig oplevelse. Der er også en del, der har prøvet at få mig omvendt ... Det er fair nok. Vi har også råbt og skreget efter hinanden. Jeg har siddet i redaktionsudvalg på landsmøderne. Der bliver der råbt og skreget, også når vi kommer ud på de små timer; men det ender alligevel altid med, at man kan tale sammen. Og så længe det gør det, synes jeg ikke, at det gør noget, at man skælder hinanden ud, kommer til at fortale sig og råber af hinanden engang imellem.

Tror du ikke, at de planer, der er for en ny partidannelse, rummer en trussel, specielt for SF?

Jeg kan ikke rigtig se det. Jeg kan ikke se, at nogle af initiativerne bliver til noget. Nogle af dem gør i hvert fald den samme fejl som Folkebevægelsen i sin tid gjorde. De vil spænde helt fra det ene til det andet. Og de vil få det samme problem, som Folkebevægelsen havde. Man ved ikke, hvad kursen er, og så oven i købet lave det til et politisk parti. Det er noget helt andet, at lave det til en sag, at man har et felt, man arbejder på. Det kan jeg godt se har en berettigelse.

Er du aktiv i Nej-bevægelsen?

Nej, det kan jeg ikke sige. Jeg har været med på et enkelt møde i det, der kalder sig Folkesocialister mod Unionen, et netværk af Nej-sigere i SF. Men ikke mere aktiv end jeg er i SF, og det er en af de ting, jeg er aktiv med. Jeg er heller ikke med i JuniBevægelsen.

Centrum Demokrat JA-siger

Peter Duetoft, MF

Han er født 1950 i Nykøbing F, men han betegner sig selv som "Holbæk'er", for det er der, han er opvokset. Blev student i 1969. Har bifag i historie fra Københavns Universitet i 1976. Han karakteriserer sig selv som en modsat 68'er, fordi han som ung arbejdede inden for det etablerede politiske system. Medstifter af Europæisk Samling og Europahøjskolen, Møn, i 1976. I Europabevægelsen 1978-1981. Landsformand for CD 1978-1987. Han var medlem af Komiteen for en Europæisk Union 1983-1985. Formand for Den Danske Fælleskomité for Israel fra 1990. Har været medlem af Europa-parlamentet 1987-1988. Blev medlem af Folketinget i 1988, valgt i Aalborg Øst i Nordjyllands Amt. Næstformand i Markedsudvalget i 1991. Formand for Finansudvalget fra 1994. Gruppeformand for CD fra samme år.

Fortæl mig lidt om din baggrund for at gå ind i politik?

Der er en højtravende forklaring, og der er en dagligdags forklaring. Jeg blev student i '69 og kom til København og begyndte at læse historie på universitetet. Der oplevede jeg verdensbankdemonstrationerne i '70 som tilskuer. Jeg mente, at der måtte være en anden måde at føre politik på end ved at smide med brosten. Derfor valgte jeg så at gå ind i det etablerede politiske system. Ejendommeligt nok kommer jeg fra et rimeligt upolitisk hjem. Min far var med i en vælgerforening; men kun fordi det var man, når man var erhvervsmand og havde en fabrik. Så han var medlem af Det Konservative Folkeparti, for det var man i en provinsby på det tidspunkt. Min mor var upolitisk, men hun meldte sig til sidst ind i CD.

Den praktiske vej ind i politik var, at man - efter et stykke tid på universitetet, et halvt år eller sådan noget - startede Moderate Studenter. Jeg fik pludselig en opfordring til

at være med, og det, mente jeg, kunne da være meget skægt, og så var jeg med der. Jeg blev valgt ind i studienævnet. Moderate Studenter blev boykottet, så vi skulle gå igennem sådan en menneskesværm af demonstranter for at komme til møde ... Det førte så direkte over i et parti, og det skal jeg ikke trætte med. Det var et hav af tilfældigheder, der gjorde, at jeg sidder her i Folketinget for CD i dag. Jeg meldte mig bare ind. I løbet af det første halve år mødte jeg de rigtige mennesker, og som 28-årig var jeg landsformand. Sådan kan det gå.

Hvem har været afgørende for dit syn på europæisk politik?

Jeg kan ikke præcis sige, at det gjorde den og den Mit europæiske syn er nok i høj grad et resultat af, at jeg brugte utrolig mange kræfter på tysk historie fra 1918-1933. Jeg indså, hvordan det internationale samfund begik den ene fejltagelse efter den anden. Man straffede tyskerne og skabte dermed dolkestødslegenden. Det var grundlaget for Hitler og også kommunisterne for så vidt. Tyskerne følte sig forrådt af Weimar republikken. Dertil kommer, at omverdenen med franskmændene i spidsen ikke var specielt hjælpsom. Hver gang det gik galt i Tyskland, ville franskmændene bare straffe dem endnu hårdere. Jeg så EF som løsningen på Europas problemer. Af virkeligt inspirerende personer vil jeg fremhæve Monet og Schuman. Jeg vil heller ikke lægge skjul på Erhard Jacobsens indflydelse. Som landssekretær og næstformand rejste jeg meget med Erhard. Jeg optog hans taler på bånd. Jeg har simpelthen stakkevis af kassettebånd liggende med hans taler, forsamlingshustaler, fra den periode. Jeg lærte meget af de samtaler, vi havde. Mange af talerne handlede om Europa og EF. Det var med til at forme min indstilling og mit engagement i Europa.

Hvad var så Erhards baggrund?

Det er den samme. Han har hele tiden opfattet EF som fredsbevarende. Det er langt vigtigere end det økonomiske. Men den europæiske idé havde tag i mig allerede i min universitetstid. Sammen med nogle studiekammerater startede jeg det, der hedder Europæisk Samling. Det var engang i '76, vil jeg tro. Den var meget pro-EF. Vi var mere føderalister, end Europabevægelsen var.

Du har også været medlem af noget, der hedder Komiteen for den Europæiske Union fra 1983-1985?

..... den komité, unionskomiteen, var for tidlig ude. Den blev skabt af Ove Guldberg sammen med blandt andre mig. Vi var seks mennesker. Den blev skabt for tidligt i

den forstand, at den nok havde haft en langt større mission op til folkeafstemningen 2. juni '92; men den blev skabt allerede på det tidspunkt, fordi Guldberg regnede med, at diskussionen om Det Indre Marked ville ende meget hurtigere i en europæisk union, end den viste sig at gøre. Guldberg mente, at det var vigtigt, at der kom en tilkendegivelse fra Danmark, der sagde, at den skulle vi med i. Vores kraft blev ringe, fordi vi tog diskussionen op på et tidspunkt, hvor der ikke var så meget skub i den ude i Europa.

Tanken var god nok, men det var et udtryk for meget dårlig timing, fordi vi var for optimistiske med, hvor hurtigt integrationen ville gå. Det var en rent dansk foreteelse. Vi havde dog et vist samarbejde med Europabevægelserne i de andre EF-lande. Mit indtryk af dem var, at de var langt mere føderalistiske, integrationistiske, end den danske Europabevægelse i hvert fald var; men det har ændret sig noget. Den danske Europabevægelse koncentrerede sig på det tidspunkt i høj grad om Europarådet og ikke meget andet. De folk ude i Europa, som vi havde samarbejde med, var lige så unionsvenlige, integrationsvenlige som komiteen. Vi var i virkeligheden deres virkelige pendant uden nogen sinde at blive en bevægelse.

Hvad kunne du godt tænke dig at opleve igen?

Jeg vil gerne være medlem af Europa-parlamentet igen. Af flere grunde. For det første fordi jeg tror på Europas samling og den europæiske tanke. Den folkelige debat burde egentlig i meget høj grad køres af EF-parlamentarikerne. Den anden grund er, at der stilles større krav i Europa-parlamentet. Man kører nogle længere diskussioner. Man kan måske sige, at der er mindre indflydelse; men der er mere sus dernede. At komme hjem fra Europa-parlamentet til Folketinget var lidt som at komme hjem i andedammen. Der er simpelthen et større perspektiv i at skabe et system, der gør, at vi overhovedet har fred i Europa.

Hvad er det vigtigste, du har udrettet i EF?

Det vigtigste, jeg har lavet på den europæiske scene, lavede jeg i forgårs. Det lykkedes mig at få sat arbejdsløsheden på dagsordenen. Vi havde et møde med alle markedsudvalgsformændene i EF. Det foregik nede i Bruxelles. Jeg var med i stedet for Ivar Nørgaard. Formændene skulle forberede sig til et stort fællesmøde. Jeg foreslog, at man til det kommende møde i november [1993] i Bruxelles skulle diskutere arbejdsløshed. Jeg fik på dagsordenen, at man skulle diskutere arbejdsfordeling. Alle de andre ville kun diskutere konkurrenceevne og valutauro og ØMU og hvad ved jeg. Jeg imødegik dem og sagde: "Kære venner, hele denne her diskussion har vi haft i ti år i Danmark, og vi kan se flere og flere arbejdsløse. Vi kommer ikke uden om at diskutere en fordeling af arbejdet og orlovsordninger og al den slags og dermed også, hvad vi skal gøre ved fritiden." Det er i høj grad et

europæisk problem. Og den købte de søreme. Så det blev dagsordenen til november. Dér har jeg fået lov til at være med til at styre den del af debatten ind.

Uden for systemet har jeg kæmpet for at fremme EF og Europatanken. Jeg er til møde et sted mellem 100 og 150 aftener om året, og da er EF tit hovedemnet. Jeg elsker at være ude og diskutere. Og det sker altså mindst to gange om ugen. I mødesæsonen, fra oktober til marts-april, er jeg nok ude fire aftener og en halv weekend hver uge. I hvert fald to trediedele af møderne, handler nu om EF. Dét stykke arbejde bør være vigtigt. Den folkelige debat skal vi tage. Jeg hører gerne modstandernes argumenter. Der er nogle tilhængere, der siger, at det gider de ikke.

Hvad har gjort det største indtryk på dig hidtil vedrørende EF?

... Det største indtryk - det var da jeg hørte paven tale til Europa-parlamentet. En helt igennem utrolig oplevelse, fordi man pludselig står over for et menneske med en overnormal udstråling. At høre hans meget menneskelige budskab til Europa-parlamentet om, at Europa ikke skal gentage sine gamle fejl. Det var virkelig stærkt og svært at gengive. Det bekræftede mine egne fordomme, nemlig at den gamle orden, der herskede, før EF for alvor startede i midten af 50'erne, kun havde bragt ulykker, og at det, vi er i gang med, kan være det, der skaber stabilitet i Europa. Det har nok været dén enkelte episode, der var virket stærkest på mig.

En anden oplevelse var at komme til Kruså for et par år siden og se, at dér sad der tre flag i stedet for to: det tyske, det danske og det for EF. Det var for mig symbolet på, at nu var vi der. For mig er der ingen modsætning mellem at være dansker og at være europæer. Jeg er stolt af Dannebrog dernede, men jeg er ligeså stolt af det blå EF-flag. Det er sådan noget, der varmer. Jeg er meget fascineret af symboler. De har en betydning. Det er let nok at grine af det; men jeg tror, at symbolerne har en betydning for den folkelige forståelse.

Hvad har været din største sejr i EF-arbejdet?

Det var, at vi fik Maastricht hjem. Det lykkedes. Der skulle to skud til, men det lykkedes altså. Vi har ikke vundet helt endnu, men alligevel er den 18. maj den definitive beslutning om, at vi er med. Vi kunne være sprunget endnu en gang, men nu er vi så integrerede, at nok ville vi kunne bremse, men vi ville stadig være med. Man kan sige, at hvor 2. oktober 1972 naturligvis var vigtig i og med, at vi overhovedet sagde Ja, fik vi den 18. maj en bekræftelse på, at vi også har et vist politisk ansvar. Det har vi ikke diskuteret nok fra indmeldingen i 1972 til den 18. maj 1993. Det var kun økonomi, vi snakkede om dengang. Den 18. maj fik vi ligesom fastslået, at nu må der godt snakkes om noget mere.

Hvad er ikke lykkedes for dig i dit EF-arbejde?

At jeg ikke blev valgt til Europa-parlamentet sidste gang i 1989. Jeg var stillet op som nr. 2 på vores liste, og vi fik to mandater. Men jeg fik ikke stemmer nok. Det var Erhard Jacobsen og Frode Nør Christensen, der kom ind. Der er flere forklaringer på det. Jeg var rimelig ukendt dengang - det er først nu, hvor de to seneste folkeafstemninger har hjulpet mig til en EF-profil, at folk kender mig. Den anden er, at i et parti, hvor ét medlem - altså Erhard - får 130.000 af de 150.000 stemmer, der er personlige, er det sådan set ligegyldigt, hvem der får næstflest stemmer. Det behøver ikke at være mange stemmer, der skiller nr. 2 og nr. 3. Frode, der havde været minister, men ikke havde nogen Europaerfaring overhovedet, var noget mere kendt end jeg, der ikke havde været minister, men som havde Europaerfaringen. Der talte ministerposten højest. Det var ikke en fejltagelse, for jeg kunne ikke ændre noget ved det; men det var den største skuffelse.

Hvordan har du bidraget til de historiske beslutninger fra 1972 til i dag?

I 1972 bidrog jeg ikke Jeg var ude at hænge plakater op. Det var alt, hvad jeg gjorde på det tidspunkt. Jeg var ude med en lastvogn sammen med nogle andre folk fra Moderate Studenter og satte på skift socialdemokratiske plakater op og plakater for Komiteen for EF, Kampmann var formand for den et stykke tid. Jeg har i øvrigt to af dem hængende hjemme i mit soveværelse. Der var sat så mange op, så ville jeg af historiske grunde gerne have to af dem. Når jeg vågner om morgenen, så står der Ja til EF ovre på den modsatte væg. Så jeg bliver mindet om det.

I 1986 var jeg mere på banen. Da så jeg det som en opgave at forsøge at fortælle om den politiske side af EF. Debatten op til 1986 afstemningen var alt for meget fokuseret på Det Indre Marked og ikke på de ting, der var ved at ske omkring det politiske samarbejde. Jeg tonede den politiske side op.

Men hvorfor var den så undertrykt, den politiske diskussion?

Det var den, fordi man lige siden '72 købte folk ... I 1972 stillede de fire statsministre sig op og fortalte, at alting blev billigt, ikke? Man gjorde det igen i '86. Det var en fejl, en stor, stor fejl.

Var det ikke en nødvendighed for at få folk til at acceptere det?

Det gør det ikke spor bedre. Jeg vil ikke sige, at det var egentlig uærligt; men det var uklogt. Det havde været uærligt, hvis det var løgn; men man fortalte bare ikke resten. Det var en delforklaring. Hvis man ser på Ivar Nørgaard, så mente han i '86, at der var grænser for, hvad vi havde lovet i '72. Han mente, at det bare var et økonomisk samarbejde, vi havde indladt os på, og at vi havde taget afstand fra alt det politiske. Derfor var han - og også de øvrige socialdemokrater - imod i '86. De mente simpelthen, at EF pakken gik ud over, hvad vi havde lovet i '72, hvor det kun var økonomi. De mente det rent faktisk af et godt hjerte, så derfor var det ikke løgn; men det var uklogt.

Hvad var det, Nørgaard havde misforstået i 1972?

Det ville være at gå for vidt at hævde, at han havde misforstået det -det var jo ham, der skrev under på det

Men du siger nu, at han i '86 havde misforstået, hvad han gjorde i '72?

Det gjorde han i den forstand, at han må have troet, at EF medlemskabet kun drejede sig om økonomi. Bevidst eller ubevidst har han underbetonet det politiske indhold af tilslutningen i '72. På topmødet i København hen mod slutningen af 1972 skrev man under på unionen. Det var Anker, der skrev under på, at unionen skulle være endemålet. Skal man være venlig, tror jeg, at både Anker Jørgensen og Ivar Nørgaard opfattede det som det sædvanlige europæiske flip noget med ceremonier og nogle ordspil og fred-i-vor-tid og bla-di-bla. "Vi skriver sgu under, for det bliver jo alligevel aldrig til noget." Og det havde de egentlig også historisk belæg for meget langt hen ad vejen. Der blev skrevet tykke rapporter: Spinelli, Werner i 1970 og Tindemans i 1976. Alle beskrev de målet for EF, altså unionen og Europas Forenede Stater. Og de blev alle lagt hen på hylden. Der var sådan set ikke noget at sige til, at de nok mente, at det bare var det der almindelige sydeuropæiske ord-skvalder. Jamen hele ideen var for utrolig. Politikerne herhjemme er vant til ganske almindeligt, pragmatisk, solidt, dagligdags samarbejde. "Ved jorden at blive, det tjener os bedst." Der var mange, der sagde Ja i 1972 - blandt andre også Schlüter, der mente, at "unionen var stendød" - der åbenbart endnu ikke havde opdaget, at man faktisk mente det alvorligt.

Tror du Schlüter troede på det, han selv sagde?

Ja, det tror jeg bestemt. Og han tror på det den dag i dag. Han havde jo problemer i

kampagnen op til afstemningen den 2. juni 1992 med at forklare sig, når han blev konfronteret med sit lille bonmot. Hans forklaring gik på, at det er en anden union, vi har i dag end den, som var planlagt. Han mente, at det, at ordet "føderalt" var blevet strøget i Maastricht, var vendepunktet. Det blev bekræftelsen for Schlüter og de konservative på, de havde ret i '86. De opfattede unionen, der var planlagt i 86 som et føderalt Europa, altså et Europas Forenede Stater, og de opfatter Maastricht som et ikke-føderalt Europa. Maastricht går efter deres mening ikke mod Europas Forenede Stater, men derimod et fædrelandenes Europa.

Ved folkeafstemningen den 2. juni 1992 betalte politikerne regningen for, at de ikke havde brugt det politiske argument i kampagnen op til 2. oktober 1972. I 1992 kunne man ikke længere bruge det økonomiske argument. De havde simpelthen forregnet sig. Man kan ikke igennem 20 år forklare folk, at vi er i EF af økonomiske grunde og så på 3 måneder forvente at omvende disse økonomisk fikserede borgere til det synspunkt, at nu er det af politiske grunde, vi skal stemme Ja. Det måtte jo mislykkes. Sat lidt på spidsen, kan man godt opfatte 2. juni 1992 som en sejr. Vi tabte og det var ærgerligt; men man har aldrig nogensinde fået næsten 50 pct. af den danske befolkning til at acceptere et politisk samarbejde i EF, fordi man aldrig har konfronteret dem med det. I meningsmålingerne har 8 pct. af befolkningen sagt, at de gik ind for Europas Forenede Stater og 20 pct. kunne måske lide noget af det andet. Pludselig fik du faktisk halvdelen til at gå ud og sige Ja til det! Selv om de aldrig havde hørt om det før. Det er et enormt antal, det var bare ikke nok. Hvis man i '72 og specielt i '86 havde tonet det politiske højere op, havde vi ikke haft de problemer. Vi har ikke taget en Europadebat i Danmark; det er det, der er problemet. Vi har skøjtet hen over problemet og troet, at det var et tag-selv-bord af økonomiske goder uden at se, at der var en politisk side af det. Vi kunne ligeså godt være blevet i EFTA. I virkeligheden var det jo et frihandelsområde, vi drømte om. Og dét var ikke noget politisk samarbejde....

Hvad bidrog du med i '92?

Jeg bidrog ved at gå ud og kæmpe for et Ja. Jeg var i TV og jeg holdte foredrag. Jeg underviste også foredragsholdere over en aften eller en lørdag, hvor jeg gennemgik europæisk politik ud fra mit synspunkt for at give dem argumenter, som de kunne bruge i deres foredrag. Endelig har jeg skrevet EF-pjecerne for CD. Det er, hvad jeg bidrog med den 2. juni.

Hvad så op til den 18. maj 1993?

Jeg var så heldig at få partilederrunden i Danmarks Radio. Det var meget

motiverende at sidde der sammen med de andre og slås for sagen. Jeg forsøgte at hjælpe SF ved at spille den utilfredse tilhænger, altså den tilhænger, der i virkeligheden ikke ville have et discount-Maastricht, men som nu var nødt til at æde den, fordi der var lavet et nationalt kompromis. Denne utilfredse tilhænger gik så ud og forklarede - hvad jeg gør af et ærligt hjerte - at han var imod de danske forbehold, men hvis vi sagde Nej til det hele nu, hvad jo nogen af de varme tilhængere ville, så ville vi komme i den situation, at vi var helt uden for EF. Så ville vi ikke have nogen chance for at redde det i land senere. Jeg kom til at spille sammen med nogle stykker til. Her i Folketinget var det mig, som spillede rollen som den, der forsøgte at samle de varme Ja-sigere op, som ellers i skuffelse ville stemme Nej. Sammen med Uffe, der selvfølgelig havde langt større slagkraft, sagde jeg: "Det her er diskussionen nu, men i løbet af en årrække er vi nødt til at tage den op igen. Ingen skal igen kunne sige, at unionen er stendød." Der var én, der skulle sige, at forbeholdene ikke varer evigt, og at situationen kan ændre sig, så vi er nødt til at hæve dem. For det tredje brokkede jeg mig over SFs indflydelse. Det gjorde jeg, dels fordi jeg mener, den var for stor, dels for at hjælpe SF. JuniBevægelsen ville jo have svært ved at angribe SF, når partiet havde en føderalist som mig på nakken. Følgelig kritiserede jeg SF for deres - alt for - store indflydelse og for at have fået ødelagt Europa-tanken.

Var I indblandet i Det Nationale Kompromis?

Nej. Vi blev selvfølgelig præsenteret for det, som de tre partier [SF, Det Radikale Venstre og Socialdemokratiet] havde strikket sammen. Formelt var vi altså med, men ikke reelt.

Regeringen skulle have et alibi for en ny folkeafstemning om Maastricht. Den skulle kunne sige, at Danmark havde fået nogle ændringer. De fik to fuldstændig hæmningsløst ligegyldige detalje-rettelser til Maastricht, så de kunne sige, at de havde fået nogle ændringer. Der var intet i grundlaget, der var intet i hovedlinjerne, der var ligegyldigt. Det eneste, vi havde nogen indflydelse på i de forhandlinger - i øvrigt sammen med Venstre - var, at vi nægtede pure at skrive under på en håndfæstning, som SF ville lave, nemlig at vi skulle binde os til ikke at stille forslag om at hæve forbeholdene inden for næsten al evighed. Og det nægtede vi. Vi lovede ikke at ændre forbeholdene uden folkeafstemning; men vi ville ikke binde os til ikke at komme med forslag om det, hvis vi syntes, at det var det rigtige at gøre. Der er jo ingen, der siger, at vi ikke om to eller tre år bliver nødt til have en fælles asylpolitik på et helt andet niveau end det, man kan gøre nu, og så er vi måske nødt til at hæve forbeholdene. For slet ikke at tale om forsvaret!!

Jeg var faktisk den eneste tilhænger, der var imod Det Nationale Kompromis. Jeg gik offentlig ud og fordømte det. CD gik ind for det, men jeg gik som den eneste imod. Og havde der været en afstemning i sagen om Det Nationale Kompromis, så havde

jeg stemt Nej. Men jeg stemte for Edinburgh. Nu skal jeg fortælle dig, hvorfor jeg var imod Det Nationale Kompromis. Der var faktisk kun ét eneste punkt i Det Nationale Kompromis, jeg var imod, alt det andet kan jeg sagtens leve med. Der var det ene punkt, at vi skulle stå uden for unionsborgerskabet. Det gjorde for mig, at danskere blev anden rangs borgere i EF. Faktisk har vi i Edinburgh accepteret unionsborgerskabet, som det står i Maastricht, men har så til gengæld ikke forpligtet os til at gå videre, hvis der er andre, der vil det. Det er bare gået hen over hovedet på de fleste.

SFerne, opdagede de det ikke?

Jo, det gjorde de. Og da der skulle dannes regering i februar 1993 var Steen Gade og Holger K. Nielsen der straks. De sagde, at hvis jeg blev minister, så ville de undergrave regeringens EF-troværdighed hæmningsløst, fordi jeg havde stemt imod Det Nationale Kompromis. Jeg siger ikke, det var derfor jeg ikke blev det, men det blev brugt meget af SF her i foråret. Så de havde opdaget det. I øvrigt mener de det.

Er det dig, der har sørget for den ændring fra Det Nationale Kompromis til Edinburgh?

Nej, overhovedet ikke; men det er klart, at hvis man har en minister siddende, som har undsagt Det Nationale Kompromis, så er det lige meget, om han har stemt for Edinburgh, så vil de kunne skabe spørgsmålstejn ved om regeringen står fast på Det Nationale Kompromis. Det var sådan, de forsøgte at sige.

Specielt de sydlige lande opfatter unionsborgerskabet som det egentlige symbol på fællesskabet. Derfor kunne de ikke acceptere danskernes stilling. "Hvis ikke man kan være unionsborger, så kan man heller ikke være medlem af EF." Så skarpt havde de trukket linjerne op. Danskernes Nej til unionsborgerskabet betød, at vi sagde Nej til, at danskerne skulle have samme rettigheder i andre lande som dem, vi tilstod andre landes borgere i Danmark. Det forstod de simpelthen ikke.

Men hvad mener du reelt danskerne ville risikere ved at være B-borgere, som du kalder det? Hvorfor skulle vi høre på, hvad andre ikke vil acceptere?

Der er to sider til det, den formelle og den reelle. Jeg ville synes, at det var fuldstændig sindssygt, at jeg som dansker i Paris ikke kunne få lov at stemme til Europa-parlamentet i Paris, mens den franskmand, der boede i Danmark, kunne stemme til Europa-parlamentet i Danmark eller til kommunevalget. Hvis jeg står på

Bali og har problemer, så ville tyskeren ved siden af mig, der har de samme problemer, kunne gå op på den franske ambassade og få hjælp, men det ville jeg ikke kunne. Sådan noget virker på mig fuldstændigt tåbeligt. Det er selvfølgelig små ting, men jeg synes, at det er sådan nogle praktiske ting, der er vanvittige. Jeg frygtede meget mere, at man en dag kunne finde på at sætte os udenfor ved at påberåbe sig, at traktaten gælder for unionsborgere, og derfor gælder den ikke for danskerne, der har et eller andet mellemstatsligt arrangement.

Nu vil jeg stille dig nogle spørgsmål vedrørende Nej-sigerne i CD?

.... Nej-sigerne i CD? Dem har vi ikke.

Har I ikke nogen Nej-sigere?

Nej.

Er du sikker?

Jeg har ikke mødt nogen.

Det har man jo i de andre partier.

Det er der sikkert også blandt vores vælgere, men der er ingen af de aktive folk, der er Nej-sigere.

Du er aldrig stødt på en CD Nej-siger?

Nej faktisk ikke. Men vælgerundersøgelserne viser, at de er blandt vores vælgere. Men jeg har ikke - og jeg kommer meget ud i vore kredse - jeg sidder i øjeblikket og tænker som en sindssyg på om jeg tager fejl. Men

Vil det sige, hvis man er Nej-siger så er man simpelthen ikke medlem af CD?

Jo, jo - man må godt være menigt medlem af CD. Det kan jeg ikke anfægte. I Nordjylland, hvor jeg er valgt, har vi medlemsmøde hver måned. Alle medlemmer

bliver inviteret til dem, og der har været et rimeligt fremmøde. På disse møder har der i hvert fald ikke været nogen, som ikke var tilhænger. Jeg har heller ikke mødt nogen på andre møder. Der kan da godt være nogle menige medlemmer rundt omkring, der har en anden holdning. Dem har jeg bare ikke mødt. Men vi ved jo fra vælgerundersøgelserne, at en del af vores vælgerkorps er imod. Det ved vi. Vi har ikke engang så mange, der siger Ja som Venstre og de Konservative. Vores andel af Ja-sigere dykkede sidste år. Men Mimi som socialminister har vi fået en social profil. Det har vel tiltrukket f. eks. en enlig mor med to børn. Samtidig viser alle undersøgelser, at hun er den typiske Nej-siger.

Men hvordan, synes du, man skal forholde sig til partimedlemmer, som vil fastholde en Nej-linje på trods af afstemningsresultatet?

.... Altså, jeg har ikke mødt dem. Men hvis de vil fastholde, så for min skyld gerne. Det har jeg ingen problemer med. Overhovedet ikke. Jeg kan bare ikke forstå, at man kan være medlem af CD med den meget unionsvenlige politik, vi fører, og så være troende Nej-siger. Man kan godt være en tvivlende Nej-siger - der er nogle, der stemmer Nej, fordi de frygter, hvad der ellers vil ske - men jeg kan ikke forestille mig, at medlemmer af Folkebevægelsen mod EF, er medlemmer af CD

Men diskuteres Nej-linjen, Nej-siger synspunkter i partiet ved Jeres møder?

Nej, faktisk ikke. Hvis de vendes, er det kun for så vidt, de sætter vore egne Ja-synspunkter i relief. Det er klart, at vi diskuterer, om Pia Kjærsgaard rejser land og rige rundt og siger negative ting om Maastricht. Så diskuterer vi selvfølgelig det. Men det er ikke for at diskutere hendes synspunkter, men bare for at sikre os, at vi har de rigtige argumenter imod hende. Man kan sige, at vi er lige så religiøse Ja-sigere, som Folkebevægelsen er religiøse Nej-sigere.

Hvis du nu skulle møde nogle Nej-sigere i CD, hvordan ville du så forholde dig til dem?

.... Jeg ville være glad for, at de er medlemmer. Jeg ville også diskutere EF. Der er kritiske spørgsmål, og der er kritiske diskussioner i CD omkring EF. Det er der bestemt. Folk siger bare ikke Ja. Derfor bliver der da diskuteret EF alligevel. Vi er da heller ikke enige om EF politik. For eksempel er en af mine aktive folk i Nordjylland, som er troende EF-mand og for Maastricht og alt det der halløj, men som er stik modsat mig i nogle synspunkter Så har vi da den diskussion. Diskussionen er bare ikke, om vi er for eller mod EF. Diskussionen drejer sig om den politik, der foregår i

EF.

Man kan vel også sige at Aalborg Øst, hvor du er valgt, er jo ikke sådan et typisk Ja-område.

Nej, det må man nok sige. Det blev det dog.

Det må være en lidt svær valgkreds at diskutere EF spørgsmål i?

Ja, men jeg har den lykke, at der aldrig er valgmøder. Vi er lukket ude. Det er kun de fire gamle partier, der mødes, og de vil ikke diskutere med andre. Det betyder, at alle mine valgmøder - og jeg har mange - har jeg i alle de andre kredse. Jeg havde faktisk den oplevelse op til 18. maj at være deroppe for første gang i den tid, jeg har været valgt deroppe. Det var boligforeningen deroppe, der inviterede til et tokantet møde De holdt et møde i beboerforeningen, hvor temaet var EF, og de havde så spurgt mig, om jeg ikke ville komme. De grinede meget, da jeg sagde, det var første gang, jeg havde et offentlig møde i min egen kreds.

Den holdning, du giver udtryk for vedrørende Nej-sigere, er det den samme, som CD har?

.... Ja, det er det. Hvis der er Nej-sigere, så er de velkomne, men jeg har ikke mødt dem. De kunne dog aldrig blive opstillet som kandidater for CD, fordi vi kræver af en kandidat, at han eller hun skal leve op til vores formålsparagraf. Og i den står der, at vi vil skabe et forenet Europa. Hvis man ikke kan støtte det, kan man ikke blive kandidat. Derfor kan man ikke forestille sig folketingskandidater i CD, der er mod EU. Man kan godt have kandidater til kommunalvalg, der er EU modstandere; men det er jo noget andet.

Men i min evige jagt rundt omkring via telefonen for at få fat i en CD Nej-siger, har jeg fået noget andet at vide. Det er, at hvis man ikke er enig med CD i alt, så ryger man ud Jeg har blandt andet haft kontakt til Nyt Centerparti

De gik ud på grund af flygtningesagen. De opfattede et landsmøde, hvor de blev stemt totalt ned, som udemokratisk. Så ville de ikke være med længere. Men har vi haft nogle Nej-sigere blandt vores aktive folk, så har de kunnet vedblive ... på demokratiske vilkår... Rent faktisk har de Nej-sigere, vi har haft, forladt partiet og gået med dem. De tillidsfolk, jeg kendte, der var imod Maastricht i sin tid, var de

samme, der var imod flygtninge. Det blev meget nationalistisk for dem.

Følte de sig dårligt behandlet?

Det har de ikke haft nogen som helst grund til. De er altid blevet båret frem, de er blevet hjulpet ligesom alle andre. Det hele startede i Københavns Amt. Der er vist ikke mange andre steder end Københavns Amt, hvor det kunne ske. Der forsøgte amtsformanden at undsige partiets flygtningepolitik. Han fik at vide, at han som organisationsformand ikke er valgt til at føre politik. Det ville han kun kunne gøre, hvis han havde været kandidat eller medlem af Folketinget eller kommunalbestyrelsen. Det kan man ikke gøre, når man er valgt til en organisationspost. Et flertal i vores amtsrepræsentantskab var imod det, han stod for, og derfor blev han stemt ned. Så måtte han gå som formand, og så gik han fra partiet. Her vil du altid få én forklaring fra os og en anden fra ham.

Og den forklaring, jeg får, er, at det er et meget centralistisk parti, der er ejet af familien Jacobsen. De styrer alt, og det er udemokratisk.

Helt så despotisk forholder det sig ikke. Man kan godt komme igennem med synspunkter, der er i strid med familien Jacobsens. Det skete for eksempel ved dannelsen af regeringen Nytrup Rasmussen i februar. Man kan ikke slå igennem med et helt andet menneskesyn, end det vi har. Når man stiller sig op og siger, at sorte mennesker ikke kan være modeller i danske fotomagasin, fordi det er imod den danske egenart, så er det et andet menneskesyn end vores, og så hører man ikke hjemme hos os.

Mener du at de skal skubbes til side og ikke have tillidsposter eller fratages dem de har?

.... Nej, bestemt ikke. De skal bare ikke være folketingskandidater, fordi de ikke kan leve op til vores formålsparagraf på det område. Vi har understreget stærkere end noget andet parti den europæiske side af politikken i vores formålsparagraf. Det ville være urimeligt, hvis en kandidat til Folketinget ikke kunne skrive under på det.

Skal Nej-sigerne have den samme information som alle andre?

Lad mig bare understrege for god ordens skyld: de kan sagtens blive tillidsfolk, de kan sagtens blive formænd for vore vælgerforeninger, de kan endda blive kandidater

til kommunalvalgene - ingen problemer dér. Man kan imidlertid ikke være folketingskandidat og mod den del af CDs formålsparagraf. Til sammenligning kan jeg nævne et princip, som vi har i kommunalpolitikken. Dér har vi en partibeslutning om, at vi ikke indgår valgforbund op til et kommunalvalg med Retsforbundet, fordi grundskyldsområdet ville være uforeneligt med vores. Det er akkurat det samme med EF

Har I smidt nogen ud af CD på det her spørgsmål?

Nej, det har vi ikke. På 20 år er der måske blevet ekskluderet 5 mennesker.

Men synes du de skal presses til at opgive en Nej- holdning?

..... Jeg tror så meget på det europæiske budskab, at hvis man får argumenterne, vil man også blive mere positiv over for EU. Vi har ikke noget at skjule. Men, som jeg sagde til dig, jeg løber MEGET sjældent ind i en Ja-Nej diskussion hos CD. Men løber ofte ind i en diskussion om et eller andet direktiv om skæve agurker eller sandkassesand, eller om det nu også er rimeligt med sommerhusreglen. Den faktuelle EU debat, den har vi. Den er for øvrigt også meget vigtigere end den halvreligiøse, der går på, at man enten er Nej-siger eller Ja-siger. For hos os er man stort set Ja-sigere i medlemskaren.

Synes du, at man skal forsøge at få Nej-sigerne til at føle sig skyldige eller forkerte?

Nej, det synes jeg ikke. Hvis de er der, og det kan godt være de er der blandt de menige medlemmer, som ikke kommer til møderne ..., så er de velkomne til at blive. Det er de bestemt. Vi vil da også gerne være flere. Du må huske på, at CD er et lille parti med kun knap 2000 medlemmer. Vi har aldrig kunnet blive større, fordi vi blev dannet på et forkert tidspunkt - man kunne indvende, at det er vores politik, der er noget galt med. Vi er blevet dannet på et tidspunkt, hvor en masse partier ikke længere var in. SF og Fremskridtspartiet har samme problem. De er større end os; men de har stadigvæk, sammenlignet med de gamle partier, det problem: vi har ingen vælgere, der per tradition søger os. Landmændene melder sig ind hos Venstre. Radikale er eller var husmandspartiet. Min far var erhvervsmand, så var man konservativ. Hvis man var arbejder, stemte man på Socialdemokratiet.

Den virkning er ved at fortage sig; men den findes stadigvæk. Mens et nyt parti som SF, os eller Fremskridtspartiet er ikke profileret på den måde. Det er også en ny linje. I partiets start hed det sig, at vi ikke behøvede medlemmer. Det var et Erhard dogme,

som døde i min formandstid. Men det tog ca. 10 år. Og dogmet skyldtes simpelthen, at Erhard sagde, at medlemmerne altid havde været et problem i Socialdemokratiet, hvor han jo kom fra. Derfor sagde han: "Jo mindre en organisation, jo bedre." Den linje blev fuldstændigt ændret sidst i 70'erne og først i 80'erne. Mimis hovedlinje for eksempel er at gå ud i forsamlingerne.

Hvad regner du med bliver den største udfordring for CD?

Det er at gøre europadebatten jordnær. Give debatten et perspektiv så at sige, trække EU ind i debatten om aktuelle temaer. Altså, der er jo noget fuldstændigt grotesk i, at man i Aalborg fik en voldsom stor støtte fra EF til omskoling af folk og så videre, og at Aalborg samtidig var et af de steder, hvor der var flest Nej-sigere. Jeg snakkede lidt med Kaalund i Københavns Amt. Vi var ved et vælgermøde om EF, en kampagne i Hvidovre. Han nævnte, at der i Københavns Amt lige var blevet lavet en undersøgelse om, hvor mange tilskud og hvor meget hjælp til projekter, EF egentlig havde givet Københavns Amt. Det var faktisk betragtelige summer. Men så sker der det, at enten amtet eller kommunen tager æren for det, når projektet kører. Der er ingen, der siger: "Dette er betalt af EF-kommissionen". Det ser man ikke. Vi må som politikere inddrage Europaprofilen mere, også i dagligdags debatter. Der er noget sygt i, at mange folketingsmedlemmer opfatter EF debatten som udenrigsdebat. Sådan noget snak. EF debatten er nøjagtig lige så meget indenrigspolitik som almindelig indenrigspolitik. Sandheden er, at når direktiverne er sat i kraft, så er rammerne for vores nationale lovgivning lagt, og så kan vi udfylde den efter vores opfattelse. For at skære det ud i pap: da jeg var en lille dreng og havde malebog, kunne jeg bestemme farverne på figurerne, men jeg kunne ikke bestemme figurerne. I princippet er det det samme med EF. Direktiverne afgør, hvordan loven skal se ud. Derfor burde vi diskutere direktiverne, som om det var indenrigspolitik, men gør det ikke - det opfattes som udenrigspolitik.

Det er vel lige netop det danske politikere ikke har lyst til at fortælle den danske befolkning.

Jamen sådan har sandheden været siden 1986. Det var det, der skete med Det Indre Marked.

Det er vel det, man har forsøgt at holde hemmeligt for folk?

Jeg ved ikke, om det er det rette udtryk at bruge her; men man kan skam godt forstå, at folk føler sig ført bag lyset, hvis de ikke har forstået det.

Har de sagt Ja til noget, hvor de ikke vidste, hvad det var de sagde Ja til?

Det behøver vel ikke at være politikernes skyld..... Det behøver ikke være alle politikeres skyld. Der ligger ikke nogen folkeforførelse i det..... Altså modstanderne har tordnet om det her, også i 1986. Både Folkebevægelsen og hvad de ellers hedder. Vi gjorde som tilhængere det samme. Folk er ikke lige netop blevet underinformet. I virkeligheden synes jeg, at Nej-sigerne har præsteret den største folkeforførelse, idet man slet og ret påstår, at Maastricht er mere centralistisk end Romtraktaten. Jeg mener det stik modsatte. Hvis vi lige vender tilbage til min analogi med malebogen, havde vi i 1986 det problem, at da var det ikke kun figurene i malebogen, der blev fastsat fra EFs side, men en del af farverne blev også lagt af EF. Maastricht går ind for rammedirektiver. Det kan være, at vi i Danmark foretrækker en rød og en grøn farve på figuren, mens de i Portugal hellere vil have den malet gul og blå. Jeg mener altså, at vores frihed til at lægge farver på er blevet større med Maastricht, end den var med EF pakken. Jeg blev stik tosset over, at modstanderne op til 2. juni rendte rundt, og for øvrigt også op til 18. maj, og påberåbte sig, at Maastricht var langt mere centralistisk. Det var faktisk folkeforførelse, mener jeg .

Kan du give nogle eksempler på, at vores frihed til at farvelægge er blevet større med Maastricht?

Alene det, at man vedtager, at det skal være minimumsdirektiver og rammedirektiver gør, at man ikke ned i detaljer fastlægger, om ... nummerpladen på en motorcykel skal være rund eller firkantet, og det ville jo også være fuldstændig vanvittigt efter min opfattelse. Derimod kan man godt stille krav til sikkerhedsudstyret, for eksempel hvordan støttefodder skal se ud, for det er et risikomoment, hvis de ikke er gode nok. I Det Indre Marked fastlagde man vitterligt nummerpladernes udformning. Den slags slipper man for, når man udsteder rammedirektiver. Det bliver mindre detaljeret og mere overladt til landene selv at fastsætte.

Jeg vil gerne gøre EU debatten folkelig, gøre EU debatten tilgængelig.

Tror du, folk gider diskutere spørgsmål vedrørende EU nu?

Nej, det tror jeg ikke, de gider mere; men jeg tror bestemt, at de mangler en diskussion om arbejdsmiljø; jeg tror bestemt, de mangler en diskussion om miljø; jeg tror bestemt, de mangler en diskussion om, hvilken uddannelsespolitik, der skal føres,

så vi i højere grad kan udnytte arbejdskraftens fri bevægelighed. De diskussioner er ikke Ja-Nej diskussioner. Det er ligesom, når vi diskuterer en lov herinde i Folketinget. Det er en langt mere jordnær diskussion. Den tror jeg på, man er interesseret i. Samtidig underbetoner vi i høj grad EU aspektet her på Christiansborg. Der er også en EU-side. Den skatterapport, vi lige har lavet, har for eksempel som et af sine formål at gøre vores skattesystem mere europæisk, så det bedre står i harmoni til de andre landes skattesystem.

At føre EU debatten ind i dagligdagen er det vigtigste for mig. Hvis vi ikke gør det, vil vi ikke kunne overbevise folk om fire eller fem år om, at vi skal sige Ja til noget mere vidtgående. Og det skal vi jo. Alt det, der gøres nu, er en forberedelse til, at vi får en ny EU afstemning i løbet af de næste 4-5 år.

Hvad skal temaet for den afstemning være?

Det bliver sandsynligvis retssamarbejdet og forsvarssamarbejdet. Det er de to mest aktuelle temaer. Omlægningen af institutionerne og deres indflydelse, for eksempel en styrkelse af Parlamentet, kan dog også komme til at spille en meget vigtig rolle.

Jeg tror ikke på, at vi får en samlet afstemning om de fire danske forbehold. Det bliver enkeltvis, fordi de er aktuelle i forskellige situationer. Hvis der for eksempel kommer et asylpres, så kan retssamarbejdet blive aktuelt forholdsvis hurtigt. Hvis amerikanerne holder fast i en yderligere tilbagetrækning fra Eks-Jugoslavien, og de ikke vil blande sig i interne europæiske anliggender, kan det blive nødvendigt at erkende, at der skal være en europæisk forsvarspolitik. Diskussionen om ØMUen og 3. fase er alligevel noget, der er så langt ude i fremtiden, så den bliver vi måske først aktuell om 10 år. Afstemningerne vil komme, efterhånden som det bliver aktuelt og i situationer, hvor folk kan indse det fornuftige i at ophæve forbeholdene.

Ser vi ud over forbeholdene, kan det komme på tale at tage stilling til en institutionel ændring. Hvis EU skal udvides med flere lande, bliver det simpelthen nødvendigt med en institutionel ændring. For at gøre Europa stærkere, må man gøre det folkelige element stærkere. Det kan for eksempel gøres ved at indføre et tokammerssystem, bestående af Ministerrådet og Parlamentet. Tokammerssystemet betyder, at Ministerrådet med et eller andet flertal kan forkaste Parlamentets beslutninger.

Man har indvendt imod Ministerrådet, at det er udemokratisk, da de ministre, der sidder der, ikke er valgt direkte til det. De er valgt til de nationale parlamenter og kommer først bagefter til at sidde i Ministerrådet?

Det er rigtigt, men den diskussion er efter min mening et flip. Man får nemt det

indtryk, at en minister ikke står til ansvar over for de folkevalgte. Det gør en minister, der bestemmer. Stærkest i Danmark, fordi vi har Markedsudvalget; men det er de også ved at få i andre lande. Det er klart, at en minister handler på et flertal i Folketinget og derved med en folkelig legitimitet.

Men problemet er vel, at man netop bliver valgt på et indenrigspolitisk program, men reelt er det - i din analogi - kun farven på figuren, man kan bestemme. Figurens form bestemmes et andet sted, og den politik bliver man ikke valgt på?

Nej, men man er alligevel med til at forme politikken. Når arbejdsministrene sieder i arbejdsministerrådet og laver nogen direktiver omkring arbejdsmiljø, er det klart, at de er klædt på hjemmefra. De har en arbejdsmiljøpolitik, de er valgt på. Problemet er, at de kan blive stemt ned på den politik, fordi der er flertalsafgørelser i EU. Og dermed kommer de i klemme.

Er der noget i interviewet, som du gerne vil formulere eller vægte anderledes? Eller er der noget, som jeg ikke har spurgt om, som du mener, skal tages i betragtning?

.... Ja, en analyse og en vurdering af hvor EU står i dag. Jeg er nærmest pessimist. Det er måske for tidligt at sige, at EU er ved at gå op i limningen, men alligevel Man har helt klart problemer med at finde en fælles udenrigspolitik, for eksempel over for Jugoslavien. Handelssamarbejdet har det heller ikke så godt, efter at tyskerne erklærede våbenhvile over for amerikanerne... med hensyn til EDB systemer og computer systemer. I EU var man enige om at skulle tage slagsmålet!! Det var et dårligt signal at sende. Valutauroen og vores udtræden af EMSen tager sig heller ikke godt ud. Jeg har en meget negativ vurdering af EUs øjeblikkelige status. Hele foretagendet kan meget nemt ende med at blive et frihandelsområde og intet andet, fordi man vender tilbage til en gammeldags nationalistisk holdning, specielt blandt de store. Jeg håber ikke, det går sådan; men hvis vi ikke passer på, kan det nemt gå hen og blive tilfældet. Problemet er, at jo længere tid, der går, desto mere nationalistiske strømme ser vi. Det har vi blandt andet set både i Frankrig og Tyskland. For øvrigt også i England. Lega Nord i Italien er også et udtryk for denne nationalisme. Jeg er bange for, at hvis processen standser, betyder det, at de mere nationalistiske tanker i de gamle stormagter bliver stærkere. Når 60 pct. af tyskerne siger Nej til Maastricht, så gør de det ikke, fordi de er enige med danskerne - de har jo ikke vores indvendinger. En stor del af de 60 pct. siger: "Nu er Tyskland politisk og økonomisk stærkt. Hvorfor i himlens navn skal de andre så blande sig i, hvad vi gør?" De har en ren nationalistisk indfaldsvinkel til deres Nej.

Men er det ikke rigtigt, at netop på grund af, at økonomien i Tyskland er gået ned ved genforeningen, er man blevet meget tilbageholdende med at påtage sig flere forpligtelser?

.... Det ved jeg ikke rigtig. Den tyske valuta kan klare det. Genforeningen kan måske dybest ses som et taktisk træk for at blokere for den ny-nationalistiske tænkning, der udspringer af indsigten i egen styrke. Heri greb Genscher og Kohl rigtigt. Men på trods af det økonomiske tilbageslag i Tyskland, tror jeg stadigvæk på, at Tyskland er så stærkt, at det under alle omstændigheder kommer til at sætte dagsordenen i Europa. Og så vil jeg hellere sidde med ved bordet end jeg vil sidde udenfor.

Kristeligt Folkeparti JA-siger

Jann Sjursen, Energiminister

Han er 29 år. Han blev lærer i 1988. Var landsformand for Kristeligt Folkepartis Ungdom 1987-1989. Han deltog som medlem af den danske delegation til FNs generalforsamling i 1988. Medlem af Dansk Ungdoms Fællesråds internationale udvalg. Blev landsformand for partiet fra 1990. Han tiltrådte som energiminister i februar 1993.

Hvorfor er du gået ind i politik allerede i en meget ung alder?

Jeg ser en sammenhæng mellem kristen tro og politisk engagement. I kristendommens budskab ser jeg tre vinkler, som for mig er fundamentale også i politisk arbejde. Det er for det første det kristne menneskesyn, som siger, at mennesker er skabt ligeværdige, og deraf udspringer i virkeligheden også hele vores civilisations syn på menneskeret. Den anden ting er det kristne næstekærligheds bud. Man kan også kalde det solidaritetstanken, det at mennesket er skabt til at leve i fællesskab med hinanden og med ansvar over for hinanden. Deraf udspringer et socialt engagement, solidaritet med næsten eller medmennesket. Den tredje ting er det, jeg vil kalde forvalter-ansvaret, nemlig det, at vi har et ansvar over for skaberværket i øvrigt, for vores jord. Vi har den kun til låns til at give videre til vore efterkommere, og det giver ansvar og forpligtelser i forhold til miljøet. Det er nogen af de ting, som er fundamentale for mig i min politiske tænkning og for den sags skyld også i Kristeligt Folkeparti. Det betyder, at man bygger bro mellem det, som er personligt, altså den kristne tro, og det politiske engagement. De spørgsmål, der især har optaget mig politisk, har været de etiske spørgsmål i forbindelse med livets begyndelse, men jeg har også været engageret i u-landsproblematikken og i miljøspørgsmål.

Hvilken person eller hvilke forhold har været afgørende for det syn, du har på EF og EF-samarbejdet i dag?

Det, der har været med til at ændre mit syn på EF, er forvalterskabstanken og så

solidaritetstanken. Hvis man mener noget alvorligt med vort ansvar over for kloden og dens fremtid, så kalder det helt klart på internationalt samarbejde og også internationalt forpligtende samarbejde. I forhold til Central- og Østeuropa er et internationalt samarbejde også bydende nødvendigt. Det er især i det perspektiv, jeg ser EF i dag mere end det er i det nationale perspektiv, som altid har præget - lige så længe jeg kan huske - debatten.

Havde du et nationalt udgangspunkt for over et år siden?

Et nationalt udgangspunkt, ja, men med et internationalt perspektiv.

Du stillede jo partiet frit i '92 og - jeg ved ikke om du var Nej-siger?

Jo, jeg var Nej-siger sidste år, helt klart. Men da havde jeg også et internationalt udgangspunkt og det var - som jeg nævnte før - forvalterskabstanken og solidaritetstanken; men jeg havde også nogle etiske indfaldsvinkler. Grunden til mit Nej til Maastricht sidste år var i høj grad forsvarsdimensionen. Jeg følte ikke, at man tog nok hensyn til de central- og østeuropæiske lande, der i dag står i et sikkerhedspolitisk vakuum. I stedet for at lave en kobling mellem en Europæisk Union og Vestunionen, burde man snarere have bygget på det, der skete i Nato-sammenhæng, hvor man via det Nordatlantiske Samarbejdsråd var på vej til at bygge nye strukturer op sammen med de central- og østeuropæiske lande. Dér syntes jeg, Maastricht var et skridt i den forkerte retning, men jeg syntes heller ikke, at det var særlig klart formuleret, at man ønsker et samarbejde med de central- og østeuropæiske lande. Desuden syntes jeg, at Delors' finansierings-pakke som reelt betyder en omfordeling fra de nordlige til de sydlige EF lande, er grotesk, når det, man har behov for globalt set, er en omfordeling fra nord til syd og fra vest til øst, men ikke mellem nord og syd i EF.

Er der nogen bestemte personer i EF eller i det danske system, som du har været i diskussion med i det forløbne år, som har gjort, at du har skiftet?

Jeg betragter ikke selv bevægelsen fra et Nej 2.juni til et Ja 18. maj som et skift.

Mit udgangspunkt har hele tiden været, at EF er et nødvendigt onde. Det tror jeg, det er, fordi de miljø-problemer, vi står over for, og de problemer, der er i forhold til syd og øst, kan man kun klare ved samarbejde. Jeg synes ikke, at det giver nogen mening

at prøve at bevæge sig ud af EF-samarbejdet, at prøve at stoppe integrationen, men det giver mening at bruge de demokratiske redskaber, som man har - for eksempel folkeafstemningen sidste år - for at påvirke udviklingen i EF. Jeg synes, at den debat, vi fik efter 2. juni, var det mest værdifulde overhovedet. Edinburgh-aftalen lægger jeg ikke selv så meget vægt på. Det er mere en præcisering af Maastricht, end det er en ændring, men hele debatten har været uvurderlig og en vigtig del af den demokratiske proces. Debatten har gjort, at jeg siger: "OK, så må det blive et Ja næste gang, så må vi arbejde videre på at påvirke ..."

Har du internationale erfaringer, for eksempel via internationale poster, som er vigtige for det syn, du har i dag?

Jeg har deltaget som medlem af den danske delegation til FN's generalforsamling i '88. Det tror jeg nok har påvirket min tænkning. Jeg var en årrække generalsekretær for det, der hedder Kristen-demokratisk ungdom i Norden, som er Kristeligt Folkepartis Ungdoms nordiske samarbejdsorganisation, hvor jeg også havde kontakt til de europæiske unge kristne demokrater, og det har nok også påvirket mig, men måske mest af alt den internationalisering, som Berlin-murens fald har betydet.

Hvad er lykkedes for dig i EF? Hvad kunne du tænke dig at opleve igen?

Det første ministerrådsmøde, jeg var med til, var en positiv oplevelse. Det var et fællesmøde for energi- og miljøministre, hvor der - efter min mening - var en reel politisk dialog. Det var en positiv oplevelse, at Ministerrådet ikke bare virkede som et gummistempel for de forhandlinger, der var gået forud i embedsmandsgrupperne. Man havde en reel politisk forhandling.

Jeg har selv været med til at bringe spørgsmålet om sikkerheden på de østeuropæiske kernekraftværker på dagsordenen.

Er der noget, du gerne ville have gjort eller vurderet anderledes i forhold til EF? Jeg tænker ikke kun på dit ministerarbejde, men på hele din politiske karriere.

Der er meget retorik i nogle af EF projekterne, for eksempel Maastricht, og dermed ofte mindre handling. Jeg har ikke decideret lavet en fejlbedømmelse; men efterhånden har jeg måske fået et mere afslappet forhold til meget af den retorik og flommeuro-

pæiske snak, der er i EF, i forhold til virkeligheden som den er. På nogle områder troede jeg, der lå mere i det. Der er meget retorik fra nogle landes side i EF sammenhæng og

Men der er danskerne selvfølgelig vældig gode?

Ja præcis, ha, ha. Det kunne vi jo tage op til overvejelse, om vi altid skulle være. Jeg synes, det er meget ubehageligt, at nogle medlemslande i EF opnår resultater ved at spille en meget lidet konstruktiv rolle i virkeligheden.

Er der noget, du ikke har lyst til at opleve igen?

..... Både sidste år og i år, men knapt så meget i år, synes jeg, at debatten ofte har været præget af unuancerede udfald og kontrære argumenter. Enten er man supereuropæer eller også er man det stik modsatte. For mit eget vedkommende ligger jeg et sted midt imellem. Jeg synes, at rollerne bliver trukket unødigt skarpt og hårdt op. Det synes jeg godt, kan være lidt ubehageligt.

Sidste år, hvor jeg var Nej-siger, oplevede jeg, at det kunne være problematisk at blive taget til indtægt af specielt nogle af Nej-organisationerne og deres synspunkter. Mit synspunkt var ikke, at vi skulle trække os ud af EF og sige Nej til alt, hvad der måtte komme i fremtiden. Mit Nej var et Nej til Maastricht som sådan i håb om at få noget bedre. Men så bliver jeg skoset for, at så var man jo bare Ja-siger.

Sådan er virkeligheden også i et demokrati. Man bliver bedt om at tage stilling. Det er OK, men det kan være ubehageligt.

Hvordan mener du selv, du har bidraget til de historisk vigtige beslutninger vedrørende EF fra 1972 og frem til i dag?

I 1986 stemte jeg Nej til fællesakten, og jeg stemte Nej i 1992. Sidste år tror jeg ikke, at det var uden betydning, at Kristeligt Folkeparti og jeg selv anbefalede et Nej. Det tror jeg havde nogen indflydelse på, at afstemningsresultatet blev så snævert som det blev. Kristeligt Folkeparti, der jo er et midterparti, legitimerede på en måde, at det ikke kun var yderpunkterne i dansk politik og dem, der tilhørte yderpartierne, der kunne stemme Nej. Jeg tror også, at Kristeligt Folkeparti har bidraget til at nuancere

debatten.

Ved du hvordan det lå med Kristeligt Folkeparti i '92? Hvordan var fordelingen mellem Ja og Nej?

Jeg har set én undersøgelse - jeg ved ikke hvor funderet den var - på selve valgaftenen, der viste at 68 pct. af Kristeligt Folkepartis vælgere stemte Nej den 2. juni. Der er ingen tvivl om, at Kristeligt Folkeparti havde en meget høj Nej-procent sidste år. Jeg har ikke set nogen i år, men jeg vil skyde på at det har været meget fifty-fifty.

Hvilken rolle spillede du i kampagnen op til afstemningen den 2. juni? Du sagde, at du havde problemer i forhold til at blive taget til indtægt for noget?

Konflikten i Kristeligt Folkeparti opstod, fordi hovedbestyrelsen på partiets vegne i sidste øjeblik anbefalede vælgerne at stemme Nej. Flertallet i folketingsgruppen, hvor jeg ikke sad, anbefalede et Ja, og derved opstod der et klassisk dilemma ved, at partiorganisationen anbefalede én ting og folketingsgruppen en anden.

Hovedbestyrelsen besluttede på partiets vegne, hvad der skulle anbefales vælgerne, og det viste sig jo også rent faktisk, at det var den beslutning, der var opbakning til både blandt Kristeligt Folkepartis medlemmer og vælgere.

Den 18. maj mener jeg, at Ja og Nej fordeler sig nogenlunde ligeligt, så der er helt klart en deling i partiet på EF spørgsmålet.

Nu, hvor du er kommet nærmere magtens centrum, kan du så forklare, hvorfor der er den afstand mellem befolkningens og politikernes holdning?

Jeg tror, at skismaet består i, at man tidligere har set EF fra et snævert nationalt synspunkt. I dag er det jo i høj grad EFs internationale betydning, man bør have inde i sine overvejelser. For at overbevise befolkningen dengang i '72 brugte politikerne meget nationale argumenter, hvor det drejede sig om flæskepriser, og hvordan vi kunne få mest muligt ud af det. Vi må snarere se på, hvordan EF seriøst kan bidrage til at løse de problemer, som vi står over for internationalt, både med hensyn til miljøet og befolkningsekspllosionen i syd. Den fortsatte demokratiske udvikling i Øst-europa er også et påtrængende problem. Det er svært at tage stilling til disse meget komplekse problemer både for politikerne og - ikke mindst - for befolkningen; men

det er bydende nødvendigt. Det drejer sig ikke længere om vores eget levebrød her og nu eller almindelige danske fordele ved EF-medlemskabet. I fremtiden bliver vi netto-bidragydere til EF-fællesskabet, og så skal man altså anskue det i en bredere sammenhæng. EF hviler i virkeligheden - også historisk - på et bredere samarbejde, en større mission, hvor ingen medlemslande i det lange løb skal hygge sine egne kartofler. Det er ikke rigtig kommet frem i vores Europadebat herhjemme.

Op til afstemningen den 18. maj har du ikke spillet en fremtrædende rolle.... Du havde selvfølgelig travlt som minister; men hvordan forsøgte at du påvirke meningsdannelsen i dit parti og i det hele taget?

I partiet traf vi beslutning om, hvad partiet skulle anbefale, før vi trådte ind i regeringen.

Var du med i Det Nationale Kompromis?

Nej, ikke i selve forhandlingen. Det var primært SF, de radikale og Socialdemokratiet, der stod bag; men jeg havde i løbet af efteråret møder med folk fra andre partier.

Var det ikke Niels Helveg Petersen, der var arkitekten bag Kompromiset?

Jo, det var ham og Steen Gade samt Holger K. Nielsen og Bjørn Westh, der var de centrale personer i den sammenhæng. I 1992 var Kristeligt Folkeparti forholdsvis interessant som parti, fordi vi sammen med SF og Fremskridtspartiet var dem, der trodsede Maastricht. Op til den 18. maj var det derimod Fremskridtspartiet og JuniBevægelsen, som var modstander af Maastricht + Edinburgh. Vi andre sluttede op om Kompromiset, og derved blev Kristeligt Folkeparti knap så interessant. Jeg har for eksempel været til færre møder i denne omgang, end jeg var før afstemningen i '92.

Hvordan synes du man skal forholde sig til de partimedlemmer, som stadig fastholder en Nej-linje på trods af afstemningsresultatet den 18. maj?

Kristeligt Folkeparti er det eneste parti, som har meldt ud, at vælgerne står frit. Vi har næsten forsøgt at gøre en dyd af det. Måske mere tydeligt sidste år end i år. Både

sidste år og i år har vi i vores skriftlige informationsmateriale ladet "mindretallet" komme til orde. Sidste år var det Ja-sigerne, mens det i år var Nej-sigerne. Det er et forsøg på at bygge bro mellem de stridende synspunkter. Udgangspunktet for vores politik i fremtiden er, at Maastricht ratificeres, og derudover har vi fået Edinburgh-aftalen med de danske forbehold. Det må Nej-sigerne i vores parti så også tage til efterretning.

Gør de det?

Det gør de helt klart. Det er der tradition for. Man skal ikke glemme, at selv om der var meget splid før afstemningen sidste år, hvor folketingsgruppens flertal¹ anbefalede et Ja og partiet et Nej, så respekterede Ja-sigerne afstemningsresultatet. Det er derfor jeg med sikkerhed kan sige, at partiets anbefaling også denne gang vil blive respekteret. EF er heller ikke et kernespørgsmål for Kristeligt Folkeparti. Lige siden det blev stiftet i 1970 har der været forskellige synspunkter. Der har både været stærke EF tilhængere og stærke EF modstandere repræsenteret i partiet, og det har vi kunnet leve med.

Hvordan vil du forholde dig til Nej-sigerne?

Jeg vil mere forholde mig til deres argumenter end til det, at de siger Nej. Jeg kan ikke bruge et Nej til noget nu, og jeg kan heller ikke bruge et Ja for den sags skyld. Virkeligheden er nu engang den, at den danske befolkning sagde Ja den 18. maj, og det må alle tage til efterretning. Det er på det grundlag, vi må forsøge at fremme vores politik. Vi er i øjeblikket i gang med at bearbejde vores EF program med afstemningsresultatet in mente. Det er selvfølgelig et forsøg på at afklare, efter hvilke synspunkter vi skal arbejde videre i partiet. Her kan både Ja- og Nej-sigere give deres besyv med.

Der kommer jo nye afstemninger?

Ja, det ligger i Maastricht, at der skal være en ny regeringskonference i 1996, og den kan munde ud i et ændret traktatgrundlag og en ny afstemning.

¹ Som bestod af Flemming Kofod-Svendsen, Inger Stilling Pedersen og Henning Lysholm Christensen.

Har du nogen idé om, hvad den afstemning kommer til at handle om?

.... Det er ren spekulation; men det ligger for så vidt allerede i dag i kortene, at man skal genoverveje forsvarsdimensionen. Sådan er det formuleret i Maastricht. Nogle medlemslande vil formentlig også ønske at man tager nogle institutionelle forhold op på ny, ikke mindst fordi man ønsker at udvide EF. Det er vel nogle af de afstemningstemaer, der kan være tale om.

Diskuteres Nej-sigernes synspunkter i partiet?

Det er Nej-sigernes argumenter, der er interessante. Det er for så vidt uinteressant, om man stemte Ja eller Nej den 18. maj. Nu har Danmark altså sagt Ja, og så må vi indrette os efter det. Det, der er mere interessant før næste regeringskonference, er at få klarlagt, hvilke synspunkter Danmark har, og den afklaring håber jeg, at Kristeligt Folkeparti kan medvirke til.

Vil Nej-sigerne blive skubbet til side og ikke få tillidsposter i fremtiden?

De har tillidsposter i forretningsudvalget. Alle i Kristeligt Folkeparti blev både i forbindelse med 2. juni og 18. maj afstemningerne opfordret til at deltage i debatten med de synspunkter, de nu havde.

Får alle den samme information vedrørende EF?

Ja.

Har de sikre Ja-sigere adgang til noget informationsmateriale, som andre ikke får?

Jeg vil ikke operere med en Ja linje. Kristeligt Folkeparti har en EF-politisk linje. Det er jo lykkedes os hidtil at vedtage vores EF-programmer i ganske stor fordragelighed. Man kan ikke reducere den enkelte, de enkelte medlemmer af partiet, partiets kompetente organer og vælgerne for den sags skyld til Ja- eller Nej-sigere. Det er urimeligt.

Tror du ikke, at det har betydning for befolkningen, hvilken linje den enkelte og partiet står for? Det vil jo præge Danmarks stilling i fremtiden?

Det har selvfølgelig en betydning, om man har stemt Ja eller Nej. Indstillingen i Kristeligt Folkeparti har altid været, at vores EF-politik skal formuleres ud fra det grundlag, der er vedtaget af befolkningen, og lige nu er det Maastricht med de undtagelser, som er præciseret i Edinburgh-aftalen. Alt efter med hvilken hastighed, udviklingen i EU foregår, så vil vi selvfølgelig forsøge at forhale og forlænge.....

Er Nej-sigerne forkerte på den? Er de skyldige fordi de bliver ved med at køre frem med Nej-synspunkter?

Jeg synes ikke, at det er rigtigt at sige, at det er forkert af Nej-sigerne, at de fører deres synspunkter frem. Både i år og i forbindelse med afstemningen sidste år har vi haft ganske fornuftige debatter i Kristeligt Folkeparti, i hovedbestyrelsen. Jeg har et meget langt stykke af vejen godt kunnet være enig i de synspunkter, som folk med en anden holdning end min fremførte, hvad enten de nu var tilhængere som sidste år, hvor jeg var Nej-siger, eller skeptikere som i år, hvor jeg gik ind for et Ja. Man kaster altså lodderne lidt forskellig i vægten, når man skal finde ud af, om man vil med på et Ja eller et Nej.

Oplevede du sidste år, at Ja-sigerne var pressede? Det er jo kun et år siden, at du havde en anden holdning.

Jamen, jeg mener stadig væk ikke, jeg har en anden holdning. Det er et spørgsmål om, hvordan man vurderer den aktuelle situation. Virkeligheden er jo ikke sådan, at man det ene år, hvor man har et Nej-standpunkt, er 100 pct. Nej-siger, og det næste år, hvor man siger Ja, er 100 pct. Ja-siger. Sådan er virkeligheden ikke. Det kan være små marginaler, der skiller. I år syntes jeg, at jeg fik opfyldt de krav, der gjorde, at jeg kunne stemme Ja.

Hvornår gik det op for dig, at du ville sige Ja den her gang?

Det var nok efter Edinburgh topmødet

I december 1992?

Ja, - men jeg var meget kritisk over for den afgørelse. Danmark ville dog efter min mening have haft svært ved at stemme Nej denne gang. Det ville jeg anse for at være yderst problematisk. Desuden mener jeg, at man i EF står i en svær situation, hvor man skal balancere mellem på den ene side en demokratisk legitimitet og på den anden side behovet for en vis fremdrift i samarbejdet, så man ikke oplever stagnation og dermed i virkeligheden tilbagegang i en situation, hvor Europa halvvejs er en krudttønde, som den var, før verdenskrigen brød ud. Det er en meget hårfin balance.

Er du bange for, at Europa bliver ligesom i trediverne?

Jeg synes, der er en del nationale og etniske stridigheder. I øjeblikket ser vi meget skrøbelige demokratier i Øst. Desuden har vi en stor arbejdsløshed, som nemt kan nå de dimensioner, der var i trediverne. Situationen er selvfølgelig ikke så grel i Danmark, hvor folk trods alt får brød på bordet.

Har I gjort noget i partiet for at hele de gamle sår?

Sidste år drøftede vi meget nøje, hvor vi træffer hvilke beslutninger. Vi ved, at der er konflikter mellem partiorganisationen og folketingsgruppen. Men det har mere gået på kompetenceforholdet mellem de to grupper i partiet. Rent politisk har vi ikke gjort noget. Med hensyn til EF programmet skal tavlen viskes ren mellem Ja og Nej, og så går vi ud fra det aktuelle udgangspunkt. På det grundlag må man så fremlægge sine holdninger.

Hvad bliver det afgørende spørgsmål med hensyn til EF, som I skal tage jer af i Kristeligt Folkeparti?

Selvfølgelig er Danmarks stilling i EF et vigtigt spørgsmål for Kristeligt Folkeparti. Når jeg sagde før, at det ikke var et kernespørgsmål, så skal det forstås sådan, at jeg for eksempel tror, at det er sværere for SF at gå fra et Nej til et Ja, fordi EF spørgsmålet er meget vigtigt for SFere og har været det igennem mange år. Sådan har det ikke forholdt sig for Kristeligt Folkeparti.

Et vigtigt punkt for os er spørgsmålet om hele den institutionelle udvikling i EF. Der er to yderpunkter, hvor nogen - vores Ungdomsorganisation - nærmest er føderalister og mener at Europaparlamentet skal have lovgivende magt, hvorimod Kristeligt Folkeparti traditionelt har været talsmand for et nationernes Europa, hvor den lovgivende magt fortsat skal ligge i Ministerrådet. Hele demokrati-diskussionen i EF tror jeg bliver meget central de kommende år, ikke bare i Kristeligt Folkeparti.

Synes du ikke, det er forbavsende lidt diskussion, der har været om forskellige regler og modeller for, hvordan man kan få gang i de demokratiske processer i EF?

Jo, det kan jeg sådan set være meget enig i. Det er i hvert fald forbavsende, at man ikke fra politisk hold har forholdt sig mere til det. Det er imidlertid også en meget svær debat. Hvordan kan man for eksempel afgøre, om det ene er mere demokratisk end det andet. Mere demokrati i EF er sagen, men hvad betyder det i praksis. Betyder det, at Europaparlamentet skal have lovgivende magt for et Europas Forenede Stater. Det kunne man godt argumentere for. Det er i hvert fald demokratisk; men det er nok ikke det, de fleste herhjemme forbinder med en demokratiske udvikling.

Kristeligt Folkeparti Nej-siger

Jørgen Kvist Jensen, folketingskandidat

Han er 28 år og læser teologi på Aarhus Universitet. Han har været medlem af Kristeligt Folkeparti i 8 år. Han var næstformand for Kristeligt Folkepartis Ungdom 1987-1989 samtidig med, at Jann Sjursen var landsformand. Medlem af partiets hovedbestyrelse. Han har tidligere været folketingskandidat i Aarhus, men er nu kandidat i Viborg. Han var i Folketinget som afløser for Inger Stilling Pedersen, da hun i 1991 var til FN's generalforsamling i New York. I forlængelse af at Kristeligt Folkeparti i september 1994 røg ud af Folketinget var der i partiet et opgør om den fremtidige profil. En traditionel og moralistisk del med hang til de borgerlige partier stod over for yngre og mere folkelige midterpolitikere. I den sidste gruppe, som tabte kampen om partiets fremtid, spillede Jørgen Kvist Jensen en aktiv rolle. Derfor forlod han partiet i 1995.

Jeg kan forstå, at Kristeligt Folkeparti beskæftiger sig med etik, men hvordan finder I på at koble etik og økonomi sammen i Jeres oplæg til landsmødet i maj '93?

Det er et historisk oplæg, fordi partiets start for godt 20 år siden var en mærkesagsstart - primært på grund af den frie aborts indførelse. Derfor har der været en tendens til, at partiet var optaget af nogle specifikke politiske områder og dermed reelt afgrænsede sit politiske virkefelt. Med oplægget "Økonomi og etik" var det et historisk skridt for partiet ind i en ny æra, hvor politik på baggrund af inspiration fra et kristent menneskesyn har noget at sige for alle sagsområder og ikke bare abort, porno og lignende. Det er det første og vigtigste skridt i den retning, der er taget med den landsmødedebat. Vi vil ikke rubriceres som et traditionelt borgerligt parti med kristelig glasur på nogle enkelte områder. Den forståelse har partiet med det sidste

landsmøde forladt.

Så snart vi taler om etik, så taler vi om nogle fælles rammer, som lægges ned over individet, uanset om det er i forbindelse med livets begyndelse, eller det er den økonomiske frihed. Når vi taler etik, så er det altid det kollektive fællesskab, der taler om nogle normer i forhold til individet. Langt hen ad vejen - til dels på grund af os selv - er vi i Kristeligt Folkeparti blevet fremstillet som dem, der sådan har de der små "forpustede", bagstræberiske meninger. Og det har ikke meget med etik at gøre. Jann Sjursen har i høj grad været den, der har startet denne diskussion i partiet. Det er min påstand, at i hvert fald mindst 10 pct. af danskerne umiddelbart vil være enige med Kristeligt Folkepartis politik. Pointen er bare, at vi har lavet et image omkring os selv og nogle samværsformer internt i partiet og så videre, som altså skræmmer folk væk, fordi man skal være "meget kristelig" for at være med dér. Og det er uheldigt, for vi er i virkeligheden et parti, der burde have meget appel til ungdommen. Som ung toppolitiker er Jann Sjursen i dag repræsentant for en ungdomsorganisation i Kristeligt Folkeparti, som er én af de absolut bedst fungerende af alle partiers ungdomsorganisationer. Vi er en gruppe af mennesker, næsten jævnaldrende, som sidder rundt omkring i partiet på forskellige pladser, som man helt sikkert vil se meget til i de næste 10-20 år.

Nu har der været økonomer og jurister i mange år, som på én eller anden måde har været toneangivende, og der oplever jeg, at det nu er humanister og måske bliver det også teologer fremover, fordi der er disse - skal vi sige - meget fundamentale problemer i vores samfund, som rækker langt videre end det materielle?

Helt klart! Plus det, at der er sådan nogle strømninger, hvor vi i '70-erne og begyndelsen af '80-erne skulle dække vore egne holdninger; vi skulle i høj grad være objekter som mennesker. Nu er det in at være et *subjekt* og stå for noget, have en holdning, give sin holdning til kende og så videre. Det samme krav tror jeg, man vil stille til politikere og til det politiske system, sådan at man ikke bare søger de "objektive sandheder", som man finder hos økonomerne; men også søger de mere værdimæssige sandheder, som man i høj grad kan finde hos humanister og teologer og filosoffer.

Hvad er din position i partiet?

Formelt? Så er det som hovedbestyrelsesmedlem i Kristeligt Folkeparti og som folketingskandidat. Jeg føler også, jeg har nogle meget gode kontakter til de folk, der sidder og tager beslutningerne centralt. Jeg er mindst lige så godt tilfreds med min uformelle position som med min formelle.

Vores hovedbestyrelse er den bestemmende instans i partiet i modsætning til for eksempel CD. Det skal man gøre opmærksom på. Vi har et medlemsdemokrati, som vi værner meget om. Selvfølgelig kan og skal vore folk på Christiansborg have lov til at lave de ting, som de finder mest rigtige, sådan aktuelt; men det er hovedbestyrelsen, der lægger de overordnede politiske linjer. Principielt er folketingsgruppen frit stillet, så det er ikke lige som med SF. Vi ligger et sted mellem SF og så CD i vores struktur. Vores folketingsgruppe er heller ikke så frit stillet som hos de radikale. Det er imidlertid fuldstændig uholdbart i længden, at der er disharmoni mellem hovedbestyrelsen og folketingsgruppen. Det kan partiet ikke leve med. Og der kan man sige: grunden til at vi værner så meget om det medlemsdemokrati, repræsenteret ved hovedbestyrelsen, er i høj grad det, at vi er så lille et parti, for tiden kun 4 på Christiansborg. Hvis vi tager Jann Sjursen og Flemming Kofod Svendsen med, som er ministre, så er det 6 mennesker. Det er - forstå mig ret - relativt tilfældigt, hvem de mennesker bliver, og hvordan deres sammensætning bliver. Det er meget svært for dem at lave en fuld repræsentation af en medlemsskare på 10.000 medlemmer, en medlemsskare, der er lige så stor som SF og de radikales. Så derfor er man nødt til at have en hovedbestyrelse i så lille et parti, der lægger de overordnede linjer.

Har der været nogen ideer eller enkeltpersoner eller begivenheder, som har været afgørende for, hvor du står nu?

Det afgørende, det har været den politiske skolingsproces, som jeg har været igennem i de sidste 5-10 år i Kristeligt Folkepartis Ungdom. Den har jeg været igennem parallelt med Jann Sjursen og parallelt med en masse andre jævnaldrende. Konklusionen i forhold til Maastricht og Maastricht/Edinburgh er for mig: når jeg slutter på et Nej til forskel fra et Ja, så er det relativt små uenigheder, der skiller os. I analysen er vi langt hen ad vejen enige. Vi vægter forskellige ting lidt forskelligt, og det gør så, at loddet tipper til forskellige sider. Man skal heller ikke se bort fra, at Jann Sjursen, specielt i forbindelse med 18. maj afstemningen, sad i et realpolitisk dilemma.

Med hensyn til hvilke personer, der har påvirket mig: ja, skal jeg være lidt stor og flot, så skal man næsten søge tilbage til Grundtvig. Når jeg sagde Nej to gange i træk, var det ikke af nationalegoistiske grunde. Ingenlunde! Den holdning ligger mig utrolig fjernt. Det var en besindelse på det danske og det nordiske demokrati, som jeg vægter fantastisk højt. Der skal der virkelig vægtige argumenter til for at det kan vejes op, at vi begynder at pille ved det demokrati, og det var det, der skete med Maastricht: det demokratiske fundament og grundlag var ikke i orden. Der skete en centralisering; der var ikke åbenhed; der var ikke nærhed. Flertallet i partiet var enige i den analyse, og det var det primære argument i forhold til Maastricht den 2. juni. Så

kommer Edinburgh, hvor man får nogle formuleringer på åbenhed, nærhed og demokrati, og hvor der bliver sat en proces i gang; men det er værd at bemærke sig, hvis vi tager Jann Sjursens Ja-argumentation, så har den på intet tidspunkt gået på, at Edinburgh-aftalen nu var noget helt, helt nyt i forhold til Maastricht. For Jann Sjursen har der ikke været noget nyt; men der har været en ny situation. Og den nye situation har for ham været, at der var startet en proces i retning af åbenhed, nærhed og demokrati - en diskussion om demokrati i Europa efter det danske Nej den 2. juni. Og det har han så tillagt vægt nok til at skifte til et Ja. Den proces tror jeg ikke helt så meget på.

Hvorfor sagde du Nej ved folkeafstemningen den 18. maj?

Væsentligt fordi der ligger meget, meget lidt nyt i forhold til den oprindelige Maastricht traktat, selv ud fra en formel betragtning. Det nye, der ligger, er nogle formuleringer på mere åbenhed. Der ligger også det, at Danmark har nogle konkrete fritagelser. Men jeg er ikke så optaget af, hvad Danmark skulle være fri for i forhold til det europæiske samarbejde, men mere optaget af, hvordan Danmark kan forbedre og påvirke det europæiske samarbejde, og det drejer sig først og fremmest om demokrati og åbenhed, en afklaring af beslutningsprocessen. Vi skal ikke bare afgive demokrati i Danmark og beslutningskompetence i Danmark og så lægge det ned til - reelt - 17 embedsmænd, kommissærerne. Så længe, det ikke er afklaret internt mellem EF institutionerne, hvem der skal have beslutningskompetence og der er åbenhed om beslutningerne og - vel at mærke - beslutningsprocessen er underlagt demokratisk kontrol, så vil jeg ikke være med til at få mere magt derned. Og det er det, man så skal tage fat på sandsynligvis de næste år i EF, nemlig kompetenceforholdene. Der synes jeg, at det er uheldigt, at man først giver dem fantastisk stor magt og beslutningskompetence, og derefter siger man så: "Nu er der problemer med kompetencen. Nu er der demokratisk underskud. Så skal vi lave det om." Man burde gå den anden vej og sikre det demokratiske fundament, før vi lægger beslutninger derned.

Hvad har partiet sagt til, at du blev ved med at indtage den holdning?

Det har partiet været meget forstående og åben overfor. Jeg vil gætte på, at blandt de delegerede i år til vores landsmøde, som lå kort tid før den 18. maj, dér tror jeg, der var en fifty-fifty fordeling mellem Ja- og Nej-sigere. Der var på ingen måde overvægt af Ja-sigere. Med hensyn til mandat, styrke og meningsmåling har vi været i en situation, hvor vi var tvunget til at være uenige på det her spørgsmål uden at blive uvenner. Derfor blev der givet meget store friheder til både Ja- og Nej-sigere, både den ene gang og den anden gang. Det er markant, at partiet går fra at sige Nej og så til at sige Ja. Jeg mener samtlige partier i Danmark har et fantastisk arbejde foran sig

med henblik på den næste regeringskonference, fordi der vil der ske nogle fundamentale ændringer i styrkeforholdet mellem Kommission, Råd og Parlament. Og der vil man komme til en afklaring: Vil vi i føderal retning eller skal EF baseres på mellemstatsligt samarbejde. For mig at se er der klare føderale strukturer i Maastricht-traktaten. Det skal man bare være opmærksom på. CD har sagt meget ærligt og åbent, at det er helt fint; medens Venstre til dels - og især Konservative og Socialdemokratiet hele tiden - har været fortalere for et samarbejde mellem selvstændige nationer. Det er en fuldstændig uholdbar argumentation, når de ved, hvad der kommer forude, nemlig regeringskonferencen om ændret kompetence mellem EF institutionerne. Så de, specielt konservative og socialdemokrater, har virkelig brug for en meget, meget stor og lang afklaringsproces om, hvad vil vi i forbindelse med den næste regeringskonference. Den afklaring har vi til gode. Halvdelen af Socialdemokratiets vælgere er stadigvæk skeptiske i forhold til EF, og selv om en Nyrup kan lokke sine vælgere ind i EU-folden ved at bruge arbejdsløsheden som argument, så holder det ikke i længden. Folk vil føle det som et bedrageri. Jeg tror heller ikke, at danskerne troede på det i forbindelse med 2. juni afstemningen. Der holdt de økonomiske argumenter og truslerne om arbejdsløshed som bekendt ikke. 18. maj skulle så være anden gang, og vi kunne jo ikke opføre os så slemt over for de gode europæere én gang til. Nyrup var i mellemtiden kommet til som statsminister og sagde: "Nu skal vi have gang i beskæftigelsen". Det fik mange socialdemokratiske vælgere på plads. Ingen tvivl om det.

Hvordan blev partiet informeret om, at du stadigvæk havde den der holdning, altså at du fastholdt dit Nej?

Op til 2. juni afstemningen var det hovedbestyrelsen, der efter en stor debat vedtog: "Vi siger Nej." Flemming Kofod Svendsen argumenterede for et Ja-synspunkt, Jann Sjursen for et Nej-synspunkt. Han argumenterede med stor vægt for et Nej. Samtidig så gav man mindretallet rimelig store frihedsrettigheder. Man kunne gå ud i debatter og argumentere for et Ja stadigvæk, uden at det ville koste nogen som helst - hvad skal vi sige - advancementsmuligheder i partiet.

I forbindelse med den 18. maj drøftedes det i hovedbestyrelsen, hvordan man skulle forholde sig. Både Jann Sjursen og Flemming Kofod Svendsen argumenterede for et Ja, og jeg har så siden skrevet i aviser, og jeg har deltaget i mediedebatter i min kreds og mit område og argumenteret for et Nej igen. På de første møder var det selvfølgelig markant for tilhørere og publikum, at én fra Kristelig Folkeparti, som ellers var officielt Ja-sigere, sagde Nej. Men det har jeg det utrolig godt med, og det har partiet generelt set haft det godt med, fordi man har sagt: vi er drøn uenige på det her spørgsmål, men det er de radikale også, og det er Socialdemokratiet og det er de fleste partier, undtagen måske lige CD. Vi er meget uenige på det spørgsmål, så vi giver hinanden frihed til at argumentere for vores individuelle synspunkter. Og langt

hen ad vejen har vi været enige i, hvad der har været godt, og hvad der har været skidt i Maastricht. Der, hvor vandene skilles i Kristeligt Folkeparti, det er simpelthen: hvor tungt vejer de enkelte forbehold. For mig at se har Flemming Kofod Svendsen sådan rimeligt ureflektet sagt Ja til et udvidet EF samarbejde og udvidet integration; men det skyldes simpelthen Flemming Kofod Svendsens grundlæggende meget positive holdning til samarbejde på europæisk niveau. Hans store vision, som jeg overordnet selvfølgelig er enig med ham i, er: hellere samarbejde end at gå i krig med hinanden. Det er den store vision, og det har ligesom kunnet bære for ham et hvilket som helst initiativ fra EFs side.

Hvor kommer det fra, at alternativet er krig, hvis vi ikke går ind i en europæisk union? Ved du det?

Til debatmøderne var det det, man hørte: enten var det krig, eller også var det fred. Sådan var det stillet op. Men det går vel tilbage til, at der var to linjer i starten af EF samarbejdet: der var dem, der siger, at nu skal vi have et handelssamarbejde, der siger spar to, så vi kan blive rigere og sådan noget. Så var der nogle andre virkelig europæiske toppolitikere, der havde en oprigtig vision om at tale sammen i stedet for at slås sammen på europæisk niveau. Og jeg tror egentlig, at det grunder sig helt tilbage dertil. Jeg vil ikke sige, at Flemming Kofod Svendsen ikke har reflekteret over det her spørgsmål; men i den aktuelle situation med hensyn til Maastricht er det rimelig ureflektet, fordi den overordnede vision er samarbejde. Det er bedre, end at vi siger stop. Samarbejde! Det er noget politikerne kan forstå. Når man sidder på Christiansborg - mange er ministre, eller har været det - så har man prøvet at samarbejde. Man har mødt de europæiske toppolitikere. Og så snart man møder andre, så bliver de mindre farlige i forhold til, at de står som ukendte. Sådan er det bare. Derfor er jeg heller ikke med på den nationalegoistiske Nej-vogn - ingenlunde - hvor vi bare er bange for alt det fremmede og det, der er uden for Danmarks grænser. Men man kan også komme så tæt ind på dem og sidde med ved bordet, at man bliver så meget grebet af, at man faktisk kan sidde med ved dette fine bord og få indflydelse. Det, tror jeg, spiller nogle af folketingspolitikerne et puds.

Hvordan forventede du, at partiet ville reagere i forhold til, at du fastholdt dit Nej?

Jeg forventede, at de reagerede med meget stor åbenhed og fuld loyalitet. Det havde jeg selv forsøgt at udvise over for de Ja-sigere, vi havde i partiet den 2. juni. Så det ikke bare forventede, det krævede jeg også. Og det blev jeg også mødt med.

Vel har der været nogen sjove interne diskussioner med den ene eller den anden og "Nej! Jørgen fastholder du virkelig dit Nej?" og så videre; men partiet som sådan

reagerede helt klart med forståelse. Argumentationssættet var man langt hen ad vejen enige om, men lidt uenige om forskellige aspekter. Der er selvfølgelig også - og det gælder Kristeligt Folkeparti ligesom det gælder andre partier - der er også en Nej-gruppe, som er lidt snævrere optaget af det nationale, end jeg måske er.

Vil man skære det firkantet ud: jeg er meget optaget af det demokratiske, jeg er meget optaget af det folkelige engagement, og i længden tror jeg ikke på en hvilken som helst politisk konstruktion, hvis vi ikke i sådan en konstruktion har et minimum af folkelig opbakning. Derfor er jeg bange for, at man kan komme i en sådan situation, hvor EF tager nogle skridt, der forøger afstanden mellem politikerne og befolkningen så meget, at det bliver en kolos på lerfødder, som falder sammen. Men - helt klart - vi har brug for et europæisk samarbejde, helt klart, og samtaler, men med Maastricht går det for hurtigt. Ikke såre har man fordøjet et tiltag, før det næste er på vej. Det er et overgreb.

Det problem har andre lande også haft?

Ja, i meget høj grad. I de andre EF lande er problematikken netop den samme. For eksempel i England og Tyskland, der har de deres store frustration med, at de ikke får nogen folkeafstemninger. Det er da ingen tilfældighed, at vi har folkeafstemninger, to på hinanden følgende - den anden kunne vi have undværet; men vi har folkeafstemninger, og vi har den virkelige folkelige *debat*, som vi har haft både op til den 2. juni og op til den 18. maj. Det er da ingen tilfældighed, at det sker i det eneste nordiske land, der er med i EF samarbejdet. Det er, fordi vi er vant til at diskutere sådan nogle store politiske spørgsmål, og det er jo fantastisk: alle taler om politikerlede; men danskerne har jo diskuteret EF som ingen andre europæere. De har sat sig grundigt ind i, hvad det drejer sig om. De har ikke sagt, at § 107 i Maastricht siger det og det; men de har en grundlæggende forståelse af, hvad Maastricht indeholdt i sin grundstruktur. Men går man til sydeuropæiske lande, så ved de knapt nok, hvad Maastricht drejer sig om. I øvrigt står disse lande i en tiggersituation i forhold til EF. Jeg synes, at der er utrolig mange lande, hvor oplysningerne om EF ikke er tilstrækkelige.

Synes du, at partiet har behandlet dig korrekt?

Jeg kan lyde som meget partipatriotisk, og det er jeg egentlig ellers ikke. Jeg vil godt skyde med skarpt mod partiet; men jeg har ikke meget at udsætte på den reaktion, jeg har mødt. Jeg er opstillet i en kreds, i Viborg, hvor kredsformanden sagde Ja, og vi talte om det, og jeg sagde: "Men jeg siger Nej." Og han sagde: "Helt i orden; jeg kan følge dine argumenter." Og nogen af mine kandidatkolleger deroppe sagde Ja, og de forstod mig også. Jo, jeg har mødt en oprigtig forståelse. Min analyse og argumenta-

tion har man langt hen ad vejen kunnet følge. Konklusionen har man vist forståelse for. Så jeg har ikke megen kritik at udvise. Det må jeg sige.

Det, der har været ukorrekt, hvis vi skal tage hele forløbet med, også den 2. juni, det var TV-dækningen. Vi har et medlemsdemokrati, repræsenteret ved vores hovedbestyrelse. EF spørgsmålet er et af de store politiske spørgsmål. Det er hovedbestyrelsen, der skal tage stilling til det. Så tog hovedbestyrelsen stilling og sagde Nej. Derefter var der en stor gruppe i partiet af Ja-sigerne, som lavede megen ballade. Det var dem, der støttede Flemming Kofod Svendsen, som sagde Ja. Flemming Kofod Svendsen fik så et flertal i folketingsgruppen, og dermed kom folketingsgruppen, altså vælgerdemokratiet, til at stå over for hovedbestyrelsen, medlemsdemokratiet. I den proces da mener jeg helt klart, at der op til den 2. juni blev givet alt, alt for store indrømmelser over for Ja-sigerne. De fik tid i vores TV sendetid; de fik masser af tid og plads i vores radiospots, så dér blev givet alt for store indrømmelser til Ja-sigerne i forhold til, hvad der var nogenlunde rimeligt. Men det var nødvendigt for at holde sammen på partiet. Det var den pris, der måtte gives. Nej-sigerne måtte altså give sig over for Ja-sigerne, der var en minoritet, fordi Flemming Kofod Svendsen er spidsen, toppen, og fordi der er et flertal i folketingsgruppen, som siger Ja. Dermed er der to instanser, der står og konflikter: hovedbestyrelsen og folketingsgruppen. Og det er uholdbart i længden. Den konflikt var man nødt til, af hensyn til alle parter, at udjævne. For eksempel var det Folketinget, der skulle udsende den der informationsavis til hele befolkningen. Hvis Nej-sigerne, repræsenteret ved hovedbestyrelsen og partiet ville være meget stærke og sige: vi kører vores kampagne 100 pct. Så ville vi have haft en TV udsendelse, hvor der var ene Nej-sigere, samtidig med at folketingsgruppen så kunne sige: "Men hvis I vil køre en meget kontant Nej-kampagne, så vil vi anbefale et Ja i den officielle avis fra Folketinget." Og den konflikt var der ingen, der ønskede. Af hensyn til befolkningen var det et uklart signal, men også af hensyn til det fremtidige samarbejde i partiet. Så, det er det, jeg siger: der blev givet langt større indrømmelser til Ja-sigerne, end hvad der var forsvarligt og rimeligt, men det var af hensyn til enheden i partiet. Det var en reel, kontant magtkamp, der foregik i partiet op til 2. juni. Meget kontant. Der stod Nej-sigerne på det tidspunkt en lille bitte smule svagere, fordi Ja-sigerne havde flertallet i folketingsgruppen, og det er dem, der har adgang til medierne. Desuden var Jann Sjurson i spidsen for Nej-kampagnen, og han var ung som landsformand på det tidspunkt; han havde ingen ministerpost. Det vil sige: han var for så vidt en formand helt uden for det politiske system. I anden omgang valgte han så at sige Ja på grund af den proces, der er foregået; men den proces har immervæk kun stået på nogen ganske få måneder. For mig så den ud som et nøje tilrettelagt Edinburgh topmøde, hvor danskerne skulle have de indrømmelser, de skulle have, så de kunne komme forbi den 18. maj, og så fortsætter processen i øvrigt uden synderlig hensyntagen til Nej-sigerne. Det er min forklaring.

Hvordan reagerede du på magtkampen?

Altså op til den 2. juni var jeg selv rimelig meget involveret, dels på grund af min formelle post i hovedbestyrelsen, men i høj grad på grund af mine uformelle kontakter. Det var også en konflikt, som gik lidt på tværs af partigeografien. Vi står stærkt i Ringkøbing Amt, og Ringkøbing Amt bakkede Flemming Kofod Svendsen op, så det stærkeste område støttede ham. Og der stod vi så i Aarhus som sådan generelle repræsentanter for den midtsøgende linje, hvor Jann Sjursen nu er opstillet til Folketinget. Der var et misforhold til tillidsfolkene i Ringkøbing Amt, og der blev brugt megen krudt bag facaden på at markere, at vi har sagt Nej, og det Nej vil vi fastholde. Og så måtte vi så til sidst indgå et kompromis af hensyn til partiet op til den 2. juni.

Hvor meget rum fik Nej-sigerne op til den 18. maj?

I præsentrationsudsendelsen i TV var der ingen rum for Nej-sigerne. Altså, Jann Sjursen og Flemming Kofod Svendsen stod der begge to, og det fremgik meget tydeligt, at der var meget forskel på deres engagement. Og Jann Sjursen har gjort meget ud af at fremhæve, at hans Ja var ikke så begejstret et Ja. I den officielle folder havde Nej-sigerne en spalte. Det svarer sådan set meget godt til den folder, som var forud for den 2. juni afstemning; men med modsat fortegn. Det er imidlertid helt klart - overordnet set, hvis man sammenligner de to datoer: at Nej-sigerne op til den 18. maj har opført sig eksemplarisk og forbilledligt i forhold til Ja-sigerne op til den 2. juni. Der var nogle Ja-sigere, som opførte sig - hysterisk, op til den 2. juni, fordi de var kommet i mindretal. Folk havde aldrig nogen sinde sagt Nej til noget af det, der kommer fra EF. Derfor reagerede de meget stærkt på det - og lidt hysterisk. Flemming Kofod Svendsen er en dygtig politiker, og til en dygtig politiker hører også det at være klog. Og dertil hører også det, at man skal ikke reagere i affekt, og man skal ikke selv, når man er på toppen - hvis man kan undgå det, så skal man ikke selv lave det benarbejde, som man kan få andre til. Helt klart: der var et meget tæt, et tæt samarbejde mellem de der *meget*, synes jeg, hysteriske folk i Ringkøbing Amt og vores centralt placerede tillidsfolk og så deres kontakter til Flemming Kofod Svendsen. Altså: de kunne kun gøre det, de gjorde, fordi de havde Flemming Kofod Svendsen. Han er for så vidt *rimelig* konsistent i sin argumentation. Det er han; men det var i høj grad det der med, at vi får mere indflydelse, hvis vi sidder med ved bordet - de der meget floskelagtige ting. Det var hans primære argumentation.

Hvad vil du gøre for at sikre det, du står for rent politisk?

Jeg vil fastholde en stor politisk debat om EF-spørgsmålet. Det er utrolig vigtigt. Vigtigere end nogensinde. Blandt andet fordi vi sagde Ja her den 18. maj. Nu bliver

det åbenlyst klart, at demokratiet i EF er i fare i forhold til de kriterier, vi i Danmark og i nordisk-dansk demokratisk tradition stiller til et velfungerende demokrati, herunder ikke mindst den folkelige deltagelse. Hvis ikke der er en folkelig deltagelse, er der ikke reelt tale om et demokrati. Sådant er vores danske tradition. I hvert fald i løbet af en 2-3-4 år - vi skal måske kun hen til efteråret, hvor Belgien har formandsskabet, spiller Frankrig og Tyskland ud med nye initiativer for samarbejde og traditioner, som vi vil have svært ved at acceptere. Den interne debat i partiet er uhyre vigtig. Jeg tror, der vil være plads til både Nej-sigere og Ja-sigere. Jeg føler, at der er mange i partiets bagland, i hovedbestyrelsen og så videre, der er på linje med mig, så jeg er ikke bange for, at Nej-sigerne eller - hvad skal man sige - den skeptiske EF-holdning i Kristeligt Folkeparti bliver løbet over ende, overhovedet ikke. På Christiansborg-niveau og ministerniveau er Nej-sigerne i Kristeligt Folkeparti dog ikke fantastisk godt repræsenteret. Jeg vil godt se mig selv som brobygger mellem fløjene: på den ene har vi de der lidt nationale, de folk, der har det lidt svært med det fremmede og EF er for langt væk. Det er i høj grad de ældre folk i partiet - af gode grunde. De har ikke været på Interrail, kort sagt. Så jeg vil gerne være brobygger mellem dem, i høj grad repræsentere deres synspunkter, men også gerne være mere åbne over for de internationale forpligtelser, vi har. Det tror jeg faktisk godt kan lykkes; men det store spørgsmål, Kristeligt Folkeparti er stillet overfor, er helt klart: vil vi i national retning eller i føderal retning? Det bliver hovedspørgsmålet i EF-debatten de næste år. Så lad os diskutere det i stedet for alle mulige andre paragraffer og direktiver. Det var det, vi skulle have diskuteret. Det var en hovedkritik fra min side mod Maastricht, at Maastricht-ideologien og princippet bag Maastricht var imperialistisk: mest muligt ind under EFs vinger fra alle mulige politiske områder: kultur, uddannelse og så videre. Selv om det ikke var vældig store områder på de der spørgsmål, så blev det alligevel til, at man tog de politikområder ind under EF-hatten. Og det er det, der er imperialistisk: mest muligt ind under os. På et tidspunkt vil nogle demokratisk sindede folk rundt omkring så sige: "Nå, men når vi har så mange beslutninger placeret i EF, så kan vi ikke leve med så udemokratisk en beslutningsproces. Så er vi måske nødt til at lave et to-kammersystem og give mere magt til Parlamentet." Og så går vi direkte i den føderale fælde. Det er det dilemma, som vi kommer til at stå over for de næste par år. Det er det, der er så uhyggeligt, at man har bare kørt Maastricht uden at servere den som en færdig ret, ikke! Uden at diskutere: hvilke muligheder er der. Og nu får man så nærmest et *fait accompli*, hvor man siger: nu må vi gå videre ad den her vej, ellers så stopper det hele, og så accepterer man en udemokratisk orden, hvor der ikke er nogen sikkerhed for, at man kan komme tilbage til demokratiske rettigheder. Det er min hovedkritik mod Maastricht, at man fik så mange ting ind under den, i stedet for at man virkelig gjorde brug af nærhedsprincippet - det er et godt princip. Det bliver bare ikke brugt i Maastricht. Havde man virkelig brugt det, så havde man sagt: EF - hvilke opgaver skal EF tage sig af, og hvilke skal det ikke tage sig af. Og Maastricht lyser langt væk af, at den prioritering slet ikke har ligget til grund for, hvad der skulle stå i traktaten. Det er hovedkritikken mod traktaten, som jeg bogstav for bogstav læser den.

Hvordan var processen i partiet op til den 18. maj?

Det er stadig et åbent parti for debat. OK! Der har været den der magtkamp op til den 2. juni, hvor man kan sige, at Ja-sigerne har haft mere kisse-jav for at få deres synspunkter igennem end - skal vi sige - anstændighed bød. Og det, at vi Nej-sigere, som var meget anstændige - for at bruge de ord - op til den 2. juni, det vil blive brugt som argument for, hvordan vi i partiet godt kan være uenige og så alligevel behandle hinanden pænt, også i EF-spørgsmålet. Så jeg føler egentlig, at vi står langt stærkere, end hvis vi havde brugt de samme metoder. Det må jeg sige. Helt klart! Fordi skepsisen - sådan generelt i partiet - den er der, og der er grobund nok til, at en kritisk EF-debat fortsætter fremover.

Op til 2. juni var der flertal for Ja i folketingsgruppen. Det var 3-1. Knud Glønborg, han sagde Nej. Det gjorde han den 2. juni; men sidste gang sagde han Ja. Ved 18. maj afstemningen var det en enig folketingsgruppe, der sagde Ja. Det giver selvfølgelig et problem i forhold til partiets medlemmer, hvor det er fifty-fifty. Problemet er dog ulige større for et parti som Socialdemokratiet. Man kan undre sig over den meget store socialdemokratiske gruppe, hvor alle siger Ja i Folketinget, til trods for at halvdelen af deres vælgere siger Nej. Det er et kæmpestort problem. Det er deres problem. Det er altså socialdemokratisk tradition, at man har en høj grad af partidisciplin, og hvis ikke man fastholder partilinjen, så ryger man langt nedad. Sådan har det været. Sådan er linjen stadigvæk i Socialdemokratiet. Jeg har en forståelse for, at det må være sådan i højere grad i så stort et parti, som ofte er regeringsbærende, end i et lille parti; men det er dybt problematisk og udemokratisk. Det er også et samvittighedsspørgsmål for det enkelte socialdemokratiske folketingsmedlem. Som folketingsmedlem er man kun bundet af sin overbevisning. Det står i Grundloven.

Hvad ønsker du at fremhæve her til sidst?

Hele vores afgørelse om Ja og Nej, både den 2. juni og den 18. maj, faldt lige på det tidspunkt, hvor Flemming Kofod Svendsen og Jann Sjursen var inde i en afklaring af, hvad partiet stod for og hvem, der skulle tegne partiet. Det er nu indiskutabelt, at Jann Sjursen er leder. Jann Sjursen blev formand for 2-3 år siden, formand uden for Folketinget. Havde ikke mediernes bevågenhed. Han har kun sin hovedbestyrelse bag sig. Han har ingen magt. Han er ung. Han blev ikke valgt til Folketinget til trods for, at han havde et kanonvalg i Vejle Amt - mange flere stemmer end alle andre; men Vejle Amt var et dårligt Amt. Derfor blev han flyttet til Aarhus Amt. Det var der megen ballade om i partiet, at Jann Sjursen tog et sikkert sted fra et andet folketingsmedlem. Det var gået forud, og så kommer så EF spørgsmålet den 2. juni,

og der står Jann Sjursen så stærkt med sin hovedbestyrelse i kampen med Flemming Kofod Svendsen. Så får vi så regeringsdeltagelsen omkring februar 1993, og det var jo - regeringsdeltagelsen var det, der for alvor lagde låg på en truende splittelse i folketingsgruppen, fordi dønningerne fra den 2. juni ikke havde lagt sig. Der var et mismod, der havde bredt sig rundt omkring i partiet. Og så lige pludselig fik vi regeringsmuligheden og dermed en ydre "fjende", altså nogle ydre udfordringer. På det tidspunkt kommer Jann Sjursen ind og får en taburet, hvor han bliver partiets helt klare leder, blandt andet fordi han sidder højest oppe og er med blandt de fire partier i regeringen. Først da Jann Sjursen får en position som minister, bliver det for alvor afklaret, at han er partiets leder.

Var prisen for at få den ministerpost at sige Ja til Maastricht?

Reelt sagt - helt reelt - det var umuligt for ham at sige Nej en gang til. Det var simpelt hen umuligt. Han ville kaste partiet ud i en splittelse, og han ville blive beskyldt for at være den unge fremstormende, magtbegærlige leder. Du kan godt se: vi havde den 2. juni - splittelse i partiet - bang. Og mismodet bagefter. Så når vi hen til januar, regeringsdeltagelse. Nu gik han så ind og sagde Ja, et meget stille og roligt Ja, som han ikke sidenhen kan anklages for, og for at have jaget Danmark ind i EF med bål og brand og med trusler. Hans argumentation i Ja-kampagnen op til den 18. maj var meget sober. Han var i virkeligheden ét af de farligste våben, Ja-kampagnen overhovedet havde. Der var ingen der troede på ... Uffe Ellemann og de store tilhængere; men Jann Sjursen, der tidligere havde sagt Nej: han kunne gøre det meget stille og roligt på TV. Alene stemmeføringen: Nu synes han, det var rigtigst at sige Ja. Han kunne flytte stemmer; han flyttede mange stemmer - ingen tvivl om det. Det er min vurdering ud fra den realpolitiske situation, som Jann Sjursen stod i.

Hvis han nu stadigvæk sad uden for Regeringen og Folketinget, tror du så han havde været mere tilbøjelig til at fastholde sin gamle linje?

Nej, det tror jeg ikke, fordi det havde han nok ikke styrke til. Men havde de flyttet alt, hvad der sker omkring EF-spørgsmålet og Maastricht tre år frem, hvor han for alvor havde konsolideret sig som partileder, så kunne situationen godt have set anderledes ud. Men han har ikke sagt et større Ja, end at han kan sige Nej i '96 eller hvornår der nu kommer folkeafstemning om regeringskonferencen. Det forholder sig lidt på samme måde med SF. Årsagen til, at de kunne finde på at sige Ja kan kun være, at det var forudsætningen for, at de kunne blive salonfähige. De førende i SF har haft en positiv holdning til EF som institution siden '86. Vel at mærke, hvis den udviklede sig på den rigtige måde. Når de så sagde Nej første gang, var det fordi Maastricht ikke var et godt nok svar. Mine argumenter var langt hen ad vejen også SFs argumenter op til den 2. juni. SF var også tvunget til at sige Ja til Maastricht, hvis de skulle kunne

deltage i et regeringssamarbejde; det var de klar over. At de så ikke havde analyseret tilstrækkeligt, at de også var nødt til at stemme for Finansloven for at kunne sidde i regering ... der begik de en fejl. Socialdemokratiet kan ikke holde til at indgå i et regeringssamarbejde med et parti, der har sagt nej til Finansloven. Det er nogle af de spilleregler, der er i et demokrati. Hvis de ville have kørt linjen helt ud i SF, skulle de have stemt ja til Finansloven.

Der var én ting, jeg godt kunne tænke mig at vende tilbage til. Du siger, at det, der er meget afgørende for dig, er spørgsmålet om demokrati - det manglende demokrati i Maastricht. Der er også en anden ting: individets rettigheder. Maastricht er på en eller anden måde en slags forfatning. Qua vores grundlov - også qua den tyske grundlov - er individet beskyttet med hensyn til sine politiske, personlige og religiøse rettigheder. Og den beskyttelse findes ikke i Maastricht. Har I haft nogle principielle diskussioner om, at nu går vi ind i en Maastricht-traktat, som står over vores grundlov?

Jo, vi har haft den diskussion. Den har også været vægtet rimelig meget; men det den diskussion har stødt på af problemer - så vidt jeg kan vurdere - det er simpelt hen: hvordan skal man forholde sig til Maastricht? Hvad er det for - dybest set - hvad er det for et liv, den giver? Man kan bare tage detaljeringsgraden. Den er jo væsentlig forskellig i de forskellige afsnit. Og langt hen ad vejen er det makværk meget af det. Jeg mener slet ikke, at det egentlig - som papir - på nogen måde kan sammenlignes med en forfatning; men det har alligevel på nogle punkter, som du siger, forfatningslignende karakter og funktion. Den kan for eksempel ikke sammenlignes med den amerikanske forfatning. Jeg vil vurdere det sådan, at der hvor den adskiller sig væsentligt fra den amerikanske forfatning - det er også dér, hvor den er farlig. Den amerikanske forfatning er faktisk bygget op for at sikre det decentrale. Det er på baggrund af den frihedsdiskussion i U.S.A., at forfatningen bliver som den bliver. Og det bliver overskriften for alt, hvad der står i den. Den amerikanske forfatning var tænkt decentral. Den er ikke centralistisk. Maastricht traktaten er frem for alt centralistisk, og hele initiativet til den er stadig på centralt niveau - på elite niveau. Det er dér faren ligger. Det er langt hen ad vejen et planøkonomisk system. Det eneste spørgsmål, jeg mener, kan komme i betragtning som et fælles anliggende, er miljøspørgsmålet, og miljøspørgsmålet kan man ikke klare ene land. Der skal vi have EF med. Det har jeg sagt - også til Nej-sigere: jeg vil gerne have en føderation på miljøområdet. Det er i virkeligheden den eneste måde, vi kan få bundet landene sammen på - i et forpligtende politisk samarbejde. Og det er lige præcis den prioritering, der mangler i Maastricht. Man kan sige: på de områder vil vi gå ind og forpligte hinanden, fordi det er nødvendigt, at de skal løses på det niveau. På masser af andre områder skal vi ingen forpligtelser have. Den prioritering med rod i nærhedsprincippet - det er den diskussion man skulle have haft, inden man overhovedet udformede Maastricht; men Maastricht er udformet ud fra det

imperialistiske princip. Det er i høj grad den der centralistiske europæiske magtelite, der har kontrolleret EF.

Har I noget samarbejde med andre modstandere eller fortalere for Maastricht i Europa?

Ja, der findes jo kristelig demokratiske partier; men der står vi meget isoleret, fordi vi har et tæt samarbejde med de nordiske partier, både i Sverige og i Norge. Og der er krist-demokrater i Tyskland og i Italien, og der er CDA i Holland. Hollænderne med Lubbers i spidsen samtaler vi langt bedre med end tyskerne og italienerne, fordi vi politisk ligger tæt på hinanden. I virkeligheden er "Kristeligt Folkeparti" et dårligt navn ... Jeg forstår ikke - der er skam masser af gode kristne i de andre partier - jeg kan ikke forstå, at de ikke skælder ud, når aviserne omtaler os som "de kristelige". De kristne værdier skal vi ikke slå de andre i hovedet med ...

Har du nogle kommentarer til forholdet mellem folk og politikere med udgangspunkt i Maastricht?

Folketingets politikere må godt gå foran og sige: "Vi har en mission. Vil I være med på den." Jeg har formuleret det hjemme på min opslagstavle: politiske personligheder giver ikke vælgerne vetoret, men valgret. Dermed sagt: jeg må som politiker lægge mine synspunkter frem: "Sådan er de. I har så valgret til folketingsvalg, hvor I kan stemme på mig." Det kendetegner også politiske personligheder, at man lægger det ud på den måde og ikke kun lytter sig frem til, hvad der sådan for tiden er mest in. Det krav stiller jeg også til politikerne samtidig med, at de selvfølgelig også skal have en forståelse for dialogen. Det ligger i en spænding mellem de to steder.

Politikere, der *kun* aflæser tilfældige meningsmålinger om, hvem der drikker mest letmælk og mest sødmælk, og så skal de lave mest let- eller sødmælk. Det er ikke det, vi har politikere til. Så dør det politiske system som et sted, hvor ideer mødes og diskuteres og formes og udveksles. Der må godt være spørgsmål, hvor politikerne går foran i forhold til, hvad der er opbakning til i befolkningen; men der er en helt klar grænse for, hvor meget man kan gå foran. Og den har de overskredet i Maastricht. Ingen tvivl om det! Med hensyn til Maastricht kunne man også mene, at det ikke så meget er et spørgsmål om, at politikerne er gået foran, som de er gået ud på et vildspor.

Under alle omstændigheder: Politikerne er gået længere i en eller anden retning, end befolkningen er med på. Der kan dog også være noget positivt i at gå foran. Den ret eller den mulighed skal vi også give politikerne. Og den skal de tage sig, for ellers nedlægger vi det politiske system. Så kunne vi lige så godt have administratorer til at sidde og lave politik. Så bliver politik til administration. Jeg har forsøgt at tage

debatten op nogle gange ... op til juni-afstemningen sad jeg i debat med en højskoleforstander, som var folketingskandidat for Venstre og forsøgte at diskutere lidt demokrati med ham og den grundtvigske tradition, som Venstre og Højskolen ellers er rundet ud af. Det havde han meget lidt forståelse for. Det var virkelig foruroligende.

Venstre Ja-siger

Uffe Ellemann-Jensen, MF
fhv. Udenrigsminister

Han er født i 1941. Cand. polit. 1969. Premierløjtnant af reserven. Tjeneste i forsvarsstaben 1962-1964, hos oberst H. M. Lunding i efterretningsvæsenet. Han var journalist ved Berlingske Aftenavis 1967-1970. Økonomisk-politisk medarbejder ved TV-aktualitetsafdelingen 1970-1975. Sammen med Ole Andreasen stod han for alle politiske TV udsendelser op til folkeafstemningen om Danmarks indtræden i EF i 1972. Chefredaktør på Børsen 1975-1976. MF for Venstre, valgt i Aarhus Amtskreds siden 15. februar 1977. Formand for Markedsudvalget 1978-1979. Politisk ordfører 1978-1982. Udenrigsminister 1982-1993. Formand for Venstres landsorganisation 1984. Vicepræsident for Den Europæiske Føderation af Liberale og Demokratiske Partier [ELDR] i 1985. Præsident for ELDR 1995. Tildelt Robert Schuman-prisen 1987.

Hvorfor er du blevet Venstremand, og hvad er det for en person eller idé, der har præget dig og været afgørende for den politiske vej, du er gået? - også i forhold til EF?

Hvis du kigger på hele min familie baggrund, så er det noget, jeg er vokset op med. Min far var som bekendt Venstremand, selv om han startede et andet sted - han var radikal først. Men i betragtning af, at de var 12 børn på 10 tønder land i 30'erne, så kunne man jo dengang ikke være andet end radikal. Men han gik endeligt og fuldgældigt over den dag, jeg blev reserveofficer, og han måtte købe en sabel til mig. Da kunne han godt se, at forsvars- og udenrigspolitik hos de radikale ikke var noget for ham. Sådan var han. Han var altså Venstremand i svøb om man så må sige. Min gamle morfar var nok også den, der kom til at præge mig meget. Han stod mig utroligt nær, og han var Venstremand hele sit liv. Han kom fra den jyske hede. Han

var bonde og sognerådsformand, æresmedlem af partiet. Så der var en familiemæssig baggrund.

Og så var jeg politisk interesseret fra jeg var barn, men ikke politisk aktiv. I gymnasiet og den første studentertid, da strejfede jeg sådan lidt rundt - venstre - konservativ. Men efterhånden var det naturligt for mig, at det skulle være Venstre. Det skyldtes i høj grad også Venstres Europapolitik, fordi jeg på et meget tidligt tidspunkt i gymnasietiden følte mig engageret i Europa- spørgsmålet. Og som stud. polit. er det klart, at det var noget, man beskæftigede sig meget med.

Jeg var soldat, før jeg begyndte at læse, blev reserveofficer. Mens jeg læste 1. del, arbejdede jeg i forsvarsstaben hos gamle oberst Lunding. Han var chef for efterretningstjenesten. Der arbejdede jeg meget med Østlande og blev efterhånden ganske dybt engageret i Europaspørgsmål og i spørgsmålet om den kommunistiske del af Europa. Det arbejdede jeg med - også senere som journalist. Så det var et engagement, der voksede og blev ganske stærkt - personligt stærkt efterhånden. Det gav mig mange kontakter senere, da jeg blev journalist, i Østlandene og i andre europæiske lande. Så det er sådan set gået side om side. Når jeg ikke blev aktiv Venstremand før 14 dage før, jeg blev valgt der i '77, så skyldes det, at jeg havde den gammeldags indstilling, at jeg som journalist skulle lade være med at blande journalistik og politik.

Hvilke poster har du i internationalt regi i dag?

Jeg er formand for ELDR [European Liberal, Democratic and Reform Party], og så sidder jeg i en såkaldt "Steering Committee", som er sådan en lille bitte gruppe med en fin Lord - Lord Peter Carrington som formand. Den tidligere russiske statsminister Gaidar er også med. Desuden er der et par andre og en kineser, hvis navn jeg aldrig kan huske. Der er sådan en af de der små styregrupper, der kører nogle internationale møder, som et fond laver.

Har det specielt noget med EF at gøre?

Nej, det er globalt. - Jeg deltager også nogenlunde fast i de såkaldte [Bilderberg](#) møder, som er Europa-USA dialog. De kører i høj grad med sådan nogen forhenværende nogen som mig på den politiske side. Jeg sidder desuden i en gruppe, der har noget med øst-vest at gøre. Men det er sådan forskellige mere private ting. Det egentlig udadvendte, det er ELDR.

Nu vil jeg stille dig en række spørgsmål vedrørende den kontakt, du har haft til EF. Hvad kunne du godt tænke dig at opleve igen? Hvor synes du, der har været et resultat?

Hvis du tager det som en proces, så er det noget, jeg selv har opfattet efter de 10 år som udenrigsminister, noget, der efter en utrolig svær og vanskelig start begyndte at bevæge sig opad. Og især da det pludselig lykkedes at få gang i fællesskabet igen omkring Fællesakten. Så noget af det, jeg godt kunne tænke mig at opleve igen, det er det arbejde, der blev gjort for at få Fællesakten skabt og derefter få den på plads i Danmark. Det var jo virkelig et slagsmål, hvor regeringen var i mindretal. Både Socialdemokratiet og Radikale var imod EF pakken, som vi kaldte det i Danmark. Og det var faktisk en spændende kamp, fordi det var op ad bakke, og vi havde en utrolig god sag at slås med. Rent politisk var det spændende og udfordrende. Indholdsmæssigt, syntes jeg også, det var utroligt tilfredsstillende. Så hele den proces, hvor vi ganske langsomt fik den kørt igennem herhjemme, fik et flertal i befolkningen, fik en ny indgangsvinkel til EF samarbejdet. Jeg mener faktisk, at folkeafstemningen om EF pakken, det var noget af et gennembrud. Derefter så en del af de oplevelser, der har været i forbindelse med en del af revolutionerne i Europa i '89, '90, '91. Her var kulminationen vel nok, da Danmark benyttede sig af "the window of opportunity" og fik de baltiske lande ind på den internationale scene. Ved at gå i spidsen og så nærmest presse de andre - det var meget spændende dage.

Hvad er efter din egen vurdering det vigtigste, du selv har udrettet?

Det er svært at svare på. Jeg synes nok det at få - hvis du ser det ud fra en dansk synsvinkel - det at få drejet situationen omkring folkeafstemningen om EF pakken, hvor det var mig, der maste ønsket om en folkeafstemning igennem i regeringen. Og hvor det var mig, der trak det tunge læs sammen med Venstre for at få den kørt igennem med et positivt resultat. Jeg vil nok mene, at EF pakken og folkeafstemningen om EF pakken, det er det vigtigste, fordi det var det gennembrud, som gjorde, at andre partier kunne opleve en slags forløsning i forhold til EF. Først og fremmest Socialdemokratiet, der jo lige siden folkeafstemningen i '72 havde haft et indbygget traume om EF. De havde ikke rigtig kunnet tage en åben debat om det. Da så de fik et ordentlig nederlag på spørgsmålet om EF pakken, og alle jo vidste, hvad der havde været af interne slagsmål og intriger og så videre om det spørgsmål, så var det som om det kom til at forløse socialdemokraterne, at de pludselig gik ind i en mere positiv og aktiv EF politik. Det var så med til, at vi kunne gå konstruktivt ind i og være med til at lave Maastricht-traktaten. Nu fokuserer man meget på nederlaget den 2.juni og den meget beskedne sejr 18. maj. Dét, der var vigtigt for mig i den proces, det var, at vi bidrog aktivt til at lave Maastricht-traktaten. Og faktisk på en række områder kom til at præge den i, hvad jeg opfatter som en fornuftig retning.

Hvad har gjort størst indtryk på dig i relation til EF arbejdet?

Én af de ting, der har gjort størst indtryk på mig, det har været at arbejde sammen med de der gamle barkedede europæiske politikere og opleve den rod, de har i historien. En rod, jeg som dansker og som noget yngre ikke har. Altså folk som Hans-Dietrich Genscher og Roland Dumas, som jeg begge to blev personlig gode venner med. Og de har selv et ganske sjovt venskabsforhold. Opleve de to, når de engang imellem i kritiske situationer gravede ned i historiens pose og øste af deres egne erfaringer. Dumas, hvis far var blevet tortureret ihjel af tyskerne. Genscher, der som stor dreng oplevede at blive trukket i uniform, og oplevede derefter at leve de første år af sin ungdom spærret inde i Østtyskland. Altså opleve hvordan de to trak historien frem som drivkraft i det, de foretog sig i den daglige europæisk politik. Det er noget, der har gjort et stort indtryk på mig, og noget jeg også har trukket på her specielt i anden omgang, da vi skulle have Maastricht-traktaten igennem.

Hvad har efter din mening været det største resultat, du har nået i EF politikken?

Hurtig anerkendelse i EF af de baltiske landes plads i Europa som selvstændige nationer. Og det er et af de tilfælde, hvor et forholdsvis lille land i kraft af en situation og nogen muligheder er kommet til at præge EF.

Hvad har så været din største fejltagelse?

Jamen, dem er der selvfølgelig mange af. Jeg vil nok mene, at den største var at lade mig presse til at acceptere, at folkeafstemningen sidste år blev lagt så tidligt som 2. juni. Jeg ville have haft den om efteråret - så tror jeg, at vi havde vundet den. Jeg sloges ikke hårdt nok for at få den udskudt.

Hvad har du ikke lyst til at opleve igen?

Mange af de timelange debatter, vi har haft i Markedsudvalget. Specielt i begyndelsen, hvor der sad en flok halvfulde socialdemokrater og udelukkende var ude på at træne og drille og genere. Og hvor jeg sad med alle nerver spændt ud, fordi der var et formandskab, jeg var blevet kastet ind i. Jeg havde en utrolig arbejdsbyrde. Det var ikke nogen særlig positiv oplevelse. Den prøvede jeg også at lære af, og jeg lod være med at genere formandskabet, da jeg selv var blevet sat af. Det er sådan nogen af de opgaver, jeg synes, man som opposition skal give en regering mulighed for at løse bedst muligt. Så kan man altid kritisere dem bagefter.

Hvordan mener du selv, du har bidraget til historisk vigtige beslutninger i '72, '86, '92 og nu senest i '93?

Jeg deltog jo ganske aktivt. Hvis du kigger tilbage i udklip fra den tid, så vil du se en forside af Ekstra Bladet, hvor mit kontrafej er slået stort op og Henning Schmaltz Jørgensens ved siden af. Og en overskrift, som de normalt kun bruger, når en popstjerne besøger Danmark. Overskriften lød: "De står for terror i TV". De mente, det var meningsterror. Jeg var ankermand på de store TV udsendelser, hvor jeg havde de her store spørgepaneler og svarpaneler med for og imod o.s.v. Der var jeg ordstyrer. Det var nogen ganske store og vigtige udsendelser. Så da var jeg engageret som journalist. Og mit personlige engagement? Ja, der var der overhovedet ingen tvivl. Men jeg forsøgte efter bedste evne at få alle synspunkter frem.

Jeg trak læsset i '86, og jeg har skrevet en bog om det. Det var den nuværende ambassadør i Washington, Erik Thygesen, der fik ideen til en vejledende folkeafstemning. Det kan du læse alt om i min bog: *Da Danmark igen sagde ja til det fælles*¹. Den fortæller hele forhistorien.

I 1992, hvor jeg jo var udenrigsminister, ville jeg have haft folkeafstemningen om efteråret. Altså den folkeafstemning om Maastricht-traktaten, den var jo ikke nødvendig. Den var ikke nødvendig. Vi måtte nærmest til at konstruere os frem til noget suverænitetets afgivelse, så vi kunne bruge Grundlovens regler. Men den sag var en given ting allerede i og med, at Socialdemokratiet havde sagt på et tidligt tidspunkt, at de ønskede en folkeafstemning. Og når landets største parti ønsker det, så er der ikke noget at gøre politisk. Så skal man have det.

Der er en meget sjov parallel til en episode, jeg beskriver i indledningen til bogen dér, helt tilbage i '72. Hvor det jo heller ikke var givet, at der skulle have været folkeafstemning. Per Hækkerup havde i begyndelsen af '71 - altså da han var i opposition - talt om en vejledende folkeafstemning. Det sagde han 1. maj 1971. Hvorefter Krag så siger ved et pressemøde mandag eftermiddag den 3. maj: "Nej, vi skal have bindende folkeafstemning." Så ringede jeg til Baunsgaard, der var statsminister, og fangede ham oppe i Aalborg, mens TV-avisen kørte. Og Baunsgaard sagde: "Nå, vil de det, så skal vi have en folkeafstemning." Så vi nåede jo at få en god nyhed med i slutningen af TV-avisen, og der blev en kæmpe ballade i regeringen næste dag, ved jeg. Men Baunsgaards argument var: Ja men når Socialdemokratiet vil have en folkeafstemning, så slipper vi aldrig udenom.

Det var præcis det samme i '92. Når de vil have en folkeafstemning, slipper man ikke udenom. Og engang imellem kan man godt følge det gode princip, at kan man ikke forhindre en skandale, så kan man stille sig i spidsen for den. Derfor gik jeg også med

¹ Udkommet på Schultz Forlag, 1987.

fynd og klem ind for en folkeafstemning. Men jeg mente, vi skulle have den i efteråret. Dels for at have ordentlig tid til at gå stoffet igennem, dels for at se hvad der skete på den europæiske scene, så vi ikke begik den fejltagelse, vi var lige ved at begå - eller rettere som nordmændene begik der i '72, da de var for tidligt ude. Så jeg ville have haft den om efteråret. Socialdemokratiet maste på for at få den tidligere. Det var fordi Svend Auken ikke ville have det til at give problemer på deres kongres, som de skulle have i september '92. Som bekendt lykkedes det ham ikke at undgå ballade. Han blev nemlig smidt af i god tid forinden, hvorefter hans parti var lammet i forhold til folkeafstemningen. Allerede dér burde vi så have udskudt det. Men det var der ikke enighed om i regeringen. Jeg kunne ikke komme igennem med det. Der ærgrer mig bagefter. Auken blev vippet som formand, hvorefter Jacob Buksti, og flere af de andre, som sad helt centralt i kampagnen, de blev neutraliseret af den nye partiledelse. Og det gjorde, at Socialdemokratiet stort set ikke førte nogen kampagne i '92. Det var forklaringen på, at man ikke kunne få et Ja igennem.

I '93, hvor vi var røget ud af regeringen, brugte vi utrolig mange ressourcer i Venstre på at arbejde for et Ja. Vi er nok dem, der har brugt flest penge. Og for en gangs skyld har vi også haft et stort underskud. Vi har måttet tære på vores opsparing for at køre kampagne. Og jeg brugte selv endnu mere tid på det, end jeg brugte året før ved at rejse land og rige rundt. Jeg tror, jeg holdt 30 møder de sidste 5 dage. Specielt på uddannelsessteder. Så jeg brugte ganske mange kræfter.

Hvordan synes du man skal forholde sig til medlemmer af Venstre, som står på Nej-siden stadig væk, selv om det blev et Ja den 18 maj?

Det må de da selv om. Der er plads til uenighed i Venstre om alle spørgsmål. Jeg har nu ikke mødt mange ... Det kan tænkes, at der er nogen, der synes, det er sjovt i opinionsundersøgelser at sige: Jeg er Nej-siger, og jeg stemmer Venstre - det ku' tænkes. Men altså, jeg husker kun at have mødt en enkelt, som er en landmand over i det jyske, som skriver engang imellem -

Men I har vel også partimedlemmer, som er Nej-sigere?

Det går jeg da ud fra. Og så har jeg selvfølgelig mødt nogen på de møder, jeg har været til rundt omkring, nogen, der er skeptiske. Men jeg har kun mødt en enkelt, som decideret sagde, at han var Nej-siger. Det var en ovre i Midtjylland, det er rigtigt, jeg har mødt én. Det er da fint. Det giver da altid lidt ekstra kulør på diskussionen. Jeg har da selv oplevet at være i mindretal i gruppen i vigtige spørgsmål. Det skal der være plads til.

Jeg har nogen flere spørgsmål vedrørende Nej-problematikken i partiet. Det er jo ikke nogen hemmelighed, at der er Nej-sigere i alle partier - mere eller mindre. I Socialdemokratiet har det været ca. halvdelen, ikke, og i Venstre er det ca. 15 pct. Hvordan vil du forholde dig til Nej-sigerne i dit eget parti?

Hvordan mener du forholde mig til dem?

Altså om du i det hele taget vil forholde dig til dem. Diskuterer med dem og ...

Det vil jeg da godt. Jo ... hvis det kan ske på en ordentlig måde. Jeg har oplevet en enkelt, som er superkværlant og sidder ovre i Aarhus. Han er opstillet på en eller anden kommunal liste, og det viste sig så, at han ville altså bruge det der som en platform. Jeg svarede ham pænt på de første par breve, han sendte til mig. Så opdagede jeg, at han begyndte at offentliggøre breve. Så ham er jeg holdt op med at svare. Han er en kommunalpolitiker, som sku' bruge det til at gøre sig interessant og skabe sig en platform. Den type, synes jeg, det er meget nemt at forholde sig til, fordi dem skriver jeg ikke svar til. Men hvis der skulle være andre, JA.

Har Venstre en officiel holdning til Nej-sigerne? Har I diskuteret det på jeres møder?

Inden for partiet? Nej! Aldrig! Det må de selv om, det synspunkt.

Synes du at Nej-sigerne i Venstre skal skubbes væk og ikke vælges til tillidsposter i partiet?

..... det der begreb med at skubbe folk væk, så de ikke bliver valgt, det eksisterer ikke i Venstre med den måde partiet er opbygget. Jeg har som partiformand ingen som helst mulighed for at blande mig i, hvem man vælger lokalt, og hvem man stiller op lokalt. Og hvis jeg prøvede at blande mig, så ville jeg hurtigt blive belært om, at det skulle jeg ikke gøre. Så der er ikke mulighed for at lægge en strategi, der siger nu må vi have den og den type frem. Det bestemmer man lokalt. Der er et utrolig fastgroet selvstyre i Venstre. Og hvis man lokalt finder ud af, at den og den vil man fryse ud, som du siger, så er der heller ikke noget, man kan gøre ved det. Det er fuldstændig op til, hvordan man begår sig lokalt.

Hvad med informationen - er det sådan at I har information til alle, eller er der noget, der kun går til Ja-sigere eller sikre folk?

..... Øh - vent lidt - vi havde jo for pokker - vi havde jo en medarbejder i landsforbundet, Sonia Dahlgaard, som du sikkert har hørt om? Hun har skrevet meget om sine Nej-synspunkter. Hun blev af-skediget i landsorganisationen, men det var af andre grunde. Selvfølgelig kunne hun ikke sidde som ansat i landsorganisationen og formulere nogen Nej-synspunkter og sælge dem. Det er klart, det er der ikke plads til. Det skyldes, at når partiets kompetente organer så stærkt fastlægger en politisk vilje, så er der selvfølgelig ikke plads til at en lønnet medarbejder i organisationen kører sine egne modsatrettede synspunkter igennem. Det må vedkommende gøre som medlem af partiet og gennem partiets demokratiske organer. Ikke fra en post, hvor han eller hun er lønnet. Det ligger ganske klart.

Problematikken er i dag meget aktuel i Socialdemokratiet i Sverige, hvor der er diskussion om de både skal have en Ja og en Nej kampagne indenfor partiet. Det er jo en reel problematik, som også har spillet en rolle i det danske Socialdemokrati.

Jeg har været deroppe og snakke med dem. Det har de jo. Det er ikke noget problem for os. Hos os møder du de der Nej-sigere i meningsmålingerne, vi møder dem ikke rigtigt i det daglige. Nu er vi dog nået frem til to eksempler dog. Men altså, de kimer os ikke rigtig ned.

Hvad har partiet gjort med hensyn til, at der er Nej-sigere i partiet, som også markerer sig? Der er vel også nogen af jeres, der er aktive i for eksempel Nødvendigt Forum?

Det tror jeg ikke. Ikke bortset fra hende der Sonia Dahlgaard, der pludselig dukkede op der. Jeg mindes ikke at have set nogen der. Der var en som - jo der var en fra Nødvendig Forum, som var tidligere folketingskandidat. Ham kender du også. Det er Bent Jensen. Professoren. Bent har jeg selvfølgelig talt med, skrevet med og prøvet at overbevise ham. Jo, der er én der jeg har prøvet at øve indflydelse på. Men vi er jo sådan set grundlæggende enige om de fleste ting. Han har en frygt for bureaukrati og centralisme. Det forstår jeg sådan set godt.

Det er vel også det, der er paradokset i forholdet mellem Maastricht og et liberalt parti?

Det synes jeg ikke, der er. Fordi Maastricht - når du kigger på de muligheder, der er i den - så er der jo ikke tale om centralisme der. Men der er tale om nogle nye instrumenter til at begrænse bureaukratiet. Og det var så det, vi fik skåret endnu bedre ud i pap ved Edinburgh tilføjelserne til Maastricht. Så jeg opfatter det ikke som et paradoks. Men selvfølgelig er det et problem, man skal være overordentlig på vagt overfor.

Det var for øvrigt meget interessant at se i '92. Forud for folkeafstemningen i '92 var der en meget stærk kreds i VU, som var meget kritisk over for Maastricht. De mente, at der var en del ting, som de følte var udemokratiske, tenderede til centralisme og bureaukrati. Og de havde en debat - som for øvrigt blev samlet op dengang af *det ny Notat*, som fik nogen af dem til at sige nogen ting, som blev vredet og hængt vældigt op. Pludselig stod VU som stærkt Maastricht kritiske. Og derfor ved jeg fra dem, at så var de jo spændt på, om de ville få det sædvanlige tilskud fra partiet til at føre kampagne. Det fik de. Og da var vi enige om - i den lille kreds der sidder og fordeler den slags - at det, at de havde været kritiske - og nogen af dem var så tvivlende, så de sagde, at det kunne være at de endte med, at de ville anbefale et Nej - det skulle ikke berøre den støtte, de plejede at få til kampagnen. Så de fik, hvad de plejede at få. Og det var vist nok med til at få nogle af dem til at synes, at det var ganske flot. Det endte med, at de gik ud i en meget positiv kampagne. Og her i anden omgang, hvor de følte at de havde fået rettet på nogen af de ting, som de havde været bekymrede for i første omgang, da var de overordentlig aktive. Og én af dem, der dengang var kritisk, meget kritisk, han er for øvrigt blevet formand for VU siden. Så der har været en diskussion her. Og en kritik og en bekymring, som så endte med en klar stillingtagen.

Er det stadig korrekt, at du vil være statsminister i Danmark?

..... Ja, selvfølgelig. Det vil enhver partiformand. Og hvis nogen siger noget andet, så er han eller hun fuld af løgn. Men det er altså ikke en drøm, der holder mig vågen om natten. - Og jeg vil være lige lykkelig, hvis jeg ikke bliver det.

Nu er du jo blevet rosinen i pølseenden i den her interview-runde, jeg laver. Eller som din sekretær sagde: Nej, det er appelsinen i din turban.

Hun kender min kalender.

Så jeg har jo hørt på mange ting i den her runde, både fra Ja- og Nej-sigere. En af tingene er, at du har været meget flink til at gå på TV alene. Men folk finder, at du har været meget uvillig til at tage møder også i TV. Du har for eksempel undgået at møde Frank Dahlgaard fra de konservative i en TV duel. Det kan selvfølgelig være tilfældigt, netop fordi du har den der kalender?

Nej, i tilfældet Frank Dahlgaard er det ikke tilfældigt.

Du ville undgå ham?

Nej, jeg ville ikke undgå. Jeg mener bare, at Frank Dahlgaard er en selvbestaltet debattør. Og jeg debatterer med dem, der har et folkeligt mandat². Han er ikke valgt til noget som helst. Han skal ikke stå til ansvar over for nogen vælgere. Det er fint, han har sine synspunkter; men jeg vil altså ikke spille min tid på at diskutere med den flipper.

Men han har jo været en af dem, der har været meget aktiv i den borgerlige Nej-kampagne.

Ja, men det skal han da også have lov til. Det er da fint. Men hvorfor i alverden skulle jeg spille tid på at diskutere med ham. Hvis han stiller op til et valg et eller andet sted og har et folkeligt mandat. Så er det fint. Så er det noget andet. Og derfor er jeg helt villig til at diskutere med Pia Kjærsgaard. Med Holger K. Nielsen. Og så videre. For de har et folkeligt mandat. Men sådan en selvbestaltet mediefidus som Frank Dahlgaard vil jeg da ikke spille tid på. Og han sendte åbne *breve* og alt sådan noget. Dem har jeg allesammen ladet ubesvaret. Jeg har et folkeligt mandat fra Aarhus Amt. Andre har, hvor de nu er valgt. Og det er os, der diskuterer de ting.

Men netop omkring afstemningsdebatten og den efterfølgende evaluering af, hvad det var, der foregik, så har man været meget utilfreds med mediernes ageren. Og én af de ting, som er blevet en offentlig sandhed - jeg har hørt det så sent som ved et møde ude i Kongsholm centret ude i Albertslund her i begyndelsen af september '93. Da blev der sagt fra talerstolen, at nu kunne man se, hvordan det var gået Frank Dahlgaard og Bent Jensen - de var blevet taget væk fra Berlingske Tidendes og Jyllandspostens store baggrunds artikler. Det blev nævnt, at du er en af dem, der har haft indflydelse på, at de ikke har kunnet skrive i aviserne?

Altså! Det er fuldstændigt vanvittigt. Bent Jensen, som jeg stadig har et godt

² Frank Dahlgaard blev valgt til Folketinget i 1994.

personligt forhold til og stadig taler med jævnlige, fordi vi har arbejdet meget sammen om specielt Rusland, hvor jeg hjalp ham til en del kontakter. Han sagde jo selv sin stilling op for længst på Jyllandsposten for at hellige sig forskningen. Og jeg kan garantere dig for, at jeg har ikke indflydelse på, hvem der skriver der. Og heller ikke på Berlingeren. Frank Dahlgaard - øh jeg har undladt, hvad jeg havde lyst til, under kampagnen, at skrive til Berlingske Tidende: Hvad pokker meningen var, at deres fastansatte journalister brugte deres klummer på ledersiden til at rette personlige angreb på mig. Det synes jeg, var mærkeligt. Og det kunne jo være - nu har jeg ikke selv hverken mundtligt eller skriftligt henvendt mig til redaktionen om det, men det kunne jo være - at der var en i redaktionsledelsen, der syntes, at det overskred grænserne for, hvad en journalist kan gøre. Det synes jeg, han har gjort. Så jeg synes da ikke, man skal undre sig over, hvis de har skilt sig af med ham. Det undrer mig, at de stadig lader ham skrive. Jeg synes han er rablende. Det er da en uanstændig måde at benytte den magt, en journalist har. Han har som journalist en særlig adgang til medierne. Og specielt som fast klummebestyrer at bruge det til personangreb, hvor jeg, hvis jeg havde svaret i bladet, så kunne jeg måske have fået et læserbrev i. Nej altså, hvis de har skåret ned på hans adgang der, så kan jeg kun sige, at så gjorde de det for sent.

Men er det helt utænkeligt, at journalister kan lave personangreb på toppolitikere? Det gør man vel også rask væk på Nyrup nu om dage?

Jamen en journalist skal da ikke blande sin egen politik ind i sin journalistik. Da er vi tilbage til mit personlige forhold til, da jeg var journalist. Jeg mener, han misbrugte sin stilling på Berlingeren. Og det siger jeg til dig nu. Jeg tror ikke, nogen har været i tvivl om, at jeg har ment det. Men jeg har ikke haft nogen indflydelse på, hvad han har skrevet og ikke skrevet. Så vidt jeg ved, så skriver han stadig i Berlingeren. Men tilbage igen. Hvorfor - hvad rolle spiller han egentlig i kampagnen. Han er ikke folkelig valgt. Og mange af de typer, du har mødt i den organiserede modstand, de har ikke noget folkeligt mandat. Det er Niels Meyer og sådan nogen. Det er fuldstændig, som når du oplever Danmarks Naturfredningsforening, der begynder at optræde som et politisk parti på en række specielle områder. Det, synes jeg, er i strid med spillereglerne. Sådan nogen vil jeg ikke bruge min tid på.

Men under alle omstændigheder bliver det jo opfattet som et forsøg på at undertrykke den offentlige debat, når disse personer, som du siger ikke har noget folkeligt mandat, ikke kan komme til orde de rigtige steder, ikke kan få fjernsynstid, ikke kan få radiotid og ikke kan møde sådan en som dig?

Ytringsfriheden er jo en ret, ikke en pligt, som min gamle far sagde. Og de typer, du

møder her, som har hægtet sig fast i enkeltsager, og ikke, som vi andre professionelle politikere - levebrøds politikere, om du vil - spreder deres interesser og arbejdsfelt ud over det hele - det gider de ikke, det er de for fine til. De tager den ene lille sag, der interesserer dem. Det mener jeg - det er noget, der undergraver folkestyret, hvis den slags skal få lov til at dominere debatten ved det område, de nu har udsøgt sig. Og det at undertrykke debatten - det er det da ikke, at man ikke vil spille sin tid på at diskutere med dem.

I dag er partibaserne jo i tilbagegang, uanset hvilket parti du tager. Måske lige bort set fra Venstre. Jeg tror, at det er 5 pct. af den danske befolkning, der er medlem af et politisk parti i dag. Hvis du skal stå som statsminister for Danmark, så skal du vel snakke med andre end partimedlemmer og folk der er aktive i politik?

Jeg snakker med mange. Men jeg vil ikke gå ud i en debat om politiske emner med nogen, som ikke er politikere. Hvorfor skulle jeg det?

Det vil du ikke?

Joh, altså nu taler vi om den her konkrete sag, det kan da være, der er andre sager, hvor man skal tale med folk, der har en speciel ... øh speciel ekspertise på et område. Men altså, det der med at sige, at fordi en Frank Dahlgaard engagerer sig i den ene sag og tildeler sig selv en platform, at så har jeg pligt til at gå i debat med ham - ikke tale om, det er der da journalister til. Han har heller ikke pligt til at gå i debat med mig.

Nu er der naturligvis sket meget siden folkeafstemningen den 18. maj. Men i kampagnen op til folkeafstemningen blev det bl.a. anført, at det var meget vigtigt for valuta stabiliteten, at der blev stemt Ja. Nu har folk oplevet, at der blev stemt Ja, og så kom der en devaluering. Det ser altså åbenbart ud til, at man ikke fik den lovede stabilitet. Hvad regnede du selv med, og hvem har rådgivet dig omkring valutapolitikken?

Det blev jo ikke lovet. Det man sagde var: bliver det et Nej, kan der komme ustabilitet. Og du har jo en parallel til folkeafstemningen i '72, hvor ét af modstandernes tåbelige tilbagevendende argumenter var: der bliver stor arbejdsløshed bagefter. Det havde ikke en pind med det at gøre. Det var, fordi der kom en

energikrise. Det var helt andre faktorer, der udløste valutakrisen denne gang. Og når den danske krone blev trukket ind i det, så havde det jo noget at gøre med at regeringen havde lagt en økonomisk politik frem, som omverdenen med god grund ikke troede på. Som vi andre heller ikke tror på. Så den der med at kæde den hændelse sammen med, hvordan der blev stemt, det er jo ikke særlig heldigt.

Men tror du, at den valutakrise, der kom den sidste dag i juli, var udløst af den danske regerings økonomiske politik. Det var vel helt andre kræfter på europæisk basis?

Det var helt andre kræfter. Det, jeg siger, er: når den danske krone blev trukket så stærkt med, som den blev, så skyldes det selvfølgelig danske forhold. Det var ikke den danske situation, der udløste krisen - Vor Herre bevares - det var en strid mellem Frankrig og Tyskland, først og fremmest. Men når den nu var her, så burde vi egentlig -som tidligere - have ligget lunt i svinget, fordi vi havde de grundlæggende økonomiske forhold på plads. Specielt betalingsbalancen. Men når så en regering har lagt en politik frem, hvor man regner med, at Danmark skal have samme vækstrate som Taiwan, mens resten af Europa stagnerer, så er der jo en og anden analytiker, der sidder og siger: Det kan sgu ikke holde vand det der. De holder ikke. Og så skal der ikke meget til, før den lille valuta ryger med i det store spil. Jeg tror, du tænker på Ejvind Larsens lange dumme leder i Information, hvor han sagde, at nu var jeg gået for vidt, når jeg sagde, det var den danske regering, der havde udløst valutakrisen. Det havde jeg heller ikke sagt.

En ting er, hvad du har sagt, en anden ting, hvad der bliver opfattet, at du har sagt, og som skrives i aviserne?

Eller nogen gerne vil opfatte det. Den dag på Information, da havde de en seriøs reportage fra det møde, hvor jeg havde talt om det, og hvor jeg var korrekt citeret. Så havde du ved siden af én af Ejvind Mangeords ledere, hvor han sådan har øjnet en overskrift og dannet sig en mening og skriver på grundlag af det, og ikke på grundlag af det, jeg har sagt. Den slags har jeg gennem årene lært at tage meget roligt.

Men hvad er din vurdering af valutapolitikken i EF - er det egentlig ikke meget fornuftigt, det man har gjort nu: at udvide båndet? ³

Næh, det mener jeg ikke. Jeg mener, det er lidt af en katastrofe for mulighederne for at få Det Indre Marked gennemført, fordi du ikke kan gennemføre Det Indre Marked, med mindre du har et meget tættere valutasamarbejde. Det, der er sket med at udvide båndbredden, det er jo, at man har givet op over for spekulanterne. I situationen var der formentlig ikke meget andet at gøre. Det, der er problemet, er, at man ikke i tide havde talt sig til rette og dermed havde fået Bundesbank med. Så for mig at se, så er den eneste vej at gå, hurtigst muligt at komme i gang med 2. fase af ØMU'en og komme tilbage på sporet. Og da har vi danskere så desværre anbragt os selv i den situation, som ingen forstår at vi står i - nemlig at vi har skabt tvivl om, hvorvidt vi vil med i 3. fase.

Men det er jo en af Edinburgh undtagelserne?

Ja, desværre. Jeg har selv rejst rundt for at få dem på plads. Det var en af de ting, jeg havde meget besvær med at forklare de andre. - "I er dem der har størst glæde af det. Hvorfor i alverden vil I skære det yderligere ned. Det er jo en invitation til markederne om at nære mistillid over for jeres hensigter." - Ja det var altså en flertalsafgørelse. Det var med til at afsende det signal, at danskerne måske ikke var rede til at gå ind i det tætte samarbejde, som også skulle beskytte en valuta som den danske mod spekulation. Så vi har sådan set selv været ude om det.

Det skal der jo være en folkeafstemning om?

Det er helt sikkert, og det håber jeg også, at der kommer på et tidspunkt.

Hvordan får man så vælgerne til at stemme på det rigtige? Og hvad har du tænkt dig at gøre ved det problem? Det er jo et problem, du har haft hele vejen igennem?

Ved at argumentere for, hvad der er fornuftigt. Appellere til den sunde fornuft. Det gør man jo sjældent.

³ Se *EMS* i Mini Lex.

Du sagde jo før, at man slet ikke behøvede at have de der folkeafstemninger. Er der så ikke nogen vej tilbage?

Nej, nu har vi politisk bundet os til, at vi ikke skal med i den 3. fase, som formentlig bliver udskudt - jeg tror ikke på, at tidsplanen kan holde. Men skal vi med i den, hvad jeg mener vi skal, så forudsætter det en folkeafstemning. Det er et politisk løfte, der er givet til befolkningen. Det er klart, det binder et kommende folketing.

Nu er Maastricht jo ikke ratificeret i alle lande, og der er stadig problemer i Tyskland. Der er 20 retssager, der kører ved forfatningsdomstolen?

!!! Briterne er på plads. Tyskerne kommer også på plads.

Hvad regner du med bliver udfaldet af de retssager, der kører i Karlsruhe?

Jeg mener ikke, der er noget problem. Jeg mener, der bliver ratificeret. Men jeg mener, at tiden allerede er ved at være løbet fra Maastricht. Det er ikke nok. Derfor er mit håb, at man her til efteråret vil starte på den næste regeringskonference, for eksempel ved at nedsætte en gruppe af vise mænd. For du har jo set på to områder, at det var helt utilstrækkeligt, det, man prøvede at stable på benene - omkring det udenrigspolitiske - eks-Jugoslavien og valutapolitikken. Og så er der et emne til, som vi jo ser begynde dukke op i debatten rundt omkring, bl.a. i Tyskland. Det er institutionelle reformer.

Hvis vi skal have de udvidelser igennem, som vi jo i Danmark bredt er enige om, er nødvendige - udvidelser med de nordiske lande og udvidelser med en række øst- og centraleuropæiske lande - bliver vi nødt til at lave nogle institutionelle reformer, der også kigger på forholdene mellem de små og de store lande. Ellers risikerer man, at de store lande efterhånden synes, at de er blevet spændt for fast i et system, hvor de små lande kører rundt med dem. Risikoen er så, at de finder andre fora, hvori de store lande indgår aftaler og ting. Det vil ikke være i vores interesse. Så vil det være mere i vores interesse, at fastholde de store i det fællesskab, hvor vi så måske må acceptere nogle institutionelle reformer, der tager noget fra os, som vi hidtil har anset for en given ting. Og det, der kommer op på bordet - ja det har vi jo allerede set i den debat der føres i CDU/CSU i Tyskland. Det er spørgsmål om antal kommissærer, det er spørgsmål om, hvem der skal have formandskab. Skal det absolut gå på omgang, uanset hvor store landene er. Det er spørgsmål om stemmevægte, sammensætningen

af kvalificerede flertal og blokerende minoriteter. Alle de ting kommer op, og det bliver hulens svært. Men hvis ikke man går ind i en debat om det, så frygter jeg, at det kommer til at blokere for den udvælgelse, som jeg ser som en af de vigtigste opgaver for EF i resten af 90'erne. Den udvælgelse, som hedder, at få de øst- og centraleuropæiske lande med og give dem et perspektiv i det nye Europa, som de frygtelig gerne vil tilhøre. Jeg havde et indlæg i *The European* i det nummer, der kom lige før EF topmødet i København, hvor jeg skrev om udvidelsen med disse lande: det nytter ikke noget at prøve at holde dem ude fra vore markeder. Og vi må give dem nogle klare politiske signaler om, at de skal være velkomne, og at vi også er rede til at tage dem hurtigere, end man normalt ville tage ansøgerlande ind. Ellers risikerer vi at miste den historiske mulighed, vi har. Og det, tror jeg, bliver et af de store tunge problemer, hvor det er vanskeligt i sig selv at få lande som Frankrig og for så vidt også Tyskland - selv om tyskerne siger, de gerne vil - til at være positivt indstillet. Vi kan komme til at blokere for det - sammen med andre i øvrigt, hvis vi siger: "Jamen, vi vil ikke diskutere ændringer overhovedet i samarbejdet. Nu holder vi en pause til '96, '97, '98 - det er det, regeringen siger nu - og da kan vi komme til at blokere for den proces, der *meget* gerne skulle lukke døren op for Østlandene." Det er en af mine bekymringer.

Hvad regner du med bliver det største spørgsmål eller den største udfordring i Venstre, som du skal tage dig af i fremtiden, og også i forhold til dansk politik?

I forhold til Venstre tror jeg sådan set ikke, vi får de store problemer. Vi har jo diskuteret de ømme ting der ligger omkring for eksempel det at lukke markederne op, også på landbrugsområdet. Og det er klart, det er ømt.

Er der en forståelse i Venstre for, at det kan være nødvendigt at lukke op for import fra Østlandene af for eksempel landbrugsvarer?

Ja, det er der. Det er klart, at jeg får breve fra frugtavlerne på Fyn, og fra andre, der ikke kan se, at det lige skal gå ud over dem. Hvis ikke vi vil købe de ting, som de producerer i Øst-Europa, og forsøger at skabe rimelige fair forhold, så giver vi dem jo slet ikke noget håb. Hvis vi skal have det Europa, som jeg ser under dannelse - hvor vi får stadig flere nationalstater - så bliver du nødt til samtidig at have et fælles marked for at undgå, at de små lande bliver kvalt.

Blandt andet Ritt Bjerregård har jo sagt, at vi i virkeligheden ikke er danskere. Hvordan har Venstre det med det?

Det er noget vrøvl. Vi er danskere, og vi er så heldige, at vi har en nation, der efterhånden er blevet meget homogen. Vi havde jo vores eget Bosnien problem i 1848 og 1864. Hvor vi måske, set i historiens lys, opførte os lidt som serberne over for slesvigholstenerne, om end på en noget mere civiliseret måde. Men det politiske spil var jo i høj grad tilsvarende. Jeg opfatter i høj grad danskerne som et folk med en historie, en kultur, et sprog, et fællesskab, en religion. For dem, det stadigvæk betyder noget for. Så danskerne er bestemt et folk. Nogen vil så sige, at danskerne er en stamme. Det var Mellon, der skrev en meget sjov bog om det. Det er for så vidt også i orden. Jeg kan huske engang, da Mandela lige var kommet ud af fængslet. Da var der en middag for ham i Stockholm, hvor jeg havde Winnie Mandela til bords. Hun spurgte mig på et tidspunkt om, hvad forskellen på danskere og svenskere egentlig var. Da sagde jeg, at vi var to forskellige stammer, der plejede at ligge og kriges med hinanden - i dag gør vi det mest på fodboldbanen. Det forstod hun fuldstændigt. Så vi er måske en stamme, men det er jo også et folk.

Den enkelte og systemet - vilkårene for politisk deltagelse og demokrati

Splittelsen mellem de valgte politikere og befolkningen

Al magt udgår fra folket eller vælgerne. Det er demokratiets fundament. Ved at afgive vores stemme ved valgene overlader vi politikerne suverænitet til at forvalte på vore vegne indenfor grundlovens rammer. Vi er vant til at grupperinger på de politiske fløje strides om, hvordan goder og rettigheder skal fordeles mellem forskellige samfundsgrupper. Striden om Danmarks deltagelse i EU er af en anden karakter. Den handler nemlig om, hvorvidt vi skal overlade ¹ dele af den suverænitet, vi ved valg delegerer videre til Folketingets medlemmer, til en overnational politisk union. Modstanderne ønsker ikke at deltage i en statsdannelse, der ikke er underlagt demokratisk kontrol. Tilhængerne taler derimod om en nødvendig proces, der ikke kan standses som følge af internationalisering og globalisering, og at vi må afgive suverænitet vedrørende egne forhold for at få medindflydelse på europæisk og globalt plan.

Det er en strid, hvor det partipolitiske billede er uklart. Partierne yderst på venstrefløjen og højrefløjen i dansk politik er klart imod den førte EU politik og deltagelsen i en politisk union. Alle partier som deltog i Det Nationale Kompromis i efteråret 1992, bortset fra CD, er splittede på spørgsmålet. Det er ikke en splittelse mellem fløje i de enkelte partier. Det er en splittelse mellem partiernes top og bund. Jo nærmere tillidsfolk og valgte politikere er på magten og indflydelsen, jo mere anbefaler de deltagelse i Unionen. Det er et interessant fænomen, der deler landet i et over-Danmark og et under-Danmark, hvor over-Danmark har travlt med at blande sig i diverse beslutningsprocesser i det internationale magtspil, mens under-Danmark bliver sat ud af spillet. I realiteten tømmes det danske folkestyre for indhold. Det er faktisk det, der foregår til trods for, at ingen hidtil direkte har bedt vælgerne om et mandat til at overdrage magt og suverænitet til en overnational Union uden demokratisk legitimitet. Unionen præsenteres for vælgerne som noget uafviseligt, noget der sker, en proces der forløber, et tog der kører. Ja som det at nat følger efter dag. Det er noget, vi ikke har indflydelse på, men nu må se at få det bedste ud af. I 70erne var det flæskeprisernes nødvendighed, i dag er argumenterne fred i Europa, kvindens ligestilling og et rent miljø. Arbejdskraftens frie bevægelighed er blevet til åbne grænser, overvågning og total registrering af individet. Den almindelige vælger har for længst sagt fra, mens eliten i politik og erhverv tilpasser sig Unionens

¹ Det er vigtigt at præcisere forskellen på begreberne: 'overladelse' og 'overdragelse'. Grundlovens § 20 taler om "overladelse" af suverænitet. En 'overladelse' kan trækkes tilbage. 'Overdrager' man derimod suverænitet, er det permanent. Når man ser, at EU-traktaten ikke har nogen tidsbegrænsning, kunne man fristes til at tro, at det, politikerne i virkeligheden gør, er at 'overdrage' suverænitet.

konformitetskrav.

Det faldende medlemstal i de politiske partier og manglen på internt partidemokrati

Et demokrati skal kendes på den måde, hvorpå det behandler sine mindretal. De politiske partier i Danmark har i praksis monopol på at opstille kandidater til Folketinget. Men under fem (fire ifølge Asger Baunsbak-Jensen i Politiken den 22.11.97) procent af vælgerne er medlemmer af et politisk parti. Kun få partimedlemmer er aktive og deltager i opstillingsmøder og lignende, hvor det besluttes, hvem vælgerne på valgdagen kan stemme på. Det kan blot konstateres, at der er meget få valgte politikere, der har en selvstændig holdning til EU. Blandt de interviewede er det kun Frank Dahlgaard, der har formået at blive valgt på et personligt program, hvor unionsmodstanden har været en væsentlig del af den politiske platform. Unionsmodstanderne er ikke velkomne i partierne. Mange har da også forladt deres parti. Og de, der holder ved, går ofte stille med deres holdning til Unionen. De får ikke del i partiernes kampagnemidler til at fremføre deres synspunkter, på samme tid som de heller ikke kan få del i folkeoplysningsmidlerne vedrørende EU. De henvises til at få del i de midler, partierne har fået til EU-oplysning. Unionsmodstanden undertrykkes i partierne, og det er katastrofalt, hvis de etablerede partier ønsker at repræsentere den danske befolkning.

Propaganda og kommerciel markedsføring af EU politikken

Gode varer sælger sig selv. Dårlige produkters afsætning er helt afhængig af markedsføring og reklame. I EU afstemningskampagnerne i Danmark har Ja-siden stort set haft alle pengene, medierne, de fleste partiorganisationer og etablerede organisationer som bl.a. Dansk Arbejdsgiver Forening og Dansk Industri. Nej-sigerne har kun haft bevægelserne og det frivillige engagement, eller de er blevet drevet ud på de politiske fløje for at få deres synspunkter repræsenteret. Stort set alle medier går ind for Unionen.

Man kan tolke det sådan, at tilhængernes argumenter ikke kan holde i en åben og ærlig debat, og at de derfor er nødt til skjule sig bag omfattende og dyre kommercielle kampagner. De vil ikke risikere at blive rokket i egne forudfattede meninger. De undgår at lytte og at gå ind i en dialog.

Der er faktisk en del nøglepersoner blandt politikere, som holdt en *bemærkelsesværdig* lav profil op til folkeafstemningen den 18. maj 1993. Ét er at lægge mærke til,

hvad der bliver sagt af dem, der siger noget. Men det kan ofte være interessant at bemærke, hvem der ikke siger noget. Hvorfor sagde fx en Anders Fogh Rasmussen eller en Ivar Hansen meget lidt dengang? Det drejede sig trods alt om topplacerede politikere højt oppe i et karriere forløb. Måske *var* de helt enige i Venstres EU-politik. Men hvorfor investerede de ikke prestige i Unionen? Var den ikke deres kop te? Var de nødt til at sluge den? Var karrieren slut, hvis de ikke gjorde det? Det er et reelt problem for det repræsentative demokrati, hvis de folkevalgte, som tænker andre ting, ikke tør give sig til kende.

Det direkte demokrati

Der er talt og skrevet meget om behovet for større deltagelse i de demokratiske processer i de seneste år, blandt andet gennem en udvidet adgang til folkeafstemninger og til at tage initiativ til folkeafstemninger. Det faldende antal medlemmer i de politiske partier har været et argument for flere folkeafstemninger. Et andet argument har været de muligheder, som informationsteknologien giver for, at alle, i princippet via en tryknaptelefon, til hver en tid og vedrørende ethvert spørgsmål hurtigt og let kan afgive deres stemme uden at skulle bevæge sig hen i et valglokale. Men der tages ikke fat om det egentlige problem: At initiativer og ansvar er taget fra folk. Og hvilken rolle vil den omsiggribende mediemanipulation spille i et eventuelt tele-demokrati? Folkeafstemninger kunne således gå hen og blive narresutter for ægte demokrati.

Direkte demokrati er en fremragende idé, men kan kun fungere, hvis det starter nedefra og baserer sig på den demokratiske samtale. Dermed etableres initiativret og ansvar på det lokale plan, hvilket senere kan udvikle sig til et nationalt direkte demokrati, hvor folkeafstemninger bruges i medansvarets navn.

Måske står vi ved tærsklen til en ny æra, hvor demokrati, for at være et ægte demokrati, skal omdefineres til direkte demokrati, som implicerer borgerne. Det repræsentative demokrati har i de sidste tyve år, specielt med indtræden i EF/EU, udviklet sig til et skin-demokrati, hvor stadig større magt "op-delegeres" og flyttes væk fra befolkningen. Det har overlevet sig selv og er ikke længere ensbetydende med *folkestyre*. Derfor det faldende antal medlemmer i de politiske partier og det stigende engagement i interessegrupper på tværs af partiskel - i befolkningen vel at mærke!

Herskerteknikker og magtmennesker i den politiske proces

Den norske socialpsykolog Berit Ås, der er æresdoktor ved Københavns Universitet, har peget på fem herskerteknikker, der bruges til at udmanøvrere modstandere. Berit Ås har vist, hvordan kvinder fx bliver holdt uden for indflydelse ved hjælp af disse teknikker. De fem herskerteknikker er: *Usynliggørelse, latterliggørelse, tilbageholdelse af information, dobbeltstraffelse, påføring af skyld og skam.* Teknikkerne er unfair overfor ofrene, fordi det er svært at give igen. Det kræver en hårdfør kvinde eller mand at tage kampen op mod dem, der på den måde prøver at undertrykke andre og score billige points i den politiske debat.

Usynliggørelse: Man kan tie modstanderne ihjel. Man går ikke ind i en diskussion med modstanderne og refererer ikke deres synspunkter undtagen for at latterliggøre dem. Unionsmodstanderne får ikke taletid, kommer ikke på dagsordenen, får ingen partimidler. De fratages deres tillidsposter, bliver ikke ansat eller afskediges. I nogle politiske partier lader man, som om de ikke eksisterer. Jo hårdere partidisciplin jo mere undertrykkes meninger, der afviger fra partiets officielle linie. Det var derfor ikke overraskende, at der ikke var en eneste socialdemokrat i Folketinget, der undlod at følge partidisciplinen i 1993. Når målet er usynliggørelse, bliver dét indlysende. Endemålet for usynliggørelsesteknikken er, at folk selv gør sig usynlige. Det er således bemærkelsesværdigt, at de to Nej-sigere, SFeren Pernille Frahm og den radikale Vibeke Grønæk, undlod at tale deres sag i Folketingssalen for ikke at skabe splid i deres partier. En selvcensur, som var med til at usynliggøre EU-modstanden. Konformitetspresset blev så stort, at de to MFere accepterede ikke at tale deres og deres meningsfællers sag fra landets fornemste talerstol.

Latterliggørelse: Det fremføres, at de der stemmer Nej enten er gamle - en uddøende race - tabere eller dumme. Og Nej-sigerne ved ikke, hvorfor de stemmer Nej. Det er underforstået, at de ikke kan tages alvorligt. Sådanne valgforskere udtaler fx i TV, at en typisk Nej-siger er en enlig kvinde med børn, uden uddannelse og på bistandshjælp. Man er færdig og har ingen muligheder for at komme op i det politiske hierarki, hvis man er Nej-siger. Både Ritt Bjerregaard og Niels Helveg Petersen fremfører, at EU modstanden vil forsvinde med tiden: Alle unge, der er "på vej" i partierne, er jo tilhængere af EU! Talspersoner og opinionsdannere blandt Nej-sigere har i særlig grad måttet stå for. Fx har Jens-Peter Bonde fra JuniBevægelsen i en uendelighed været hængt ud i medierne som en upålidelig gammel kommunist med for mange kontakter i det tidligere DDR.

Tilbageholdelse af information: Anklagerne ved den sag, der nu verserer ved Højesteret mod statsminister Poul Nyrup Rasmussen, om hvorvidt ratificeringen af Maastricht-traktaten i 1993 lå indenfor Grundlovens rammer, blev fx nægtet adgang til relevante dokumenter. Et uacceptabelt træk ved EU-systemet er også de såkaldte

hemmelige protokoller, der ligger ved siden af de direktiver, der vedtages i Ministerrådet. Det gør systemet uigennemskueligt og svært at hamle op med. En tilhænger, der kender indholdet af tilbageholdte dokumenter og det hemmeligt vedtagne, vil have nemt ved at hænge en modstander ud på manglende viden til spot og spe i befolkningen. En modstander, der har en upræcis viden om et område, vil omvendt have svært ved at komme igennem med sin argumentation.

Den mest raffinerede form for tilbageholdelse af information er imidlertid den overdængning med information, som EU-systemet giver anledning til. Den betyder i praksis, at folk er ude af stand til at følge med. Dette har fx medført, at Folketingets Europaudvalg har overset sager bl.a. på miljøområdet, det burde have reageret overfor, men som er glippet på grund af den overvældende sagsmængde, medlemmerne konstant skal tage stilling til. Den uoverskuelige og omfattende sagsmængde gør endvidere politikerne til et let bytte for interesseorganisationernes lobbyister, som altid vil være parat til "at klæde politikere og embedsmænd på" i konkrete sager.

Dobbeltafstraffelse: Uanset hvad modstanderne af Unionen gør, så er de forkerte på den.

Bliver modstanderne i partiet og taler for deres sag, bliver de uglest og marginaliseret. Går de fx ind i en af modstanderbevægelserne og stiller op til et Europa-parlamentsvalg eller blot anbefaler at stemme på en kandidat fra modstanderbevægelserne, risikerer de at blive smidt ud af partiet eller får frataget deres tillidsposter. Eva Bendix er et godt eksempel på en socialdemokrat, der har valgt at tale mod Unionen og som - til skræk og advarsel for andre med samme lyster - er blevet straffet af partiet bl.a. ved at blive frataget en vigtig udvalgspost.

Bliver modstanderne i partiet og holder mund, mister de deres identitet og værdighed. De sidst nævnte findes af gode grunde ikke blandt de interviewede, der netop er karakteriseret ved at have haft en rimelig høj profil i afstemningsdebatten. Men de, der bliver i partiet og holder mund, kan fx findes blandt de folketingsmedlemmer, der op til den 18. maj 1993 anerkendte Nej-sigerne fra Det Radikale Venstre og SF for, at de stod fast på deres ret til at stemme efter deres overbevisning i Folketinget.

Konformitetspresset blev så stort, at de straffede sig selv.

Specielt minoritetsgrupper, der er ofre for fordomme, udsættes for dobbeltafstraffelse. De har per definition uret og modparten ønsker ikke at sætte sig ind i deres synspunkter.

Påføring af skyld og skam: Slogans som: "Er du imod Europa, er du imod fred" bruges til at placere unionsmodstandere i en forsvarsposition. En national holdning mistænkeliggøres som nationalistisk, fremmedfjendsk, racistisk og tyskerhadende. "Vil du forhindre østlandene i at komme ind i varmen?" er en særlig raffineret variant. Her stemples modstanderen som kynisk, og der ses igennem fingre med den endnu større kynisme, det er at opgive demokratiet som styreform.

Partimedlemmer i Ja-partierne tilspørges, om de ikke har tillid til de ledere, de selv har været med til at vælge. Hvis de ikke kan slutte op om partiets unionspolitik, må der jo være noget i vejen med dem selv. Har man måske tænkt sig at stemme på Enhedslisten eller Fremskridtspartiet næste gang? Partiledere der kommer derud, hvor de for åben TV-skærm skammer vælgerne ud for at have stemt Nej, er et glimrende eksempel på denne dårlige politiske kultur.

En effektiv måde at modarbejde herskertechnikernes anvendelse er at identificere dem, sætte en etiket på (*usynliggørelse, latterliggørelse, tilbageholdelse af information, dobbeltafstraffelse, påføring af skyld og skam*), og udpege de magtmennesker, der bruger dem mod andre og hinanden.

Magtmennesker skaber ubehag både for dem de allerede dominerer, og for dem de søger at få under deres kontrol ved hjælp af herskertenikkerne. Magt er for magtmennesket et narkotikum, idet de ikke kan udholde ikke at have magt. De er afhængige og kan ikke få magt nok. Og de kan lokkes med magt.

Magtbegæret og faren for diktatur

Det er ikke noget nyt, at magtbesiddende personer let mister følingen med virkeligheden, læs: De danske vælgeres ønsker. Sådanne personer kan fristes over evne, blive illoyale over for deres formål: At varetage Danmarks interesser, idet deres egentlige formål bevidst eller ubevidst er at få mere magt ved at stige op i magthierarkiet i Europa og på globalt plan. Derfor er den demokratiske kontrol livsvigtig for at sikre os mod det diktatur, som er konsekvensen af magtmenneskets stræben.

Kan unionsmodstanden rummes inden for "de gamle" partier?

Hvis svaret er nej, hvad er så alternativet? Skal vi have nye partier? Siden folkeafstemningen i 1993 er der dannet et nyt parti - "Demokratisk fornyelse" - med unionsmodstand som hovedtema. Partiet ønsker at samle unionsmodstanden mellem yderfløjene i dansk politik - d.v.s. i "de gamle" partier - og er opstillingsberettiget til det næste folketingsvalg. Et valg der kommer senest i september 1998.

Men det er nok vanskeligt at etablere en modstand mod en fare, der ligger langt ude i fremtiden for enden af en tunnel, der måske er 50 eller 100 år lang. Et totalitært system, der trækkes ned over os, er ikke noget, der sker fra den ene dag til den anden. For at få os til at acceptere det, sker det langsomt. Hvis det sker med hurtig magtovertagelse og blodsudgydelser, er det for tydeligt, hvad der sker. Det gør man ikke i såkaldt civiliserede samfund længere. Den slags revolutioner finder ikke sted mere. I stedet indføres det totalitære system efter salami metoden, sådan en lille luns ad gangen.

Det kan folkeafstemninger måske misbruges til. Vi præsenteres for den ene folkeafstemning efter den anden. Nu kommer den om Amsterdam-traktaten. Og om et par år får vi den, hvor ØMUen og den fælles mønt skal glide ned. Det er ikke muligt at få os til at sluge hele elefanten på en gang. Men vi kan komme til at sluge den en mundfuld ad gangen, hvis vi ikke kan overskue helheden. Det er meget få, der har overblik over, hvad det egentlig er for totalitære træk, der gradvist trækkes ind ad bagdøren.

Den 2. juni 1992 fik vi et Nej. Det var tydeligt, at der var meget store magtambitioner og meget magtprestige investeret i Ja-sidens afstemningskampagne. Var det sådan, at vælgerne så helheden og magtambitionerne, og derfor sagde NEJ?

Men fra 2. juni til 18. maj 1993 blev unionsspørgsmålet hakket til hakkemad, sådan lidt nationalt kompromis og lidt Edinburgh med undtagelser: "Nu kan I godt æde den luns her. Det er ikke farligt mere." Overblikket går tabt. Alle lunserne kommer på bordet, men spredt over nogle flere tallerkener. - Det er svært at se, hvordan det kan stoppes. Vi skal måske længere ud. Ulykkerne skal måske være større, før der kan mobiliseres nogle kræfter i befolkningen, som er stærke nok til at vende udviklingen. Skal der ske noget voldsomt, noget uopretteligt, før tilstrækkeligt mange siger: "Nu er det nok"? Men kommer vi dertil, er det måske for sent at bekymre sig om, hvorvidt unionsmodstanden kan rummes inden for "de gamle partier", fordi modstanderne er gået eller er blevet gået, og folkestyret er en afsluttet epoke.

Sådan må det selvfølgelig ikke gå. Derfor har vi som vælgere et ansvar for at deltage i og udvikle demokratiet. Og her er det væsentligt at notere sig, at det ikke er nok at afgive sin stemme på valgdagen. Mange flere vælgere bør være medlem og aktiv deltager i de politiske partier. Hvis udviklingen skal vendes, må langt flere også gå ind dér, hvor beslutningerne tages om, hvem der kan stemmes på, og hvad der skal stemmes om. Det er via partierne, vi kan bidrage til at sikre et europæisk og internationalt samarbejde på et demokratisk grundlag. Et grundlag befolkningerne i alle deltagende lande skal have indflydelse på og derfor vil være loyale overfor. Det er ikke korrekt, at der ikke er noget alternativ til Den Europæiske Union. Selvfølgelig er der det. Partierne har i dag i praksis monopol på at opstille de kandidater, som skal vælges til at sikre demokratiet i Danmark. Og det er helt ulogisk, hvis ikke disse partier kan rumme den helt nødvendige diskussion af alternativer til EU. Selvfølgelig kan de det, men viljen er ikke til stede.

Den almindelige vælgers afmagt og følelse af uvidenhed

Det er et kæmpe arbejde som ansvarlig borger at sætte sig ind i de spørgsmål, der skal stemmes om ved folkeafstemningerne om EF/EU. Men det er ikke den gode vilje, der mangler. Før afstemningen den 2. juni 1992 blev unionstraktaten udleveret på posthusene. Og den blev revet væk. Maastricht-traktaten var uforståelig for mange, og de fleste reagerede med at stemme Nej til det, de ikke forstod. Andre så i et glimt, hvad det drejede sig om: at lempe en union igennem uden at den menige befolkning var beskyttet mod de politikere, der skal repræsentere dem - et Grundlovsbrud ved højlys dag i fuld offentlighed, legitimeret ved en Folkeafstemning. Nu, hvor vi skal til at stemme om Amsterdam-traktaten, er det forståeligt, at mange vælgere kan være fristet til at give op på forhånd og følge de politiske lederes anbefalinger. Det er imidlertid vigtigt, at vi sætter os ind i, hvad der er på spil, og hver især gør vores egen stilling op. Det er vigtigt at vide, hvad vi er på vej ind i. Som danske vælgere har vi stadig det privilegium, at vi bliver spurgt.

Hvis denne bog kan være en hjælp på vejen for dig, kære læser, er vores mål nået.

Den unionskonstruktion vi bliver præsenteret for er som en gammel bil, hvor værkstedsregningerne er blevet alt for store. Både af hensyn til vores egen økonomi, miljøet og trafiksikkerheden bør den sendes til skrot så hurtigt som muligt. Det bliver vælgernes ansvar at klippe pladerne. Hvem kan med fuldt overlæg invitere østeuropæerne til at blive medejere af et gammelt bilvrug, som det vil blive højst uforsvarligt at køre i - ja nærmest livsfarligt.

LITTERATUR

Amsterdam-traktaten: *Den konsoliderede tekst vedrørende Traktaten om Den Europæiske Union og EF-Traktaten*, København: Folketingets EU-oplysning, 1997. Arbejdsdokument (version 1.6). Kan fås gratis ved henvendelse til Folketingets EU-oplysning, Christiansborg, tlf. 33 37 33 37.

Bonde, Jens-Peter: *EU's NYE GRUNDLOV*, Allingåbro: NOTAT og Vindrose, 1997. Kommenteret af Erling Olsen, Jørgen Schleimann, Ole Krarup og Drude Dahlerup.

Bonde, Jens-Peter og Ole Krarup: *Grundloven og EU*, Allingåbro: NOTAT og Vindrose, 1997.

Britannica Online: <http://www.eb.com:180/>: Encyclopædia Britannica, 1994-1997. Det er muligt at få gratis prøveabonnement på Britannica Online i en uge på internet adressen: <http://www.eb.com:180/>

Caraker, Emmett og Adam Johansen: *Tilslutning og modstand til EF i perioden 1957-1993*, København: Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, 1995. Med særligt henblik på Dansk Industris og modstanderbevægelsernes kampagner op til folkeafstemningerne i 1992 og 1993.

Dansk Biografisk Leksikon: København: Gyldendal, 1981. 3. udgave v/Sv. Cedergreen Bech

Dear, I. C. B.(ed.): *The Oxford Companion to the Second World War*, New York: Oxford University Press, 1995. Artikel om Józef Retinger, s. 946.

ELDR: *VADE-MECUM*, Bruxelles: ELDR Federation, 1993.

Ellemann-Jensen, Uffe: *Da Danmark igen sagde ja til det fælles*, København: Schultz, 1987.

Folketinget: *Folketingsårbog 1971-72*, København: Schultz, 1972. Vedrørende resultatet af afstemningen om L 146: Forslag til lov om DKs tiltrædelse af De europæiske Fællesskaber, s. 326 ff.

Folketingets præsidium: *Folketinget efter valget den 12. december 1990*, København: Schultz, 1991. Indeholder portrætter af Folketingets medlemmer per 12. december 1990.

Folketingets præsidium: *Folketingstidende. Årbog og registre. Folketingsåret 1991-1992*, København: Schultz, 1992. Vedrørende resultatet af afstemningen om L 240: Forslag til lov om DKs tiltrædelse af traktaten om Den Europæiske Union, s. 192 f.

Folketingets præsidium: *Folketingstidende. Årbog og registre. Folketingsåret 1992-1993*, København: Schultz, 1993. Vedrørende resultatet af afstemningen om L 177: Forslag til lov om DKs tiltrædelse af Edinburgh-afgørelsen og Maastricht-traktaten, s. 163 ff.

Folketingets præsidium: *Folketingsårbog 1985-86*, København: Schultz, 1987. Vedrørende resultatet af afstemningen i Folketinget om tilslutning til EF-pakken, s. 241.

Fontaine, Pascal: *Europa i ti lektioner*, Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer, 1995. 2. udgave

Frihedsbrev 92: *Europas rov*, Skærbæk: B&L Forlag, 1993. Essays mod Maastricht. Indeholder bidrag af Monica Papazu, Paul Johnson, Frank Dahlgaard m. fl.

Gulmann, Claus og Karsten Hagel-Sørensen: *EU-ret*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1995. 3. udgave, 1. oplag

Gyldendals Tibinds Leksikon: København: Gyldendal, 1977.

ny NOTAT, det: Allingåbro: *det ny NOTAT*, 1997. Se specielt nr. 848 for 29. august 1997, der indeholder en temaavis om EU.

Pedersen, Knud P.: *Ét Nej er ikke nok*, Allingåbro: Grevas Forlag, 1993.

Ryø, Charlotte (red.): *Fup og fakta om ØMU'en*, København: Foreningen Frit Europa, 1996. Temanummer af tidsskriftet EuropaNyt, der udgives af foreningen **Frit Europa**.

Siune, Karen, Palle Svensson og Ole Tonsgaard: - *det blev et nej*, Aarhus Universitet: Politica, 1992.

Siune, Karen, Palle Svensson og Ole Tonsgaard: - *fra et nej til et ja*, Aarhus Universitet: Politica, 1994.

Spotlight: Washington D.C.: Liberty Lobby Inc., flere årgange. Amerikansk ugeavis, der indeholder dybdeborende artikler om bl. a. Bilderberg konferencen og Den Nye Verdensorden.

Store Danske Encyklopædi, Den: København: Danmarks Nationalleksikon, 1994-.

Urwin, Derek W.: *A-Z of the European Union*, London: Europa Publications Ltd., 1996. Indgår i *The European Union Encyclopedia and Directory 1996*, 2. udgave

Vedstesen, Sten-O. B.: *Det fjerde Rige*, Skærbæk: B&L Forlag og Frihedsbrevet, 1997.

Ås, Berit: *Handbok i frigörelse*, Malmö: Gidlunds, 1982.

MINI LEX ¹

Acquis communautaire

Gældende fællesskabsret. Det dækker alle *forordninger, direktiver og bestemmelser*, der er vedtaget siden 1958. *EU-domstolens* domme er også en del af ~. De har nemlig i vid udstrækning været retsskabende. Den dækker endelig de *kompetencer*, der med tiden er overladt til *EU's* institutioner. Et vigtigt aspekt ved ~ er EU-rettens forrang for den nationale ret. Stater, der søger om optagelse i EU, skal således acceptere ~.

Amsterdam-traktaten

~ ændrer og supplerer de eksisterende traktater vedrørende *EU* og *EF*. Desuden indeholder den konsekvensrettelser til traktaterne om Det *Europæiske Kul- og Stålfællesskab* og *EURATOM*. ~ indeholder ændringer vedrørende kompetenceregler, dvs hvilke institutioner, der kan træffe beslutning, hvilken procedure der skal følges samt hvilke retsakter, der kan anvendes. ~ fortsætter den udvikling frem mod en føderation, der blev lagt med *Maastricht-traktaten*. *EU-parlamentet* får yderligere magt på en række områder. Der åbnes op for, at andre landes myndigheder kan operere i Danmark. Det væsentligste i ~ er, at *Schengen* samarbejdet nu er en del af traktaten. Dette samarbejde gøres delvis *overnationalt* efter en periode på fem år fra ~s ikrafttræden. Beslutninger om fælles aktioner og holdninger træffes nu også med *kvalificeret flertal*, med mindre et land modsætter sig det. ~ giver EU mere kompetence på flere områder: militære aktioner ved hjælp af *WEU*, arbejdsmarkeds- og overenskomstforhold, socialpolitik osv.

ASEAN

Association of South East Asian Nations, en organisation af sydøstasiatiske lande, oprettet i 1967 af Indonesien, Malaysia, Filippinerne, Singapore og Thailand. Siden 1984 har også Brunei på Borneo været medlem. ~ har til formål at fremme økonomisk vækst samt social og kulturel udvikling gennem et regionalt samarbejde. Den har ingen organer med *overnationale* beføjelser, og beslutninger kræver enstemmighed. Der er taget mange beslutninger om det økonomiske samarbejde, men virkningen på den økonomiske integration har været ubetydelig. Der er dog udviklet et frihandelsområde med Afta-planen (ASEAN Free Trade Area) fra 1992, som indebærer næsten

toldfrihed mellem landene i år 2008. Den økonomiske integration hæmmes af landenes indbyrdes konkurrence inden for de samme varegrupper og af, at de økonomiske forbindelser til tredjelande, specielt Japan og U.S.A. er stærkere.

Beslutning

~ vedtaget enten af *EU-kommissionen* eller af *Ministerrådet* er bindende for medlemslandene. De vedrører som oftest afgrænsede områder, fx kan de gælde for navngivne personer eller virksomheder.

Bilderberg konferencen

Årlig konference af tre dages varighed, der samler ca. 100 af Europas og Nord Amerikas mest indflydelsesrige økonomer, politikere og embedsmænd. ~ har navn efter Hotel de Bilderberg, Oosterbeek i Holland, hvor det første møde fandt sted i maj 1954. ~ blev dannet på initiativ af *Józef Retinger*, der også grundlagde *Europavevægelsen*. Møderne omgærdes med stor hemmelighedsfuldhed. Formålet med ~ er at iværksætte og lede *Den Nye Verdensorden* til gavn for de økonomiske eliter. Organisationen vil afskaffe de traditionelle nationalstater og erstatte dem med "stedse snævrere sammenslutninger" som fx *EU*. ~ har spillet en nøglerolle i den trinvis udvikling af en verdensregering ved dannelse af internationale organisationer som *Europahæren*, Det Nordatlantiske Råd (se *NATO*), *EU* og *NAFTA*. I sydøstasien er *ASEAN* under opbygning. Også danskere deltager på disse møder: foruden fhv. udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen kan nævnes nationalbankdirektør Bodil Nyboe-Andersen og chefredaktør ved dagbladet Politiken Tøger Seidenfaden.

Den engelske lord *Peter Carrington* er siden 1989 dirigent ved ~s møder.

BNP

Forkortelse for **B**rutto **N**ational **P**roduktet. Det er den samlede værdi i penge af de varer og tjenesteydelser, der produceres i et land over en periode på et år.

Bundestag

Forbundsdag. Det direkte folkevalgte andetkammer i Forbundsrepublikken Tyskland.

Carrington, Peter

¹ Kursiverede ord i forklaringerne er ord der er defineret andetsteds i Minilex'et. Der refereres til opslagsordet i artiklen om dette ved symbolet tilde ("~").

F. 1919. Lord. Engelsk konservativ politiker. Generalsekretær for *NATO* 1984-1988. Uddannet på Eton og Sandhurst. Deltog i 2. verdenskrig som officer. I Overhuset i 1946. Beklædte 1951-1956 juniorministerposter. 1956-1959 højkommissær i Australien. 1959-1967 marineminister. Forsvarsminister i Heath-regeringen 1970-1974. 1972-1974 tillige formand for Det Konservative Parti. Har i partiets oppositionsperioder været dets ordfører. Var forbindelsesled mellem Heath- og Thatcher fraktionerne. 1979 udenrigsminister i regeringen Thatcher. Påtog sig i 1982 medansvar for udbrud af Falklandskrigen og gik af. Fra 1989 dirigent ved *Bilderberg* møderne.

COREPER

Forkortelse for **Comité des Représentants Permanents**, de permanente repræsentanters komité. Den består formelt af de chefdelegerede fra den permanente repræsentation, som hvert medlemsland har i Bruxelles. Medlemmerne af ~ har status som ambassadører. ~ forbereder dagsordenen til *Ministerrådets* møder. Hvis ~s medlemmer, der får deres instruktioner fra medlemslandenes regeringer, når til enighed om et givet forslag, markeres det med et "A" i dagsordenen. Det betyder, at det godkendes af Ministerrådet uden diskussion. ~s arbejdsbyrde er vokset så meget, at de chefdelegerede ikke altid deltager på møderne. Desuden er arbejdet nu delt op i COREPER I, hvor evalueringen varetages af viceforhandlere, og COREPER II, den oprindelige komité. Landbrugsspørgsmål behandles ikke af ~, men af Special Committee on Agriculture (SCA). ~ er blevet kritiseret af *EU-parlamentet*, fordi det forstærker de nationale parlamenters rolle og det ikke skal stå til ansvar over for andre EU-institutioner. ~ er dog nu formelt anerkendt i EU-traktaten.

CSCE

Conference Sur la Sécurité et la Coopération en Europe, Den Europæiske Konference for Sikkerhed og Samarbejde. Går også under forkortelsen: OSCE (eng.). Konferencen samledes første gang i Helsinki i 1973. ~ kom hurtigt til at spille en nøglerolle for dialogen mellem Øst og Vest under den Kolde Krig. ~ blev en permanent organisation med undertegnelsen af en aftale i Paris i 1990. ~, der har sekretariat i Wien, havde i 1995 53 medlemslande, herunder alle de tidligere sovjetrepublikker.

Den Danske Europabevægelse

Tværpolitisk organisation, stiftet 1949. Organisationen arbejder med oplysning om den europæiske udvikling og deltager i debatten om denne. ~ er den danske gren af Europabevægelsen,

der har hovedsæde i Bruxelles. Europabevægelsen er stiftet i 1949 på initiativ af *Józef Retinger*.

Direktiv

EU udfærdiger et ~ på et område, der skal ophøjes til national lov i de enkelte medlemslande. Loven skal have samme indhold, som direktivet og træde i kraft på den dato, der er angivet i direktivet. Eng. betegnelse: directive.

Dumas, Roland

F. 1922. Fransk politiker. Udenrigsminister 1988-1993. Medlem af *Det Europæiske Råd*. Fra 1995 præsident for den franske forfatningsdomstol. Spillede sammen med *Hans-Dietrich Genscher* en central rolle for udformningen af Maastricht-traktaten. En fransk forsker, professor i statskundskab Philippe Moreau Defarges, har hævdet, at Frankrig ønskede unionstraktaten for at binde Tyskland efter genforeningen af Vest- og Øst-Tyskland. Januar 1998 indledte det franske bagmandspoliti undersøgelser af ~s rolle i en sag om returkommission ved våbensalg til Taiwan i 1991.

ECB

Forkortelse for European Central Bank, den europæiske centralbank. Den er væsentlig for indførelsen af *ØMU*en, da den vil få myndighed over udstedelsen af den fælles valuta og kontrollere pengepolitikken. Det er planen, at ~ skal begynde sin virksomhed mellem 1997 og 1999. ~ skal ligge i Frankfurt am Main i Tyskland.

Edinburgh-afgørelsen

Indgået den 12. december 1992. Ifølge *Det Nationale Kompromis* havde Danmark bedt om fire undtagelser fra unionstraktaten. ~ er i realiteten præciseringer af det, unionstraktaten i forvejen sagde: (1) man tager til efterretning, at Danmark har observatørstatus i *WEU*, (2) man noterer sig, at Danmark har meddelt, at det ikke vil deltage i 3. fase af *ØMU*en eller være med i den fælles mønt, (3) unionsborgerskabet er tænkt som et supplement til statsborgerskabet og træder ikke i stedet for det, (4) man bemærker, at Danmark vil deltage fuldt ud i samarbejdet om retlige og indre anliggender. Specielt vedrørende unionsborgerskabet og det retlige og politimæssige samarbejde afviger ~ fra *Det Nationale Kompromis*. ~ gav i realiteten ikke Danmark nogle rettigheder, som det ikke havde før aftalen. Løfterne i *Det Nationale Kompromis* vedrørende unionsborgerskabet og det retlige og politimæssige samarbejde blev altså ikke opfyldt.

EF

Europæiske Fællesskab. Blev dannet i 1967 på grundlag af de tre oprindelige traktater: Den *Europæiske Kul- og Ståunion* (1952), Det Europæiske Atom Energifællesskab, se *EURATOM* (1957) og *Det Europæiske Økonomiske Fællesskab* (1957). ~, der har hovedkvarter i Bruxelles, består af fire elementer: et *Ministerråd* fra medlemslandene, en permanent kommission af embedsmænd (se *EU-kommissionen*), en domstol (se *EF-domstolen*) og et parlament (se EF-parlamentet). Bestod oprindeligt af de seks lande, der var medlemmer af Den Europæiske Kul- og Ståunion: Frankrig, Vesttyskland, Italien, Belgien, Holland og Luxembourg. Blev fra 1973 udvidet med: *UK*, Irland og Danmark. Grækenland blev medlem i 1981 og Spanien og Portugal i 1986.

EF-domstolen

Uafhængig domstol med den øverste dømmende myndighed i forhold til Unionstraktatens 1. søjle (*Det Indre Marked*) og i forhold til regler, der vedtages inden for rammerne af dette samarbejde. Domstolen er sammensat af en dommer fra hvert af medlemslandene og adskiller sig fra danske domstole ved at være udpræget retsskabende, dvs den træffer afgørelser uden at der behøver at foreligge et lovgrundlag. Domstolens praksis har en central betydning for integrationen i samarbejdet. ~ har sæde i Luxembourg.

EF-kommissionen

Se *EU-kommissionen*.

EF-pakken

Se *Det Indre Marked*.

EF-parlamentet

Se *EU-parlamentet*.

ELDR

Forkortelse for **European Liberal, Democratic and Reform Parties**. Det er en sammenslutning af liberale partier i Europa. Fra Danmark deltager Venstre og Det Radikale Venstre. Også liberale partier fra lande uden for *EU* deltager. ~ vil lave et al-europæisk liberalt parti. Det går ind for et føderalt Europa med opstilling af europæiske partier til *EU-parlamentet*, og at *EU-kommissionen* har ansvar over for *EU-parlamentet* og *Ministerrådet*. Uffe Ellemann-Jensen blev præsident for ~ i 1995.

Elysée-palæet

Den franske præsidents residens i Paris.

EMI

En forkortelse for **European Monetary Institute**. Blev dannet 1. januar 1994 ved starten af *ØMUens* 2. fase. Dets rolle er at muliggøre et snævrere samarbejde mellem medlemslandenes nationalbanker og koordinere deres pengepolitiske handlinger, overvåge *EMSen* og i sidste ende rådgive *Det Europæiske Råd*, om landene opfylder kravene til 3. og sidste fase af *ØMUen*. ~ har hjemme i Frankfurt am Main i Tyskland, og det er planen, at det skal være forløber for *ECB*, den europæiske centralbank.

EMS

Forkortelse for **European Monetary System**, det europæiske valutasamarbejde. Blev dannet i 1979 efter at *Werner-planens* idé om *ØMUen* var blevet skrinlagt. Det var et mere begrænset og praktisk forsøg på at skabe en stabil valutazone i Vesteuropa. Kernen i ~en var valutakursmekanismen, der sammenkædede de deltagende landes valutaer ved at lægge en grænse for, hvor store de tilladte udsving over for de andre deltagerlandes valutaer kunne være. Udsvingene kunne højst være på +/- 2 %. Hvis kurserne svingede uden for disse grænser, intervererede de europæiske nationalbanker gennem køb og salg af de pågældende valutaer. ~en brød sammen op til den sidste weekend i juli 1993. Den ophørte imidlertid ikke, men fortsatte på et lavere ambitionsniveau med tilladte udsving på +/- 15 %.

Enstemmighed

Ingen kan stemmes ned. Derimod er det ikke nødvendigt, at der er fuld enighed, således at alle skal stemme for de forslag i *Ministerrådet*, der kræver enstemmighed. Det hedder i *Maastricht-traktatens* artikel 148, stk. 3: "Det forhold, at medlemmer, der er til stede eller repræsenteret, undlader at stemme, *hindrer ikke vedtagelsen af de af Rådets afgørelser, der kræver enstemmighed.*" (Forf. kursivering)

EU

Europæiske Union. Blev dannet i 1994 ved Traktat om den Europæiske Union, også kaldet *Maastricht-traktaten*. ~ er en overnational overbygning på *EF*. De forskellige områder i ~ er placeret i tre såkaldte søjler efter emne og afstemningsform: søjle I omfatter *Det Indre Marked*. Søjle I er *overnational*, og beslutningerne træffes her med *kvalificeret flertal*. I søjle II og søjle III er samarbejdet *mellemstatsligt* og beslutningerne træffes med *enstemmighed*. Søjle II omfatter udenrigspolitikken og søjle III omfatter retspolitiske og politimæssige spørgsmål. Selv om ~ er en politisk enhed, har den ikke en fastlagt struktur. Som det hedder i traktatens afsnit I (Fælles bestemmelser): "Denne traktat udgør en ny fase i processen hen imod en stadig snævrere union

mellem de europæiske folk, hvor beslutningerne træffes så åbent som muligt og så tæt på borgerne som muligt."

Sigtet med ~ er Europas Forenede Stater.

Traktaten om Den Europæiske Union kan fås gratis ved henvendelse til Folketingets EU-oplysning på tlf. 33 37 55 00.

~ består foruden af de 12 medlemslande af EF af: Østrig, Sverige og Finland, der blev medlemmer i 1994. I Schweiz og Norge har der været afholdt folkeafstemninger om medlemskab af EU, men det blev forkastet i begge lande.

~-traktaten er indgået for ubegrænset tid.

EU-kommissionen

Hed indtil nov. 1993 EF-kommissionen eller slet og ret Kommissionen. Modsat *Ministerrådet* er ~ et overnationalt organ. Den repræsenterer *EU*. ~ står kun til ansvar over for *EU-parlamentet*, idet ~ samlet skal træde tilbage, hvis *EU-parlamentet* med kvalificeret flertal afgiver mistillidsvotum. ~ har 20 medlemmer (kommissærer), 2 fra hvert af følgende lande: Frankrig, Tyskland, UK, Italien og Spanien, og 1 medlem fra hvert af de øvrige medlemslande.

Kommissærerne bliver udpeget for en 5-årig periode. ~ har eneret på lovgivningsinitiativet. Den skal desuden kontrollere, at traktaterne overholdes, og at de *forordninger* og *direktiver*, som *Ministerrådet* vedtager, gennemføres. Den har desuden ansvar for *EU-budgettet* og for overførsel af penge fra *EU-budgettet* til de såkaldte strukturfonde. ~ har uddelegeret de administrative opgaver til 26 generaldirektorater med over 17.000 ansatte. Føderalisterne ser i ~ kimen til en europæisk regering, der skal stå til ansvar over for et parlament med to kamre: *EU-parlamentet* og en videreudvikling af *Ministerrådet*. Formand for ~ siden 1995 er Jacques Santer, der afløste Jacques Delors.

EU-parlamentet

En forsamling, der siden juni 1979 er blevet valgt ved direkte valg. ~ har i dag 626 medlemmer, der er fordelt på medlemslandene som følger: Tyskland har 99 medlemmer, Frankrig, Italien og UK har hver 87, Spanien 64, Holland 31, Belgien, Grækenland og Portugal 25, Sverige 22, Østrig 21, Danmark og Finland 16, Irland 15 og Luxembourg 6. Medlemmerne vælges for 5 år ad gangen. ~ samles en uge hver måned, undtagen i august. Dog større mødeaktivitet i marts og oktober, hvor landbrugspriser og budgettet behandles. ~ udtaler sig om *EU-kommissionens* lovforslag. Parlamentets indflydelse på lovforslag vedrørende *Det Indre Marked* er blevet styrket. ~ har desuden

budgetbeføjelser, som det deler med *Ministerrådet*. ~ kan blokere et budget, men kan ikke selv komme med budgetforslag. ~ kan tage initiativ til regeringskonferencer. ~ har endelig en kontrolfunktion, idet det med to tredjedele flertal kan tvinge *EU-kommissionen* til at gå af. Effektiviteten af ~ formindskes af to vilkår: 1) alle forhandlinger og al tekst skal oversættes til 11 sprog med de omkostninger og muligheder for fejl, det medfører. 2) ~s virksomhed er spredt ud over 3 lande: de fleste udvalg mødes i Bruxelles for at være tæt på *EU*s magtcentre, plenarmøder finder for størstedelen sted i Strasbourg, og ~s sekretariat ligger i Luxembourg.

Eurokorpset

En fuldt operationel brigade med mindst 50.000 soldater. ~ blev oprettet i 1992 og har hovedkvarter i Strasbourg. Kernen i ~ er en Tysk-Fransk brigade. Kommandosprogene er tysk og fransk, og ledelsen går på omgang. Foruden Tyskland og Frankrig deltager Belgien, Spanien og Luxembourg. ~ er endnu ikke en integreret del af *EU*, og det står også uden for *WEU*. Formålet med ~ er, at det skal kunne sættes ind hvor som helst i verden, fortrinsvis i humanitære aktioner. ~ kan ses som en Europa-hær i svøb.

Europa-parlamentet

Se *EU-parlamentet*.

Europahæren

Et planlagt forsvarsforbund mellem Frankrig, Vesttyskland, Italien, Belgien, Holland og Luxembourg. Planen blev til i 1952. Hensigten med ~ var først og fremmest at tillade en kontrolleret genoprustning af Vesttyskland. ~ forkastedes af den franske nationalforsamling i 1954 på en teknisk spidsfindighed, da Frankrig på det tidspunkt ikke fandt tanken om tysk genoprustning stueren. Tanken om ~ blev dog ikke opgivet, men er fortsat inden for rammerne af *WEU*.

Europahøjskolen

Dansk folkehøjskole på Møn, oprettet 1976, nedlagt 1986 på grund af økonomiske vanskeligheder. Højskolen arbejdede for forståelse og samarbejde mellem unge fra Danmark og det øvrige Europa. Må ikke forveksles med Den Europæiske Folkehøjskole i Skive.

Europarådet

Europæisk organisation oprettet 1949 på initiativ af *Józef Retinger* med det formål at tilvejebringe et nærmere samarbejde mellem de europæiske lande.

Medlemmer er flertallet af de vestlige og neutrale lande i Europa. Siden Berlin-murens fald er også mange Øst-europæiske lande optaget som medlemmer. Har kun rådgivende beføjelser. Må ikke forveksles med *Det Europæiske Råd*. ~ ligger i Strasbourg.

Europaudvalget

Se *markedsudvalget*.

EUROPOL

~ er en *konvention* mellem *EUs* medlemslande om et fælles efterretningsorgan til bekæmpelse af kriminalitet. Afgørelsen om ~ blev truffet i 1991, men den er endnu ikke ratificeret i alle lande. Kernen i ~ er informationsudveksling og oprettelse af EDB-registre. Samarbejdet i ~ er placeret i søjle III (mellemstatsligt samarbejde). Det betyder, at beslutningerne skal træffes i enstemmighed. ~ har dog også overnationale træk, idet medlemslandene giver *EF-domstolen* ret til at fortolke konventionen.

Det Europæiske Atom Energifællesskab (EURATOM)

EURATOM blev dannet i 1957 samtidig med *Det Europæiske Økonomiske Fællesskab*. Har den fredelige udnyttelse af atomkraften som formål. Med dannelsen af *EF* i 1967 mistede EURATOM meget af sin identitet. Energipolitikken i *EF* har imidlertid lagt betydelig vægt på atomkraft.

Den Europæiske Investeringsbank

Bank med status som *EU*-institution. Oprettet i 1958 med hjemsted i Luxembourg. Banken medvirker til finansiering af projekter især i de dårligst udviklede områder af *EU*. Dens midler fremskaffes på det internationale kapitalmarked og ved bidrag fra medlemslandene.

Den Europæiske Kul- og Stålundion

Sammenslutning af kul- og stålproduktionen specielt i Frankrig og Vesttyskland. ~ omfattede siden også Italien og Benelux-landene (Belgien, Holland og Luxembourg). Den europæiske kul- og stålindustri skulle ledes af en *overnational* myndighed, der fik navnet "Den Høje Myndighed". Den havde beføjelser til at gribe ind i kul- og stålfabrikkernes prisfastsættelse. ~ blev dannet i 1951 i Paris og trådte i kraft 25. juli 1952. Traktaten blev indgået for en periode på 50 år.

Det Europæiske Råd

En forsamling af regeringschefer i *EU* (Frankrig dog repræsenteret ved præsidenten), der har mødet jævnligt siden 1974. Blev formaliseret i Fællesakten i

1987. *EU-kommissionens* formand er født medlem. ~ mødes mindst to gange årligt. På møderne drøftes de vigtigste sager på *EU*-plan.

Det Europæiske Økonomiske Fællesskab (EØF)

Trådte i kraft den 1. januar 1958. Hovedformålet med ~ er at integrere medlemslandenes økonomier. ~ kan bedst karakteriseres som en toldunion, altså en sammenslutning af lande med fælles ydre toldtarif over for lande, der står uden for unionen.

Medlemslandene er forpligtet til at fjerne toldtariffer, handelskvoter og andre handelshindringer i den indbyrdes handel. En hovedhjørnesten i ~ blev den fælles landbrugspolitik, der især var indført af hensyn til Frankrig, idet den skulle beskytte fransk landbrug mod konkurrence fra lande uden for ~. Beskyttelsen skulle ikke alene gælde import fra lande uden for ~, men også eksport til lande uden for ~. Med Traktaten om den Europæiske Union (*Maastricht*) blev det bestemt, at ~ for fremtiden skulle gå under betegnelsen *EF*. ~ er en hovedkraft i verdensøkonomien, idet den i 1992 tegnede sig for over 40 pct. af verdens produktion og handel.

Det egentlige formål med ~ er dog ikke økonomisk, men politisk, idet medlemslandene iflg. *præamblen* for ~ "ER BESLUTTET på at skabe grundlag for en stadig snævrere sammenslutning mellem de europæiske folk". Traktaten er i øvrigt indgået for ubegrænset tid.

EØF

Se *Det Europæiske Økonomiske Fællesskab*.

Folkeafstemning

Ifølge Grundlovens § 20, stk. 2 skal et lovforslag om overladelse af *suveræniteten* lægges ud til ~ hvis det vedtages med mindre end 5/6 af Folketingets medlemmer. I så fald taler man om en obligatorisk ~. Bliver lovforslaget om overladelse af *suveræniteten* derimod vedtaget med et flertal på mindst 5/6 af Folketingets medlemmer, kræves der ifølge Grundloven ikke ~. Hvis Folketinget alligevel lægger det ud til ~, tales der om en frivillig ~. Man sonderer også mellem bindende og vejledende ~. En obligatorisk ~ er altid bindende, mens en frivillig ~ kan gøres bindende. Fx var folkeafstemningen den 18. maj 1993 om "Danmarks tiltrædelse af Edinburghafgørelsen og Maastricht-traktaten" frivillig og bindende.

Ifølge Grundlovens § 42, stk. 5 resulterer en bindende ~ i forkastelse, hvis et flertal stemmer nej til forslaget og dette nej-flertal samtidig udgør mindst 30 pct. af de stemmeberettigede.

Folkebevægelsen mod EF-unionen

Indtil 1994 Folkebevægelsen mod EF. Tværpolitisk samarbejde mellem organisationer og lokale komiteer med det formål at hindre en tættere unionsdannelse i EU, at få Danmark udmeldt af EU samt at påvise alternative samarbejds muligheder uden for EU. ~ blev dannet i 1972 og stillede for første gang op i 1979, da der blev indført direkte valg til EU-parlamentet. 1979-1994 havde den fire medlemmer i EU-parlamentet og var dermed den største danske gruppe. Efter en splittelse i 1992, hvor *JuniBevægelsen* blev dannet, opnåede ~ kun to mandater ved valget 1994. Har ca. 7000 medlemmer fordelt på 200 lokalkomiteer.

Fontainebleau

Konference i 1984, hvor *Det Europæiske Råd* besluttede at nedsætte en komité, der skulle komme med forslag til, hvordan man kunne sætte mere fart i EF-udviklingen hen imod unionen. Det blev vedtaget, hvordan man skulle gøre EF mere synlig, fx ved gentagen brug af symboler, omskrivning af historiebøger osv. Målgrupperne var især kvinder, børn, sportsudøvere og journalister. Et eksempel på denne holdningspåvirkning kunne man se ved de olympiske lege i Barcelona i 1992.

Forordning

EU-bestemmelse, der gælder omgående og bindende i medlemslandene, uden at den først er ophøjet til national lov. Eng. betegnelse: regulation.

Fredsfondens Venner

Støtteforening for Fredsfonden, der som formål har at finansiere initiativer, der fremmer freden i verden.

Frihandel

International handel, der ikke begrænses af offentlige indgreb, som fx told, begrænsninger af de mængder, der kan indføres eller udføres, eller tekniske handelshindringer.

Frisch, Hartvig

1893-1950. Dansk politiker, videnskabsmand og forfatter. Blev 1917 cand. mag. i latin og græsk og var 1918-1941 gymnasielærer. 1941 professor i klassisk filologi ved Københavns Universitet. Tidligt politisk engageret i Socialdemokratiet, hvor han meldte sig ind i 1911. Skrev 1928 *Europas Kulturhistorie 1-2* og i 1933 *Pest over Europa*. Var meget engageret i mellemfolkeligt samarbejde.

Fællesakten

Se *Det Indre Marked*.

Fællesmarkedet

Del af *EØF (Rom-traktaten af 25. marts 1957)*. Tidligere brugt som betegnelse for EØF som helhed.

Føderation

Forbundsstat. En sammenslutning af lande med fælles parlament og fælles regering, fx er Tyskland en ~.

Genscher, Hans-Dietrich

F. 1927. Tysk politiker, en ledende figur inden for det Frie Demokratiske Parti. Forhenværende udenrigsminister. Havde et væsentligt ansvar for udformningen af Den Europæiske Fælles Akt (se *Det Indre Marked*) og *Maastricht-traktaten*.

Gummi-paragraffer

Bestemmelser, der giver EU ret til at udvide sin egen magt. Artikel 308 i Amsterdam-traktaten er et eksempel på en ~.

Det Indre Marked

Vedtaget 1986 ved den såkaldte Fællesakt. Trådte i kraft den 1. januar 1993. Det Indre Marked er det fælles EU-marked, der i princippet skal sikre fri bevægelighed for: varer, tjenesteydelser, arbejdskraft og kapital.

Inflation

Vedvarende stigninger i priser og indkomster, der udhuler købekraften.

Integration

Sammenslutning af flere dele, så de udgør en helhed.

Internationalisering

- 1) At sætte under international kontrol, fx under FNs kontrol.
- 2) Øget samspil med udlandet.

JuniBevægelsen

Dannet i 1992. Bevægelsen arbejder for demokrati, frihed og lighed mellem folkene. ~ er modstander af en *overnational Union*, men den er ikke modstander af EF. Den går ind for bindende internationale regler inden for handel, miljø og social "indvandring", men insisterer på, at de nationale parlamenter udgør det lovgivningsmæssige grundlag. Dele af bevægelsen går ind for en mere radikal afstandtagen også til Det Indre Marked. ~ har godt 3000 medlemmer. ~ opnåede to mandater ved valget til EU-parlamentet i 1994.

Kaffeklub

Gruppe i Socialdemokratiet omkring Ritt Bjerregaard. Øvrige medlemmer: Helle Degn, Karl

Hjortnæs og Ole Løvig Simonsen.

Koch, Bodil

1903-1972, dansk minister. Student 1922, cand. theol. 1929. Gift med professor, dr. theol. Hal Koch. Blev opstillet for Socialdemokratiet i Herningkredsen i 1947, hvor hun blev valgt. Blev 1950 kirkeminister i ministeriet Hedtoft. Kulturminister i 1966. Som minister var hun ikke den store reformator. Det var først og fremmest i den almindelige politiske debat, at hun markerede sig - ofte med synspunkter, der gik på tværs af partilinjen: hun var således mod Vesttysklands optagelse i *NATO*, mod atombevæbning og tidligt mod U.S.A.s krig i Vietnam.

Kommissær

Medlem af *EU-kommissionen*; kommer fra de enkelte medlemslande og har et bestemt ansvarsområde, fx kommissær for miljø og atomsikkerhed. Kommissærerne udnævnes af medlemslandene for en 5-årig periode. Udnævnelse skal godkendes af *EU-parlamentet*.

Kompetence

Beslutningsret.

Konformitet

Ensartethed inden for en gruppe.

Konføderation

Statsforbund. Samarbejde mellem regeringerne i de lande, der indgår i forbundet, fx udgør Rusland, Ukraine og Hviderusland en ~: SNG.

Konsolideret

Sammenskrevet, fx om en traktat, der foreligger i flere versioner. Hvis samtlige versioner er skrevet sammen til én tekst, så man kan se, hvad der er strøget, og hvad der er tilføjet, siges denne tekst at være ~.

Konvention

Juridisk bindende international aftale.

Konvergenskriterier

For at kunne deltage i 3. fase af *ØMUen* må et deltagerland opfylde 4 krav, de såkaldte ~: (1) kursudsvingene på landets valuta skal i mindst to år have holdt sig inden for de grænser, *EMSen* afstikker uden at det er sket ved devaluering eller reguleringer; (2) den gns. inflation året før indtræden i 3. fase må kun være 1,5 % over den gns. inflation for de tre mest stabile deltagerlande; (3) den gns. rente på langsigtede lån må i året før indtræden kun ligge 2 % over gns. for de tre lande med den laveste gns. rente

på langsigtede lån; (4) underskuddet på finansloven må ikke overstige 3 % af BNP og statsgælden må ikke overstige 60 % af BNP.

Kvalificeret flertal

Flertal af en bestemt størrelse, fx kræver lovforslag om overladelse af suverænitet til mellemfolkelige myndigheder et flertal på 5/6 af Folketingets medlemmer, og det svarer til 150 medlemmer.

Lunding, Hans Mathiesen

1899-1984. Født i Sønderjylland, dansk officer. Sekondløjtnant 1927, premierløjtnant samme år, kaptajn løjtnant 1933, ritmester 1937, oberstløjtnant 1945 og oberst 1952. I generalstabens efterretningssektion fra 1937. Han havde gode forbindelser til såvel tyske som polske officerskredse. Fik til opgave at etablere efterretningsforbindelser langs Østersøkysten. Under besættelsen 1940-1945 efterretningsvirksomhed i Jylland og på Fyn. Efter krigen udenrigsministeriets forbindelsesofficer i Sydslesvig til de allierede styrker. Fik 1950 til opgave at opbygge en ny samlet efterretningstjeneste for alle tre militære værn. Ledede Forsvarets Efterretningstjeneste indtil sin afgang i 1963.

Maastricht-traktaten

Se *EU*.

Magt

At være i stand til at træffe en afgørelse og få den gennemført.

Markedsudvalget

Nu *Europaudvalget*. Udvalg, nedsat af Folketinget, der skulle sikre, at der i EF ikke blev vedtaget forordninger eller direktiver, som den danske regering eller et flertal i Folketinget var imod. I så fald blev den ansvarlige minister instrueret om at nedlægge veto i Ministerrådet. Markedsudvalget blev derfor anset for at være et ekstra medlemsland i EF. Med overgangen til flertalsafgørelser har ~ mistet betydning.

Mellemstatslig

Bruges om samarbejdet mellem selvstændige nationer. Afgørelser træffes ved enstemmighed.

Ministerrådet

Officielt: *Rådet for Den Europæiske Union*. Det er EUs vigtigste besluttende institution. Her mødes ministrene fra medlemslandene, afhængigt af hvad der skal drøftes. Fx. mødes arbejdsministrene i Arbejdsministerrådet, energiministrene i Energiministerrådet o.s.v.

Rådet repræsenterer medlemslandene. Det vedtager retsakter: *forordninger, direktiver og beslutninger*. Det er *EU's* lovgivende magt. Desuden har ~ budgetmyndigheden. *EU-parlamentet* har høringsret vedrørende lovgivning og budget, som det er nærmere fastsat i Fællesakten og unionstraktaten. Endelig godkender det internationale aftaler, der er forhandlet af EU-kommissionen.

~ skal koordinere medlemslandenes økonomiske politik (*EØF*-traktatens artikel 145). Der skelnes mellem tre typer afgørelser i ~s arbejde, nemlig afgørelser ved: (1) simpelt flertal, (2) kvalificeret flertal (mindst 62 stemmer ud af 87) og (3) enstemmighed. Ved afgørelser, der træffes med simpelt flertal, tildeles medlemslandene hver 1 stemme. Ved afgørelser, der træffes med kvalificeret flertal tildeles medlemslandene følgende stemmewægte: Tyskland, Frankrig, Italien og UK hver 10 stemmer; Spanien 8 stemmer; Belgien, Grækenland, Holland og Portugal 5 stemmer; Østrig og Sverige 4 stemmer; Danmark, Finland og Irland 3 stemmer; Luxembourg 2 stemmer (*EØF*-traktatens artikel 148). Afgørelserne træffes i de fleste tilfælde med kvalificeret flertal. Kun ved optagelse af nye medlemmer, traktatændringer og iværksættelse af en ny fælles politik kræves enstemmighed. Formandskabet for ~ varetages af medlemslandene efter tur for en periode på seks måneder. De forslag, ~ skal træffe beslutning om, forberedes af COREPER med bistand af embedsmænd fra medlemslandenes nationale ministerier. ~ har desuden et generalsekretariat med sæde i Bruxelles.

Monnet, Jean

1888-1979. Bidrog mere end nogen anden til udviklingen af *EF*. Selv om han mente, at integration først og fremmest må være baseret på praktiske erfaringer, var han i højere grad idémanden. Det var således ~, der skabte Schuman-planen, der senere førte til *Den Europæiske Kul- og Ståunion*. Han stod også bag planen om *Europahæren*. Denne plan led dog skibbrud. ~grundlagde herefter Action Committee for a United States of Europe (ACUSE). ~s indsats mindes på mange måder af *EF*, blandt andet gennem de såkaldte ~ stipendier. Prof. Uffe Østergaard ved Aarhus Universitet er "Jean Monnet-professor".

NAFTA

North American Free Trade Agreement. Handelsaftale mellem U.S.A., Canada og Mexico. Aftalen blev underskrevet i 1992, og den sigter mod en gradvis eliminering af toldtariffer og andre barrierer for handel med varer og tjenesteydelser mellem de tre lande. ~ er inspireret af *EF*.

Det Nationale Kompromis

~ blev indgået mellem 7 partier i Folketinget i oktober 1992. Det var: Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Venstre, Det Konservative Folkeparti, Det Radikale Venstre, Centrumdemokraterne og Kristeligt Folkeparti. Efter Nej't den 2. juni 1992 var det vigtigt for partierne at få indrømmelser på de punkter, der hyppigst blev markeret i meningsmålingerne som grunde til, at folk stemte Nej. Det førte til krav om, at Danmark blev undtaget på fire områder: (1) Danmark holder sig uden for den fælles forsvarspolitik og medlemskab af *WEU*, (2) Danmark holder sig uden for den fælles mønt og *ØMUens* 3. fase, men deltager fortsat i valutasamarbejdet i 2. fase, (3) Danmark skal ikke være forpligtet til unionsborgerskabet, (4) Danmark kan ikke godtage suverænitetsafgivelse på det retlige og politimæssige område, men kan deltage på det hidtidige mellemstatslige grundlag.

Nationalisme

1) Politisk ideologi, der hævder det egne folks værdi, selvstændighed og interesser i forhold til andre folk. Det nationale tilhørsforhold ses som kilden til kulturel og social fremgang og til økonomisk velfærd. Ifølge ~ er nationalstaten den ideelle politiske organisationsform. 2) Overdreven nationalfølelse forbundet med had til eller undervurdering af andre nationer.

NATO

Den Nord-Atlantiske Traktat Organisation. Vestligt forsvarsforbund mellem bl. a. de vesteuropæiske lande og U.S.A. NATOs udøvende organ hedder Det Nordatlantiske Råd (eng.: North Atlantic Council). Det Nordatlantiske Råd består af ministerielle repræsentanter fra medlemslandene, som mødes mindst to gange årligt.

Den Nye Verdensorden

En plan for gradvis tilnærmelse af verdens politiske systemer til hinanden. Målet er En Verdens Regering. Kræfterne bag ~ er den internationale finansverden og enorme multinationale firmaer, der sigter mod stedse større økonomisk koncentration. Ifølge planen tillægges nationalstater og nationale grænser stedse mindre betydning. ~ indebærer også indførelsen af det pengeløse samfund, etableringen af en blandingsreligion og en international hær, fx i FN-regi, der som en slags Verdenspoliti kan sættes ind, hvor det måtte gavne den økonomiske elite. Et hyppigt brugt påskud for indgriben er krænkelse af menneskerettigheder. ~ udbredes og koordineres gennem *Bilderberg konferencen, Den Trilaterale*

Kommission og andre organisationer for den økonomiske og politiske elite.

Nødvendigt Forum

Dannet i 1989. 1200 medlemmer. Udgiver medlemsbladet: *Nødvendigt Forum*, 4 gange årligt. Dens formål er: "På folkestyrets grundlag gennem oplysning at hævde Danmarks selvstændighed som frit og folkestyret land, der samarbejder mellemfolkeligt og mellemstatsligt med andre europæiske lande og med lande uden for Europa af fælles betydning. ~ arbejder for, at Den Europæiske Union opløses og erstattes af et ikke centralstyret samarbejde mellem Europas lande." ~ har sit udspring i grundtvigske kredse med geografisk tyngdepunkt i Jylland.

OSCE

Organization for Security and Cooperation in Europe, Den Europæiske Konference for Sikkerhed og Samarbejde. Se *CSCE*.

Overnational

Forudsætter, at der:

- 1) er fælles centrale myndigheder, der har deres kompetence fra medlemslandene,
- 2) kan vedtages regler, som er bindende for medlemslandene, selv om et eller flere lande har stemt imod,
- 3) eksisterer regler, som gælder direkte i medlemslandene.

Plenarmøde

Fuldtallig forsamling i modsætning til møder i udvalg.

Præambel

Indledning til lov eller traktat.

Retinger, Józef

1888-1960. Polsk skribent og forkæmper for Polens uafhængighed, født i Kraków. Gjorde under 2. verdenskrig tjeneste hos general Sikorski, lederen af den polske eksilregering i London og fik derigennem adgang til de inderste diplomatiske kredse. Tog efter krigen initiativ til grundlæggelsen af *Europabevægelsen*. Det førte til dannelsen af *Europarådet* i 1949. Europarådets sekretariat, der lå i Strasbourg, var udgangspunktet for ~s ekspansionistiske ideologi. ~ troede på et Storeuropa, ikke alene som økonomisk magt, men også som militær magt. Hans hovedformål var at danne en verdensregering for at skabe fred i verden. Han mente ikke, at det kunne opnås uden U.S.A.s deltagelse. Han begyndte derfor at slå til lyd for et

trans-atlantisk fællesskab for at sikre sig, at amerikanske politikere var indforstået med skabelsen af en stormagt i Europa. ~ henvendte sig derfor til den hollandske prins Bernhard. ~s plan var med prins Bernhards hjælp at få et hemmeligt møde i stand med deltagelse af toppolitikere fra *NATO*. Formålet med mødet skulle være åbenhjertige diskussioner om internationale forhold bag lukkede døre. Ingen journalister ville få adgang, og der ville heller ikke være nogen pressemeddelelse ved mødets afslutning. Prins Bernhard, som gav ~s planer fuld støtte, henvendte sig i 1952 til den amerikanske præsident Truman og fortalte om det påtænkte møde. Det var imidlertid først, da Eisenhower trådte til, at mødet blev en realitet. Fra officielt hold deltog CIA chefen, general Walter Bedell Smith; det amerikanske erhvervsliv var repræsenteret ved Rockefellerne. Det var således i høj grad olieindustrien, der kom til at dominere mødet, idet prins Bernhard var bestyrelsesformand for Shell. Det første møde blev holdt på Hotel de Bilderberg i Oosterbeek, Holland. Herefter gik gruppen under navnet *Bilderberg konferencen*.

Rom-traktaten

Se *Det Europæiske Økonomiske Fællesskab*. Undertegnet 25. marts 1957. Der er det særlige ved traktaten, at den er "indgået for ubegrænset tid" (artikel 240). Traktaten om *Det Europæiske Atom Energifællesskab (EURATOM)*, der blev undertegnet samme dato i Rom, går også under navnet ~.

Rådet for Den Europæiske Union

Se *Ministerrådet*.

Sankt Gallen Seminaret

Et videreuddannelsesprogram for ledere.

Schengen

~ er en *konvention* mellem nogle af EUs medlemslande. Den blev undfanget i 1985 i byen i Luxembourg af samme navn. Formålet er at afvikle personkontrollen mellem deltagerlandene og forstærke kontrollen ved de ydre grænser. Indholdet i ~ er:

- fælles ydre grænser
- fælles asylregler
- fælles EDB-registre over uønskede
- åbne grænser

De åbne grænser indebærer, at fx tysk politi kan optage forfølgelse indtil 25 km ind på dansk territorium ("hot pursuit"). Politi fra de øvrige ~ lande har ligeledes ret til at bære tjenestevåben på dansk territorium, omend ikke til at foretage anholdelser.

Ifølge *Amsterdam-traktaten* bliver det såkaldte ~ *acquis* (det samlede regelsæt i ~) en del af *EUs* retlige samarbejde. Det er hensigten, at den fælles indvandrer- og flygtningepolitik efter en overgangsperiode på fem år fra *Amsterdam-traktatens* ikrafttræden skal besluttes med kvalificeret flertal i *EUs Ministerråd*. Denne del af samarbejdet overflyttes altså fra søjle III (den mellemstatslige) til søjle I (den overnationale). Andre dele af ~ skal dog stadigvæk besluttes med enstemmighed i søjle III, indtil man beslutter noget andet.

~ trådte i kraft i 1995 mellem Belgien, Holland, Luxembourg, Tyskland og Frankrig. I dag deltager yderligere Spanien og Portugal. Italien, Grækenland og Østrig er på vej ind i samarbejdet. De fem nordiske lande, herunder Danmark, deltager som observatører. Folketingets vedtagelse af Lov om Danmarks tiltrædelse af ~-konventionen den 30. maj 1997 medfører ikke, at Danmark umiddelbart bliver medlem. Det praktiske ~-samarbejde tiltrædes først i 1999, hvor de fem nordiske lande tiltræder samtidigt. UK og Irland står uden for ~, også de beslutninger, der træffes i *EU-regi*.

Kritikere har anført, at Danmarks deltagelse i ~ kan bruges som løftestang for fjernelse af forbeholdet om retligt og politimæssigt samarbejde i *Edinburgh-afgørelsen*.

Schuman, Robert

1886-1963. Fransk udenrigsminister 1948-1953. Han gik varmt ind for europæisk integration, der skulle munde ud i en europæiske føderation. Den nødvendige betingelse var en forsoning mellem Frankrig og Tyskland. Monnet overbeviste ham om, at integrationen kunne gennemføres gradvist ved først at integrere kul- og stålindustrien og siden andre nøglesektorer i de nationale økonomier. Når de vigtigste økonomiske sektorer var bundet sammen og styret af overnationale organer, ville en fælles politisk struktur til styring af disse overnationale organer blive nødvendig og uundgåelig. ~ stod fadder til Schuman-planen fra 1950, der var det oprindelige forslag til en sammenslutning af kul- og stålindustri-erne. Det blev siden til Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab.

~s indsats blev anerkendt i 1958, da Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs Parlamentariske Forsamling (senere *EU-parlamentet*) valgte ham til sin første præsident.

Simpelt flertal

For at et forslag kan vedtages med ~, kræver det, at over halvdelen stemmer for.

Socialist International Women (SIW)

Oprettet 1907. ~ er en international organisation, der omfatter kvinder, som er medlemmer i socialistiske, socialdemokratiske og arbejder partier i Socialistisk Internationale. ~ er en såkaldt NGO (Non Governmental Organisation = græsrodsorganisation) med høringsret i FNs Økonomiske og Sociale Råd, Europarådet og UNESCO. ~ afholder en konference hvert 3. år.

Spinelli, Altiero

1907-1986, italiensk kommunist. Livet igennem en ivrig fortaler for Europas Forenede Stater. ~ gik ind for et føderalt Europa med en nedskreven forfatning, en fælles domstol og en *overnational* regering, direkte valgt af de europæiske befolkninger. ~s populistiske perspektiv faldt imidlertid ikke i god jord hos eliten, hvis økonomiske perspektiv kom til at dominere udviklingen. Sad i *EU-kommissionen* 1970-1976, men hans største bidrag til *EF* kom efter 1979, hvor han som medlem af *EU-parlamentet* var hovedmanden bag *Traktatudkastet om Den Europæiske Union*, et dokument som fik stor betydning for *EFs* senere udvikling og for *EU*.

Statsrevisorerne

Har til formål at føre tilsyn med statsregnskabet. De skal påse, at samtlige indtægter er i regnskabet og at udgifterne er afholdt ifølge Finansloven.

Storbritannien

Geografisk dækker begrebet: England, Skotland og Wales.

Strikkeklub

Uformel diskussionsgruppe inden for Socialdemokratiet, som bestod af Eva Bendix, Kika Mølgaard, Jytte Hilden, Hanne Marie Svendsen, Gunhild Nissen og Ritt Bjerregaard. Gruppen skrev en del bøger, bl. a. "Strikkeklubben".

Subsidiaritetsprincippet

Et magtdelingsprincip mellem det *overnationale* niveau: *EU* og det nationale niveau. Det indeholder tre principper: (1) *EU* kan kun træffe afgørelser, hvor det er bemyndiget til at gøre det, (2) *EU* bør kun træffe afgørelser, når et mål bedst kan nås ved en overnational afgørelse, (3) de midler, der bruges, når *EU* fører en beslutning ud i livet, skal stå i forhold til det mål, man vil opnå.

Ifølge kritikere indebærer ~ ikke nogen beskyttelse af de enkelte nationer mod den stedse mere centraliserede magtudøvelse i *EU*, idet det er *EU* selv, der fastlægger sin bemyndigelse og dermed, hvad der mest hensigtsmæssigt kan udføres på overnationalt niveau og på lokalt niveau.

Soberænitet

Uafhængighed.

Tindemans-rapporten

Offentliggjort i 1975. Den belgiske premierminister Leo Tindemans havde på et topmøde i Paris i 1974 fået til opgave at sondere viljen til politisk samarbejde i EFs medlemslande. ~ foreslog en fælles udenrigspolitik, samarbejde om forsvar, økonomisk og monetær union, udviklingen af regionale og sociale politikker, en fælles industripolitik og en styrket EU-kommission valgt af og ansvarlig over for en folkevalgt europæiske lovgivende forsamling. ~ foreslog også et EF i "to hastigheder". EFs mål ville være lettere at opnå, hvis det blev tilladt at lade medlemslandene bevæge sig mod de forskellige politik-områder i forskellig tempo.

Den Trilaterale Kommission

Privat organisation, bestående af fremtrædende amerikanske, europæiske og japanske politikere, forretningsfolk og intellektuelle. ~ blev oprettet 1973 på initiativ af bankmanden David Rockefeller. ~ anses af mange for at være en datterorganisation til Bilderbergerne. ~s mål er at udvikle et politisk og økonomisk partnerskab mellem Nordamerika, Vesteuropa og Japan og at sikre opretholdelse af international integration og frihandel til trods for økonomisk krise.

Det Udenrigspolitiske Nævn

Nævn på 17 medlemmer, valgt ved hver folketingsssamlings begyndelse blandt tingets medlemmer. Regeringen rådfører sig med ~ før enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde.

UK

Forkortelse for United Kingdom. UK omfatter *Storbritannien* og Nordirland.

Utopi

- 1) Egentlig: det sted, som ikke findes, det uopnåelige.
- 2) Mønstersamfund, hvor politiske og sociale idealer er virkeliggjort.

Veto

Af latin: vetare forbyde. Ret til at forkaste et forslag. Fx har det amerikanske Senat ret til at nedlægge ~ mod en lov vedtaget af det amerikanske Repræsentanternes Hus. Kritikere anfører, at retten til ~ er illusorisk i EU. Reelt bliver det yderst sjældent brugt. I reglen bliver man ved med at forhandle,

indtil enighed er opnået.

Werner-planen

Udkom i 1970. En komité, hvis formand var Luxembourgs premierminister Pierre Werner, f. 1913, kom med en plan for en økonomisk og monetær union, hvor der var lagt et program for indførelsen af en fælles valuta og en europæisk centralbank. Ifølge planen skulle unionen være virkeliggjort i 1980. Det kom som bekendt til at gå anderledes på grund af det økonomiske tilbageslag i 1970'erne. Spørgsmålet om en ØMU blev ikke taget op før 1989.

WEU

Vestunionen. Blev grundlagt i 1948 med Bruxelles-traktaten. Efter at planen med *Europahæren* måtte opgives i 1954 på grund af fransk modstand, etablerede man på grundlag af Bruxelles-traktaten en organisation, der skulle "fremme enhed og den fremadskridende integration af Europa". ~ omfattede følgende lande: Belgien, Frankrig, Luxembourg, Holland og UK (de fem lande, der oprindeligt underskrev Bruxelles-traktaten i 1948), Vesttyskland og Italien. ~ fik ingen militær betydning under koldkrigsperioden, idet det militære forsvar af de vesteuropæiske lande foregik i NATO regi. ~ blev imidlertid genoplivet i 1984 på grund af tilnærmelsen mellem U.S.A. og Sovjetunionen. Med *Maastricht-traktaten* blev ~ knyttet til EU. Flere medlemslande ser gerne, at ~ udvikler sig til en egentlig hær for EU, mens andre mere skeptiske stadig ønsker, at forsvarssamarbejdet skal foregå i NATO.

ØMU

Den Økonomisk Monetære Union. Hensigten med ~ er at skabe én fælles valuta og én centralbank i EU. ~ er planlagt til at træde i kraft den 1. januar 1999. Begyndelsen til ~en findes allerede i Werner-planen fra 1970. På grund af oliekrisen og den efterfølgende økonomiske nedtur kommer der først skub i ~en i 1989 med Delors-rapporten. ~en tænkes indført over tre faser: 1. fase indebærer tættere økonomisk og pengepolitisk samarbejde inden for de eksisterende institutioner, 2. fase, der begyndte 1. januar 1994, indebærer en intensiveret økonomisk konvergens ved hjælp af EMI. 3. fase indvarsler enhedsvalutaen, idet de deltagende landes vekselkurser fastlåses i forhold til hinanden. Forudsætningen for at et land kan komme med i 3. fase er, at det opfylder de såkaldte *konvergenskriterier*. ~en er kontroversiel. Fortalere anfører kurssikkerheden som et væsentligt fremskridt. En fast valutakurs anses dog for at være den største gevinst, da den er et bolværk mod inflation. Kritikerne anser tabet af selvstændighed i pengepolitik og valutapolitik for så væsentlige, at

~en alene af den grund bør undlades. Enkelte kritikere mener, at ~en er dømt til at mislykkes på grund af de sociale spændinger, der vil opstå i lande med en svag valuta og det deraf følgende inflationære pres på grund af de indgreb, der skal gennemføres for at mindske den sociale uro.

Indførelsen af en svag fælles valuta kan fremkalde en massiv kapitalflugt fra de lande, der deltager i den fælles valuta. Danmark, Sverige og *UK* står uden for ~en.